

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

*Η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας μέσω του Χρηματοπιστωτικού
Συστήματος και τα Περιοριστικά Μέτρα - Κυρώσεις*

Κωνσταντίνος Βαζούρας

Επιβλέπων καθηγητής: Αρσένος Παναγιώτης

Αθήνα, Ιούνιος 2021

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας μέσω του
Χρηματοπιστωτικού Συστήματος και τα Περιοριστικά Μέτρα -
Κυρώσεις

Κωνσταντίνος Βαζούρας

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Α:

Παναγιώτης Αρσένος

Επιβλέπων Β:

Νικόλαος Πρεβές

Αθήνα, Ιούνιος 2021

*Αφιερωμένη στην σύζυγό μου για την στήριξη και την υπομονή. Ένα τεράστιο «συγγνώμη»
στην κόρη μου για όσα στερήθηκε αυτό το δύσκολο έτος. Ένα μεγάλο «ευχαριστώ» στον
επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Αρσένο, για την καθοδήγηση.*

Περίληψη

Το χρήμα από την στιγμή της ανακάλυψής του αποτέλεσε αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας του ανθρώπου και αναπόφευκτα ξέφυγε από τον αρχικό του σκοπό, εξυπηρετώντας το οργανωμένο έγκλημα και τις παραβατικές συμπεριφορές. Δεν αποτελεί εξαίρεση και η τρομοκρατία, η οποία απαιτεί τις χρηματοδοτικές της ροές. Η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας λοιπόν είναι η εξεύρεση πόρων και η παροχή αυτών σε τρομοκρατικές μονάδες ή οργανώσεις για την τέλεση τρομοκρατικών πράξεων. Μέσα από την ανάλυση βασικών εννοιών, γίνεται αντιληπτή η ομοιότητα του Ξεπλύματος Χρήματος με το φαινόμενο της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας. Παρατίθενται ιστορικά στοιχεία, η διαδικασία με τις πηγές-μεθόδους-τεχνικές του φαινομένου, καθώς και το είδος των συναλλαγών που παραπέμπει στην πράξη της Χρηματοδότησης Τρομοκρατίας.

Εκτός από την γενικότερα αρνητική εντύπωση που προξενεί η εμπλοκή ενός Χρηματοπιστωτικού Ιδρύματος σε θέμα Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, υπάρχουν και πλείστοι κίνδυνοι, απειλές και επιπτώσεις ή αρνητικές συνέπειες που συνδέονται με το φαινόμενο και επηρεάζουν συνολικά την κοινωνικοοικονομική ζωή. Η αντιμετώπιση του είναι κοινή με αυτή του Ξεπλύματος Χρήματος, σε τέτοιο βαθμό που το κανονιστικό πλαίσιο δε διαχώριζε τα δύο φαινόμενα έως τις αρχές της χιλιετίας. Οι διαφορές των δυο φαινομένων είναι ελάχιστες και μόνο με την κατάλληλη εκπαίδευση και επιμόρφωση των υπαλλήλων των υπόχρεων προσώπων και την τήρηση των διαδικασιών και εσωτερικών κανονισμών μπορεί να αντιμετωπιστεί το ζήτημα. Οι κυρώσεις, δηλαδή τα περιοριστικά μέτρα που επιβάλλονται μονομερώς από κράτος εναντίον άλλου κράτους και πολυμερώς κατόπιν απόφασης θεσμών, όπως Ο.Η.Ε. και Ε.Ε., αποτελούν αποτελεσματικό μέσο για άσκηση πίεσης σε καθεστώτα/κυβερνήσεις και εταιρείες ή οργανισμούς που δεν καταπολεμούν την Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας.

Η έρευνα που ακολουθεί έχει ως σκοπό να αναδείξει τις αδυναμίες σχετικά με την γνώση και την ελλιπή εκπαίδευση του προσωπικού των τραπεζών αναφορικά με το φαινόμενο της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, καθώς και τη διαφοροποίηση που υφίσταται αναλογικά με την θέση και τα έτη υπηρεσίας του κάθε εργαζόμενου.

Λέξεις – Κλειδιά

Χρηματοδότηση τρομοκρατίας, χρηματοπιστωτικό σύστημα, περιοριστικά μέτρα, κυρώσεις.

The Terrorist Financing through the Financial System and the Restrictive Measures – Sanctions.

Konstantinos Vazouras

Abstract

From the moment of its discovery, money was an integral part of everyday life and inevitably escaped its original purpose, serving organized crime and delinquent behavior. Terrorism, which demands its financial flows, is no exception.

Terrorist Financing is therefore the finding of resources and their provision to terrorist units or organizations for the commission of terrorist acts. Through the analysis of key concepts, the similarity of Money Laundering with the phenomenon of Terrorist Financing is realized. Historical data are presented; the process and the sources-methods-techniques of the phenomenon too; as well as the type of transactions that refer to the practice of Terrorist Financing.

Apart from the generally negative impression caused by the involvement of a Financial Institution in the issue of Terrorist Financing, there are also many risks, threats and effects or negative consequences that are associated with the phenomenon and affect the socio-economic life as a whole. Its treatment is similar to that of Money Laundering, to such an extent that the regulatory framework did not separate the two phenomena until the beginning of the millennium. The differences between the two phenomena are minimal and only with the proper education and training of the employees of the liable persons and the observance of the procedures and internal regulations can the issue be addressed.

Sanctions, i.e. restrictive measures imposed unilaterally by a state against another state and multilaterally following a decision of institutions, such as the UN and EU are an effective means of exerting pressure on regimes / governments and companies or organizations that do not combat the Financing of Terrorism.

The research at the end of the essay aims to highlight the weaknesses regarding the knowledge and lack of training of bank staff regarding the phenomenon of Terrorist

Financing, as well as the variation that exists in proportion to the position and years of service of each employee.

Keywords

Terrorist Financing, terrorism, financial system, sanctions, restrictive measures

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vii
Περιεχόμενα	ix
Κατάλογος Εικόνων	xii
Κατάλογος Πινάκων	xiii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	xiv
1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ.....	1
1.1 Το χρήμα	1
1.1.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά	1
1.1.2 «Βρώμικο» χρήμα και «μαύρο» χρήμα.....	2
1.2 Περί εγκλημάτων	3
1.2.1 Οικονομικό έγκλημα	3
1.2.2 Οργανωμένο έγκλημα	4
1.2.3 Έγκλημα «λευκού κολλάρου»	5
1.2.4 Ηλεκτρονικό έγκλημα	6
1.2.5 Διαφθορά.....	7
1.2.6 Φοροδιαφυγή.....	9
1.2.7 Παράνομες δραστηριότητες	10
1.3 Ξέπλυμα χρήματος	10
1.3.1 Έννοια και ιστορική αναδρομή	10
1.3.2 Ορισμοί	12
1.3.3 Σύνδεση με οργανωμένο έγκλημα και διεθνοποίηση του φαινομένου	13
1.3.4 Παρατηρήσεις επί της διαδικασίας	14
1.3.5 Διαδικασία ξεπλύματος χρήματος.....	16
1.3.6 Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος.....	17
2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	25
2.1 Η έννοια της τρομοκρατίας	25
2.1.1 Ιστορική αναδρομή	25
2.1.2 Ορισμός και αίτια.....	27
2.1.3 Είδη τρομοκρατίας	30
2.2 Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας	32
2.3 Η διαδικασία της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.....	33
2.3.1 Πηγές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας	34
2.3.2 Μέθοδοι χρηματοδότησης της τρομοκρατίας	37
2.3.3 Τεχνικές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας	45
2.4 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ξεπλύματος χρήματος.....	47
2.5 Συναλλαγές που παραπέμπουν σε χρηματοδότησης της τρομοκρατίας	49
3. ΚΙΝΔΥΝΟΙ & ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	51
3.1 Απειλές, κίνδυνοι και επιπτώσεις της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.....	51
3.1.1 Απειλές	51
3.1.2 Κίνδυνοι	52
3.1.3 Επιπτώσεις και συνέπειες.....	55
3.2 Το κανονιστικό πλαίσιο καταπολέμησης του φαινομένου	57

3.2.1	Σύντομο ιστορικό του κανονιστικού πλαισίου	58
3.2.2	Τρέχον κανονιστικό πλαίσιο	64
3.3	Οργανισμοί και αρμόδιες αρχές για την καταπολέμηση του φαινομένου	66
3.3.1	Οργανισμοί.....	66
3.3.2	Αρμόδιες αρχές	70
4.	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	74
4.1	Εισαγωγή.....	74
4.2	Μέτρα Δέουσας Επιμέλειας	75
4.3	Πληροφοριακό σύστημα για την παρακολούθηση συναλλαγών	78
4.4	Αναφορά ύποπτης συναλλαγής.....	80
4.5	Τήρηση αρχείου	81
4.6	Εκπαίδευση προσωπικού	82
5.	ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ - ΚΥΡΩΣΕΙΣ	84
5.1	Ορισμός και έννοια	84
5.2	Είδη κυρώσεων	87
5.3	Επιχειρηματολογία υπέρ και κατά των κυρώσεων	88
5.4	Εφαρμογή των κυρώσεων και σχετικές παρατηρήσεις.....	89
5.5	Επιπτώσεις και προβλήματα των κυρώσεων	92
5.6	Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κυρώσεων	95
5.7	Αρμόδια όργανα για την εφαρμογή των κυρώσεων	96
6.	ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ	99
6.1	Σκοπός και μεθοδολογία	99
6.2	Η δομή του ερωτηματολογίου.....	100
6.3	Παρουσίαση αποτελεσμάτων	101
6.4	Στατιστική ανάλυση των δεδομένων	112
6.4.1	Βαθμός κατάρτισης για αντιμετώπιση των φαινομένων του Ξεπλύματος Χρήματος και της Χρηματοδότησης Τρομοκρατίας.....	113
6.4.2	Αριθμός σεμιναρίων ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σχετικών με την πρόληψη των φαινομένων του Ξεπλύματος Χρήματος και της Χρηματοδότησης Τρομοκρατίας.....	115
6.4.3	Η αρνητική απάντηση σχετικά με τη συνολική εκπαίδευση του προσωπικού	116
6.4.4	Βαθμός ύπαρξης φαινομένου της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας στην χώρα μας μέσω των πιστωτικών ιδρυμάτων	117
6.4.5	Η απάντηση στο ερώτημα σχετικά με την Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (F.A.T.F.).....	118
6.4.6	Ανάλυση της συχνότητας εμφάνισης της μεθόδου των ανεπίσημων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων (π.χ. Hawala)	119
6.4.7	Επεξήγηση απαντήσεων ερωτήματος 16 σχετικά με τις αρμόδιες αρχές	120
6.4.8	Επεξήγηση απαντήσεων ερωτήματος 17 σχετικά με τα μέτρα αντιμετώπισης	121
6.4.9	Τήρηση διαδικασιών ελέγχου σε «καλούς» πελάτες συγκριτικά με την θέση απασχόλησης στο τραπεζικό ίδρυμα.....	122
6.4.10	Ανάλυση απαντήσεων ανάλογα με την θέση απασχόλησης στην τράπεζα σχετικά με τον χρόνο τήρησης αρχείου	122
6.4.11	Ανάλυση απαντήσεων ερωτήματος 24 συγκριτικά με τον αριθμό σεμιναρίων	123

7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	125
7.1 Συμπεράσματα	125
7.2 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	128
Βιβλιογραφία.....	129
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο Έρευνας	134

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Πλάνο χρηματοδότησης της Χεζμπολάχ.....	40
Εικόνα 2: Το φύλο των ερωτηθέντων.....	102
Εικόνα 3: Η ηλικία.....	102
Εικόνα 4: Το επίπεδο εκπαίδευσης που έχουν λάβει οι ερωτηθέντες.....	102
Εικόνα 5: Έτη προϋπηρεσίας στον τραπεζικό κλάδο.....	103
Εικόνα 6: Θέση απασχόλησης στην τράπεζα.....	103
Εικόνα 7: Βαθμός κατάρτισης για αντιμετώπιση των φαινομένων ΞΧ και ΧΤ, καθώς και εντοπισμός ύποπτων συμπεριφορών.....	104
Εικόνα 8: Διαβάθμιση ύπαρξης φαινομένου ΧΤ στην χώρα μας.....	104
Εικόνα 9: Σεμινάρια ανά άτομο σχετικά με πρόληψη ΞΧ και ΧΤ.....	105
Εικόνα 10: Γραφήματα ερωτήσεων 9 (αριστερά) και 10 (δεξιά).....	105
Εικόνα 11: Γράφημα ερωτήματος 11 σύμφωνα με τον ανωτέρω πίνακα.....	106
Εικόνα 12: Απαντήσεις στα ερωτήματα 12 & 13 από αριστερά προς δεξιά.....	107
Εικόνα 13: Γράφημα προερχόμενο από τα δεδομένα του Πίνακα 2.....	107
Εικόνα 14: Απαντήσεις στις ερωτήσεις 15 & 18.....	108
Εικόνα 15: Αρμόδιες εποπτικές αρχές πλην ΤτΕ.....	109
Εικόνα 16: Τρόποι αντιμετώπισης της ΧΤ εκ μέρους των τραπεζικών ιδρυμάτων.....	109
Εικόνα 17: Απαντήσεις ερωτήματος 19.....	110
Εικόνα 18: Οι επιλογές των ερωτηθέντων αναφορικά με το 20 ^ο ερώτημα.....	110
Εικόνα 19: Απαντήσεις για το ερώτημα 21.....	110
Εικόνα 20: Οι απαντήσεις των κατά σειρά ερωτημάτων 22, 23 & 24.....	111
Εικόνα 21: Απαντήσεις ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ στην 25η ερώτηση.....	112

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Απαντήσεις ερωτήματος 11.....	106
Πίνακας 2: Απαντήσεις στο ερώτημα 14.	107
Πίνακας 3: Δημογραφικά στοιχεία του δείγματος με "Θέση στην Τράπεζα" και "Μορφωτικό Επίπεδο" στις σειρές και "Ηλικία" και "Φύλο" στις στήλες	113
Πίνακας 4: Βαθμός κατάρτισης προσωπικού για αντιμετώπιση ΞΧ και ΧΤ συγκριτικά με "Έτη προϋπηρεσίας" και "Θέση εργασίας".....	115
Πίνακας 5: Αριθμός σεμιναρίων που έχει παρακολουθήσει το προσωπικό για πρόληψη ΞΧ και ΧΤ συγκριτικά με "Θέση εργασίας" και "Έτη προϋπηρεσίας".....	115
Πίνακας 6: Συσχέτιση αριθμού σεμιναρίων και βαθμού κατάρτισης.	116
Πίνακας 7: Οι αρνητικές απαντήσεις στο ερώτημα 9 κατά θέση στη τράπεζα και σε σχέση με φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο.	117
Πίνακας 8: Βαθμός ύπαρξης φαινομένου ΧΤ και μορφωτικό επίπεδο.....	118
Πίνακας 9: Απαντήσεις για τον οργανισμό που εξέδωσε 40+9 Συστάσεις σε σχέση με την θέση που κατέχει στην τράπεζα.	118
Πίνακας 10: Οι 41 απαντήσεις "Ποτέ" συγκριτικά με αριθμό σεμιναρίων, φύλο και θέση.	119
Πίνακας 11: Κάθε δυνατός συνδυασμός επιλογών 6/6 έως 4/6 στο ερώτημα 16.....	120
Πίνακας 12: Συνδυασμοί που περιέχουν 4-5 ορθές επιλογές και επιπρόσθετα 1-2 λανθασμένες.....	121
Πίνακας 13: Απαντήσεις για τήρηση διαδικασιών ανά θέση εργασίας στην τράπεζα.	122
Πίνακας 14: Απαντήσεις για τήρηση αρχείου ανά θέση απασχόλησης.....	123
Πίνακας 15: Απαντήσεις στο ερώτημα 24 ανάλογα τον αριθμό σεμιναρίων.	124

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Α.Α.Δ.Ε.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Δ.Ν.Τ.	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Ε.Π.	Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων
Ε.Λ.Τ.Ε.	Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων
Ε.Σ.Σ.Δ.	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
Η.Α.Ε.	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΜΚΣ	Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης
ΜΧΠ	Μονάδα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης
ΞΧ	Ξέπλυμα Χρήματος
ΟΚΕΧ	Οδηγία Κατά του Ξεπλύματος Χρήματος
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΠΑΠ	Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου
Π.Ε.Π.	Πολιτικώς Εκτεθειμένα Πρόσωπα
ΠΙ	Πιστωτικό ίδρυμα
ΧΤ	Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας
ΧΙ	Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα
ΑΜΛ	Anti Money Laundering
ΒCСI	Bank of Credit and Commerce International
СFT	Combating the Financing of Terrorism
F.A.T.F.	Financial Action Task Force
FIU	Financial Intelligence Unit
IRA	Irish Republican Army
ISIL	Islamic State of Iraq and the Levant
ISIS	Islamic State of Iraq and Syria
KYC	Know Your Customer
MSB	Money Service Businesses
OFAC	Office of Foreign Assets Control

1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, το συγκεκριμένο κεφάλαιο έχει σκοπό να μυήσει στο θέμα της εργασίας ακόμα και τον πλέον μη σχετικό, οπότε θα αναλύσουμε με κλιμακούμενο βαθμό σπουδαιότητας έννοιες που είτε απαιτούνται για την κατανόηση των σχετικών κεφαλαίων είτε θα αναφερθούν σε επόμενα κεφάλαια.

1.1 Το χρήμα

1.1.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά

Το χρήμα με οποιαδήποτε μορφή, υλική ή άυλη, αποτελεί το αντικείμενο έρευνας των αρμόδιων αρχών στην περίπτωση αρχικά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και κατ' επέκταση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Ο επικρατέστερος ορισμός είναι ο ακόλουθος και απαντάται με μικρότερες ή μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις σε πολλές πηγές: το χρήμα είναι μια οικονομική μονάδα που λειτουργεί ως γενικά αναγνωρισμένο μέσο ανταλλαγής για σκοπούς συναλλαγής σε μια οικονομία. Σύμφωνα με την Ε.Κ.Τ., «τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ είναι χρήμα, αλλά χρήμα είναι και το υπόλοιπο ενός τραπεζικού λογαριασμού»¹.

Η ανταλλακτική οικονομία πιστεύεται ότι υπάρχει από τις απαρχές της ανθρωπότητας και υπηρέτησε για πολλές χιλιετίδες τον άνθρωπο. Τα μειονεκτήματα του ανταλλακτικού εμπορίου ήρθε να καλύψει η χρήση του χρήματος. Κατά το πέρασμα των χρόνων όμως η φύση του χρήματος έχει εξελιχθεί. Αρχικά ήταν καθαρά εμπορευματικό, δηλαδή ένα νόμισμα που κατασκευαζόταν από κάποιο πολύτιμο ή σκληρό μέταλλο, όπως χαλκός, σίδηρος, ασήμι και χρυσός (με ιστορική σειρά εμφάνισης) με αγοραία αξία. Ακολούθησε η αντιπροσωπευτική φύση του χρήματος, όπου τα τραπεζογραμμάτια πλέον αντιστοιχούσαν και ανταλλάσσονταν για συγκεκριμένη ποσότητα χρυσού ή αργύρου. Σύγχρονη εκδοχή του χρήματος είναι το υποχρεωτικό, το οποίο αποτελεί το νόμιμο χρήμα το οποίο εκδίδεται από την εκδότρια τράπεζα αλλά δε μπορεί να αντιστοιχισθεί σε χρυσό, καθώς δεν υπάρχει ισόποσο απόθεμα. Στις μέρες μας υπάρχουν κι άλλες μορφές πέρα της φυσικής, όπως το ψηφιακό ή ηλεκτρονικό χρήμα, δηλ.

¹ https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.el.html

το χρήμα που αποτυπώνεται λογιστικά σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή αποτελεί μορφή πληρωμής μέσω κάρτας κ.α. (πλαστικό χρήμα).

Ψωμί, μετρητά, λεφτά, ρευστό, φράγκα, παράδες, μαύρα, διαθέσιμα, τα προς το ζην: όπως και να το πείτε, το χρήμα μετράει. Για τους χριστιανούς, η αγάπη γι' αυτό είναι η πηγή όλων των κακών. Για τους στρατηγούς, είναι το μέσο διεξαγωγής του πολέμου· για τους επαναστάτες, είναι τα δεσμά της εργασίας. Όμως τι ακριβώς είναι το χρήμα, από πού ήρθε και πώς καταλήξαμε να ζούμε σ' έναν κόσμο όπου το περισσότερο χρήμα είναι αόρατο; (Ferguson, 2011). Από τα παραπάνω γραφόμενα του Niall Ferguson συμπεραίνουμε ότι το χρήμα έχει πολλά κλητικά ουσιαστικά-ονόματα και εξίσου πολλές χρήσεις. Οι βασικότερες αυτών είναι πρώτον, να είναι μέσο συναλλαγής, δηλαδή να διευκολύνει την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και δεύτερον να αποτελεί λογιστική μονάδα για τον καθορισμό της τιμής αγαθών και υπηρεσιών και κατ' επέκταση και της προσφοράς και ζήτησης τους. Η χρήση του χρήματος ως μέσο αποθήκευσης για αποταμίευση και αποθησαυρισμό είναι η τρίτη λειτουργία του.

Ως χρήμα λοιπόν μπορεί να θεωρηθεί οτιδήποτε είναι ευρέως αποδεκτό ως μέσο ανταλλαγής και το οποίο εξυπηρετεί τη λογική της μείωσης του κόστους συναλλαγής και της σύμπτωσης επιθυμιών που υπήρχε σε μία ανταλλακτική οικονομία. Σε αυτή την έρευνα όμως η μορφή του χρήματος που μας ενδιαφέρει είναι η σύγχρονη, συγκεκριμένα τα χαρτονομίσματα μικρής κυρίως αξίας και το ηλεκτρονικό-τραπεζικό χρήμα.

1.1.2 «Βρώμικο» χρήμα και «μαύρο» χρήμα

Το χρήμα που ξεπλένεται ή αλλιώς που νομιμοποιείται προερχόμενο από εγκληματικές δραστηριότητες είθισται να αναφέρεται ως «μαύρο» ή «βρώμικο». Η διάκριση αυτή είναι ουσιώδης από νομικής άποψης κυρίως αλλά και γενικά καθώς διαφοροποιεί τον τρόπο πρόληψης, εντοπισμού κι αντιμετώπισης των φαινομένων με τα οποία συνδέονται.

Επομένως το «βρώμικο χρήμα» σχετίζεται με έσοδα από εγκληματικές ενέργειες, θα λέγαμε πιο ειδικά, όπως εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, ανθρώπινων οργάνων, και άλλες παράνομες δραστηριότητες όπως λύτρα απαγωγών, συμβόλαιο θανάτου, σωματεμπορία. Στην περίπτωση του «μαύρου χρήματος» τα έσοδα προέρχονται από οικονομικά εγκλήματα με διοικητική χροιά όπως φοροδιαφυγή, διαφθορά, δωροδοκία, κατάχρηση εξουσίας και υπεξαίρεση δημόσιου πλούτου.

Συνοψίζοντας για το «μαύρο» χρήμα γίνονται ενέργειες ξεπλύματος για να αποφευχθεί η φορολόγηση του, ενώ στο «βρώμικο» χρήμα οι ενέργειες που γίνονται είναι για να αποκρυφθεί η παράνομη και εγκληματική του φύση.

1.2 Περί εγκλημάτων

1.2.1 Οικονομικό έγκλημα

Δεν υφίσταται κοινά αποδεκτός ορισμός του οικονομικού εγκλήματος. Τουναντίον, ο εν λόγω όρος εκφράζει διαφορετικές έννοιες ανάλογα με τη δικαιοδοσία και το πλαίσιο που τον διέπουν. Γενικότερα ως οικονομικό έγκλημα χαρακτηρίζεται οποιαδήποτε μη βίαιη εγκληματική πράξη που έχει ως αποτέλεσμα οικονομική ζημία. Οι εγκληματικές πράξεις αυτές αφορούν ως επί το πλείστον κατάχρηση και εκμετάλλευση ειδικών γνώσεων σε τομείς της οικονομίας με σκοπό την παρανομία. Άλλος ορισμός αναφέρει ότι ως οικονομικό έγκλημα *θα μπορούσε να οριστεί εκείνη η αξιόποινη πράξη, η οποία, με την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων του οικονομικού συστήματος, αποσκοπεί στην επαύξηση της περιουσίας του δράστη ή άλλου για λογαριασμό του οποίου αυτός ενεργεί και η οποία κατ' αποτέλεσμα προσβάλλει (απειλεί ή βλάπτει) την καλή λειτουργία της οικονομίας ή σημαντικών διαδικασιών ή θεσμών της* (Χριστοφορίδου, 2018).

Τα συνηθέστερα οικονομικά εγκλήματα είναι οι τελωνειακές παραβάσεις, η φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή, η παραπλάνηση και χειραγώγηση επενδυτών του Χρηματιστηρίου, η παράνομη χρήση αλλότριας πνευματικής ιδιοκτησίας και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Σημαντικά ζητήματα αποτελούν, εκτός από την έλλειψη σαφούς ορισμού, η διαφοροποίηση στην καταγραφή και αντιμετώπιση της οικονομικής εγκληματικότητας και το γεγονός ότι παρατηρείται συνεχής αύξηση των φαινομένων, και μάλιστα η ταχύτερη συγκριτικά με άλλους τομείς.

Η εμπλοκή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι πολύπλευρη. Αρχικά, ως θύμα απάτης από πελάτες, εταιρείες, οργανισμούς κ.α. υπό τη μορφή ψευδών χρηματοοικονομικών πληροφοριών, κατάχρησης πίστης, ασφαλιστικής απάτης, απάτης αξιογράφων κ.α.. Ακολουθώς, αλλά σπανιότερα, ως θύτες εξαπατώντας τρίτους π.χ. πώληση δόλιων χρηματοοικονομικών προϊόντων, κατάχρηση κεφαλαίων πελατών, υπεξαίρεση χρημάτων και τόκων, αναντιστοιχία επιτοκίων, κ.α.. Τέλος, και συνηθέστερα, τα ΧΙ χρησιμοποιούνται ως

μέσο για κατάθεση, φύλαξη και μεταφορά κεφαλαίων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες με απώτερο σκοπό των διακινητών των κεφαλαίων το ξέπλυμα χρήματος.

Κλείνοντας την ενότητα, θέλω να τονίσω ότι το οικονομικό έγκλημα δεν έχει στην συνείδηση μας την ίδια ισχύ με το έγκλημα κατά της ανθρώπινης ζωής, αν και θα έπρεπε καθώς η ζημία και γενικότερα οι οικονομικές επιπτώσεις είναι μερικές φορές τεράστιες για μια τοπική, εθνική ή ακόμα και την παγκόσμια οικονομία.

1.2.2 Οργανωμένο έγκλημα

Παρομοίως με το οικονομικό έγκλημα, έτσι και στο οργανωμένο, υπάρχει αδυναμία συμφωνημένου ορισμού, οπότε όλες οι σχετικές αναλύσεις βασίζονται σε κοινά χαρακτηριστικά. Κατά τον Gilmore (1999), σε ένα συμπόσιο της *Interpol* που πραγματοποιήθηκε το 1988, οι συμμετέχοντες από 46 χώρες συμφώνησαν στον εξής ορισμό εργασίας: «Κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκονται σε συνεχή παράνομη δραστηριότητα που έχει ως πρωτεύοντα σκοπό τη δημιουργία κερδών ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα». Στηριζόμενη σε αυτόν τον ορισμό εργασίας, η Βρετανική Υπηρεσία Εγκληματολογικών Πληροφοριών ανέπτυξε εφτά χαρακτηριστικά, τα οποία υιοθετήθηκαν και από άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες, σύμφωνα πάντα με τον Gilmore (1999) είναι τα εξής:

- 1) ότι πρόκειται για μια δραστηριότητα κάποιας ομάδας
- 2) ο πρωταρχικός σκοπός του είναι το οικονομικό κέρδος
- 3) πρόκειται για εγκληματική δραστηριότητα που είναι μακροχρόνια και συνεχής
- 4) διεξάγεται ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα
- 5) είναι μεγάλης κλίμακας
- 6) δημιουργεί έσοδα που συχνά διατίθενται για νόμιμη χρήση
- 7) πραγματοποιείται από ομάδες που έχουν κάποια πειθαρχία και δομή²

Στην Ε.Ε. το οργανωμένο έγκλημα άρχισε να αποτελεί σοβαρό πρόβλημα προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980 ή αρχές της επόμενης δεκαετίας. Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, δηλαδή το “ξέπλυμα χρήματος” αποτελεί τον πυρήνα του οργανωμένου εγκλήματος, κάτι το οποίο ισχυρίζεται ο Τραγάκης (1996), ο οποίος υποστηρίζει στο έργο του ότι μόνο το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να προβεί στην πολύπλοκη διαδικασία του

² Οι παραπομπές στον Gilmore αναφέρονται στις σελίδες 32 και 33 του συγγράμματος του *ΒΡΟΜΙΚΟ ΧΡΗΜΑ: Η ανάπτυξη μέτρων για ν' αντιμετωπιστεί το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος*.

ξεπλύματος, καθώς διαθέτει τη δομή, την τεχνογνωσία και την παγκοσμιότητα. Βέβαια το οργανωμένο έγκλημα επιδίδεται παράλληλα και συμπληρωματικά σε όλες τις προσοδοφόρες μορφές παράνομων δραστηριοτήτων και αναπόφευκτα αποκτά όλο και περισσότερο οικονομικό χαρακτήρα έχοντας όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα μιας καλοστημένης επιχείρησης. Κατά τον Kleemans (2012, οπ. αναφ. στη Παπαθωμά, 2019), οι δράστες του οργανωμένου εγκλήματος χρησιμοποιούν συνήθως ως εργαλεία τους τη διαφθορά, τη βία, τη δωροδοκία, τον εκφοβισμό, την χειραγώγηση των μέσων ενημέρωσης και την χρήση επαγγελματιών όπως δικηγόρους και λογιστές, οι οποίοι είτε θα βρουν τους απαραίτητους ανθρώπους είτε τις απαραίτητες διαδικασίες ώστε να επιτυγχάνεται ο στόχος.

1.2.3 Έγκλημα «λευκού κολλάρου»

Εκτός από το οργανωμένο έγκλημα, του οποίου οι ιθύνοντες νέες συνήθως δεν αποτελούν άτομα με υψηλή στελεχιακή θέση, υπάρχουν και τα εγκλήματα «λευκού κολάρου», όπου οι πρωταγωνιστές είναι υψηλόβαθμα στελέχη του ιδιωτικού ή στενού δημόσιου τομέα. Ο όρος έχει κατοχυρωθεί στον Edwin Sutherland εν έτει 1940 και ο ορισμός έγκειται στο ότι «αποτελεί το έγκλημα που διαπράττεται από άτομα με υψηλή κοινωνική θέση κατά τη διάρκεια της θητείας τους σε αυτή» (Κούβαρης, 2015). Ο Sutherland με την επινόηση του συγκεκριμένου όρου ήθελε να τονίσει την διαφορετικότητα των εγκληματιών αυτών, τα διαφορετικά κίνητρα, το διαφορετικό κοινωνικό status, και εν τέλει τη διαφορετική ένδυση (μπλε κολάρο = εργατική τάξη, λευκό κολάρο = υψηλόβαθμα διοικητικά στελέχη).

Σύμφωνα με το FBI³, ο όρος πλέον είναι συνώνυμος με μεγάλο φάσμα απατών που διαπράττονται από επαγγελματίες επιχειρήσεων ή κυβερνήσεων. Τα εγκλήματα χαρακτηρίζονται από εξαπάτηση, απόκρυψη ή παραβίαση της εμπιστοσύνης και δεν εξαρτώνται από την εφαρμογή ή την απειλή σωματικού σθένους ή βίας. Το κίνητρο είναι οικονομικό – για κέρδος ή αποφυγή απώλειας χρημάτων, περιουσίας ή υπηρεσιών και για την εξασφάλιση επιχειρηματικού ή προσωπικού πλεονεκτήματος.

Όταν πρωτακούστηκε η έννοια (1939-1940), η αναφορά σε αυτά τα εγκλήματα σχετιζόταν μόνο με επιχειρηματίες της ανώτερης -κυρίως- τάξης και γενικότερα σε επιχειρήσεις. Στις μέρες μας, όπως διαφαίνεται και παραπάνω από τον ορισμό του FBI, περιλαμβάνει όλα τα οικονομικά εγκλήματα, τα οποία οι δράστες τους, προερχόμενοι από οποιαδήποτε κοινωνική

³ <https://www.fbi.gov/investigate/white-collar-crime>

τάξη, διαπράττουν ενώ απασχολούνται στο πόστο τους στον ιδιωτικό τομέα ή σε δημόσιο λειτούργημα.

1.2.4 Ηλεκτρονικό έγκλημα

Η τεράστια τεχνολογική εξέλιξη και η επιρροή της στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω του διαδικτύου και της ηλεκτρονικής τραπεζικής έχει καταστήσει πλέον διαδεδομένη και δημοφιλή μια νέα κατηγορία εγκλημάτων, το ηλεκτρονικό έγκλημα. Η αλματώδης αύξηση του φαινομένου στηρίζεται σε χαρακτηριστικά που έχουν καθιερώσει το διαδίκτυο ως απαραίτητο αγαθό για κάθε νοικοκυριό σε κάθε γωνιά του πλανήτη και, ως εύκολα μπορούμε να υποθέσουμε, μερικά από τα χαρακτηριστικά αυτά εντοπίζονται στην «κακή» πλευρά του διαδικτύου, το σκοτεινό διαδίκτυο (dark web). Αυτά είναι η ταχύτητα και η αμεσότητα στις συναλλαγές, η ευκολία πρόσβασης οπουδήποτε, η διατήρηση ανωνυμίας, η πραγματοποίηση συναλλαγών και εκτός εθνικών συνόρων.

Αρκετοί έχουν επιχειρήσει να ορίσουν την έννοια του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Οι Forester and Morrison (1994, οπ.αναφ. στη Γιαννακίδου 2013) προσδιορίζουν το ηλεκτρονικό έγκλημα ως «μια εγκληματική πράξη στην οποία ο ηλεκτρονικός υπολογιστής χρησιμοποιείται ως το κυριότερο μέσο τέλεσής της». Το ηλεκτρονικό έγκλημα διαχωρίζεται από το κοινό έγκλημα μέσω κάποιων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων⁴:

1. είναι γρήγορο, διαπράττεται σε πραγματικό χρόνο και πολλές φορές δεν το αντιλαμβάνεται ούτε το ίδιο το θύμα
2. για την τέλεση του απαιτούνται άριστες και εξειδικευμένες γνώσεις, οι κατέχοντες των οποίων το διαπράττουν εύκολα αφήνοντας μόνο ψηφιακά ίχνη
3. υπάρχει ανωνυμία με τους κυβερνο-εγκληματίες να μην εμφανίζονται με την πραγματική τους ταυτότητα, αποστέλλοντας ψευδή στοιχεία
4. αποκαλείται και «έγκλημα χωρίς πατρίδα», καθώς μπορεί να εκτελεστεί από οποιοδήποτε μέρος, χωρίς μετακίνηση του δράστη, ενώ η επενέργεια του γίνεται αισθητή σε πολλούς στόχους ανεξάρτητα εδαφικού περιορισμού
5. ο εντοπισμός ενός ψηφιακού εγκληματία και του τόπου δράσης του είναι εξαιρετικά δύσκολος (αλλά όχι ακατόρθωτος) να συμβεί, καθώς αλλού μπορεί να βρίσκεται ο

⁴ <https://sites.google.com/site/elektronikoenklema2012/charakteristika-tou-elektronikou>

δράστης και σε διαφορετική χώρα, ακόμα και ήπειρο να βρίσκονται τα αποδεικτικά στοιχεία

6. αποδίδει μεγάλα κέρδη, ο αριθμός των θυμάτων και οι οικονομικές απώλειες αυτών είναι μεγαλύτερα συγκριτικά με των παραδοσιακών εγκλημάτων
7. η πραγματική διάσταση της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας είναι μεγαλύτερη από την καταγραφόμενη, καθώς ελάχιστες περιπτώσεις καταγγέλλονται διεθνώς από τις πραγματοποιημένες
8. η διερεύνηση από τις αρχές (αστυνομικές, εγκληματολογικές, δικαστικές, αρχές υπεράσπισης κλπ.) απαιτεί άριστη εκπαίδευση και ειδικές γνώσεις, εφάμιλλες των εγκληματιών
9. πολλές φορές απαιτείται διακρατική συνεργασία, καθώς είθισται να εμπλέκονται αρκετά κράτη μέσω ιστοσελίδων, διακομιστών κ.α. τεχνολογιών αιχμής που χρησιμοποιούν οι κυβερνό-εγκληματίες.

Το διαδίκτυο λοιπόν προσελκύει το οργανωμένο έγκλημα και μάλιστα γίνεται το απόλυτο σύγχρονο «εργαλείο» για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, καθώς το νέο σκηνικό που έχει διαμορφωθεί με την ψηφιοποίηση του χρήματος και την καθιέρωση του με τη μορφή ηλεκτρονικού και πλαστικού διαδίδεται όλο και περισσότερο στα εγκληματικά υποκείμενα του κόσμου.

1.2.5 Διαφθορά

Ιδιαίτερη περίπτωση φαινομένου είναι η διαφθορά. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως οικονομικό έγκλημα ή ως παθογένεια του συστήματος εξουσίας. Το μόνο σίγουρο είναι ότι όπως αναφέρει κι ο Turner (2011) «η δωροδοκία και η διαφθορά είναι παλιές τεχνικές επιρροής ανθρώπων και αποφάσεων». Και συνεχίζει αναφέροντας ότι οι ιστορικές τους ρίζες εντοπίζονται πριν την ιστορική καταγραφή και η κοινωνία προσπαθεί έκτοτε να περιορίσει την επήρεια τους. Τυπικά, η δωροδοκία και η διαφθορά θεωρούνται καταχρήσεις κυβερνητικών αξιωματούχων ή διαδικασιών. Αλλά τα αποτελέσματα τους φτάνουν μέχρι τις πιο ιδιωτικές συμφωνίες εταιρειών και οργανισμών σε παγκόσμιο επίπεδο. (Turner, 2011)

Ο πλέον κοινά αποδεκτός ορισμός της διαφθοράς είναι αυτός της Διεθνούς Διαφάνειας⁵ και ορίζει ότι «διαφθορά είναι η κατάχρηση της δημόσιας θέσης για ιδιωτικό όφελος». Στο

⁵ <https://www.transparency.org/what-is-corruption>

προοίμιο της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου που υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 27 Ιανουαρίου 1999, αναφέρεται ότι: «Η διαφθορά συνιστά απειλή για το κράτος του δικαίου, της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων, υπονομεύει τη χρηστή διοίκηση, τη δίκαιη μεταχείριση και την κοινωνική δικαιοσύνη, στρεβλώνει τον ανταγωνισμό, παρεμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη και θέτει σε κίνδυνο τη σταθερότητα των δημοκρατικών θεσμών και ηθικών θεμελίων της κοινωνίας» (Τσελεχίδου, 2018).

Η ιδιαιτερότητα που αναφέραμε στην αρχή της υποενότητας έγκειται και στο γεγονός ότι η διαφθορά έχει διττό ρόλο, παράγει δηλαδή παράνομα έσοδα όταν π.χ. ένας διεφθαρμένος τελωνειακός υπάλληλος συμμετέχει σε μία απάτη ως δέκτης δωροδοκίας (άμεσος τρόπος) και επίσης λειτουργεί ως μέσο νομιμοποίησης εσόδων ή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, π.χ. ο ανωτέρω υπάλληλος συμμετέχει στο κύκλωμα εμπορίας όπλων ή εξοπλισμού τρομοκρατών (έμμεσος τρόπος). Κατά την Διεθνή Διαφάνεια (οπ. αναφ. στο Τσελεχίδου, 2018) υπάρχουν τρεις κατηγορίες διαφθοράς: μικρής κλίμακας, μεγάλης κλίμακας και η πολιτική διαφθορά. Επίσης οι μορφές της διαφθοράς είναι: ενεργητική δωροδοκία, παθητική δωροδοκία, συμπαιγνία, νεποτισμός, εκβιασμός, υπεξαίρεση. Τα εγκλήματα διαφθοράς λόγω της δυσκολίας εντοπισμού τους, ιδίως την στιγμή τέλεσής τους, ονομάζονται και *σκοτεινά* ή *παρασκηνιακά* εγκλήματα.

Σύμφωνα με έρευνα της Ε.Ε.⁶ σχετικά με την σύνδεση μεταξύ διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος, καθίσταται σαφές ότι διαφθορά υπάρχει σε όλες τις χώρες της Ε.Ε., απλά σε κάποιες είναι σποραδικό φαινόμενο ενώ σε άλλες είναι σύνθετο, ακόμα και κυρίαρχο. Όποιοι δείκτη μέτρησης διαφθοράς κι αν χρησιμοποιήσουμε η θέση της Ελλάδας δεν είναι διόλου τιμητική. Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι για το 2019 η χώρα μας κατετάγη 60^η από σύνολο 180 χωρών. Το πρόβλημα είναι γενικευμένο στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια. Ο Πανούσης (2007, οπ. αναφ. στο Κούβαρης, 2015) κάνει λόγο για «δομική διαφθορά», την οποία θεωρεί συστατικό όλων των σύγχρονων καπιταλιστικών δημοκρατικών κοινωνιών. Το φαινόμενο της διαφθοράς διαχέεται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας είτε ως πολιτική διαπλοκή και σκάνδαλα στα υψηλά κλιμάκια, είτε ως εξυπηρετήσεις και ρουσφέτια στα πιο χαμηλά. Υπό αυτή την έννοια το έγκλημα δεν είναι μια περιστασιακή κοινωνική εκτροπή αλλά ένα πρόβλημα σύγκρουσης αξιών και κατάλυσης της δημοκρατικής δομής της κοινωνίας (Κούβαρης, 2015).

⁶http://ec.europa.eu/dgs/homeaffairs/doc_centre/crime/docs/study_on_links_between_organised_crime_and_corruption_en.pdf

1.2.6 Φοροδιαφυγή

Κατά τον Cox (2011), «ελάχιστα πράγματα στην ζωή είναι πιο σίγουρα από την φορολογία, εκτός αν είναι κάποιος τυχερός και η δικαιοδοσία (επικράτεια) στην οποία διαμένει δεν έχει φόρους προς πληρωμή». Ο Turner (2011) σημειώνει ότι «λίγοι άνθρωποι αισθάνονται ότι το μερίδιο που πληρώνουν σε φόρους είναι δίκαιο, και δοθείσης της ευκαιρίας θα αναζητήσουν τρόπους για να μειώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις».

Σύμφωνα με τον ν.2523/1997 (ΦΕΚ 179/Α/11-09-1997) η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα θεωρείται ποινικό αδίκημα και ορίζεται ως η απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων από οποιαδήποτε πηγή, δια της παράλειψης υποβολής ή ανακριβής υποβολή δήλωσης και η μη απόδοση ή ανακριβής απόδοση του Φ.Π.Α. και λοιπών έμμεσων φόρων. Δεν πρέπει να συγχέεται με την φοροαποφυγή, η οποία είναι η μείωση της φορολογητέας ύλης που συντελείται με νόμιμα μέσα μετά από προσεκτική μελέτη της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, σχετικών δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων και φυσικά καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών⁷.

Η φοροδιαφυγή διαπράττεται και από φυσικά και από νομικά πρόσωπα. Τα πρώτα κυρίως αποκρύπτουν φορολογητέα ύλη, δεν εκδίδουν φορολογικά παραστατικά (ατομικές επιχειρήσεις και ελεύθεροι επαγγελματίες), λαμβάνουν αφανείς αμοιβές (τα λεγόμενα «μαύρα»). Ενώ τα νομικά πρόσωπα μεταφέρουν την φορολογητέα ύλη σε χώρες με προνομιακό φορολογικό κώδικα μέσω συναλλαγών εντός του ομίλου, συνήθως πολυεθνικές, και μέσω έκδοσης πλαστών και εικονικών τιμολογίων, συνήθως υπερτιμολόγηση.

Η φοροδιαφυγή αποτελεί το συνηθέστερο οικονομικό έγκλημα με προεκτάσεις στο ξέπλυμα χρήματος. Αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα με κυριότερες αιτίες για την γιγάντωση της να είναι η προχειρότητα στην αντιμετώπιση από τις κυβερνήσεις, ο πληθωρισμός, οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, η μαύρη εργασία, η ανεργία και οι υποβαθμισμένες κρατικές δομές. Αποτέλεσμα της αύξησης της είναι η μείωση των δημοσίων εσόδων με αντίκτυπο την αναποτελεσματική άσκηση δημοσιονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Συνεπακόλουθα δεν πραγματοποιείται η αναχρηματοδότηση του παραγωγικού ιστού με τα ουσιώδη κεφάλαια που θα ωθήσουν την οικονομία σε τροχιά ανάπτυξης.

⁷ <https://el.wikipedia.org/wiki/Φοροαποφυγή>

1.2.7 Παράνομες δραστηριότητες

Πέρα από τα προαναφερθέντα εγκλήματα των παραπάνω υποενοτήτων, υπάρχουν και άλλες δραστηριότητες που ποινικοποιούνται και το κυριότερο παράγουν έσοδα που οι κάτοχοι τους επιθυμούν να νομιμοποιήσουν μέσω του ξεπλύματος που θα αναλύσουμε στην επόμενη ενότητα. Οι σημαντικότερες λοιπόν δραστηριότητες με παράνομο και εγκληματικό χαρακτήρα είναι οι ακόλουθες⁸:

- εμπορία παράνομων ουσιών και ναρκωτικών
- εμπορία όπλων ατομικών και μαζικής καταστροφής
- σωματεμπορία και εμπόριο ανθρωπίνων οργάνων
- δωροδοκία για νόμιμες ή παράνομες πράξεις
- παράνομος στοιχηματισμός
- γενικό λαθρεμπόριο
- παράνομη εμπορία αρχαιοτήτων (αρχαιοκαπηλία)
- πορνεία
- ληστεία – κλοπή
- εκβιασμός και υπεξαίρεση
- ηλεκτρονική απάτη
- πλαστογραφία ή παραποίηση εγγράφων
- απαγωγή μετά λύτρων
- «πειρατεία» διαφόρων ειδών
- παράνομο πορνογραφικό υλικό

1.3 Ξέπλυμα χρήματος

1.3.1 Έννοια και ιστορική αναδρομή

Συνώνυμο του περιφραστικού όρου *νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες*, το ξέπλυμα χρήματος συχνά θεωρείται μια εξωτική διαδικασία, ένα αντικείμενο του οποίου το όνομα σχετίζεται με κάποιο μυστηριώδες και άνομο οικονομικό έγκλημα. «Στην

⁸ Τα στοιχεία προέρχονται από διάφορες πηγές όπως ο νόμος 2331/1995 και <http://www.int-comp.org/anti-money-laundering-courses> (part 2) και Dennis Cox (2011).

πραγματικότητα, είναι μία από τις πιο κοινές -και κοινώς παρεξηγημένες- χρηματοοικονομικές δραστηριότητες που συνδέεται με παράνομα οικονομικά σχέδια, που εμπεριέχουν απάτη, φοροδιαφυγή, ναρκωτικές ουσίες, ανθρώπινο λαθρεμπόριο, εταιρική απάτη, κυβερνητική διαφθορά και χρηματοδότηση τρομοκρατίας» (Turner, 2011). Ο Turner (2011) επίσης αναφέρει ότι το ξέπλυμα χρήματος είναι μια εγκληματική επιχείρηση, με την έμφαση να δίνεται στην επιχειρηματική σκοπιά, επομένως το θέλγητρο είναι το κέρδος, ενώ σημειώνει ότι μια τέτοια επιχείρηση είναι προσανατολισμένη στις υπηρεσίες όπου άμεσα διαθέσιμες γνώσεις μπορούν να ωφελήσουν ανθρώπους δίνοντας τους κέρδη με ελάχιστο ρίσκο.

Όπως αναλύθηκε και στην ενότητα του χρήματος παραπάνω, το «βρώμικο» ή «μαύρο» χρήμα έχει ανάγκη από «καθάρισμα» ή «ξέπλυμα» για να καταστεί δυνατή η απόκρυψη της εγκληματικής ή παράνομης προέλευσης του (Τραγάκης, 1996). Ο κάτοχος του εν λόγω χρήματος επιθυμεί να διαφύγει της προσοχής του νόμου και του κοινωνικού συνόλου και να καρπωθεί τα οφέλη που συνεπάγονται της διαδικασίας αυτής. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι όλο αυτό στηρίζεται στην απάτη, αλλά παρόλο που η απάτη και το ξέπλυμα χρήματος είναι εγκλήματα που βασίζονται στην εξαπάτηση και ακόμα τα κεφάλαια που δολίως αποκτώνται μέσω απάτης είναι ένας τύπος ξεπλύματος, οι δύο έννοιες δεν θα πρέπει να συγχέονται. Τον ορισμό θα τον εξετάσουμε παρακάτω. Ας δούμε όμως την ιστορική προέλευση της έννοιας.

Το ξέπλυμα χρήματος είναι πιθανότατα όσο παλαιό είναι και το ίδιο το χρήμα. Η αλήθεια είναι όμως ότι κατά το παρελθόν κανείς δεν το αντιμετώπιζε ως έγκλημα. Περισσότερο ενδιαφερόταν για το υποκείμενο έγκλημα παρά ποια ήταν η κατάληξη των εσόδων του εγκλήματος. Αναμφισβήτητα κατά την εποχή της Ποταπαγόρευσης (1920-1933) στις Η.Π.Α. τεράστια ποσά ξεπλύθηκαν. Οι ιρλανδικής και ιταλικής καταγωγής μαφιόζοι έψαχναν μια επιχείρηση με χαμηλό φορολογικό συντελεστή που να χρησιμοποιεί μετρητά και βρήκαν την απάντηση στα πλυντήρια ενδυμάτων. Λόγω της φύσης της ενασχόλησης λοιπόν των επιχειρήσεων πιστεύεται ότι προέκυψε η ονομασία «ξέπλυμα χρήματος⁹». Σημειωτέον, ο διαβόητος **Al Capone** που έδρασε εκμεταλλευόμενος όλα τα παραπάνω μπόρεσε να κατηγορηθεί μόνο για φοροδιαφυγή κι όχι για τα πάμπολλα εγκλήματα που τέλεσε. Ο **Meyer Lasky**, γνωστός και ως *λογιστής των μαφιόζων*, είναι ο αυτουργός του πρώτου εξωχώριου ξεπλύματος, καθώς εκμεταλλευόμενος το απόλυτο τραπεζικό απόρρητο της Ελβετίας,

⁹ εκ του αγγλικού όρου **money laundering**. Το δεύτερο μέρος του όρου (laundering=η πράξη του πλυσίματος, συχνά σιδερώματος) σχετίζεται με τις επιχειρήσεις των ξεπλυντών, τα πλυντήρια (laundries στα αγγλικά) που δώρισαν το όνομα τους στη διαδικασία αθωοποίησης/εξαγνισμού/ωραιοποίησης των παράνομα κερδισμένων κεφαλαίων.

επένδυσε σε αγορά τράπεζας εκεί και νομιμοποίησε τεράστια ποσά από τις Η.Π.Α.. Κατά τον Gilmore (1999), ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από αξιωματούχους αμερικανικών υπηρεσιών επιβολής νόμου και καθιερώθηκε από το ευρύτερο κοινό την εποχή που διεξάγονταν ανακρίσεις για την υπόθεση «Γουότεργκεϊτ» στις ΗΠΑ στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Και συνεχίζει ισχυριζόμενος, ότι χρησιμοποιήθηκε αρχικά μέσα στο δικαστικό ή νομικό πλαίσιο, πάλι στις ΗΠΑ, μόνο το 1982 στην υπόθεση «ΗΠΑ κατά 4.255.625,9 δολαρίων». Έκτοτε έχει γίνει ευρέως αποδεκτός ως χρηστικός όρος σε διεθνές και εγχώριο επίπεδο, που χρησιμοποιείται ευρύτατα, για παράδειγμα, στην Ευρωπαϊκή Διάσκεψη του 1990 με θέμα το ξέπλυμα χρήματος, την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των εσόδων που προκύπτουν από εγκληματικές ενέργειες (Gilmore, 1999)¹⁰.

1.3.2 Ορισμοί

Έχοντας ανατρέξει σε αρκετές δεκάδες πηγών, ο συντάκτης του παρόντος καταλήγει στον ακόλουθο ορισμό:

Ξέπλυμα χρήματος είναι ένα σύνολο χρηματοοικονομικών συναλλαγών που έχει ως στόχο να αποκρύψει ή αποπειράται να αποκρύψει την ταυτότητα παράνομα αποκτημένων εσόδων ώστε τα συγκεκριμένα έσοδα να εμφανίζονται ότι προέρχονται από νόμιμη πηγή.

Κατά τον Gilmore (1999), «το ξέπλυμα του βρόμικου χρήματος είναι η διαδικασία της μετατροπής ή του «εξαγνισμού» περιουσιακών στοιχείων ενώ είναι γνωστό ότι αυτά τα περιουσιακά στοιχεία έχουν προκύψει από τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων με σκοπό να αποκρυβούν οι πηγές προέλευσης τους».¹¹

Επίσης, κατά τον Turner (2011), «το ξέπλυμα χρήματος συνεπάγεται τη χρήση παραδοσιακών επιχειρηματικών πρακτικών για τη μεταφορά χρημάτων και οι άνθρωποι που ασχολούνται με αυτήν τη δραστηριότητα το κάνουν για να κερδίσουν χρήματα».

Ένας πιο εξεζητημένος ορισμός με νομική χροιά, περιγράφει το ξέπλυμα χρήματος ως συμπεριφορά ή ενέργεια σχεδιασμένη γενικά ή εν μέρει για να κρύψει ή να μεταμφιέσει τη φύση, την θέση, την πηγή, την ιδιοκτησία ή τον έλεγχο των χρημάτων (μπορεί να είναι νόμισμα ή ισοδύναμα, π.χ. επιταγές, ηλεκτρονικές συναλλαγές κ.τ.λ.) με σκοπό να

¹⁰ Οι παραπομπές όλης της παραγράφου στο βιβλίο του William Gilmore, εντοπίζονται στη σελίδα 38 του εν λόγω συγγράμματος.

¹¹ Ο ορισμός αποδίδεται στον Tom Sherman, πρόεδρο της αυστραλιανής Εθνικής Εγκληματολογικής Υπηρεσίας (Gilmore, σελ. 38).

αποφύγει μια απαίτηση για την υποβολή εκθέσεων συναλλαγής από το κράτος ή τον ομοσπονδιακό νομό ή για να παραποιήσει το γεγονός ότι τα χρήματα αποκτήθηκαν με παράνομα μέσα¹².

Τέλος, δεν πρέπει να παραλειφθούν οι ορισμοί διαφόρων διεθνών οργανισμών οικονομικού ενδιαφέροντος. Έτσι, για τον Ο.Ο.Σ.Α.¹³ το ξέπλυμα αποτελεί «την διαδικασία απόκρυψης παράνομων κερδών που δημιουργήθηκαν από εγκληματική δραστηριότητα». Το Δ.Ν.Τ.¹⁴ αναφέρεται σε αυτό ως «επεξεργασία περιουσιακών στοιχείων τα οποία παράγονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό την συγκάλυψη των κεφαλαίων και της παράνομης προέλευσης τους». Κατά την F.A.T.F.¹⁵ ισχύει, «Ξέπλυμα Χρήματος αποτελεί η επεξεργασία των εγκληματικών προϊόντων-κερδών με σκοπό τη συγκάλυψη της παράνομης καταγωγής τους».

1.3.3 Σύνδεση με οργανωμένο έγκλημα και διεθνοποίηση του φαινομένου

«Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ενθαρρύνει την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος που αν αφεθεί ανεξέλεγκτο και ασύδοτο μπορεί να οδηγήσει σε υπονόμευση της έννομης τάξεως, των ηθικών αξιών και αυτών ακόμη των κοινωνικο-πολιτικών θεμελίων μίας χώρας» (Τραγάκης, 1996). Ήδη έχουμε αναφερθεί στη σύνδεση με το οργανωμένο έγκλημα ουσιαστικά στην γένεση του φαινομένου, που όμως δεν ποινικοποιήθηκε εκ μέρους των αρμοδίων αρχών καθώς «δεν έθιγε την ακεραιότητα κάποιου ατόμου» (Κούρνη, 2018). Παρατηρώντας την σύντομη ιστορική αναδρομή που προαναφέρθηκε στην πρώτη υποενότητα, αντιλαμβανόμαστε ότι τη δεκαετία του '80 εισήχθη στην νομική πραγματικότητα και όπως αναφέρει η Κούρνη (2018)¹⁶, σε ένα πρώιμο στάδιο ποινικοποίησης του φαινομένου, το ξέπλυμα χρήματος συνδέθηκε με το οργανωμένο έγκλημα αφενός ως μια μορφή αυτού αφετέρου ως μέσο αύξησης και επέκτασης του. Για πρώτη φορά το 1982 σε μία αμερικανική δικαστική απόφαση αναφέρθηκε ο όρος ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, σε σχέση με την κατάσχεση εσόδων προερχόμενων από εμπόριο ναρκωτικών. Η νομοθετική πράξη (Money Laundering Control Act) του 1986 στις Η.Π.Α. από την Προεδρική επιτροπή για το οργανωμένο έγκλημα είχε ως σκοπό την αντιμετώπιση του ξεπλύματος, κάτι που επικυρώθηκε περίτρανα 4 χρόνια αργότερα, στην υπογραφή της

¹² The Lectric Law Library's Lexicon on Money Laundering, Web dictionary

¹³ www.oecd.org

¹⁴ www.imf.org

¹⁵ www.fatf-gafi.org

¹⁶ Όπως αναφέρεται στη σελίδα 16 της Διπλωματικής Εργασίας.

σύμβασης του Στρασβούργου όπου το ΞΧ μνημονεύεται ως σοβαρό έγκλημα από το οποίο πηγάζει περιουσία και αποτελεί διεθνές πρόβλημα, αναδεικνύοντας και την συνεπακόλουθη διεθνοποίηση του φαινομένου.

*Πράγματι, στη σύγχρονη εποχή με την πρακτική των εμποροβιομηχανικών και χρηματοπιστωτικών ομίλων, των πολλών συγχωνεύσεων, εξαγορών πλειοψηφίας ή μειοψηφίας, των κοινοπραξιών και γενικά των εταιρικών διαμορφώσεων και των ιδιωτικοποιήσεων που έχει εισαγάγει η παγκοσμιοποίηση σε πολυεθνικό και εθνικό επίπεδο, παρέχονται πρόσθετες ευκαιρίες για το οργανωμένο έγκλημα να διεισδύσει στον επιχειρηματικό κόσμο και να αξιοποιήσει τις πολλές δυνατότητες που παρέχονται για το ξέπλυμα και ανακύκλωση χρημάτων παράνομης προελεύσεως (Τραγάκης, 1996). Με βεβαιότητα ισχυριζόμαστε ότι η δράση ενός συντεταγμένου κυκλώματος δε δραστηριοποιείται μόνο εντός μίας χώρας και αν αυτό συμβαίνει, τότε μιλάμε για ερασιτεχνισμό, δηλαδή για δράστες που δεν καλύπτουν τα ίχνη τους και δεν εκμεταλλεύονται τις «τρύπες» του συστήματος εξουσίας. Απεναντίας οι επαγγελματίες του είδους απομυζούν τα πάντα από την νέα πραγματικότητα, δηλ. την παγκοσμιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, την φιλελευθεροποίηση των κανόνων εποπτείας του, την πλήρη άρση των περιορισμών στο διεθνές εμπόριο, τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες εκτέλεσης επενδυτικών, συναλλαγματικών και γενικότερων χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και με αυτά τα εργαλεία κατορθώνουν και βρίσκονται, ως είθισται να λέγεται, **ένα βήμα μπροστά από τις διωκτικές αρχές.***

Κλείνοντας να προστεθεί ότι «η παγκοσμιοποίηση μετέτρεψε το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα στο όνειρο αυτών που ξεπλένουν χρήμα» (Arlacchi. 1998, οπ.αναφ. στην Κρομμύδα, 2012). Ένα τελευταίο τεκμήριο που υποδηλώνει ότι το ΞΧ είναι εκτός από παγκόσμιο φαινόμενο και παγκόσμιο πρόβλημα, είναι το γεγονός ότι οι οργανισμοί αλλά και γενικότερα οι μηχανισμοί αντιμετώπισης είναι διεθνούς συνεργασίας ή περιφερειακοί, περιλαμβάνοντας ηπείρους (π.χ. Ωκεανία) και ευρύτερες περιοχές (π.χ. Middle East Asia).

1.3.4 Παρατηρήσεις επί της διαδικασίας

Πριν αναλύσουμε την διαδικασία, τις φάσεις και τις τεχνικές του ΞΧ θα αποτυπώσουμε τα αξιότερα λόγου σημεία που διαπιστώνονται στο φαινόμενο αυτό. Υπενθυμίζεται ότι αυτός που ξεπλένει, αποκτά κάποιες προσόδους με παράνομο τρόπο. Αμέσως μετά προσπαθεί να τις εξωραΐσει, ώστε να χρησιμοποιηθούν αποβάλλοντας την απρεπή τους προέλευση. Άρα πρέπει να κρύψει την αρχική πηγή και με δεδομένο ότι συνήθως οι πρόσοδοι είναι μετρητά, στρέφεται

σε νόμιμες επιχειρήσεις με μεγάλη -αν όχι αποκλειστική- χρήση μετρητών. Έτσι έχουμε την συνεπαγωγή των παραπάνω στην ανάμειξη νόμιμων και παράνομων μετρητών, που αποτελεί και μία βάση που οι περισσότεροι επιλέγουν και επίσης αποτελεί την φάση που εν δυνάμει οι αρχές αποτροπής έχουν την καλύτερη ευκαιρία για εντοπισμό και δράση.

Ακολούθως, υπάρχει διαχωρισμός σε επαγγελματικό και ερασιτεχνικό ΞΧ. Στην πρώτη περίπτωση ο ξεπλένων εκμεταλλεύεται κάθε αντιληπτή αδυναμία στα συστήματα ελέγχου ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Ενώ στην ερασιτεχνική περίπτωση, αξιοποιείται στο έπακρο μια ευκαιριακή κατάσταση χωρίς να καλύπτονται τα ίχνη της παραβατικής συμπεριφοράς. Σημειωτέον, σύμφωνα με τον Turner (2011) το ξέπλυμα χρήματος μπορεί να διακριθεί σε αυτό-απασχολούμενο (για όσους διεκπεραιώνουν τη διαδικασία για δική τους χρήση) και σε παροχή υπηρεσιών ξεπλύματος (για όσους προσφέρουν αντίστοιχες υπηρεσίες, με το αζημίωτο φυσικά, σε τρίτους).

Άλλο αδιαμφισβήτητο δεδομένο είναι ότι κάποιος που εμπλέκεται στο ΞΧ δελεάζεται από το κέρδος που μπορεί να υπάρξει κι όχι από τον πειρασμό του εγκλήματος. Το ΞΧ είναι τρομερά επικερδής βιομηχανία κι ο εν λόγω ισχυρισμός ενισχύεται από τα στοιχεία που συνηγορούν στο ότι οι ξεπλυντές ανέχονται να χάσουν μέχρι και το ¼ της αξίας των προσόδων τους για να τα νομιμοποιήσουν. Κατά τον Turner (2011), «το κίνητρο του κέρδους προκαλεί το έγκλημα όπου το αναμενόμενο όφελος από τις παράνομες δραστηριότητες είναι μεγαλύτερο από τον επικείμενο κίνδυνο της σύλληψης και της προκύπτουσας τιμωρίας». Επίσης, αυτό το όφελος ωθεί και νομοταγείς-κανονικές εταιρείες να εμπλακούν στην όλη διαδικασία και αυτή η ενοικίαση αξιοπιστίας αποζημιώνεται και δημιουργεί μια -κατά κάποιο τρόπο- omerta που εξυπηρετεί και τις δύο πλευρές.

Επίσης, οι ασκούντες το ΞΧ, όπως θα δούμε και σε επόμενο κεφάλαιο, τα μέσα που χρησιμοποιούνται στις τεχνικές του ΞΧ, επιλέγουν αν θα τα επιστρατεύσουν σε αρχικό ή μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας. Ο εκλεπτυσμός τους στην επιλογή μηχανισμών και μέσων ΞΧ διαφαίνεται και από το γεγονός ότι στο όνομα της ασφάλειας και της μυστικότητας αναζητούν τέτοιους μηχανισμούς που θα μειώσουν το ρίσκο της απώλειας και θα αποκρύπτονται από ανταγωνιστικά συμφέροντα.

1.3.5 Διαδικασία ξεπλύματος χρήματος

Είναι εκ προοιμίου αφελής ο ισχυρισμός ότι ο τρόπος που ξεπλένεται το βρώμικο χρήμα είναι ένας και ενιαίος για τις απανταχού οργανώσεις. Απεναντίας, οι μέθοδοι είναι αμέτρητες και το μόνο σίγουρο είναι ότι δεν γνωρίζουμε όλες τις μεθόδους ή ότι οι τρέχουσες αποκαλύπτονται σε εμάς κατόπιν της πολυετούς επιτυχημένης -για τους ξεπλυντές- εφαρμογή τους. Πρόκειται για μια πράξη πολύπλοκη και επ' ουδενί απλή, αλλά για την απλοποίηση και την εύκολη εμπέδωση της διαδικασίας, καταλήγουμε στο αμερικάνικο μοντέλο των τριών φάσεων, το οποίο προέκυψε από σχετική έκθεση των τελωνειακών αρχών των Η.Π.Α. και είναι αποδεκτή σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Αυτές είναι οι εξής:

- ο Η φάση της τοποθέτησης ή κατάθεσης (placement stage)

Είναι το αρχικό στάδιο κατά το οποίο το χρήμα, κυρίως μετρητά, από όποια παράνομη/εγκληματική/απρεπή πηγή κι αν προέρχεται, είτε τοποθετείται σε κάποιο οικονομικό ίδρυμα εντός ή εκτός συνόρων είτε χρησιμοποιείται για την αγορά ενός περιουσιακού στοιχείου. Η τοποθέτηση μπορεί να γίνει και μέσω συμμετοχής σε εταιρικό σχήμα, μέσω ηλεκτρονικών διατραπεζικών μεταφορών και μέσω δωροκαρτών, ανώνυμων προπληρωμένων καρτών κλπ.. Όποιος τρόπος και να επιλεγεί, σκοπός είναι να μην κινηθούν υποψίες μέσω της συναλλαγής, καθώς το συγκεκριμένο στάδιο αποτελεί το πιο επικίνδυνο για τους αυτουργούς και ταυτόχρονα το στάδιο με τις περισσότερες πιθανότητες για διαλεύκανση υπόθεσης από τις αρχές.

- ο Η φάση της διαστρωμάτωσης ή συσσώρευσης ή απόκρυψης (layering stage)

Το πλέον κοντινό βάσει μετάφρασης είναι η διαστρωμάτωση ή στρωματοποίηση. Ουσιαστικά είναι το πολυπλοκότερο στάδιο της διαδικασίας κατά το οποίο επιχειρείται να αποκρυφθεί η πραγματική φύση των χρημάτων αλλοιώνοντας όποια ύποπτα στοιχεία μπορεί να οδηγήσουν τις αρχές στους ξεπλυντές και στους λοιπούς εμπλεκόμενους. Εφαρμόζεται λοιπόν ένα σχέδιο ενεργειών με πληθώρα συναλλαγών, δηλ. πολλά «στρώματα» συναλλαγών, αν προτιμάτε, το οποίο όσο μεγαλύτερο -με την έννοια της πολυπλοκότητας και της ανάμειξης πολλών ατόμων- είναι, τόσο περισσότερο κοστίζει για τους ενδιαφερόμενους αλλά ταυτόχρονα εξασφαλίζει το αναμενόμενο αποτέλεσμα, δηλαδή ανωνυμία και μετατροπή των παράνομων χρημάτων σε νομιμοφανή. Το προαναφερθέν σχέδιο καταρτίζεται και εκτελείται από μια ομάδα που συμπεριλαμβάνει δικηγόρους, φοροτεχνικούς, λογιστές, μάνατζερ κ.α. που παρέχουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας με το αντίστοιχο τίμημα. Τα «στρώματα»

περιλαμβάνουν μεταφορές χρημάτων σε υπεράκτιες εταιρίες, σε φορολογικούς παραδείσους, σε εταιρίες κέλυφος κ.ο.κ. που θα αναλυθούν στην επόμενη υποενότητα.

ο Η φάση της ενσωμάτωσης ή ολοκλήρωσης (integration stage)

Αν τα προηγούμενα στάδια και κυρίως η απόκρυψη έχει εξελιχθεί καλώς, τότε στο τελευταίο αυτό στάδιο τα χρήματα ενσωματώνονται στο νόμιμο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα και αφομοιώνονται με όλα τα υπόλοιπα στοιχεία αυτού. Έτσι αποκτάται η απαραίτητη νομιμοφάνεια και ανάλογα με τον τρόπο διαστρωμάτωσης εμφανίζονται να προέρχονται από κανονική επένδυση, αποταμίευση, ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων, χρηματιστηριακή επένδυση, επιστροφή δανεισμού ή άλλη νόμιμη πηγή. Οι τρόποι που θα εισαχθούν στην νόμιμη οικονομία ποικίλουν και πάλι αλλά με τον «προστατευτικό μανδύα» του σεβασμού που περικλείονται δεν εμπνέεται ανησυχία για τους ξεπλυντές.

Συνοπτικά να αναφερθούν και τα άλλα μοντέλα που περιγράφουν την διαδικασία του ΞΧ. Το **μοντέλο των κύκλων**, στο οποίο το χρήμα μετά την τοποθέτηση και τη διαστρωμάτωση καταλήγει σε νέα παράνομη δραστηριότητα άμεσα ή μετά από βραχυπρόθεσμη νόμιμη επένδυση. Το **τελολογικό μοντέλο**, που διακρίνεται στις φάσεις του σκοπού, της δράσης και της κάλυψης και στηρίζεται στον σκοπό που ενεργοποιεί τη διαδικασία και αναλόγως καθορίζονται οι τρόποι δράσης και οι μέθοδοι κάλυψης των ιχνών. Τέλος έχουμε **τα μοντέλα των φάσεων**, του Ελβετού Paolo Bernasconi, όπου κυριαρχεί η απόκρυψη της προέλευσης, η επανένταξη και η επένδυση στο νόμιμο οικονομικό ιστό για να αξιοποιούνται από τους ξεπλυντές και διακρίνεται σε δύο βαθμούς ανάλογα με τη βαρύτητα των σχετιζόμενων αδικημάτων (με τα πιο ειδεχθή να σχετίζονται με τον δεύτερο). Επίσης υπάρχει διάκριση σε *χώρες εμπορίου*, που είναι ο τόπος διάπραξης των αδικημάτων και σε *χώρες ξεπλύματος*, που αποτελούν τον τόπο έδρας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που διενεργείται η διαδικασία, συνήθως εξωχώρια/υπεράκτια κέντρα ή φορολογικοί παράδεισοι.

1.3.6 Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος

Όπως έχει επισημανθεί και παραπάνω, οι εγκληματίες είναι πάντα ένα βήμα μπροστά από τις διωκτικές αρχές. Το αυτό συμβαίνει και στην νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με την ευρηματικότητα των ξεπλυντών να είναι σε τέτοιο επίπεδο ώστε μέχρι οι διώκτες να ανακαλύψουν έναν τρόπο δράσης, εκείνοι έχουν ήδη εγκαταλείψει τον συγκεκριμένο και εφαρμόζουν καινούργιο, ο οποίος με την σειρά του θα δώσει την θέση του

σε επόμενο, κ.ο.κ. Με οδηγό τους οργανισμούς FATF¹⁷, το Συμβούλιο της Ευρώπης (Moneyval)¹⁸, την Ελληνική Ένωση Τραπεζών¹⁹ και άλλες βιβλιογραφικές αναφορές, παρουσιάζονται οι βασικότερες και συνηθέστερες τεχνικές νομιμοποίησης εσόδων.

Φορολογικοί παράδεισοι – εξωχώριες/υπεράκτιες εταιρείες (Offshore)

Αποτελούν τον καταλύτη για όλους τους μηχανισμούς ΞΧ. Φορολογικοί παράδεισοι είναι οι τόποι εκείνοι όπου δεν υπάρχει καμία φορολογική επιβάρυνση ούτε για τους ημεδαπούς ούτε για τους αλλοδαπούς, ή εκεί όπου μόνο τα αλλοδαπά φυσικά και νομικά πρόσωπα απολαμβάνουν πλήρους φορολογικής απαλλαγής ή αυτά έχουν πολύ μικρή φορολογική επιβάρυνση για τα κέρδη τους που πραγματοποιούν στο εξωτερικό, ή εκεί όπου ισχύουν ειδικά φορολογικά προνόμια για ορισμένους επιχειρηματίες και συγκεκριμένες συναλλαγές (Tax Havens Encyclopedia, Butterworth's, οπ. αναφ. στον Τραγάκης, 1999).

Ο όρος εξωχώριες ή υπεράκτιες (offshore) δημιουργήθηκε όταν θέλησαν να προσδιορίσουν τις τραπεζικές διεργασίες μακριά από την ακτή των Η.Π.Α. (off the shore....) και πλέον ερμηνεύει όλες τις τραπεζικές επιχειρήσεις που ιδρύονται και λειτουργούν στους φορολογικούς παραδείσους. Σημειωτέον, δεν είναι τέτοιες όλες οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται σε έναν φορολογικό παράδεισο και επίσης δεν προσφέρουν εξωχώριες τραπεζικές εργασίες όλοι οι φορολογικοί παράδεισοι. Το συγκριτικό τους πλεονέκτημα είναι το αυστηρό έως απόλυτο τραπεζικό απόρρητο, ιδιαίτερα στους μη γηγενείς επιχειρηματίες, ενώ η εξασφάλιση απόλυτης εχεμύθειας, οι συνθήκες πολιτικής σταθερότητας, η σύγχρονη εμπορική νομοθεσία, η στο έπακρο εκμετάλλευση των νέων τεχνολογιών, το χαμηλό λειτουργικό κόστος κ.α. είναι μερικά από τα θέλητρα.

Γίνεται σαφές λοιπόν ότι αποτελεί σίγουρη επιλογή για ξεπλυντές που μεταφέρουν ποσά σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή σε εταιρείες παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και ακόμα για άλλους που ξεπλένουν χρήμα μέσω υπεράκτιων ή εξωχώριων εταιρειών (θυγατρικές ή μητρικές) με ποικιλία τρόπων, αφού όπως τονίστηκε όλες οι τεχνικές καταλήγουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να σχετίζονται με το θέμα της υποεπένδυσης.

Φυσική μεταφορά χρημάτων

¹⁷ <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/ml-tf-risks.html>

¹⁸ <https://www.coe.int/en/web/moneyval/activities/typologies>

¹⁹ <https://www.hba.gr/ActivityAreas/List?type=MoneyLaundering>

Η δημοφιλέστερη και παλαιότερη τεχνική. Τα χρήματα τοποθετούνται σε συσκευασίες για εμπορεύματα ή βαλίτσες επιβατών και με οδική ή αεροπορική μεταφορά μέσω ταχυδρομείου ή εταιρειών κούριερ φτάνουν στα γκισέ των τραπεζών όπου τοποθετούνται, φυσικά σε κάποιο «φορολογικό παράδεισο» ή εξωχώριο κέντρο. Πολλές φορές η μεταφορά γίνεται αυτοπροσώπως από τους ξεπλυντές ή και μέσω τρίτων.

Η μέθοδος του μυρμηγκιού (smurfing)

Η βασική λογική είναι η συχνή κατάθεση διαφόρων μικροποσών, από διάφορα πρόσωπα (μεσολαβητές, οι οποίοι είναι άτομα υπεράνω υποψίας) σε διαφορετικούς λογαριασμούς που ανήκουν σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο. Ο αποδέκτης των χρημάτων, αφού συνενώσει τα μικροποσά, αποστέλλει το ποσό εκτός χώρας, συνήθως σε «φορολογικό παράδεισο» ή χώρα με αδύναμο εποπτικό έλεγχο.

Μεταφορέας παράνομου χρήματος (money mule)

Είναι η μετεξέλιξη του “smurfer”, της μεθόδου του μυρμηγκιού, με τη διαφορά ότι η στρατολόγηση γίνεται μέσω διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, κυρίως με παραπλανητικές ή όχι και τόσο επεξηγηματικές αγγελίες. Ο μεταφορέας παράνομου χρήματος δέχεται κεφάλαια στο λογαριασμό του, μεταφέρει τα παράνομα χρήματα αυτοπροσώπως, μέσω κούριερ, ηλεκτρονικά ή αντί άλλων και πληρώνεται με ένα μικρό ποσοστό του μεταφερόμενου ποσού. Πολλές φορές ο money mule παρανομεί εν αγνοία του αλλά αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι συνεργεί στο έγκλημα.

Εναλλακτικά δίκτυα μεταφοράς χρημάτων

Ιδιαίτερα διαδεδομένα είναι τα εναλλακτικά δίκτυα μεταφοράς χρημάτων με κύρια πλεονεκτήματα -για όλους- την ταχύτητα μεταφοράς και -για τους ασχολούμενους με το ξέπλυμα- την ανωνυμία και την ελλιπή καταχώρηση στοιχείων. Το κόστος είναι σχετικά υψηλό, αλλά εταιρείες όπως η Western Union και η MoneyGram θεωρούνται αρκετά επιτυχημένες στην Ευρώπη, όμως θεωρούνται εμπλεκόμενες σε σκάνδαλα και κάθε λογής εγκληματική ενέργεια. Οι παραπάνω εταιρίες ουσιαστικά χρησιμοποιούν διαφορετικά κανάλια του τραπεζικού συστήματος, όμως εντελώς διαφορετική λογική ακολουθεί το σύστημα Hawala που στην αραβική διάλεκτο σημαίνει ανταλλαγή ή μεταφορά και στα hindi σημαίνει εμπιστοσύνη. Σε αυτήν επαφίεται όταν π.χ. το γραφείο μιας πόλης στο Νέο Δελχί λαμβάνει

500\$ που θέλει ο κομιστής να στείλει πληρώνοντας την σχετική προμήθεια στη Βοστώνη σε κάποιον παραλήπτη και ο υπεύθυνος του ινδικού γραφείου μιλάει με τον ομόσπονδο του στο αμερικανικό γραφείο να δώσει τα 500\$ και υπόσχεται ότι θα εξοφλήσει αντιστοίχως την οφειλή που δημιουργείται. Αποδείξεις και παραστατικά δεν συμπληρώνονται μεταξύ μεσαζόντων και πελατών, καθώς όλα έγκεινται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Εταιρείες «βιτρίνα»

Οι εταιρείες αυτές συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το οργανωμένο έγκλημα και επειδή η δραστηριότητα τους δικαιολογεί την εκτεταμένη χρήση μετρητών, επιτυγχάνουν την ανάμειξη νόμιμων και παράνομων προσόδων. Αρχικά ήταν τα πλυντήρια ρούχων, μετέπειτα αντικαταστάθηκαν ή συμπληρώθηκαν από επιχειρήσεις όπως εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης, μπαρ, κινηματογράφοι, φούρνοι κ.α.

Ασφαλιστήρια συμβόλαια ζωής

Πρόκειται για συνταξιοδοτικά ή αποταμιευτικά προγράμματα με επενδυτικές προεκτάσεις σε αμοιβαίο κεφάλαιο (unit linked). Με μεγάλο εφάπαξ ποσό αρχικής κατάθεσης και δυνατότητα έκτακτων καταβολών, οι δράστες τοποθετούν τα παράνομα κεφάλαια και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα εξασκούν το δικαίωμα υπαναχώρησης άνευ ποινής και αιτιολογίας της υπαναχώρησης.

Κτηματικές συναλλαγές

Αφορά αγοραπωλησία του ίδιου ακινήτου. Ο δράστης (Α) αγοράζει ακίνητο από πραγματικό πωλητή στην εμπορική του αξία. Το πουλάει στον Β, που είναι ο ενδιάμεσος, γνωστός κι ως αχυράνθρωπος (άτομο που αμείβεται από τον Α και είναι υπεράνω υποψίας με συναλλακτικό προφίλ να δικαιολογεί τις κινήσεις που πρόκειται να κάνει) σε λίγο μεγαλύτερη τιμή με χρήματα που έχει δανειστεί εικονικά από την εταιρεία Γ (εξωχώρια εταιρεία συμφερόντων του Α). Ο Β με την σειρά του το πουλάει πάλι στον Α ή σε άλλον αχυράνθρωπο σε ακόμα μεγαλύτερη τιμή για να το πάρει τελικά η εταιρεία Γ σε διπλάσια και παραπάνω τιμή. Το αποτέλεσμα είναι ο Α και η εταιρεία του (Γ) να έχει ξεπλύνει αρκετά χρήματα.

Καζίνο

Στις εν λόγω επιχειρήσεις χρησιμοποιούνται αποκλειστικά μετρητά. Ο ξεπλυντής ή εκπρόσωπος του (αχυράνθρωπος) αγοράζει μάρκες με ένα διόλου ευκαταφρόνητο ποσό, τοποθετεί μερικές εξ αυτών σε επιλεγμένα παίγνια και ακολούθως εξαργυρώνει τις μάρκες, με μικρές συνήθως απώλειες, σε επιταγή και η νομιμοποίηση έχει επιτευχθεί. Τα διαδικτυακά καζίνο έχουν γνωρίσει ιδιαίτερη άνθηση τα τελευταία χρόνια, και λόγω της πανδημίας ακόμα περισσότερο, διακατέχονται από την απομακρυσμένη συμμετοχή που εξυπηρετεί τους δόλιους σκοπούς των δραστών και δυσχεραίνει το έργο των διωκτών.

Αγορά κερδισμένων δελτίων τυχερών παιχνιδιών και λαχείων

Συνήθης πρακτική των τελευταίων ετών -με δεδομένο ότι έχει διαδοθεί και η διαδικτυακή συμμετοχή- καθώς με συνέργια υπαλλήλων εταιρειών όπως ο ΟΠΑΠ κ.α., ιδιοκτητών πρακτορείων ΟΠΑΠ και άλλων μεσαζόντων, ακόμα και ιδιωτών που κερδίζουν ποσά που οριακά φορολογούνται, οι ξεπλυντές καταβάλλοντας μεγαλύτερο αντίτιμο σε κερδισμένα δελτία τυχερών παιγνίων (Τζόκερ, Λόττο, Πάμε ΣΤΟΙΧΗΜΑ, Super3 κ.α.) καταφέρνουν και νομιμοποιούν μεγάλα ποσά.

Αγορά πολύτιμων λίθων και χρυσού

Η αγορά τους είναι σχετικά εύκολη υπόθεση, οι πωλητές δεν τηρούν μέτρα δέουσας επιμέλειας προς τους αγοραστές, ο όγκος τους είναι μικρός και η αξία τους αναγνωρισμένη και αναμφισβήτητη, με λογικές αυξομειώσεις. Μετά την αγορά τους και κατά την τοποθέτηση τους στον νόμιμο οικονομικό ιστό εμφανίζονται κι ως κληρονομιά ή εύρετρα.

Αποζημίωση από ασφάλιση περιουσίας

Με τα παράνομα κεφάλαια αποκτώνται πολυτελή αγαθά (οχήματα, έργα τέχνης, κοσμήματα κ.α.), τα οποία ασφαλίζονται με καλύψεις για κλοπή και καταστροφή. Ακολούθως, οι δράστες με μια εικονική δήλωση σχετικού συμβάντος, εισπράττουν αποζημίωση από την ασφαλιστική εταιρεία για το ασφαλιζόμενο κεφάλαιο (υπάρχουν απώλειες λόγω των ρητρών) που δείχνει νόμιμη.

Δημοπρασία με προσχεδιασμένο αποτέλεσμα

Ο δράστης αποκτά με τα παράνομα κεφάλαια αντικείμενα που μπορούν να δημοπρατηθούν (έργα τέχνης, πίνακες, συλλογές, σπάνια αντικείμενα κ.α.) και απευθύνεται σε οίκο

δημοπρασιών. Στη διαδικασία της δημοπρασίας υπάρχει ένας -άνω του φυσιολογικού- ενδιαφερόμενος αγοραστής (μπορεί να είναι αχυράνθρωπος ή εξωχώρια εταιρεία συμφερόντων του πωλητή) που είναι υποχέριο του πωλητή και εμφανίζεται ως πλειοδότης, έχοντας λάβει προηγουμένως παράνομο κεφάλαιο που θα χρησιμεύσει για την αγορά του δημοπρατούμενου είδους.

Υπερτιμολόγηση και ψευδή παραστατικά

Συχνό φαινόμενο να παραποιείται η αξία μιας εμπορικής συμφωνίας υπερτιμολογώντας την με τον δράστη να πληρώνει την επιβάρυνση της επιχείρησης που εκδίδει το παραστατικό. Επίσης εν αγνοία της εκδότριας επιχείρησης πολλές φορές εμφανίζονται πλαστά παραστατικά από τους ξεπλυντές για να εξυπηρετήσουν τα σχέδια τους.

Εικονικές εταιρείες (shell companies)

Αποτελούν εταιρικές οντότητες που ενδέχεται να υφίστανται μόνο στα χαρτιά, χωρίς γραφεία και υπαλλήλους, αλλά με περιουσιακά στοιχεία όπως πνευματική ιδιοκτησία και πλοία. Η συντριπτική πλειοψηφία εδρεύει σε χώρες με ισχυρή διασφάλιση του τραπεζικού απορρήτου. Πολλές φορές η έδρα τους βρίσκεται σε γραφεία παροχής σχετικών υπηρεσιών (ίδρυσης και διαχείρισης εταιρειών «κέλυφος») με τους τελευταίους να λειτουργούν κι ως αντιπρόσωποι. Οι εν λόγω εταιρείες χρησιμοποιούνται ως «όχημα» από τους ξεπλυντές για διάφορες επιχειρηματικές κινήσεις (ενδοομιλικές ή μη) συνδυάζοντας πολλούς τρόπους νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και πάντα εκμεταλλευόμενοι τις παραφωνίες του εμπορικού συστήματος.

Ακύρωση εξαγοράς ή συγχώνευσης ή συμμετοχής

Αποτελούν πρακτικές στρατηγικής ανάπτυξης που εφαρμόζουν οι εταιρείες, αλλά η ηθελημένη ακύρωση της αποτελεί τεχνική ΞΧ με τον ακόλουθο τρόπο: συμφωνείται μεταξύ της εταιρείας ΑΒΓ & της εταιρείας ΧΨΩ (που σχετίζονται με παράνομες δοσοληψίες) και υπογράφεται συμφωνητικό για την συμμετοχή της ΑΒΓ στο μετοχικό κεφάλαιο της ΧΨΩ και με συμβολαιογραφική πράξη καταβάλλεται τίμημα ύψους 5 εκ.€ στην ΧΨΩ με ρήτρα υπαναχώρησης 20%. Όταν η ΑΒΓ υπαναχωρεί προφασιζόμενη οτιδήποτε η ΧΨΩ επιστρέφει 4 εκ.€ ως οφείλει λόγω ρήτρας, οπότε η ΧΨΩ εξασφάλισε 1 εκ.€ νόμιμα κεφάλαια.

Τραπεζικός δανεισμός (μέθοδος loan-back)

Ξεπλυντής δανείζεται από ημεδαπή τράπεζα ένα ποσό με εγγύηση εξασφάλισης μετρητών από άλλη τράπεζα, που συνήθως εδρεύει σε εξωχώρια επικράτεια. Προκύπτει αδυναμία αποπληρωμής του δανείου, καταπίπτει η εγγύηση, την οποία με νομιμοφανή μεταφορά κεφαλαίων καλύπτει βάσει σύμβασης η εγγυήτρια τράπεζα. Συμπερασματικά, ο δανειολήπτης ουσιαστικά νομιμοποιεί τα παράνομα κεφάλαια, ως προϊόν λήψης δανείου από την ημεδαπή τράπεζα.

Παραλλαγή της ανωτέρω τεχνικής, είναι ο απευθείας δανεισμός από την προαναφερθείσα τράπεζα, που από εγγυήτρια μετατρέπεται σε συμβαλλόμενη. Οι δράστες με το πρόσχημα κάποιας επένδυσης στην χώρα προέλευσης (συνήθως και χώρα κατοικίας), συνάπτουν δανειακή σύμβαση με την τράπεζα αυτή (που σημειωτέον τηρεί και τα ρευστά διαθέσιμα που προέρχονται από το ΞΧ) για την χρηματοδότηση της επένδυσης. Η αποπληρωμή του δανείου πραγματοποιείται με τα ήδη κατατεθειμένα παράνομα κεφάλαια. Το αποτέλεσμα λοιπόν είναι το ίδιο με παραπάνω απλά η δανειοδότηση προέρχεται από το εξωτερικό με το μειωμένο εποπτικό έλεγχο.

Ανταλλακτήρια συναλλάγματος

Μια πολύ συνήθης τακτική είναι η μετατροπή των παράνομων κεφαλαίων σε αλλότρια νομίσματα για να μπορούν να ταξιιδέσουν ευκολότερα κινώντας λιγότερες υποψίες. Η μετατροπή γίνεται ως επί το πλείστον σε παράνομα ανταλλακτήρια με πολύ υψηλό κόστος για τους δράστες. Είναι η μαύρη αγορά συναλλάγματος.

Στα νόμιμα ανταλλακτήρια όμως διαδραματίζεται μία άλλη διαδικασία με τους ασχολούμενους με το ξέπλυμα να διατηρούν νομότυπες εταιρείες τέτοιας δραστηριότητας, οι οποίες αναμιγνύουν νόμιμα κεφάλαια, έσοδα της επιχείρησης, με παράνομα και με αυτόν τον έξυπνο αλλά μη συμφέροντα τρόπο επιτυγχάνεται ο στόχος.

Χρηματοπιστωτικό σύστημα

Τέλος, όσο και να διαφοροποιηθεί η καθημερινότητα, το ξέπλυμα χρήματος θα «περνά» μέσα από τις αγορές, τα ιδρύματα, τις τράπεζες, τους θεσμικούς επενδυτές και γενικότερα θα σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Μερικοί τρόποι που χρησιμοποιούνται είναι οι εξής:

- ✱ Βραχυπρόθεσμη επένδυση σε ομόλογα ή μετοχές με μικρή αλλά σταθερή απόδοση που συνεπάγεται χαμηλό ρίσκο, ώστε να μπορούν να προβλεφθούν οι απώλειες
- ✱ Συναλλαγές μέσω της ανταποκρίτριας τράπεζας όπου ο εγκληματίας με την συνέργεια της τράπεζας του εκμεταλλεύεται τους ενδιάμεσους λογαριασμούς της στην άλλη τράπεζα και εκτελεί παράνομες κινήσεις
- ✱ Εξαργύρωση μεγάλου όγκου ταξιδιωτικών επιταγών που διασπείρονται σε πολλές χώρες, ενώ η έκδοση προέρχεται συνήθως από μία ή δύο πηγές
- ✱ Έκδοση τραπεζικών επιταγών σε ποσά μέχρι το όριο της κίνησης υποψιών στο όνομα δικαιούχου λογαριασμού ή σε όνομα τρίτου (με προμήθεια) και εξαργύρωση ή κατάθεση σε λογαριασμό και μεταφορά
- ✱ Με χρηστή διαχείριση και μικρά ποσά μεταφοράς μέσω της ηλεκτρονικής τραπεζικής αποφεύγονται οι αμήχανες ερωτήσεις που μπορεί να υπάρξουν στο κατάστημα
- ✱ Τοποθέτηση σε ανώνυμα ομόλογα, τα οποία προσφέρουν απόλυτη ανωνυμία κατά τη μεταβίβαση τους, καθώς δεν απαιτούνται τα προσωπικά στοιχεία και η ρευστοποίηση μπορεί να γίνει σε τραπεζικό λογαριασμό που δηλώνει ο εντολέας
- ✱ Σύμβαση Stelage, όπου το δικαίωμα αγοράς (call option) και το δικαίωμα πώλησης (put option) ανήκουν στο ίδιο πρόσωπο ή πρόσωπο κοινών συμφερόντων. Τα συμβόλαια προαίρεσης είναι κατηγορία παραγώγων διαπραγματεύονται σε ρυθμιζόμενη αγορά, οπότε νομιμοποιείται η διαδικασία και στο stelage δεν ισχύει ότι *το κέρδος του ενός είναι η ζημία του άλλου*.

2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

*Η τρομοκρατία είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο,
το οποίο είναι εύκολο να αναγνωριστεί,
αλλά δύσκολο να οριστεί.*

Dr. Kshitij Prabha

2.1 Η έννοια της τρομοκρατίας

2.1.1 Ιστορική αναδρομή

Η τρομοκρατία, όσο περίεργο και αν ακούγεται, έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα. Είναι δεδομένο ότι η μορφή της και ο τρόπος δράσης των τρομοκρατών ήταν πολύ διαφορετικά. Υπάρχουν αρκετές αναφορές σε αρχαία κείμενα για τρομοκρατικές πράξεις με χαρακτηριστικότερη αυτή της αποκοπής των Ερμών, που χρονολογείται το 415 π.Χ. και οι δράστες ουσιαστικά ακρωτηρίασαν τους Ερμούς (μαρμάρيني πεσσοί με κεφάλια που αναπαριστούσαν τον θεό Ερμή και ενείχαν θέση οδοδεικτών) προκαλώντας τρόμο και θέλοντας ουσιαστικά να παρεμποδίσουν την με δημοκρατικό τρόπο προαποφασισμένη εκστρατεία στην Σικελία. Ένοχοι θεωρήθηκαν οι -ενάντιοι της δημοκρατίας- ολιγαρχικοί με φήμες να τους εμπλέκουν σε συννομωσία με τους Λακεδαιμόνιους²⁰.

Πρόδρομοι των σύγχρονων τρομοκρατικών κινημάτων θεωρούνται κατά πολλούς και δύο μυστικιστικές σχέτες με κοινό τρόπο δράσης αλλά διαφορετικό χρόνο δράσης. Αρχικά, οι Σικάριοι (Sicarii) που έδρασαν στην Παλαιστίνη κατά το 66-73 μ.Χ. και συνέδραμαν στον αγώνα των Ζηλωτών έναντι των Ρωμαίων κατακτητών²¹. Οι τρομοκράτες στόχευαν αξιωματούχους και γενικότερα θεσμούς των κατοχικών ή τοπικών δυνάμεων, οι επιθέσεις τους γίνονταν υπό το φως της ημέρας σε πολυσύχναστα μέρη (π.χ. εορτές και συγκεντρώσεις) και το όπλο δολοφονίας ήταν ένα μικρό στιλέτο. Αργότερα, τον 11^ο αιώνα, έδρασαν οι Ασασίνιοι (Assassins = Δολοφόνοι) με περσική καταγωγή που εξαπλώθηκαν στην σημερινή Συρία και από εκεί στο μεγαλύτερο μέρος της Μέσης Ανατολής. Έδρασαν την εποχή των Ναϊτών Ιπποτών και των Σταυροφοριών και στόχους τους αποτελούσαν κυρίως νομάρχες, τοπικοί άρχοντες, χαλίφηδες, ακόμα και βασιλιάδες. Οι επιθέσεις τους διαπράττονταν με χρήση του χαρακτηριστικού στιλέτου τους που προσέδιδε ιερότητα στην πράξη.

²⁰ <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/tromokratia-stin-arxaiotita/>

²¹ https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-1-349-10513-7_9

Η εισαγωγή της λέξης «τρομοκρατία» πραγματοποιείται στην εποχή της Γαλλικής Επανάστασης εξαιτίας των βίαιων πρακτικών που προέρχονταν από την πλέον ακραία φράξη της επανάστασης, τους Ιακωβίνους. Με βία και τρομοκρατία αποσκοπούσαν στην εγκαθίδρυση της νέας κοινωνικής τάξης και στρέφονταν εναντίον των αριστοκρατών αλλά και αντιφρονούντων της επανάστασης, εσχάτως και σε οπαδούς αυτής με πιο συντηρητικές ιδέες. Το λεξικό της Γαλλικής Ακαδημίας ερμηνεύει τη λέξη ως *σύστημα, καθεστώς του τρόμου*, και σύντομα η έννοια αποκτά αρνητική διάσταση, ενώ στον δράστη της τρομοκρατίας αποδίδονται εγκληματικές προθέσεις, επομένως η τρομοκρατία ταυτίζεται με την εγκληματική δράση και το καθεστώς τρόμου γιγαντώνεται από Μάρτιο του 1793 έως Ιούλιο του 1794.

Στην Ρωσική Αυτοκρατορία και στα τέλη του 19^{ου} αιώνα εντοπίζεται ισχυρό ιδεολογικό ρεύμα, στηριζόμενο στους θεμελιωτές της αναρχικής ιδεολογίας (Νετσάεφ, Μπακούνιν και Κροπότκιν) και είχε κύριο εκφραστή την τρομοκρατική οργάνωση Ναροντνάγια Βόλια (Narodnaya Volya = Ελευθερία του Λαού). Ιδρύθηκε το 1878, και η δράση της εμπεριείχε σημαντικές δολοφονίες με αποκορύφωμα αυτή του αρχιδούκα της Αυστρίας το 1914, η οποία αποτέλεσε και την αφορμή για την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Χαρακτηριστικά τρομοκρατικών οργανώσεων ενέχουν και οι Μακεδόνες (σ.σ. η ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας με Έλληνες, Σλάβους, Βούλγαρους) με την IMRO (Inner Macedonian Revolutionary Organization) που προσπαθούσαν να αποτινάξουν τον οθωμανικό ζυγό, καθώς και τους Αρμένιους που αντιδρούσαν στην γενοκτονία των οικείων τους.

Η αυτοδιάθεση αποτέλεσε τον κυριότερο λόγο για τη δημιουργία των τρομοκρατικών μορφωμάτων του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα και σε συνδυασμό με τα «απόνερα» του Διαφωτισμού, την αναρχική ιδεολογία που κέρδιζε έδαφος, τις κοινωνικές ανισότητες που οξύνονταν, την επιτυχημένη Οκτωβριανή Επανάσταση, την γενική διατάραξη της ειρήνης, οδηγηθήκαμε σε μια πρωτοφανή έκρηξη βίας. Χαρακτηριστικά, ο Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός (IRA), ο οποίος ενέπνευσε πολλές αντίστοιχες οργανώσεις σε δομή και δράση, δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 1920 με στόχο τον ένοπλο αγώνα για την ανεξαρτητοποίηση της Ιρλανδίας και την ένωση με τη Βόρειο Ιρλανδία. Οργάνωση με κοινά χαρακτηριστικά με τον IRA είναι οι Βάσκοι Αυτονομιστές της ETA (Euskadi Ta Askatasuna) που έδρασαν κατά της Καστιγιάνικης εξουσίας της πρωτεύουσας Μαδρίτης και του Βασιλιά της Ισπανίας. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου άνθισαν τα ανταποικιακά κινήματα με βίαιη και

τρομοκρατική δράση σε Αφρική (Αλγερία, Κένυα), Μέση Ανατολή (Παλαιστίνη-Ισραήλ) και Ασία.

Η τρομοκρατία στην πιο σύγχρονη μορφή της απαντάται με τις οργανώσεις που ιδρύθηκαν και έδρασαν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και χωρίζονται σε «αριστερή τρομοκρατία» που στηρίζεται ιδεολογικά σε Μαρξισμό, Λενινισμό και Ταοϊσμό και έχουν την ηθική στήριξη, ενίοτε και υλική, της ΕΣΣΔ και «δεξιά τρομοκρατία» που αντλεί την δυναμική της από εθνικιστικές ιδέες. Οι περισσότερες των οργανώσεων έδρασαν στην Ευρώπη και συγκεκριμένα σε Γερμανία με την «Φράξια Κόκκινος Στρατός» (RAF, Red Army Fraction), σε Ιταλία με τις «Ερυθρές Ταξιαρχίες» (Red Brigades), σε Ελλάδα με την 17 Νοέμβρη (17N) και τον Επαναστατικό Λαϊκό Αγώνα (ΕΛΑ) και είχαν έντονο το αντιιμπεριαλιστικό στοιχείο και την σκωπτική στάση απέναντι σε ΗΠΑ και καπιταλισμό.

Τη δεκαετία του 1980 εμφανίζεται η νέα ή μεταμοντέρνα τρομοκρατία που σχετίζεται αποκλειστικά με την θρησκεία του Ισλάμ. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός οδηγεί την εν λόγω τρομοκρατία και με κύριους εκφραστές την Al Qaeda και συνεχιστές τους τον ISIS ή ISIL ²²επιχειρεί να δημιουργήσει ένα ενιαίο κράτος για τους απανταχού Μουσουλμάνους που θα διέπεται από τις εντολές της Σαρία, του Ισλαμικού Νόμου. Παρόλα αυτά, υπάρχουν διαφοροποιημένες -ως προς τα παραπάνω- οργανώσεις που εστιάζουν στις εδαφικές διεκδικήσεις, όπως η Χαμάς και η Χεζμπολάχ. Κύρια μέσα τρομοκρατικών ενεργειών τους είναι οι αποστολές αυτοκτονίας, βομβιστικές επιθέσεις, αεροπειρατείες, επιθέσεις με βιολογικά όπλα, απαγωγές κ.α.. Οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις που προέρχονται από ισλαμιστές τρομοκράτες έχουν προσδώσει διεθνοποίηση στην τρομοκρατία και έχουν αλλάξει τον τρόπο ζωής στον δυτικό κόσμο.

2.1.2 Ορισμός και αίτια

Από όταν αναγνωρίστηκε η έννοια της τρομοκρατίας δεν έχει επιτευχθεί ένας οικουμενικός ορισμός της τρομοκρατίας, παρά το γεγονός ότι πάρα πολλοί το έχουν επιχειρήσει. Χαρακτηριστικά ο Κούβαρης (2015) αναφέρει ότι *έρευνα από τους Schmid και Jongman στο Πανεπιστήμιο του Leiden (1988) έδειξε ότι υπήρχαν 109 διαφορετικοί ακαδημαϊκοί και επίσημοι*

²² Το Ισλαμικό Κράτος (Islamic State), όπως άλλαξε το όνομα του πρόσφατα, προέρχεται από το ευρέως γνωστό ISIS (Islamic State of Iraq and Syria), αλλά το σωστότερο είναι ISIL (Islamic State of Iraq and the Levant) που χρησιμοποιήθηκε εξίσου και περιλαμβάνει την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου στο ακρωνύμιο του. Το Levant αποτελείται από τις εξής χώρες: Κύπρος, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανος, Παλαιστίνη, Συρία και Τουρκία (πηγή: <https://www.britannica.com/story/is-it-isis-or-isil>).

ορισμοί. Σημερινά στοιχεία ανεβάζουν τον αριθμό σε 260 ορισμούς. Αυτοί κυρίως προέρχονται από τρεις φορείς: α) της εξουσίας με κυρίαρχο το κράτος, β) τους ακαδημαϊκούς φορείς και γ) τα μέλη και τους οπαδούς-συμπαθούντες των τρομοκρατικών οργανώσεων. Η δυσκολία ορισμού της έννοιας έγκειται στο γεγονός ότι ο χαρακτηρισμός μιας πράξης ως τρομοκρατικής εξαρτάται ως επί το πλείστο από αυτόν που κρίνει την πράξη. Διαφορετικά θα κρίνουμε μια πράξη αν είμαστε στην πλευρά του θύματος, όπου αβίαστα θα την χαρακτηρίσουμε τρομοκρατική και αλλιώς αν για οιοδήποτε λόγο είμαστε με την πλευρά του θύτη, όπου θα υπάρξει επιείκεια και άλλη αντιμετώπιση. Υπάρχει λοιπόν διαφοροποίηση της οπτικής μεταξύ θύματος και θύτη, από το επίπεδο των μονάδων μέχρι το επίπεδο κοινωνιών και κρατών. Θεωρείται απαραίτητο να υπάρξει μια συμφωνία στον ορισμό της έννοιας της τρομοκρατίας, όχι για λόγους ακαδημαϊκούς και θεωρητικούς αλλά καθαρά για λόγους νομικής υπόστασης και ορθότερης αντιμετώπισης του φαινομένου.

Βασική προϋπόθεση για να επιτευχθεί συμφωνία για οικουμενικά αποδεκτό ορισμό είναι η συνύπαρξη εντός του ορισμού μερικών χαρακτηριστικών. Αρχικά θα πρέπει να αναφέρεται η πολιτική σκοπιμότητα πίσω από την τρομοκρατική πράξη, κατόπιν η χρήση βίας ή απειλή αυτής και ο συνεπακόλουθος, αλλά απαραίτητος, φόβος ή έστω ο εκφοβισμός των στόχων. Με δεδομένα τα ανωτέρω κι έχοντας μελετήσει αρκετούς ορισμούς λόγω της έρευνας, θα επιχειρήσω να διατυπώσω έναν ορισμό: **Τρομοκρατία είναι η παράνομη χρήση βίας με στόχο τον εκφοβισμό κυβερνήσεων ή κοινωνιών ή μέρους αυτών για πολιτικούς σκοπούς με την πρόφαση ιδεολογικών ή θρησκευτικών λόγων.**

Ο Δημόπουλος (2006) στηριζόμενος σε απόφαση-πλαίσιο της Ε.Ε. σημειώνει ότι *εγκλήματα τρομοκρατίας θεωρούνται οι εκ προθέσεως πράξεις οι οποίες ορίζονται ως εγκλήματα από το εθνικό δίκαιο και οι οποίες είναι δυνατόν, εκ της φύσεως ή του συναφούς πλαισίου τους, να προσβάλλουν σοβαρά χώρα ή διεθνή οργανισμό (αντικειμενικό στοιχείο), όταν ο δράστης τις διαπράττει με σκοπό (υποκειμενικό στοιχείο): α) να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό, ή β) να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεση της, ή γ) να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις, πολιτικές, συνταγματικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού.* Τέλος, ένας ορισμός του 1988 από τους ακαδημαϊκούς Schmid και Jongman, με ευρεία απήχηση και αποδοχή, έχει ως εξής: “Η τρομοκρατία είναι μια μέθοδος επαναλαμβανόμενων πράξεων βίας, στην οποία εμπλέκονται σχετικά **κρυφά άτομα, ομάδες ή κρατικοί δρώντες**, λόγω **ιδιοσυγκρασίας, εγκληματικών ή πολιτικών λόγων**, και όπου,

σε αντίθεση με τη δολοφονία, οι άμεσοι στόχοι της βίας δεν αποτελούν και τον απώτερο σκοπό αυτής. Τα δε άμεσα θύματα επιλέγονται τυχαία ή μέσω συμβολικής στοχοποίησης, ως μέρος ενός ευρύτερου πληθυσμού-στόχου στον οποίο αποσκοπεί η πράξη, λειτουργώντας ως μήνυμα προς αυτόν. Έτσι, διαμέσου του θύματος, αποκαθίσταται μια επικοινωνία μεταξύ των δρώντων και του -τελούντος σε κίνδυνο- ακροατηρίου, μέσω της επιδίωξης τρομοκράτησης, της προβολής απαιτήσεων ή της έλκυσης προσοχής, ανάλογα με την τελική στόχευση, που μπορεί να είναι ο εκφοβισμός, ο πειθαναγκασμός ή η προπαγάνδα»^{23, 24}

Ποια είναι όμως τα αίτια της τρομοκρατίας; Τι γεννά το φαινόμενο αυτό; Μια πρώτη απάντηση προκύπτει από την αιτιολόγηση των πράξεων των τρομοκρατών που εξάγεται από τις προκηρύξεις, τις οποίες είθισται να προσυπογράφουν και αυτή διατυπώνεται ως «αντιμετώπιση» μιας αδικίας, «διόρθωση» αυτής και των «κακώς κειμένων»²⁵. Επίσης οι κοινωνιολόγοι «αναζητούν τις ρίζες της τρομοκρατίας στη φτώχεια, στον ιμπεριαλισμό και στην εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών του Τρίτου Κόσμου ή ακόμη σε συγκρούσεις θρησκειών, πολιτισμών και τρόπων ζωής που συνοδεύουν τις περιόδους μετάβασης και εκκοσμίκευσης των κοινωνιών» (Κασιμάτη, Παπαϊωάννου, Γεωργούλας & Πράνταλος, 2013).

Σαφέστατα υπάρχουν κι άλλες απαντήσεις στο παραπάνω ερώτημα. Με δεδομένο το γεγονός ότι η τρομοκρατία έχει πολιτικά κίνητρα, αρκετοί μελετητές του φαινομένου τείνουν στην σύνδεση της με την πολιτική ριζοσπαστικοποίηση. Αυτή μπορεί να αφορά ομάδες ή άτομα (lone wolves) τα οποία ριζοσπαστικοποιούνται σταδιακά και ουσιαστικά όπως μαρτυρά και η έννοια του όρου ωθούνται στη βία αφού αλλάξουν πεποιθήσεις, συναισθήματα, συμπεριφορά για την υπεράσπιση θιγόμενων πληθυσμών και γενικά ιδεολογιών. Το πολίτευμα, επίσης, φαίνεται να παίζει ρόλο στην έκρηξη τρομοκρατικών πρακτικών, καθώς οι δημοκρατικές κοινωνίες θεωρούνται ευάλωτες και ελαστικές όσον αφορά την επιβολή μέτρων, ενώ τα αυταρχικά καθεστώτα επιβάλλονται μέσω σκληρών μέτρων αλλά δημιουργώντας ασφυξία λόγω της στέρησης ατομικών ελευθεριών και πολιτικών δικαιωμάτων, καταλήγουμε στο ίδιο αποτέλεσμα. Η φτώχεια, που αναφέρθηκε παραπάνω, δημιουργεί κοινωνικές ανισότητες και απειλεί την κοινωνική συνοχή, που δίνει την «θέση» της στην απογοήτευση ευνοώντας την

²³ <https://powerpolitics.eu/ορίζοντας-την-τρομοκρατία/>

²⁴ Εκτός από τους παραπάνω ορισμούς θα μπορούσαν να παρατεθούν και πλείστοι άλλοι, αλλά εξαιτίας της οικονομίας των λέξεων, επέλεξα τους τρεις. Ο πρώτος είναι μια προσωπικής έμπνευσης μίξη των πιο απλουστευμένων που συνάντησα και εμπεριέχει τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, ο δεύτερος είναι ένας αποϊδεολογικοποιημένος, ρεαλιστικός και πλήρης ορισμός που πηγάζει από δημόσιο θεσμό. Και ο τρίτος είναι ακαδημαϊκός και πολύ αναλυτικός.

²⁵ Σχολικό Βιβλίο Κοινωνιολογίας Γ' Λυκείου (2013), σελ.211

έκρηξη βίας και την τρομοκρατία. Γεωπολιτικά αν αναλυθεί το ζήτημα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι μπορεί να υπάρξει «χωρική μετάδοση, που σημαίνει ότι εάν μια χώρα υποφέρει από την τρομοκρατία, είναι, επίσης, πιθανό το πρόβλημα να διαχυθεί στις γειτονικές χώρες» (Lizardo, 2008, οπ.αναφ. στο Κούβαρης, 2015). Επιπροσθέτως αρκετά σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ύπαρξη μειονοτήτων σε μια κοινωνία και οι αναπόφευκτες –σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό- διακρίσεις εις βάρος αυτών. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι απορρίπτεται και θεωρείται πλέον παραπλανητική η από σειρά ετών θεωρία ότι οι τρομοκράτες είχαν συγκεκριμένο προφίλ ή προέρχονταν από συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα ή έπασχαν από κάποια διαταραχή (ψυχική, νοητική κ.ο.κ).

2.1.3 Είδη τρομοκρατίας

Μια κατηγοριοποίηση που υπάρχει και στηρίζεται στην ιστορικότητα της τρομοκρατίας, και ουσιαστικά έχει αναπτυχθεί στην πρώτη υποενότητα του κεφαλαίου είναι η κάτωθι (Hoffman, 2006· Μπόση, 2000· Bavlis & Smith, 2007, οπ. αναφ. στο Χατζηαυγουστίδης, 2011):

1. τρομοκρατία σχετιζόμενη με την διάλυση των μεγάλων πολυεθνικών αυτοκρατοριών από το τέλος του 19^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 20^{ου}
2. τρομοκρατία σχετιζόμενη με τις διαδικασίες αποαποικιοποίησης μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο
3. «αριστερή» και «δεξιά» τρομοκρατία κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου των δεκαετιών του 1970 και 1980
4. διεθνής Ισλαμική τρομοκρατία η οποία αναδύεται στα τέλη της δεκαετίας του 1990 με κορυφαίο γεγονός τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 (9/11)

Σύμφωνα με τον Δημόπουλο (2006) μια σημαντική σύγχρονη διάκριση της τρομοκρατίας είναι σε **κοσμική και θρησκευτική**. Η τελευταία επανήλθε στο προσκήνιο και ουσιαστικά αποτέλεσε την σύγχρονη εκδοχή της μετά την Ισλαμική Επανάσταση στο Ιράν. Η κοσμική τρομοκρατία σχετίζεται με την εκκοσμίκευση και ουσιαστικά υπάρχει ανέκαθεν, καθώς ακόμα και από την αρχαία Ελλάδα επιχειρείται η απεμπλοκή του θρησκευτικού στοιχείου από τα εγκόσμια και την κοινωνική συνύπαρξη. Η διαφοροποίηση στον τρόπο δράσης είναι ειδοποιός με την κοσμική να είναι πιο στοχευόμενη χωρίς «τυφλά» χτυπήματα και αναρίθμητους θανάτους. Επίσης η στρατολόγηση διαφέρει με τους κοσμικούς τρομοκράτες να αναζητούν άτομα που ρέπουν στην κοινωνική τρομοκρατία που ενδιαφέρονται για εκδίκηση, ή

υπερασπίζονται μέλη των κοινωνιών τους. Στον αντίποδα, οι θρησκευτικοί τρομοκράτες θεωρούν τους εαυτούς τους και τα μέλη τους «ακτιβιστές και συστατικά στοιχεία των οργανώσεών τους».

Νέο είδος τρομοκρατίας θεωρείται η **κυβερνοτρομοκρατία** (cyber-terrorism), η οποία δεν χαρακτηρίζεται από την φυσική βία, αλλά από επιθέσεις/τρομοκρατικές πράξεις, οι οποίες πλήττουν πληροφοριακά συστήματα του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Οι κυβερνοτρομοκράτες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα κεκτημένα στοιχεία από τις επιθέσεις τους ως μοχλό πίεσης για περαιτέρω τρομοκρατικές πρακτικές.

Αρκετά διαδεδομένο είναι επίσης και το είδος της τρομοκρατίας που τιτλοφορείται ως **τρομοκρατία κατόπιν παραγγελίας** (terrorism on demand), όπου μισθοφόροι τρομοκράτες πληρωμένοι αδρά προβαίνουν σε οποιαδήποτε βίαιη ενέργεια τους ανατεθεί (δολοφονία, εμπρησμός, βομβαρδισμός, δολιοφθορά κ.α.).

Τέλος, σύμφωνα με τον Λοβέρδο (1988, όπ. αναφ. στο Παπαπαύλου, 2019) μια εξίσου ενδιαφέρουσα κατηγοριοποίηση ειδών τρομοκρατίας είναι:

- η κρατική τρομοκρατία – πολιτική τρομοκρατία (είναι η τρομοκρατία που εφήρμοσαν οι Ιακωβίνοι και ο Ροβεσπιέρος περί το 1793)
- τρομοκρατία κατά κράτους (στοχεύει σε κρατικές δομές, εγκαταστάσεις και πρόσωπα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το κράτος, είτε συνεργάζονται με αυτό και συμβολίζουν επικυριαρχία)
- εισαγόμενη τρομοκρατία (μεταφορά των προβλημάτων τρίτων χωρών στο εσωτερικό της χώρας χωρίς να απειλείται η καθεστηκυία τάξη)
- οριζόντια τρομοκρατία (πηγάξει από την ίδια την κοινωνία και στρέφεται εναντίον των πολιτών της με τραγικό απολογισμό τις απώλειες πολιτών που δεν σχετίζονται με την κρατική εξουσία με διάχυτο μίσος και ωμή βία, πρακτικές που απαντώνται σε φασιστικά ή εθνικιστικά μορφώματα)
- νέα τρομοκρατία (η εξέλιξη της ισλαμικής τρομοκρατίας με διεθνοποίηση και εξελιγμένους τρόπους χρηματοδότησης)

2.2 Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας

Κατά τα ειπωμένα σχετικά με την δυσχέρεια ορισμού της τρομοκρατίας, έτσι και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, παρόλο που αποτελεί ένα μείζον παγκόσμιο πρόβλημα, δεν έχει έναν οικουμενικά αποδεκτό ορισμό. Γενικά, ως χρηματοδότηση της τρομοκρατίας νοείται η συλλογή χρηματικών πόρων και η στοχευμένη διάθεση αυτών ώστε να χρησιμοποιηθούν για την διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών. Οι δράστες (χρηματοδότες) επιδιώκουν την ανωνυμία των ίδιων αλλά και των πράξεων τους. Οι πόροι, τα κεφάλαια δηλαδή μπορεί να είναι νόμιμης ή παράνομης προέλευσης και όσοι κατηγορηθούν για το αδίκημα της ΧΤ θα τιμωρηθούν ανεξαρτήτου προελεύσεως αυτών. Το κίνητρο δράσης των χρηματοδοτών της τρομοκρατίας είναι πολιτικό, ενώ στο οργανωμένο έγκλημα είναι οικονομικό. Όπως θα δούμε αναλυτικότερα σε επόμενη υποενότητα, το εν λόγω φαινόμενο μοιράζεται αρκετά κοινά σημεία με την διαδικασία του ξεπλύματος χρήματος, και φυσικά εντοπίζονται και ειδοποιητικές διαφορές.

Η βιβλιογραφία είναι τεράστια και οι σχετικές μελέτες είναι πλείστες, ιδιαίτερα μετά από τη μεγαλύτερη -σε συμβολισμό και απώλειες- τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Η συγκεκριμένη ημερομηνία αποτελεί ορόσημο όσον αφορά και την αλλαγή της λογικής αντιμετώπισης και καταπολέμησης του φαινομένου. Επίσης συγκεκριμενοποιήθηκε το φαινόμενο και το πλαίσιο εντός Ε.Ε. και με την απόφαση-πλαίσιο 2002/475, η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον νόμο 3424/2005, όπου ορίζεται η ΧΤ και λογίζεται ως αδίκημα στο φάσμα του ΞΧ. Ο νόμος 3691/2008 έρχεται να αντικαταστήσει τον προαναφερθέντα νόμο και να βελτιώσει πτυχές του θέματος. Σύμφωνα με τον ορισμό που προβλέπεται στον νόμο, *Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας είναι η παροχή κάθε είδους περιουσιακού στοιχείου, υλικού ή άυλου, κινητού ή ακίνητου ή κάθε είδους χρηματοοικονομικού μέσου, ανεξάρτητα από τον τρόπο κτήσης τους, σε τρομοκρατική οργάνωση ή σε μεμονωμένο τρομοκράτη ή για την συγκρότηση τρομοκρατικής οργάνωσης ή για να καταστεί κάποιος τρομοκράτης ή τα εισπράττει, ή συλλέγει ή διαχειρίζεται χάριν των ανωτέρω, ανεξάρτητα από την διάπραξη οποιουδήποτε σχετικού εγκλήματος* (Πουλιούδης, 2015).

Κατά τον Teichmann (2019), «η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας είναι μια πράξη που διαπράττεται από κάθε άτομο που συλλέγει ή παρέχει χρήματα με σκοπό την χρηματοδότηση ενός βίαιου εγκλήματος που προορίζεται να εκφοβίσει το κοινό ή να πιέσει ένα κράτος ή έναν διεθνή

οργανισμό». Άλλος ορισμός αναφέρει, «η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας είναι απλώς ο μηχανισμός εύρεσης πόρων για τρομοκρατικές πράξεις από άτομα που έχουν τις ίδιες πολιτικές φιλοδοξίες και ιδεολογίες» (Turner, 2011).

Οι ορισμοί που αναφέρονται παραπάνω νομίζω ότι εμπεριέχουν τα βασικά στοιχεία που απαιτούνται για την συγκεκριμένη μελέτη. Εξάλλου στα γραφόμενα που θα ακολουθήσουν, θα αναλύσουμε πολλές πτυχές του φαινομένου. Αξίζει όμως να αναφερθούμε στο διαδίκτυο, τις νέες τεχνολογίες και γενικότερα την παγκοσμιοποίηση και το πως επηρεάζουν το φαινόμενο της τρομοκρατίας και δη της χρηματοδότησης της. Έτσι παρατηρείται ότι οι σύγχρονες τρομοκρατικές ομάδες επικοινωνούν ευκολότερα μεταξύ τους σε όποιο σημείο του πλανήτη και να βρίσκονται, η τζιχάντ λαμβάνει παγκόσμιες διαστάσεις και ένα εμπνευσμένο βίντεο ηγετικού στελέχους του Ισλαμικού Κράτους (IS) μπορεί να κινητοποιήσει και το πιο «μικρό» πυρήνα. Επίσης στρατολογούν ευκολότερα νέα μέλη, προπαγανδίζουν ανά πάσα στιγμή, τρομοκρατούν εξ αποστάσεως με αναρτήσεις αποτρόπαιων εκτελέσεων και απειλών και έχουν ανακαλύψει νέους τρόπους εξεύρεσης εσόδων διαμέσου μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

2.3 Η διαδικασία της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Η διαδικασία που χρησιμοποιείται για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας έχει πολλά κοινά σημεία (όπως προαναφέρθηκε) με αυτήν της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, καθώς όπως θα αναλύσουμε παρακάτω οι περισσότερες των τεχνικών και μεθόδων που χρησιμοποιούνται είναι ίδιες ή συγγενείς με αυτές που αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο 1.3.6. Διαφορά υπάρχει στις πηγές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και με αυτές θα ασχοληθούμε αρχικά. Πρώτα όμως αξίζει να ξεκαθαριστεί ότι η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας δεν αφορά μόνο την εξεύρεση των πόρων, αλλά επίσης και τη μεταφορά και διάθεση αυτών από τους χρηματοδότες σε δίκτυα, ομάδες, πυρήνες και άτομα που σχετίζονται με το επιχειρησιακό μέρος της τρομοκρατίας. Σύμφωνα με τον Rudner (2006), «το ξέπλυμα χρήματος των τρομοκρατών είναι ιδιαίτερα δύσκολο να υπολογιστεί στατιστικά ή ακόμα και να εκτιμηθεί κατά τάξη μεγέθους. Μια δραστηριότητα που ορίζεται ως εγκληματική ή τρομοκρατική σε μία δικαιοδοσία μπορεί να μην θεωρείται απαραίτητα έγκλημα σε μία άλλη».

2.3.1 Πηγές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Οι κύριες πηγές χρηματοδότησης λοιπόν των τρομοκρατών είναι δύο. Η πρώτη είναι τα κράτη και οι οργανώσεις (διεθνείς, ΜΚΟ, φιλανθρωπικές κ.α.) που στηρίζουν τέτοιες δράσεις και συμπεριφορές ή κάποιο μεμονωμένο άτομο με οικονομική επιφάνεια, το οποίο για δικούς του λόγους (κυρίως ιδεολογικούς και ίδιων συμφερόντων) χρηματοδοτεί έμμεσα ή άμεσα τρομοκρατικά μορφώματα. Ενώ τη δεύτερη πηγή αποτελούν οι πρόσοδοι που σχετίζονται με νόμιμες ή παράνομες δραστηριότητες των εν λόγω μορφωμάτων. Αυτές μπορεί να προέρχονται από νομότυπο έλεγχο παραγωγικών δομών (π.χ. επενδύσεις σε επιχειρήσεις) στην περιοχή δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων ή από μη ηθελημένο έλεγχο σε επιχείρηση που εδρεύει στη σφαίρα επιρροής (βλ. ISIS ή ISIL).

Ο Teichmann (2019) διαχωρίζει ως εξής τις πηγές χρηματοδότησης: *οι χρηματοδότες τρομοκρατών μπορούν να έχουν και νόμιμο και παράνομο εισόδημα. Το πρώτο περιλαμβάνει δωρεές από υποστηρικτές και επενδύσεις στο χρηματιστήριο, ενώ το δεύτερο μπορεί να περιλαμβάνει χρήματα προερχόμενα από κλοπή, απαγωγές, και διακίνηση ναρκωτικών. Ακόμα, κρατικές επιχορηγήσεις της τρομοκρατίας, κατάχρηση Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων και η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο παρελθόν.*

Μία άλλη πληρέστερη εκτίμηση σχετικά με τις πηγές προέρχεται από τη Napoleoni (2004), η οποία σημειώνει ότι *οι κύριες εισροές του ισοζυγίου πληρωμών των ενόπλων οργανώσεων μπορούν να χωριστούν σε τρεις κύριες κατηγορίες ανάλογα με την προέλευση τους: (α) νόμιμες επιχειρήσεις (αυτές είναι δραστηριότητες που από μόνες τους δεν θεωρούνται παράνομες), (β) παράνομα έσοδα που παραβιάζουν ή παρακάμπτουν νομικές υποχρεώσεις, (γ) εγκληματικές δραστηριότητες. Θα ακολουθήσει σύντομη αναφορά σε όλες τις πηγές που αναφέρθηκαν μέχρι τώρα.*

Αρχικά, οι **νόμιμες πρόσοδοι** που προέρχονται από νομότυπες επιχειρήσεις που ελέγχει η τρομοκρατική οργάνωση μέσω μιας καίριας επένδυσης με συμμετοχή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, όπως η Αιγυπτιακή Ισλαμική Τζιχάντ που κατείχε αρκετές επιχειρήσεις εμπορίας μελιού στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες άτομα με μεγάλη οικονομική επιφάνεια, θέτουν στις υπηρεσίες της τρομοκρατίας μεγάλο μέρος της περιουσίας τους, είτε με εκποίηση αυτής, είτε μετατρέποντας την μέχρι πρότινος νομότυπη επιχείρηση σε «εργαλείο» χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω αποτελεί ο Οσάμα Μπιν Λάντεν, που όχι μόνο προέβη στα

προαναφερθέντα, αλλά ενεπλάκη και άμεσα στην ηγεσία της Αλ Κάιντα. Άλλος τρόπος είναι η επένδυση στο χρηματιστήριο, είτε σε μειωμένου κινδύνου τοποθέτηση, είτε σε τοποθέτηση με ρίσκο κατόπιν καλής σχετικής πληροφόρησης.

Η διευρυμένη έννοια των δωρεών αποτελεί ερωτηματικό σχετικά με το αν εντάσσεται στα νόμιμα έσοδα ή τα παράνομα. Η Loretta Napoleoni στη λογική ότι η πράξη της δωρεάς από μόνη της δεν συνιστά επιλήψιμη πράξη, τις κατατάσσει στα έσοδα νόμιμης προέλευσης, ενώ πολλοί άλλοι, συμπεριλαμβανομένου και του ελληνικού δικαίου, τα κατηγοριοποιούν στα έσοδα παράνομης φύσης προερχόμενα από πράξη που αντιβαίνουν στην νομιμότητα. Δωρεά λοιπόν έχουμε όταν μεμονωμένα άτομα που υποστηρίζουν τους τρομοκράτες δωρίζουν χρήματα ή υλικό εξοπλισμό, καθώς και όταν μεγάλες πληθυσμιακές ομάδες απόδημων εθνικοτήτων ενισχύουν τον αγώνα απελευθερωτικών κινημάτων πίσω στην ιδιαίτερη πατρίδα, όπως οι εν Αμερική Ιρλανδοί, οι οποίοι μέσω του Noraid ενίσχυαν τον αγώνα του IRA· οι απανταχού Παλαιστίνιοι που ενίσχυαν τον PLO (Palestinian Liberation Organization) με 5% φόρο επί των εισοδημάτων τους· και οι Αλβανοί μετανάστες της Γερμανίας και της Ελβετίας που συνείσφεραν 3% του εισοδήματός τους στο ταμείο των μαχητών του Κοσόβου (KLA – Kosovo Liberation Army). Για να φτάσουμε στον εκμοντερνισμένο τρόπο που λαμβάνει δωρεές και οικονομική ενίσχυση από υποστηρικτές του ανά τον κόσμο το Ισλαμικό Κράτος (ISIL), ο οποίος είναι ο «δρόμος» των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της τεχνολογικής αιχμής, καθώς κατά καιρούς έχουν υπάρξει αρκετά hashtags (#ISIS, #AlleyesonISIS, #Islamicfront κ.α.), μια εφαρμογή σε λειτουργικό Android που τιτλοφορείται “The Dawn of Glad Tidings” και συναλλαγές μέσω Skype και σύστημα άμεσης χρέωσης προπληρωμένων καρτών²⁶.

Οι φιλανθρωπικές δωρεές ανήκουν στη μεγάλη και πολύπλοκη ομάδα των δωρεών και ουσιαστικά αποτελούν το «όχημα» για την εμπλοκή στην τρομοκρατία εύπορων ιδιωτών, επιχειρήσεων, οργανισμών και, ενίοτε, ξένων κυβερνήσεων. Αποτελεί πρακτική που κατά κόρον συνδέεται με την ισλαμική τρομοκρατία και χρηματοδοτεί κυρίως αγορά όπλων, θανατηφόρα τρομοκρατικά χτυπήματα, χτίσιμο τζαμιών και madrasas (ισλαμικά θρησκευτικά σχολεία). Δεν αποτελούν βέβαια μόνο νέο φαινόμενο, καθώς οι Ιρλανδοί της Αμερικής πάλι πρωτοτύπησαν ιδρύοντας φιλανθρωπικές οργανώσεις για τις χήρες και τα ορφανά της Β. Ιρλανδίας και φυσικά χρηματοδότησαν τον IRA. Λίγο αργότερα δραστηριοποιήθηκαν οι

²⁶ Στοιχεία από Δ. Στεργίου, διδάκτωρ Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, σε άρθρο του, όπως αναφέρεται στην ΔΕ της Κοκορίγκου (σ.27)

ισλαμικές φιλανθρωπικές οργανώσεις, όπου οι ΗΠΑ ενίσχυαν την αντισοβιετική τζιχάντ των μπουτζαχεντίν για ψυχροπολεμικούς λόγους. Στη ροή των δωρεών ενεπλάκη η Διεθνής Τράπεζα Πίστωσης και Εμπορίου (BCCI) με αποτέλεσμα το γνωστό οικονομικό σκάνδαλο,²⁷ η οποία πάντως μέχρι να αποκαλυφθεί ο ρόλος της κατάφερε να τροφοδοτήσει πολλές ένοπλες ισλαμικές ομάδες μετά το τέλος της μάχης κατά των Σοβιετικών, ακόμα και σε περιοχές της Ευρώπης, όπως η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η Τσετσενία. Δωρεές με το πρόσχημα της φιλανθρωπίας αποστέλλονται, επίσης και, από ευκατάστατους ιδιώτες που κατάγονται κυρίως από κράτη όπως η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, το Κατάρ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Στα **παράνομα έσοδα**, συγκαταλέγεται κατά γενική ομολογία η κρατική χορηγία της τρομοκρατίας, με κυριότερους εκπροσώπους παρεμβατισμού μέχρι τις μέρες μας, τις Η.Π.Α. και μέχρι τη διάλυση της την Ε.Σ.Σ.Δ., και πεδίο εφαρμογής των πολιτικοποιημένων παρεμβάσεων τη Λατινική Αμερική, την Ευρώπη και εσχάτως την Αφρική και Μέση Ανατολή. Περίπτωση που έχει παραδεχθεί επισήμως η κυβέρνηση των Η.Π.Α. είναι η χρηματοδότηση των Contras (δεξιών αντικομμουνιστικών ανταρτών) στην Κεντρική Αμερική. Δεν συμβαίνει το ίδιο σχετικά με την παραδοχή και στις μέρες μας στην περίπτωση του ISIL, όπου τα κράτη του Κόλπου, συνήθεις ύποπτοι (λόγω της προϋστορίας χρηματικής ενίσχυσης των Ταλιμπάν και της γιγάντωσης της Αλ Κάιντα) της ευρύτερης περιοχής αρνούνται τις κατηγορίες και συμπράττουν με τις Η.Π.Α. και τον λοιπό δυτικό κόσμο για την αποσταθεροποίηση του Χαλιφάτου. Πλέον μπορούμε να πούμε ότι η κρατική επιχορήγηση της τρομοκρατίας παίζει ένα πολύ μικρό ρόλο στην ΧΤ. Πιο εύλογος τρόπος για τη λήψη χορηγιών από διεθνείς οργανισμούς και ξένες κυβερνήσεις είναι η μεταφορά (αλλαγή ή μετατροπή) περιουσιακών στοιχείων, η οποία ορίζεται ως αναδιανομή εξωτερικής βοήθειας ή υφιστάμενων περιουσιακών στοιχείων υπέρ των ένοπλων τρομοκρατικών ομάδων.

Τέλος, έχουμε τα έσοδα που προέρχονται από **εγκληματικές ενέργειες**. Βασική πηγή εσόδων που χαρακτηρίζεται από την ταχύτητα, την απλότητα και συνήθως τη μη διακρατική μεταφορά των παραγόμενων εσόδων. Η πιο απλή μορφή αυτοχρηματοδότησης είναι μέσω *σύλησης, ληστείας, εκβιασμού και λεηλασίας*. Μερικές τρομοκρατικές ομάδες χαρακτηρίζουν τους εκβιασμούς και τα έσοδα εξ' αυτών, ως «φόρους πολέμου», πληρωμές που τους οφείλονται σαν να ήταν διαχειριστές της περιοχής. Δεδομένης της φύσης της, η μεταφορά εγχώριων

²⁷ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. τον σύνδεσμο <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1991/07/28/bcci-scandal-behind-the-bank-of-crooks-and-criminals/563f2216-1180-4094-a13d-fd4955d59435/>

περιουσιακών στοιχείων αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων, ειδικά σε χώρες που βιώνουν εμφύλια σύρραξη (Napoleoni, 2004). Είναι γεγονός ότι υπάρχουν πάρα πολλές εγκληματικές ενέργειες που ενισχύουν τα οικονομικά των τρομοκρατών και κυμαίνονται από πλημμελήματα μέχρι φόνο πρώτου βαθμού, από υποκλοπή στοιχείων πιστωτικής κάρτας έως πειρατεία σε εμπορικό πλοίο. Η απόσπαση πόρων μέσω εκβιασμών είναι η μέθοδος που αποφέρει αμεσότερα από οποιαδήποτε άλλη και αποτέλεσε το κινητήριο γρανάζι για την οικονομία του Ισλαμικού Κράτους στη νεότευκτη κρατική δομή του. Με την χρήση όπλων και βίας κατάσχεσαν το σύνολο της παραγωγής αγαθών, ιδιωτικές περιουσίες, τους μισθούς δημοσίων υπαλλήλων, κ.α. σε ένα περίεργο υβριδικό πολιτικοοικονομικό σύστημα με επιρροές ακραίου καθεστώτος, σοσιαλισμού και καπιταλισμού. Αρκετά συχνό φαινόμενο είναι και οι απαγωγές και η συνεπακόλουθη απαίτηση λύτρων με τους στόχους να είναι εύποροι γηγενείς, αλλά και υπήκοοι ξένων χωρών με κάποιο λειτούργημα (π.χ. δημοσιογράφος, επιχειρηματίας, μέλος διπλωματικού σώματος). Σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης είναι το λαθρεμπόριο, το οποίο χαρίζει τεράστια έσοδα στους τρομοκράτες και έχει πολλές μορφές. Υπάρχει λαθρεμπόριο αρχαιοτήτων και έργων τέχνης, λαθρεμπόριο πρώτων υλών, λαθρεμπόριο φυσικών πόρων (πετρέλαιο και φυσικό αέριο) σε όλες τις μορφές τους, αγροτικά και διαρκή αγαθά, καθώς επίσης και κατασχεμένων περιουσιακών στοιχείων προϊόντων ληλασιών, ληστειών κλπ.

2.3.2 Μέθοδοι χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Σύμφωνα με την ανάλυση των μεθόδων ΧΤ από τους Freeman & Ruehsen (2013) υπάρχουν κριτήρια επιλογής μεθόδου για τη μετακίνηση των χρηματοδοτήσεων και αυτά είναι ο **όγκος συναλλαγής**, το **ρίσκο** (κίνδυνος), η **ευκολία**, η **απλότητα**, το **κόστος** και η **ταχύτητα**. Ακολουθεί σύντομη παρουσίαση των μεθόδων που προτιμώνται ή πρόκειται να χρησιμοποιηθούν.

Μεταφορείς μετρητών (cash couriers)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελεί τον απλούστερο και παλαιότερο τρόπο μεταφοράς αξιών. Μερικές φορές τα μετρητά κρύβονται σε οχήματα, βαλίτσες, πακέτα και σε πολλά άλλα ευφάνταστα μέσα με σκοπό να περάσουν τα σύνορα ή άλλες φορές δεν κρύβονται καν αφού τα σύνορα της χώρας που εισέρχεται ο μεταφορέας φυλάσσονται ελλιπώς ή καθόλου. Οι μεταφορείς των χρημάτων μπορεί να είναι είτε μέλη τρομοκρατικής οργάνωσης ή πυρήνα, είτε

μισθωμένοι μεσάζοντες. Για να αποκρύψουν τις λαθραίες αποστολές τους, συνήθως ταξιδεύουν με κίβδηλα διαβατήρια και πλαστά έγγραφα ταυτοποίησης. Παραδείγματα τέτοιας μεθόδου είναι οι αεροπειρατές της Αλ Κάιντα κατά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι οποίοι κατά την είσοδο τους στις ΗΠΑ μετέφεραν χρήματα και επιταγές που κατέθεσαν σε λογαριασμό για τα έξοδα του απώτερου σκοπού τους και επίσης δέχονταν εμβάσματα από το Αφγανιστάν, τα οποία είχαν φτάσει εκεί μέσω μεταφορέων με προέλευση από Πακιστάν και προηγουμένως Η.Α.Ε.. Επίσης μαχητές που μεταβαίνουν στην Συρία και τις λοιπές περιοχές για να ενταχθούν στις δυνάμεις του ISIS χρησιμοποιούνται ως μεταφορείς μετρητών. Η εν λόγω μέθοδος χαρακτηρίζεται από ασφάλεια, καθώς κατά κανόνα οι μεταφορείς χρημάτων είναι άτομα απόλυτης εμπιστοσύνης, αλλά στον αντίποδα υστερεί σε ταχύτητα και ενέχει πολυπλοκότητα.

Ανεπίσημα συστήματα μεταφορών χρημάτων (informal transfer systems)

Χαρακτηριστικά συστήματα της συγκεκριμένης μεθόδου είναι το σύστημα Hawala/Hundi στη Νότια Ασία, το Fei Ch'ien στην Κίνα, το Poe Khan στην Ταϊλάνδη και το Door-to-Door (Πόρτα-πόρτα) στις Φιλιππίνες. Όλα τα προαναφερθέντα συστήματα, τα οποία έχουν εντοπιότητα, παραδοσιακή σχέση και δεσμούς με το μέρος ίδρυσης, λειτουργούν επίσης σε μέρη με υπανάπτυκτο τραπεζικό σύστημα ή όπου υπάρχει έντονο στοιχείο της διασποράς.

Με διαφορά όμως το πρώτο (Hawala) είναι το πιο δημοφιλές και αυτό που οι αρχές έχουν συνδέσει με μεγάλες τρομοκρατικές επιθέσεις και ενεργούς τρομοκρατικούς πυρήνες²⁸ ανά τον κόσμο. Ο τρόπος λειτουργίας του έχει παρουσιαστεί εν συντομία στην ενότητα 1.3.6, οπότε τώρα θα εστιάσουμε σε άλλες πτυχές του συστήματος. Σημειώνεται ότι κατά την αποστολή ενός εμβάσματος ακόμα και σε πολύ μακρινό προορισμό, τα χρήματα δεν διαπερνούν σύνορα και δεν εισάγονται στο επίσημο τραπεζικό σύστημα. Στις περισσότερες χώρες δραστηριοποίησης του Hawala έχει νομιμοποιηθεί η λειτουργία των τοπικών γραφείων (στη λογική ότι θα είναι αποτελεσματικότερος ο έλεγχος τους από τις αρμόδιες αρχές), αλλά παρόλα αυτά υπάρχουν hawaladars (οι διαχειριστές των τοπικών γραφείων Hawala) που λειτουργούν παράνομα εξαιτίας του υψηλού κόστους για αδειοδότηση και τέλη χρήσης. Κατά τον Looney (2003), οι πράκτορες της Hawala σε μια σειρά τοποθεσιών, από πάγκους στην άκρη και ταπεινά γραφεία στην Νότια Ασία έως κρυφά δωμάτια και μυστικές τοποθεσίες στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική. Τα μοναδικά όρια στο μέγεθος της συναλλαγής είναι η προθυμία του αποστολέα

²⁸ <https://www.hsdl.org/?view&did=834586> (page 18)

να δεχθεί χρήματα και την χωρητικότητα του πράκτορα που δέχεται τα χρήματα ώστε να εκτελέσει την συναλλαγή. Συναλλαγές ύψους δεκάδων χιλιάδων δολαρίων είναι συχνές. Λόγω του γεγονότος ότι το σύστημα λειτουργεί ανεπίσημα, δεν υπάρχει ακριβής μέτρηση των κεφαλαίων που διακινούνται, παρά μόνον εκτιμήσεις, οι οποίες κυμαίνονται από 350 έως 500 δις \$. Η ταυτοποίηση του πελάτη είναι επιφανειακή και δεν υπάρχουν ιδιαίτεροι μηχανισμοί πιστοποίησης εγγράφων είτε σε νόμιμα πρακτορεία hawala είτε σε παράνομα. Το γεγονός όμως ότι χρησιμοποιείται από μεγάλη μερίδα του λαού με οικονομική στενότητα σε μέρη που άλλα χρηματοοικονομικά μέσα δεν απαντώνται και τα κεφάλαια που διακινούνται είναι συντριπτικά νόμιμα, θέτει εμπόδια στην καταπολέμηση του φαινομένου της ΧΤ.

Τα πλεονεκτήματα του συστήματος Hawala και των υπόλοιπων αντίστοιχων συστημάτων είναι η ταχύτητα εκτέλεσης της μεταφοράς, το χαμηλό κόστος και η σχετική ανωνυμία των εμπλεκόμενων (αποστολέα και παραλήπτη) που συνεπάγεται «αξιοπιστία» για τους τρομοκράτες.

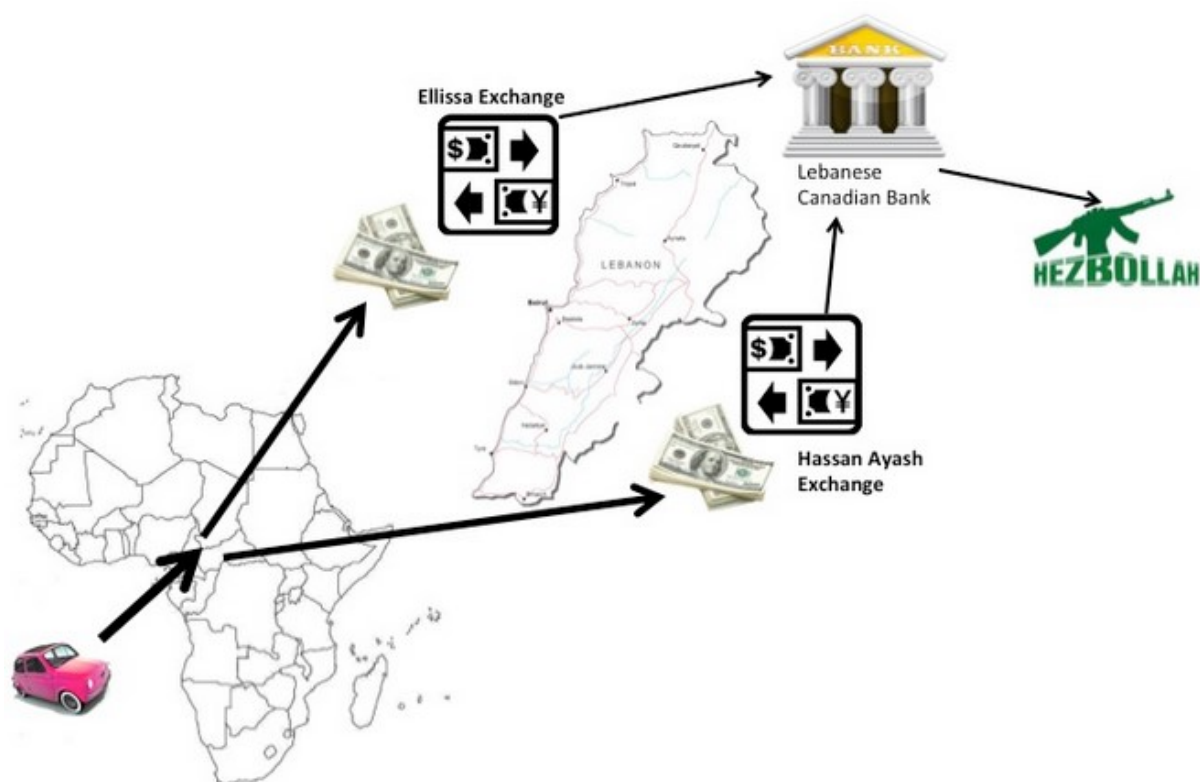
Επιχειρήσεις παροχής χρημάτων (Money Service Businesses - MSBs)

Πρόκειται για τύπο επιχείρησης που δραστηριοποιείται κυρίως στις Η.Π.Α. και ουσιαστικά προσφέρουν υπηρεσίες ανταλλαγής συναλλάγματος, εξαργύρωσης επιταγών, έκδοσης ταξιδιωτικών επιταγών, χρηματικών εντολών, έκδοσης δωροκαρτών ή ανώνυμων προπληρωμένων καρτών, «μεταδότες»²⁹ χρημάτων καθώς και ταχυδρομικές υπηρεσίες³⁰. Διέπονται από τους νόμους και τους κανονισμούς λειτουργίας των τραπεζών και δέχονται ελέγχους από τις αρμόδιες αρχές. Το παραπάνω ισχύει μόνο στα καταστατικά λειτουργίας γιατί ουσιαστικά οι MSBs πραγματοποιούν συναλλαγές χωρίς οι πελάτες να τηρούν λογαριασμό (όπως στο τραπεζικό σύστημα), παρά μόνο επιδεικνύοντας ένα στοιχείο ταυτοποίησης, ενώ πολλές MSBs είναι μη αδειοδοτημένες. Πολλές είναι οι περιπτώσεις τρομοκρατικών πυρήνων που έχουν χρηματοδοτηθεί μέσω MSB, όπως η Al Shabaab (τρομοκρατική ομάδα μαχητών στην Σομαλία) και η γνωστή σε όλους μας Αλ Κάιντα, αλλά το πλέον αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι η χρηματοδότηση της Χεζμπολάχ μέσω της Λιβανό-Καναδικής Τράπεζας (Lebanese Canadian Bank) που ανακαλύφθηκε το 2011. Εν ολίγοις, τα μετρητά τοποθετούνταν σε MSB (Elissa Exchange και Hassan Ayash Exchange) στην Βηρυτό, οι οποίες επιχειρήσεις

²⁹ **money transmitters** είναι ο αγγλικός όρος που εντόπισα στη βιβλιογραφία και ουσιαστικά αναφέρεται σε εγχρήματες συναλλαγές, όπως μεταφορά ποσών ηλεκτρονικά με υψηλή προμήθεια, αλλά και δανεισμό μικροποσών με ενέχυρο, εκποίηση ειδών αξίας και πολύτιμων μετάλλων κ.α.

³⁰ <https://www.fincen.gov/money-services-business-definition>

τηρούσαν λογαριασμούς στην Λιβανό-Καναδική Τράπεζα. Το σχέδιο εμπεριείχε και ξέπλυμα χρήματος μέσω διακίνησης ναρκωτικών του Ayman Joumaa, που είχε σχέσεις με την Χεζμπολάχ. Τα παράνομα έσοδα του από τα ναρκωτικά χρησιμοποιούνταν για να αγοραστούν μεταχειρισμένα αυτοκίνητα από Λιβανέζους εμπόρους στις Η.Π.Α., τα οποία μετά στέλνονταν στην Αφρική και πωλούνταν έναντι μετρητών. Τα τελευταία αναμιγνύονταν με επιπλέον ναρκοχρήματα και μέσω MSBs επέστρεφαν στη Βηρυτό και στην τράπεζα και από εκεί στα θησαυροφυλάκια της Χεζμπολάχ (αφαιρώντας τις προμήθειες των MSBs και του ναρκέμπορα) (βλ. Εικόνα 1).

Εικόνα 1: Πλάνο χρηματοδότησης της Χεζμπολάχ³¹

Οι εν λόγω επιχειρήσεις θεωρούνται ιδιαίτερα επωφελείς για διακίνηση πόρων που προορίζονται για τρομοκράτες. Έχουν χαμηλό κόστος και τάχιστη μεταφορά των ποσών, με οικουμενική παρουσία και παρόλο που θεωρητικά δεν προβλέπουν μεταφορές μεγάλων ποσών, παρόλα αυτά μπορούν να εκτελεστούν. Το αρνητικό είναι η δημοσιότητα που έχουν λάβει οι δραστηριότητες τους και πλέον υπάρχουν πιο αυστηροποιημένοι έλεγχοι και πολύ πιο δύσκολα μπορούν να τηρούν λογαριασμούς στο επίσημο τραπεζικό σύστημα.

³¹ Πηγή: Freeman & Ruehsen (2013), σελίδα 15, σχήμα 5.

Χρηματοπιστωτικό σύστημα

Το επίσημο χρηματοπιστωτικό σύστημα περιλαμβάνει κάθε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, όπως τράπεζες (εμπορικές και μη), πιστωτικές ενώσεις κ.α. Στις μέρες μας το τραπεζικό σύστημα είναι σε μεγάλο βαθμό ελεγχόμενο και σθεναρά επιτηρούμενο από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες οικονομίες, ενώ σημαντικά βήματα γίνονται και στις λοιπές χώρες. Παρόλα αυτά οι τράπεζες μπορούν να «χρησιμοποιηθούν» από τους τρομοκράτες με διάφορους τρόπους. Ο συνήθης είναι η επιλογή μίας τράπεζας που δεν θέτει ερωτήσεις στους πελάτες, δεν εφαρμόζει δηλαδή τη δέουσα επιμέλεια, όπως θα δούμε και παρακάτω. Έτερος επιτυχημένος τρόπος είναι να συναλλάσσεται με διεφθαρμένο υπάλληλο, ο οποίος δρα μεθοδικά χωρίς την επίγνωση των προϊσταμένων του. Άλλος τρόπος εξαπάτησης του τραπεζικού συστήματος είναι μέσω ανταποκριτικών λογαριασμών ή πληρωτέων-μέσω-λογαριασμών σε ανταποκρίτρες τράπεζες, όπως συνέβη με την HSBC. Όλοι οι παραπάνω τρόποι έχουν αναφερθεί στο ΕΧ (βλ. ενότητα 1.3.6) και αναδεικνύουν τα κοινά σημεία των δύο φαινομένων. Τέλος, υπάρχει πιθανότητα, ακόμα και άριστα να λειτουργούν όλοι οι έλεγχοι και η κανονιστική συμμόρφωση της τράπεζας, να μην εντοπιστούν από τα συστήματα των τραπεζών κάποιες ύποπτες συναλλαγές, όπως π.χ. συνέβη με τις συναλλαγές των αεροπειρατών της Αλ Κάιντα στους λογαριασμούς που τηρούσαν στις τράπεζες των Η.Π.Α..

Υπάρχουν αρκετά μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα στην χρήση του τραπεζικού συστήματος από τους τρομοκράτες. Εξαιτίας των θεσμοθετημένων ελεγκτικών μηχανισμών (εσωτερικών και εξωτερικών) ενέχουν μεγαλύτερο ρίσκο εντοπισμού από τις αρχές. Είναι σχετικά αργές στην εκτέλεση διεθνών μεταφορών και αρκετά πιο δαπανηρές συγκριτικά με τα εναλλακτικά δίκτυα εμβασμάτων. Αποτελούν όμως ασφαλή και αξιόπιστη λύση, αν καταφέρουν να ξεγελάσουν τα συστήματα αποτροπής που οι τράπεζες επιστρατεύουν για τη μάχη κατά της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Ψευδής Τιμολόγηση Συναλλαγών

Η πλέον προτιμητέα μέθοδος στις τάξεις του οργανωμένου εγκλήματος και των τρομοκρατών για διεθνή μετακίνηση κεφαλαίων. Οι επιτήδριοι λοιπόν υποτιμολογώντας ή υπερτιμολογώντας δελτία αποστολής καταφέρνουν το πλεονάζον ποσό να το κατευθύνουν στον αποδέκτη των κεφαλαίων, που δεν είναι άλλος από τρομοκρατική οργάνωση. Χαρακτηριστική περίπτωση υπερτιμολόγησης εντοπίζεται με πλείστες βιβλιογραφικές

αναφορές στην εισαγωγή μελιού στη Μέση Ανατολή. Είναι γνωστό ότι εκεί υπάρχει μεγάλη ζήτηση για μέλι και μικρή προσφορά, όποτε η εισαγωγή μελιού είναι συχνό φαινόμενο και μάλιστα σε μεγάλες ποσότητες. Όταν λοιπόν έστελναν φορτίο με μέλι στην Υεμένη από τις ΗΠΑ υπήρχε μια υπερτιμολόγηση της τάξεως των 200.000\$, αλλά αυτό το ποσό δεν κινούσε υποψίες σε τιμολόγιο μεταξύ των δύο εμπλεκόμενων χωρών, και όταν γινόταν η εξόφληση της συναλλαγής τα παραπάνω χρήματα διοχετεύονταν στους τρομοκράτες. Ειρήσθω εν παρόδω, όπως μας παραθέτει η Napoleoni (2003 όπ. αναφ. στο Κοκορίγκου, 2017), σύμφωνα με μία μαρτυρία, αποτελεί πλεονέκτημα το γεγονός ότι «το μέλι σαν προϊόν είναι δύσκολο να ελεγχθεί, και αποτελεί ένα καλό μέσο απόκρυψης και μεταφοράς παρανόμων εμπορευμάτων, όπως ναρκωτικά και όπλα». Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι σίγουρα έχει υπάρξει μεταφορά ναρκωτικών ή όπλων ή και των δύο από την Υεμένη προς μέρος όπου έδρασε ή έδρευε τρομοκρατικός πυρήνας σε Ευρώπη και Β.Αμερική.

Αναφορικά με τα θετικά και αρνητικά της μεθόδου. Σίγουρα δεν είναι απλή η διαδικασία, και είναι μάλιστα και ιδιαίτερα χρονοβόρα για την τελική αποδέσμευση των κεφαλαίων που προορίζονται για τους τρομοκράτες. Όμως ο κίνδυνος εντοπισμού της παρανομίας είναι ελάχιστος, ίσως μεγαλύτερος τα τελευταία χρόνια λόγω της αναβάθμισης σχετικών ερευνητικών εφαρμογών, κάτι που το καθιστά και εξαιρετικά βολικό, κατάλληλο για τον σκοπό που επιτελεί.

Υψηλής αξίας αγαθά

Όταν για οποιοδήποτε λόγο, οι τρομοκράτες δεν θέλουν να διακινήσουν τα κεφάλαια τους μέσω χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων (επίσημων ή μη), χρησιμοποιούν εναλλακτικά πολύτιμα μέταλλα, κατά κόρον τον χρυσό ή πολύτιμους λίθους, σχεδόν πάντα τα διαμάντια. Ο μεν χρυσός πλεονεκτεί, γιατί είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστεί η προέλευση του και μπορεί να αποτελεί προϊόν προίκας, κληρονομιάς, μη δηλωθείσας αγοράς από ιδιώτη ή ενεχυροδανειστή. Επίσης μπορεί να μεταφερθεί εύκολα σε όποιο σχήμα επιθυμεί ο μεταφορέας, καθώς μπορεί να λιώσει χωρίς να απολέσει τα χαρακτηριστικά του και την αξία του. Ο Teichmann (2020) μας ενημερώνει ότι «για έναν χρηματοδότη της τρομοκρατίας, οι δωρητές καλούνται να δώσουν τα δώρα τους με τη μορφή χρυσού». Επίσης οι Freeman & Ruehsen (2013) τονίζουν ότι ο χρυσός είναι εθιμοτυπικά και πολιτιστικά πολύ σημαντικός για την Μέση Ανατολή και την Ν.Ασία, όπου εντοπίζονται και οι σπουδαιότερες αγορές χρυσού, οπότε δεν γεννά υποψίες ένας ταξιδιώτης που φέρει χρυσό στις αποσκευές του. Να σημειωθεί

επίσης ότι η Αλ Κάιντα και οι Ταλιμπάν προσφέρουν χρυσό για να δελεάσουν υποψήφιους μαχητές τους.

Ανάλογη είναι η λογική πίσω από την χρήση διαμαντιών και άλλων πολύτιμων κοσμημάτων για μεταφορά κεφαλαίων αλλά και δωρεά σε τρομοκράτες ή πληρωμή υποχρεώσεων τους (ανταμοιβή μαχητών-μισθοφόρων). Η μόνη διαφορά με τον χρυσό είναι ότι δε μπορεί να λιώσει και να αλλάξει μέγεθος γιατί έτσι χάνει την αξία του. Είναι όμως μικρά σε μέγεθος και μπορούν εύκολα να δικαιολογήσουν την παρουσία σε αποσκευές οποιουδήποτε με ποικίλες αιτιολογίες. Οι Freeman & Ruehsen (2013) θεωρούν δεδομένη την χρήση διαμαντιών από την Χεζμπολάχ, ενώ είναι διφορούμενες οι εκτιμήσεις σχετικά με την Αλ Κάιντα.

Στην χρήση, λοιπόν, αυτών των πολύτιμων αγαθών υπάρχουν πολλά θετικά, και το σημαντικότερο είναι η ευελιξία, καθώς μπορούν εύκολα να κρυφθούν και να μετατραπούν σε μετρητά. Επιπρόσθετα ισχύουν όλα όσα περιεγράφηκαν παραπάνω για την αξία τους, την αθωωτική δικαιολόγηση κατοχής τους κ.ο.κ.. Η μεταφορά τους φυσικά ενέχει και το στοιχείο του κινδύνου λόγω πιθανής κλοπής ή κατάσχεσης κατά τη μετάβαση στην περιοχή δράσης των τρομοκρατών.

Συμβουλευτικές εταιρείες

Αρκετές φορές οι χρηματοδότες της τρομοκρατίας επιλέγουν να ιδρύσουν **συμβουλευτικές εταιρείες**, οι οποίες προσφέρουν πραγματικές και εικονικές υπηρεσίες. Η λογική στην λειτουργία τους είναι ότι μετά την νομότυπη ίδρυση τους σε εγνωσμένα οικονομικά κέντρα με εντυπωσιακές εγκαταστάσεις και μετά την στελέχωση τους με πραγματικούς σύμβουλους, ακολουθεί η εξάπλωση με νέα υποκαταστήματα σε όλες τις ηπείρους και παροχή από εκεί υπηρεσιών σε Α. Ευρώπη, Ν. Ασία και Μ. Ανατολή. Ουσιαστικά οι πελάτες στις παραπάνω περιοχές δεν θα λάβουν υπηρεσίες, αλλά φέρονται να υπογράφουν περίπλοκες συμφωνίες συμβουλευτικού τύπου και σε συνδυασμό με υπαλλήλους από συνεργαζόμενες επιχειρήσεις άλλων περιοχών μπορούν να εξασφαλίσουν εξατομικευμένα έγγραφα για να αποδείξουν υποθετικά την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Προφανώς οι εγκληματίες λαμβάνουν υπόψη τους τα σημεία αναφοράς του κλάδου, ώστε να επιτύχουν εκλογικευμένες λογιστικές επιδόσεις και να μην εγείρουν υποψίες. Επίσης, να σημειωθεί ότι οι υψηλού ρίσκου συναλλαγές πραγματοποιούνται μέσω των θυγατρικών και φυσικά τα κέρδη θα διανεμηθούν μέσω της μητρικής.

Η ευκολία και η απλότητα δεν είναι ιδίωμα της εν λόγω μεθόδου, αλλά το ρίσκο δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλο (σ.σ. βέβαια με τον έλεγχο που ασκείται πλέον σε τέτοιου είδους εταιρίες που συναλλάσσονται με υψηλού ρίσκου περιοχές του κόσμου, ο κίνδυνος ελλοχεύει), μπορούν να διακινηθούν μεγάλα ποσά με δεδομένο ότι οι ανάγκες της ΧΤ δεν είναι θεόρατες. Η ταχύτητα και το κόστος δεν είναι ιδανικά γιατί απαιτείται χρόνος για να στηθεί όλο το οικοδόμημα που περιεγράφηκε παραπάνω, αλλά άπαξ και είναι λειτουργικό, τότε ο χρόνος είναι σε ικανοποιητικά επίπεδα και το κόστος περιορίζεται στο λειτουργικό μόνο.

Αγωγές

Ο Teichmann (2019) αναφέρει ότι «ένας άλλος πολύ αποτελεσματικός τρόπος για να αποκτήσει κάποιος εύλογες εξηγήσεις είναι να κερδίσει δικαστική απόφαση σε αστική αγωγή».

Η λογική της συγκεκριμένης μεθόδου είναι η ακόλουθη: ένας χρηματοδότης τρομοκρατίας θέλει να προβεί σε μια μεταφορά π.χ. 2 εκ.\$ μέσω διεθνούς εμβάσματος από την χώρα Κ στην χώρα Ε. (Εξυπακούεται ότι τη διαδικασία κινούν αχυράνθρωποι εντεταλμένοι του χρηματοδότη.) Η χώρα Ε ασκεί αγωγή κατά της χώρας Κ, η οποία συνειδητά δεν προσλαμβάνει δικηγόρο και η υπεράσπιση της είναι αδύναμη αναγνωρίζοντας τους ισχυρισμούς της χώρας Ε (όπως ας πούμε ότι δανείστηκε 2 εκ.\$ από την χώρα Ε, και ότι τα έχει επιστρέψει), χωρίς να προβάλλει σοβαρά αντεπιχειρήματα υπεράσπισης και με θολά σημεία στην υπερασπιστική γραμμή. Ο δικαστής στην χώρα Κ, με τα στοιχεία να συνηγορούν συντριπτικά υπέρ της χώρας Ε, θα αποφανθεί υπέρ της και τώρα οι δύο πλευρές θα παρουσιάσουν στις υπηρεσίες συμμόρφωσης και τα νομικά τμήματα των τραπεζών την απόφαση που θα τους δικαιολογεί στο να προχωρήσουν στην αποστολή του εμβάσματος.

Αν κάποιος χρηματοδότης τρομοκρατίας επιλέξει τη μέθοδο με την αστική αγωγή, δεν υπάρχει όριο στον όγκο της συναλλαγής. Το ρίσκο είναι περιορισμένο όσο οι μονάδες κανονιστικής συμμόρφωσης και εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών έχουν την ίδια αντιμετώπιση σε παρόμοιες υποθέσεις. Δεν είναι απλή διαδικασία, καθώς υπάρχει το νομικό κομμάτι εντός της, και φυσικά είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα με αρκετά σημαντικό κόστος, ανάλογα και που θα διαδραματιστεί η δικαστική μάχη.

2.3.3 Τεχνικές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Ο Teichmann (2020) μας παρουσιάζει μερικούς από τους λόγους που οι μέθοδοι που αναλύθηκαν παραπάνω λειτουργούν και με απόλυτη επιτυχία οδηγούν στην ΧΤ. Σημειωτέον το φαινόμενο δεν έχει αντιμετωπιστεί πλήρως, παρά τις συντονισμένες προσπάθειες του κανονιστικού πλαισίου των τραπεζών και λοιπών θιγόμενων οργανισμών, κι αυτό γιατί δεν είναι επαρκή αυτά που γνωρίζουμε για τις εγκληματικές τεχνικές που έχουν υιοθετήσει και οι τρομοκρατικές οργανώσεις.

Κατ' αρχάς το κυρίαρχο λάθος είναι ότι τα συστήματα κανονιστικής συμμόρφωσης εστιάζουν στον δικαιούχο του λογαριασμού, αγνοώντας ή μη θέλοντας να παραδεχθούν το προφανές, ότι δηλαδή οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν **αχυρανθρώπους (straw men)**, που εκτός από εχέμυθοι και αξιόπιστοι είναι δεδομένο ότι δεν θα αποκαλύψουν τους "εργοδότες" τους ακόμα και αν τους απαγγελθούν σχετικές κατηγορίες. Η επιλογή του κατάλληλου αχυρανθρώπου είναι ζωτικής σημασίας και το αψεγάδιαστο προφίλ προσωπικής κατάστασης παίζει σημαντικό ρόλο στην άρση των αμφιβολιών περί ύποπτης συμπεριφοράς. Σημαντικό φέρεται να είναι και το «*εύλογο υπόβαθρο*», όπως το αναφέρει ο Teichmann (2020), καθώς ένας CEO μιας εμπορικής φίρμας με οικονομικές και νομικές γνώσεις θα είναι σε θέση να τεκμηριώσει πειστικά τις απαντήσεις σε μια ελεγκτική διαδικασία. Τέλος, κομβικής σημασίας θεωρείται και η εντοπιότητα του αχυρανθρώπου, καθώς ένας Βαλκάνιος με Τουρκικό διαβατήριο που μένει χρόνια στη Μέση Ανατολή θα μπορούσε να διευθύνει μια εταιρία που εισάγει και εξάγει μέλι και εδρεύει στην Υεμένη και θα αιτιολογούσε την αποστολή εμβασμάτων σε συγγενικά πρόσωπα σε Τουρκία και Βαλκάνια π.χ. για ιατρικούς λόγους.

Σταθερή αξία αποτελεί η χρήση **εξωχώριων τραπεζών**. Κυρίως σε περιπτώσεις μεγαλύτερων ποσών, αν και όπως είπαμε τα ποσά που διακινούνται από τους τρομοκράτες είναι μικρά, στρέφονται σε προορισμούς όπως το Ντουμπάι, όπου οι τράπεζες έχουν χαλαρότερους μηχανισμούς κανονιστικής συμμόρφωσης και οι διερευνητικές ερωτήσεις σχετικά με την προέλευση των χρημάτων είναι ελάχιστες έως ανύπαρκτες. Επίσης, όπως έχει ξαναειπωθεί, μια εξωχώρια τράπεζα θα καθυστερήσει να ανταποκριθεί σε σχετική ερώτηση από την τράπεζα που δέχεται το έμβασμα σχετικά με τον πελάτη της (αχυράνθρωπο) και σε μερικές περιπτώσεις η εχεμύθεια και το τραπεζικό απόρρητο από το οποίο δεσμεύεται μπορεί να οδηγήσει και σε άρνηση παροχής πληροφοριών.

Οι χρηματοδότες της τρομοκρατίας **γνωρίζουν** τους μηχανισμούς ανάλυσης συναλλαγών που εφαρμόζουν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί. Για να μην εντοπιστεί ύποπτη συμπεριφορά,

ουσιαστικά επιζητούν οι λογαριασμοί και η συναλλακτική συμπεριφορά των αχυρανθρώπων να ταυτιστούν με συγκεκριμένες συναλλαγές. Αν π.χ. το ποσό μηνιαίας μεταφοράς από την Υεμένη στα Βαλκάνια (που φέραμε ως παράδειγμα παραπάνω) είναι 1000\$ και κάθε φορά προσαρμόζεται με μικροαυξήσεις της τάξεως του 5% - 15%, ο αχυράνθρωπος θα λογοδοτήσει για τις πρώτες συναλλαγές και μετά οι υπόλοιπες θα θεωρούνται κανονικές και εντός συναλλακτικού προφίλ.

Αποδεικτικά έγγραφα συναλλαγών θεωρούνται όλα τα απαραίτητα έγγραφα που προσκομίζει ο πελάτης για να αιτιολογήσει μια ή πολλές συναλλαγές. Για παράδειγμα, προσκομίζεται ένα ιδιωτικό συμφωνητικό για αγοραπωλησία ακινήτου. Είναι επικυρωμένη συμβολαιογραφική πράξη από έναν Γερμανό συμβολαιογράφο, που ουσιαστικά επικυρώνει την ταυτοποίηση των εμπλεκόμενων μερών και την υπογραφή του παρόντος συμβολαίου αλλά όχι τον σκοπό και την περαίωση της πράξης. Άλλη περίπτωση εξαπάτησης των τραπεζικών αρχών είναι να προσκομιστεί προσύμφωνο συμβολαιογραφικής πράξης και τελικά να μην προχωρήσει η συναλλαγή ή να υπαναχωρήσει ο αγοραστής και να αναγκαστεί να καταβάλει μια υπερβολικά μεγάλη ρήτρα υπαναχώρησης, η οποία ηθελημένα έχει τεθεί. Και στις δύο τελευταίες περιπτώσεις το αποτέλεσμα είναι να δημιουργηθεί κεφάλαιο ψευδώς. Επίσης να επισημανθεί ότι οι εγκληματίες λευκού κολάρου, όπως λέγονται, πάντοτε είναι πρόθυμοι υπέρ του δέοντος να προσκομίσουν τα συνοδευτικά έγγραφα προ της συναλλαγής, κάτι που γεννά υποψίες που σπανίως δεν επιβεβαιώνονται.

Τέλος, ο Teichmann (2019) αναφέρει ότι «σε πολλές περιπτώσεις χρηματοδότησης τρομοκρατίας θα είναι φρόνιμο κάποιος να κρύψει χρήματα για περιορισμένο χρονικό διάστημα». Για παράδειγμα, θα μπορούσε να αποφασιστεί από τους ιθύνοντες της τρομοκρατικής οργάνωσης να μην μεταφερθούν τα χρήματα από μία μεγάλη δωρεά στην περιοχή δράσης της οργάνωσης, αλλά να αποθηκευτούν στο μέρος που βρίσκονται π.χ. Δυτική Ευρώπη και να χρηματοδοτήσουν μελλοντικές επιχειρήσεις μεμονωμένων τρομοκρατών ("lone wolves"). Άρα θα πρέπει να βρεθεί τρόπος να κρυφτούν τα χρήματα ώστε να μην εντοπιστούν από τις αρχές και αν, στην απευκταία περίπτωση που, συμβεί αυτό, να μη μπορεί να συνδεθούν τα ευρήματα με τον πραγματικό κάτοχο. Επομένως, αποτελεί μονόδρομο η επιλογή να ενοικιαστεί ένα μεγάλο **κυτίο αποθήκευσης μετρητών** από έναν αχυράνθρωπο και να τοποθετηθούν μέσα οι αξίες. Η τεχνική αυτή υπεισέρχεται μετά την εξασφάλιση των πόρων και αφορά ουσιαστικά τη διαχείριση ενός αποθεματικού.

2.4 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ξεπλύματος χρήματος

Η κοινή αντιμετώπιση των δύο φαινομένων και οι όμοιες τεχνικές και μέθοδοι εφαρμογής από εγκληματίες και τρομοκράτες μας ωθούν να καταγράψουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές που υπάρχουν και που βοηθούν στην κατανόηση των εννοιών και των απορρεουσών ιδιαιτεροτήτων που καθορίζουν και την εξέλιξη τους στον χρόνο.

Το πρώτο σημείο **διαφορών** στο οποίο πρέπει να σταθούμε είναι η προέλευση των πόρων, καθώς στο μεν ΕΧ είναι μόνο παράνομη η προέλευση, ενώ στην ΧΤ τα κεφάλαια που καταλήγουν στους τρομοκράτες μπορεί να είναι νόμιμης ή και παράνομης φύσης. Πάνω σε αυτό, υπερθεματίζω και αναφέρω ότι στο ΕΧ προηγείται άλλο αδίκημα που παράγει το παράνομο έσοδο πριν το καθαυτό αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων, ενώ στην ΧΤ το κεφάλαιο συνήθως προϋπάρχει και το αδίκημα καταγράφεται κατά την απόδοση του στον τρομοκράτη ή την οργάνωση του.

Σημαντική διαφορά υπάρχει και στα ποσά που επεξεργάζονται στα δύο φαινόμενα, με το ΕΧ να κερδίζει και με διαφορά, καθώς τα κεφάλαια που νομιμοποιούνται και αποτελούν παράνομα έσοδα είναι κατά πολύ μεγαλύτερα από αυτά που συναντούν οι ειδικοί στην ΧΤ. Αυτό συμβαίνει καθώς η ΧΤ απαιτεί σημαντικά μικρότερα χρηματικά ποσά συγκριτικά με τη διακίνηση ναρκωτικών και άλλα κοινά αδικήματα που προκύπτουν από το ΕΧ. Οι διαφορές σε πραγματικά νούμερα είναι ιλιγγιώδεις, αρκεί να αναφέρουμε ότι οι ξεπλυντές χρήματος μετακινούν εκατομμύρια ή δεκάδες εκατομμυρίων δολαρίων, ενώ οι χρηματοδότες της τρομοκρατίας δεκάδες χιλιάδες ή εκατοντάδες χιλιάδες δολαρίων.

Άλλη μια διαφορά εντοπίζεται στη διαδρομή που πραγματοποιούν τα χρήματα, με την περίπτωση του ΕΧ να είναι κυκλική, δηλαδή η προέλευση και ο προορισμός, όσον αφορά την κυριότητα, δεν αλλάζει. Όπως λοιπόν έχει αναλυθεί στο σχετικό κεφάλαιο, τα κεφάλαια, αφού τοποθετηθούν και περάσουν από όλα τα στάδια και τις πολύπλοκες διαδικασίες, επιστρέφουν μειωμένα λόγω σχετικών προμηθειών στον ιδιοκτήτη τους. Ενώ στην ΧΤ η διαδρομή είναι γραμμική και απλούστερη με τοποθέτηση του χρηματοδότη και μέσω διαμεσολαβητών και διαφόρων καναλιών, άφιξη στον τρομοκράτη ή την οργάνωση που σχεδόν κατά κανόνα είναι διαφορετικά πρόσωπα.

Διαφοροποίηση προκύπτει και αναφορικά με το κίνητρο και τον σκοπό που «κρύβονται» πίσω από τα δύο φαινόμενα. Στο μεν ΞΧ το κίνητρο είναι καθαρά οικονομικό και στοχεύει στο κέρδος, ενώ στην ΧΤ καθαρά ο σκοπός είναι πολιτικός με ιδεολογικές, θρησκευτικές και κοινωνικές αιτιάσεις.

Στον αντίποδα, οι **ομοιότητες** είναι πάρα πολλές, και ήδη αρκετές τεκμαίρονται από τα προαναφερθέντα. Άρα αρχικά, προκύπτει ότι και τα δύο φαινόμενα θεωρούνται αδικήματα με κοινά εργαλεία καταπολέμησης και κοινούς οργανισμούς εντοπισμού και αποτροπής. Δεύτερον, η συνέχιση της διαδικασίας, αφού ακόμα και μετά την επιτυχή διαδικασία ΞΧ και ΧΤ, τα κεφάλαια θα χρηματοδοτήσουν νέες αντίστοιχες απόπειρες. Τρίτον, απαιτείται απόκρυψη τόσο του προορισμού των χρημάτων στην περίπτωση της ΧΤ, όσο και στην προέλευση του παράνομου χρήματος στο ΞΧ. Τέταρτον, και τα δύο φαινόμενα χρειάζονται τις υπηρεσίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το ΞΧ περισσότερο, ενώ η ΧΤ λιγότερο και αρκετές φορές εμμέσως. Πέμπτο, και στις δύο περιπτώσεις είναι αδύνατος ο ακριβής υπολογισμός του ποσού χρήματος που ξεπλένεται ετησίως ή χρηματοδοτεί τρομοκρατικά μορφώματα παγκοσμίως. Έκτο και τελευταίο, όπως είδαμε στην ενότητα 1.3.6 και αναπόφευκτα την συγκρίναμε με την ενότητα 2.3, οι μέθοδοι, οι τεχνικές και τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι δράστες και των δύο οικονομικών εγκλημάτων είναι παρόμοιες και σε μερικές περιπτώσεις πανομοιότυπες.

Σε αυτό το σημείο όμως, οφείλουμε να καταγράψουμε και μία πολύ ενδιαφέρουσα απάντηση που έδωσε ο Γάλλος δικαστής και συγγραφέας, Jean de Maillard, στις 23/6/2011 στην ερώτηση “Υπάρχουν ομοιότητες μεταξύ της μάχης κατά του ξεπλύματος χρήματος και της μάχης κατά της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας;”. Η απάντηση λοιπόν σύμφωνα με τον Compin (2014, οπ. αναφ. Compin, 2018)³² είναι:

Καθόλου! Αυτή η παραπληροφόρηση διαδόθηκε από την κυβέρνηση και τις Αμερικάνικες υπηρεσίες μετά την 11^η Σεπτεμβρίου. Πρώτα απ’ όλα, η κυβέρνηση του Τζορτζ Μπους ένωσε την ανάγκη να σταματήσει τη δράση της FATF κατά του ξεπλύματος χρήματος, που διεξήχθη κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης Κλίντον. Ξαναρχίζοντας τη μάχη κατά του ξεπλύματος χρήματος και εξομοιώνοντας το πλήρως με τη μάχη κατά της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η κυβέρνηση Μπους έξυπνα ανέκτησε θεσμικά πλαίσια και στρέβλωσε τον αγώνα κατά της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

³² Στην σελίδα 965 του άρθρου που φιλοξενήθηκε στο Journal of Financial Crime, Vol.25 No.4, 2018, ενώ όπως αναφέρεται στο σημείο της βιβλ.πηγής (Compin, 2014, σ.σ.174-175)

2.5 Συναλλαγές που παραπέμπουν σε χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Στηριζόμενη στον ν.3691/2008, η Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος συνέταξε το κατωτέρω τυπολόγιο ασυνήθων ή ύποπτων συναλλαγών που ενδεχομένως υποδηλώνουν χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της συνεδρίασης ΕΤΠΘ 285/9.7.2009³³:

1. Διενεργούνται συναλλαγές από φυσικά ή νομικά πρόσωπα οι οποίες εμφανίζουν χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να συνδεθούν με τη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής (ΟΜΚ) περιλαμβανομένης της διασποράς της τεχνολογίας παραγωγής ΟΜΚ και της παραγωγής ή διάθεσης συστημάτων μεταφοράς ή εκτόξευσής τους:

- Στη συναλλαγή εμπλέκονται φυσικά ή νομικά πρόσωπα από χώρα υψηλού κινδύνου όσον αφορά στη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής,
- Αγοραπωλησία αγαθών διττής χρήσεως κατά την έννοια του Κανονισμού (ΕΚ) 1334/2000 περί του κοινοτικού συστήματος ελέγχου των εξαγωγών ειδών και τεχνολογίας διπλής χρήσης
- Ο αγοραστής δεν έχει ιστορικό αγορών του ίδιου ή αντίστοιχων αγαθών.
- Χρησιμοποιούνται παρακαμπτήριες οδοί για τη μεταφορά του φορτίου ή τη διεκπεραίωση χρηματοοικονομικών συναλλαγών.
- Ο εξαγωγέας έχει ιστορικό διοικητικών παραβάσεων όσον αφορά στις εξαγωγικές του δραστηριότητες.

2. Πραγματοποιούνται συναλλαγές σε λογαριασμούς μη κερδοσκοπικών ή φιλανθρωπικών οργανώσεων που δεν δικαιολογούνται από το σκοπό της οργάνωσης με βάση τούς σκοπούς ή το καταστατικό της.

3. Πραγματοποιείται μεγάλος αριθμός εμβασμάτων από ή προς χώρες υψηλού κινδύνου, χωρίς να υπάρχει εύλογος επιχειρηματικός ή άλλος οικονομικός σκοπός.

4. Παρουσιάζονται ελλιπή στοιχεία αναφορικά με τον πληρωτή σε εισερχόμενα εμβάσματα που πιστώνονται σε λογαριασμούς μη κερδοσκοπικών ή φιλανθρωπικών οργανώσεων.

³³ www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/ΕΤΠΘ_285-6-9.7.2009_Ενδεικτική_τυπολογία_ασυνήθων_ή_ύποπτων_συναλ_κατά_την_έννοια_των_παρ_13-14_του_άρ_4_του_ν3691_2008.pdf

5. Γίνονται μεταφορές κεφαλαίων σε μικρά ποσά, ώστε να πιθανολογείται προσπάθεια να αποφευχθεί η πιστοποίηση της ταυτότητας του πελάτη ή η καταγραφή των στοιχείων της συναλλαγής.
6. Δίνεται εντολή στην τράπεζα να αποστέλλει έμβασμα στο εξωτερικό, ιδίως σε χώρες υψηλού κινδύνου, με ελλιπείς ή παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με τον δικαιούχο.
7. Πελάτης εμπλέκεται σε εμπορικές συναλλαγές με περιοχές υψηλού κινδύνου, όταν δεν φαίνεται να υπάρχουν εύλογοι επιχειρηματικοί λόγοι για τη διενέργεια συναλλαγών με αυτές τις περιοχές.
8. Παρουσιάζονται ενδείξεις λειτουργίας παράνομου μηχανισμού μεταφοράς κεφαλαίων («hawala»), για παράδειγμα αποστολή από ιδιοκτήτες καταστημάτων εμβασμάτων σημαντικού ύψους, που δεν δικαιολογούνται από την εμπορική τους δραστηριότητα, ιδίως σε περιοχές με έντονη παρουσία μεταναστών.

3. ΚΙΝΔΥΝΟΙ & ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Απειλές, κίνδυνοι και επιπτώσεις της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Κατά γενικό κανόνα, όπως έχει αναλυθεί παραπάνω και προκύπτει και από τον τρόπο αντιμετώπισης, τα φαινόμενα του ΞΧ και της ΧΤ ομοιάζουν και χρησιμοποιούν κοινά κανάλια και παρόμοιες τεχνικές. Είναι φυσικό επακόλουθο λοιπόν να φέρουν και τους ίδιους κινδύνους ή επιπτώσεις στον κοινωνικοοικονομικό ιστό οποιαδήποτε χώρας εντοπισμού τέτοιων δραστηριοτήτων. Η FATF, η οργάνωση με τον πλέον ενεργό ρόλο στην καταπολέμηση των φαινομένων, ορίζει τον κίνδυνο ως «το αποτέλεσμα της δραστηριότητας για χρηματοδότηση της τρομοκρατίας σχετικά με το στόχο της προστασίας των εθνών, των πολιτών τους και των θεσμών τους από τις αρνητικές συνέπειες του εγκλήματος που υποκινείται από το κέρδος³⁴». Ο κίνδυνος για να εμφανιστεί προϋποθέτει την συνύπαρξη απειλών και ευπαθειών, ενώ όταν πραγματώνεται ο κίνδυνος εμφανίζονται οι συνεπακόλουθες επιπτώσεις.

3.1.1 Απειλές

Απειλές που συνθέτουν το σκηνικό της ΧΤ είναι το **πελατολόγιο των τραπεζών**, φυσικά και νομικά πρόσωπα, που συνάπτουν σχέση με ένα τραπεζικό ίδρυμα και αναλόγως πρέπει να διαβαθμιστούν σε υψηλού ή χαμηλού έως ανύπαρκτου κινδύνου, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα, επιχειρήσεις όπως χαρτοπαιχτικές λέσχες κ.α. χωρίς να σημαίνει ότι πελάτες που ανήκουν στις ανωτέρω κατηγορίες δεν θα έχουν συναλλακτική σχέση με την τράπεζα, απλά θα πρέπει να υπάρχει έλεγχος και πιστή τήρηση μεθόδου αντιμετώπισης που θα αναλύσουμε στην συνέχεια του κεφαλαίου. Επίσης τα **εναλλακτικά κανάλια εξυπηρέτησης** που χρησιμοποιούν τεχνολογική αιχμή (internet banking, phone banking, ATMs, κ.α.) με χαρακτηριστική ταχύτητα και συνάμα ανωνυμία και δυσκολία εντοπισμού αποτελούν εν δυνάμει απειλές με αυξημένες απαιτήσεις ασφάλειας και

³⁴ Σελ.13 στον ιστότοπο: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Global%20Threat%20assessment.pdf>

anti-phishing μηχανισμών. Άλλο ένα στοιχείο που μπορεί να αποτελέσει απειλή για δραστηριότητα ΧΤ είναι οι **οργανώσεις φιλανθρωπικού χαρακτήρα και οι Μ.Κ.Ο.** καθώς αποτελούν στόχο για να αποτελέσουν μέθοδο χρηματοδότησης. Τέλος, απειλή αποτελεί και η **γεωγραφική περιοχή** π.χ. από την οποία αποστέλλεται ένα έμβασμα ή π.χ. ένα φορτίο που προορίζεται για την ταραχώδη Μέση Ανατολή.

Οι απειλές λοιπόν που εν συντομία αναλύθηκαν παραπάνω σε συνδυασμό με τις ευπάθειες του συστήματος, δηλαδή τις αδυναμίες σε συστήματα ελέγχου και ελεγκτικά μέτρα, καθώς και την ευάλωτη (σε διαφθορά και λοιπά δεινά) ανθρώπινη φύση μας οδηγούν στους κινδύνους, οι οποίοι επηρεάζουν άμεσα τα πιστωτικά ιδρύματα και έμμεσα, μέσω συνεπειών και επιπτώσεων, τον οικονομικό και κοινωνικοπολιτικό ιστό της εκάστοτε χώρας.

3.1.2 Κίνδυνοι

Στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία απαντώνται έξη (6) βασικές κατηγορίες κινδύνων με τους οποίους έρχονται αντιμέτωπες οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και οι εταιρίες με συναφές χρηματοοικονομικό αντικείμενο.

Νομικός κίνδυνος

Ο κίνδυνος αστικής και ποινικής ευθύνης που πηγάζει από την ηθελημένη ή μη αθέτηση του γενικότερου νομικού πλαισίου και την παραβίαση νόμων που διέπουν την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ουσιαστικά στρέφεται στον οργανισμό και τα στελέχη του και επισύρει νομικές και οικονομικές κυρώσεις. Το νομικό τμήμα ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος οφείλει να αποκωδικοποιήσει τα νομοθετήματα που αφορούν το ίδιο και να τα απορροφήσει μέσω Κανονιστικής Συμμόρφωσης στις διαδικασίες του, ενώ οφείλουμε να τονίσουμε το γεγονός ότι ειδικά στον ευρωπαϊκό χώρο υφίσταται πολύπλοκο και ιδιαίτερα εκτεταμένο και συνεχώς διευρυνόμενο νομοθετικό πλαίσιο, αυξάνοντας την πιθανότητα μη συμμόρφωσης ή παραβίασης νόμων.

Κίνδυνος Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Σχετίζεται με τον νομικό κίνδυνο, καθώς οι διαδικασίες και οι πολιτικές κανονιστικής συμμόρφωσης πηγάζουν από τους νόμους. Επομένως ο κίνδυνος Κανονιστικής Συμμόρφωσης είναι ο κίνδυνος διοικητικών και χρηματικών κυρώσεων από τις εποπτικές αρχές που

ελλοχεύει λόγω της μη συμμόρφωσης συνολικά του οργανισμού ή μελών αυτού με το κανονιστικό πλαίσιο που καθορίζεται σε παγκόσμιο επίπεδο από διεθνείς οργανισμούς. Η μη συμμόρφωση μπορεί να έγκειται σε αναποτελεσματικές πολιτικές και διαδικασίες, αργοπορία ενσωμάτωσης κανόνων ή αλλαγών σε κανόνες κ.α.. Τη μη πραγματοποίηση των παραπάνω παραπτωμάτων οφείλει να αποτρέψει η ΜΚΣ παρακολουθώντας προσεκτικά τις εξελίξεις και τις αλλαγές σε ελληνικό και διεθνές ρυθμιστικό πλαίσιο και μεριμνώντας ώστε να μην χρησιμοποιείται η τράπεζα ως μέσο ΧΤ και επίσης οφείλει με εκπαιδευτικά σεμινάρια (ημερίδες, e-learning, κ.α.) να εμφυσά την Πολιτική Κανονιστικής Συμμόρφωσης και την νοοτροπία που συνεπάγεται (compliance culture) σε όλο το ανθρώπινο δυναμικό της Τράπεζας.

Λειτουργικός κίνδυνος

Ο συγκεκριμένος κίνδυνος προκύπτει όταν οι παραλείψεις και τα σφάλματα κατά τη λειτουργία του οργανισμού δεν αντιμετωπίζονται εν τη γενέσει τους και ουσιαστικά προϊόντα ή υπηρεσίες του χρησιμοποιούνται ως μέσο για την ΧΤ. Συνεπάγεται άμεσες ή έμμεσες ζημιές λόγω της ανεπάρκειας ή αποτυχίας ή ακόμα και ακαταλληλότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, του ανθρώπινου λάθους, καθώς και μη προληπτικού μάνατζμεντ. Ο περιορισμός του εν λόγω κινδύνου και ο μετριασμός των επιπτώσεων του επιτάσσει πιστή εφαρμογή των προληπτικών μέτρων, συχνών και ενδελεχών επιθεωρήσεων εσωτερικού ελέγχου, καθώς και διαρκή εκπαίδευση του προσωπικού για ενίσχυση της ακεραιότητας του.

Πιστωτικός κίνδυνος

Ο πιστωτικός κίνδυνος εντοπίζεται σε δανειακές δραστηριότητες και ουσιαστικά ενσαρκώνεται όταν ο δανειολήπτης αδυνατεί να εκπληρώσει τους όρους και τις προϋποθέσεις της δανειακής σύμβασης. Είναι απολύτως λογικό όταν ένα τραπεζικό ίδρυμα χορηγεί πίστωση σε χρηματοδότες της τρομοκρατίας, ο συνολικός πιστωτικός κίνδυνος να αυξάνεται δραματικά, καθώς οι τελευταίοι ενδέχεται να μην προτίθενται να αποπληρώσουν το δάνειο αδιαφορώντας για τις συνέπειες ή ενδέχεται το δάνειο να καταστεί μη εξυπηρετούμενο και η τράπεζα να αδυνατεί να κινηθεί νομικά καθώς τα στοιχεία αντισυμβαλλόμενων και εγγυητών να τυγχάνουν πλαστά ή ανύπαρκτα. Η αναξιοπιστία των συγκεκριμένων πελατών, μετά τη μη αποπληρωμή δανείων που σχετίζονται με ΧΤ (αν αυτό δημοσιοποιηθεί), μειώνει και το βαθμό πιστοληπτικής ικανότητας της τράπεζας στη διατραπεζική αγορά. Αυστηρές πολιτικές

ταυτοποίησης και διαδικασίες πιστωτικής έγκρισης θα μπορούσαν να μειώσουν τον κίνδυνο, αλλά δύσκολα να τον εξαλείψουν, καθώς εκτός από την υποκειμενική πλευρά των δανειοδοτούμενων υπάρχουν και οι αντικειμενικές συνθήκες που διαμορφώνουν μερικές φορές τοξικό οικονομικό περιβάλλον, όπως η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, η πανδημία του 2020 κ.ο.κ..

Κίνδυνος φήμης

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EBA), «ως κίνδυνος φήμης νοείται ο υφιστάμενος ή μελλοντικός κίνδυνος για τα κέρδη, τα ίδια κεφάλαια ή τη ρευστότητα του ιδρύματος, ο οποίος προκύπτει από βλάβη της φήμης του ιδρύματος»³⁵. Πολλοί μελετητές τον εντάσσουν στον λειτουργικό κίνδυνο ισχυριζόμενοι ότι τα περισσότερα συμβάντα αυτού έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην φήμη. Όμως ο κίνδυνος φήμης εκφράζει γενικότερα την αρνητική δημοσιότητα (η οποία στην σύγχρονη εποχή διαδίδεται τάχιστα και δυστυχώς και ψευδώς ορισμένες φορές), τις αρνητικές απόψεις, την απώλεια εμπιστοσύνης στο ίδρυμα και την κλιμάκωση της δυσaréσκειας εκ μέρους πελατών-μετόχων-καταθετών-συνεργατών. Η βλάβη ή απώλεια φήμης ενός πιστωτικού ιδρύματος οδηγεί σε αποκλεισμό από τη διατραπεζική αγορά, αυξημένο κόστος δανεισμού και σε περίπτωση ανάμειξης σε υπόθεση χρηματοδότησης της τρομοκρατίας υπάρχει στιγματισμός και κλονισμός της ακεραιότητας και της αξιοπιστίας που όταν γενικευτεί σε όλο τον τραπεζικό κλάδο (ο πλέον ευάλωτος στον εν λόγω κίνδυνο) κλυδωνίζει οικονομίες και κυβερνήσεις. Για μετριασμό του κινδύνου φήμης και διατήρηση της καλής φήμης απαιτείται ορθή και χρηστή τήρηση των προληπτικών μέτρων και δράση σχετικά με αντιμετώπιση απειλών κατά της φήμης πριν αναδυθούν και δημοσιοποιηθούν.

Κίνδυνος ρευστότητας

Αρνητικός αντίκτυπος του προηγούμενου κινδύνου και της αρνητικής δημοσιότητας εξαιτίας εμπλοκής σε περιστατικό ΧΤ αποτελεί ο κίνδυνος ρευστότητας. Οι πελάτες αποσύρουν τα κεφάλαια τους, οι μέτοχοι κυριευμένοι από φοβίες ρευστοποιούν τους τίτλους τους ενώ άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διακόπτουν τις ροές χρηματοδότησης και οι ανταποκρίτριες τράπεζες τερματίζουν την συνεργασία ανταπόκρισης. Επομένως ο κίνδυνος ρευστότητας

³⁵ σελ. 10, <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1051392/f0a6997c-b102-4a71-bf0d-0504cf9fc00a/EBA-GL-2014-13%20GL%20on%20Pillar%20%20%28SREP%29%20-%20EL.pdf?retry=1>

έγκειται στις περιπτώσεις που απροσδόκητη εκροή καταθέσεων ή αδυναμία ρευστοποίησης στοιχείων ενεργητικού ή ανυπαρξία εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης πλήξουν μία τράπεζα. Οι προβλέψεις για όλα τα παραπάνω και το καλά θωρακισμένο τραπεζικό σύστημα μέσω κρατικών παρεμβάσεων και ορθής δημοσιονομικής πολιτικής μπορούν να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο ρευστότητας.

3.1.3 Επιπτώσεις και συνέπειες

Βάσει όσων έχουν αναλυθεί στα προηγούμενα κεφάλαια και με δεδομένο ότι η διεθνής και ελληνική βιβλιογραφία εξισώνει³⁶ τα φαινόμενα του ΞΧ και της ΧΤ, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τα επακόλουθα του φαινομένου της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, επικεντρώνοντας στην πολύπλευρη επιρροή του στην οικονομία (με τη γενική έννοια του όρου), καθώς και στην κοινωνικοπολιτική σκοπιά του. Η ΧΤ αποτελεί ένα οικονομικό έγκλημα και συνεπακόλουθα έχει οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις, αλλά οφείλουμε να τονίσουμε ότι μη γνωρίζοντας το ακριβές ποσοστό επί του παγκόσμιου ΑΕΠ που διατίθεται για την ΧΤ και με δεδομένο ότι είναι ελάχιστο μέρος του ποσού του ΞΧ, οι επιπτώσεις στο οικονομικό κομμάτι τείνουν να είναι λιγότερες από το κοινωνικό.

Οικονομικές επιπτώσεις

Σε μακροοικονομικό επίπεδο έχει υποστηριχτεί ότι παρά τις χαμηλές «επιδόσεις» της ΧΤ επί του παγκόσμιου ΑΕΠ σε μερικές χώρες που μαστιίζονται από ΞΧ και ΧΤ ο ρυθμός ανάπτυξης επηρεάζεται από τις δραστηριότητες της ΧΤ, και γενικότερα παρατηρείται οικονομική αστάθεια. Περιπτώσεις χωρών που χαρακτηρίζονται «φορολογικοί παράδεισοι» επωφελούνται από την εισροή κεφαλαίων και την κεφαλαιοποίηση του πλεονεκτήματος που λαμβάνουν στον τριτογενή τομέα παραγωγής και συγκεκριμένα στον χρηματοπιστωτικό κλάδο. Στον αντίποδα, οι χώρες που βιώνουν όλο το φάσμα της ΧΤ παρουσιάζουν ύφεση καθώς οι επενδύσεις είναι ευκαιριακές και στοχευμένες σε κλάδους που εξυπηρετούν τους δράστες και παρουσιάζουν πρόσκαιρη μόνο ανάπτυξη. Οι τρομοχρηματοδότες δεν ενδιαφέρονται για κερδοφορία, αλλά

³⁶ Όσον αφορά τις μεθόδους, τις τεχνικές και τα κανάλια που χρησιμοποιούν οι δράστες, καθώς και την αντιμετώπιση, εννοώντας τους τρόπους, τους σχετικούς νόμους αλλά και τους οργανισμούς που καταπολεμούν τα φαινόμενα, π.χ. FATF, Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας κ.α.

για προστασία και απόκρυψη, ούτε για επωφελείς για το κράτος επενδύσεις, οπότε δε μπορούν να ενταχθούν σε πλάνο οικονομικής πολιτικής και να ελεγχθούν καθ' όλη τη διάρκεια.

Μία σημαντική και άκρως παραπλανητική επίπτωση της ΧΤ είναι η τεχνητή αυξομείωση τιμών που πραγματοποιείται από τις εταιρείες-βιτρίνα ή από νομιμοφανείς εταιρείες που ανήκουν σε δράστες της ΧΤ. Οι παραπάνω επιχειρηματίες προσφέρουν σε χαμηλότερες τιμές από την τιμή διακύμανσης τα προϊόντα και τις υπηρεσίες. Ενώ υπάρχουν άτομα που ηθελημένα αγοράζουν σε υψηλότερη από την αντικειμενική αξία κάποιο ακίνητο για να νομιμοποιήσουν έσοδα που προορίζονται για ΧΤ. Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι οι νόμιμες εταιρείες και κλάδοι ολόκληροι τίθενται «θύματα» αθέμιτου ανταγωνισμού, λόγω του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που έχουν οι μη νόμιμες εταιρείες.

Υπάρχει στρέβλωση της κατανάλωσης άρα και της ζήτησης πολυτελών αγαθών, ως αποτέλεσμα των απαιτήσεων των δραστών ΧΤ για τέτοια αγαθά (όπως πολύτιμοι λίθοι, πολύτιμα μέταλλα, πολυτελή αυτοκίνητα κ.α.). Επίσης οι εξαγωγές και οι εισαγωγές επηρεάζονται από τους Χρηματοδότες της Τρομοκρατίας είτε μέσω της υπερτιμολόγησης είτε της υποτιμολόγησης, διαταράσσοντας έτσι το ισοζύγιο πληρωμών. Επιπροσθέτως τα εισαγόμενα είδη πολυτελείας μειώνουν την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων επιχειρήσεων που ενδεχομένως δεν κατασκευάζουν (από επιλογή ή από αδυναμία) τέτοιου είδους προϊόντα. Άλλοι τομείς όπου παρατηρείται στρέβλωση είναι οι αποταμιεύσεις και οι επενδύσεις όπου οι δράστες της ΧΤ επενδύουν κόντρα στη λογική και σε ιδιαίτερα βραχυπρόθεσμο ορίζοντα και εξαιρετικά σπάνια αποταμιεύουν αφού επιθυμούν την άμεση διαθεσιμότητα των χρημάτων τους.

Δημοσιονομικά πρέπει να αναφερθεί η απώλεια φορολογικών εσόδων που προκύπτει ως επίπτωση της ΧΤ σε άλλες χώρες περισσότερο και σε άλλες λιγότερο ανάλογα με το φορολογικό καθεστώς και το βαθμό εισροής του φαινομένου στον οικονομικό ιστό. Η απώλεια έγκειται στη μείωση της φορολογητέας βάσης αλλά και στη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή. Επίσης η γιγάντωση του φαινομένου της ΧΤ και η εκθετικά πολυπλοκότερη φύση του επιβάλλουν στις κυβερνήσεις δραστικότερα και κοστοβόρα μέτρα εντοπισμού, κονδύλια για τα οποία θα αντλήθουν μέσω αύξησης των φορολογικών συντελεστών. Δημοσιονομική επιπλοκή προκαλείται επίσης από την συμμετοχή των χρηματοδοτών της τρομοκρατίας σε σχήματα ιδιωτικοποιήσεων. Εξαιτίας της μεγάλης ρευστότητας που διαθέτουν και του πλεονάζοντος κεφαλαίου, μπορούν να υπερκεράσουν τις προσφορές των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων. Ειδικά σε αναπτυσσόμενες χώρες, με λιγοστό κεφάλαιο και με χαλαρούς

ελεγκτικούς μηχανισμούς απολαμβάνουν τα οφέλη της επιλογής τους.

Κοινωνικοπολιτικές επιπτώσεις

Γνωρίζοντας ότι η τρομοκρατία είναι μια πράξη με πολιτικά κίνητρα που διαταράσσει την κοινωνική ευημερία, θεωρείται δεδομένο ότι και η ΧΤ έχει κοινωνικοπολιτικό αντίκτυπο. Καταρχάς συντηρεί και επιτείνει την εγκληματικότητα και την παραβατικότητα με κυρίαρχα παραδείγματα την διαφθορά και την δωροδοκία, αφού χωρίς τέτοια ανάμειξη δεν θα μπορούσε να διαπραχθεί το αδίκημα της ΧΤ. Όταν λοιπόν μια κοινωνία διολισθαίνει όλο και περισσότερο σε τέτοιες συμπεριφορές παραβατικού χαρακτήρα και δεν αντιμετωπίζει το πρόβλημα εξ αρχής κινδυνεύει να αλλοιωθούν τα ηθικά πρότυπα, να αποδυναμωθεί η κοινωνική δομή και τελικά να υπονομευθούν οι δημοκρατικοί θεσμοί και εν τέλει να απειληθεί η ευνομούμενη δημοκρατική διακυβέρνηση. Επίσης μπορεί να υπάρξει απαξίωση του πολιτικού συστήματος λόγω της εύνοιας σε τρομοκρατικές οργανώσεις ή ακόμα και συμμετοχής πολιτικών σε ΧΤ. Τέλος, μπορούμε να προσθέσουμε ότι ενίοτε αμφισβητείται και η έννοια του κράτους δικαίου, αφού όπως έχουμε αναλύσει η επίλυση από τη Δικαιοσύνη υποθέσεων εγκλημάτων της ΧΤ είναι δυσχερής αποστολή με αποτέλεσμα πολύ συχνά να αμαυρώνεται διεθνώς ένα κράτος για τη μη καταπολέμηση τους και όλο το κράτος να αμφισβητεί την βούληση και την αποτελεσματικότητα κρατικών και δικαστικών λειτουργιών για την αφοσίωση τους στον σκοπό που υπηρετούν.

Επίλογος

Η σημαντικότερη και πλέον μακροσκελής επίπτωση (αν μας επιτρέπεται ο όρος, καθώς θεωρείται και μέτρο αντιμετώπισης) της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας είναι οι κυρώσεις που επιβάλλονται σε κράτη, πρόσωπα, εταιρείες κ.α., όμως αυτό θα αποτελέσει το κύριο θέμα που θα μας απασχολήσει στο επόμενο κεφάλαιο, καθώς οι κυρώσεις για αυτόν που τις δέχεται είναι επίπτωση, ενώ για αυτόν που τις ασκεί είναι μηχανισμός αντιμετώπισης.

3.2 Το κανονιστικό πλαίσιο καταπολέμησης του φαινομένου

Η καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας είναι εξαιρετικά περίπλοκη. Το σίγουρο είναι ότι απαιτείται συλλογική δράση όχι μόνο σε διεθνές επίπεδο, αλλά ακόμα και σε εθνικό, εννοώντας την χρηστή συνεργασία και τον συντονισμό των αρμόδιων αρχών. Για να υπάρχει αποτέλεσμα, τα οικονομικά συστήματα πρέπει να λειτουργούν άριστα, με διαφάνεια και χωρίς διαφθορά. Είναι κοινά αποδεκτό ότι για να αναχαιτιστούν οι ροές χρηματοδότησης των τρομοκρατών πρέπει να υφίσταται κατάλληλο νομικό πλαίσιο κατά του ΞΧ και της ΧΤ που να ρυθμίζει τις επίσημες και ανεπίσημες υπηρεσίες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων καθώς και τις εμπορικές υπηρεσίες. *«Το πλαίσιο αυτό απαιτεί την επιβολή νόμων και την συλλογή σε πραγματικό χρόνο πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων για τις ροές χρηματοδότησης. Επιπροσθέτως απαιτεί εμπειρογνώμονες κατάλληλα εκπαιδευμένους στη συλλογή χρηματοοικονομικών πληροφοριών και στη διεξαγωγή εγκληματικών ερευνών, όπως επίσης εισαγγελείς, κυβερνήτες, τελωνειακούς και τραπεζικούς υπαλλήλους με αντίστοιχες γνώσεις. Η οικοδόμηση όλης αυτής της θεσμικής πληρότητας για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι προαπαιτούμενο για την καταπολέμηση και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας»* (Clunan, 2006).

3.2.1 Σύντομο ιστορικό του κανονιστικού πλαισίου

Οι συμβάσεις, οι συμφωνίες και οι νόμοι που συνθέτουν το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της ΧΤ θεσπίστηκαν σχετικά πρόσφατα, αφού ουσιαστικά σε διεθνές επίπεδο (αλλά και εθνικό), οι κυβερνήσεις και οι αρμόδιες αρχές ασχολήθηκαν με το ζήτημα της τρομοκρατίας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και συνεπακόλουθα με τους τρόπους χρηματοδότησης της πολύ αργότερα. Με ημερολογιακή έκθεση παρουσιάζω τα κυριότερα θεσπίσματα σε παγκόσμιο, κοινοτικό και εθνικό επίπεδο. Να σημειωθεί ότι οι αρχικές εγγραφές, μέχρι και την 3^η Κοινοτική Οδηγία που εισάγει την έννοια της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, αναφέρονται στο Ξέπλυμα Χρήματος καθώς μέχρι τότε αλλά και στη συνέχεια τα δύο φαινόμενα αντιμετωπίζονται κοινά και εξάλλου, οι βάσεις για την AML (Anti Money Laundering) πολιτική τέθηκαν με αυτές τις εισηγήσεις των ειδικών.

Η Σύμβαση της Βιέννης

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) εν έτει 1988 καθιστά εγκληματική ενέργεια την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών και προωθεί τη διεθνή συνεργασία υπό τον φόβο της διαρκούς εξάπλωσης των δραστηριοτήτων των καρτέλ της

Λατινικής Αμερικής. Τίθεται σε ισχύ τον Νοέμβριο του 1990 και η κύρωση της *Διεθνούς Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1988* (όπως ονομάζεται) στην χώρα μας πραγματοποιείται με τον νόμο 1990/1991.

Η Σύμβαση του Στρασβούργου

Το πρώτο βήμα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ή όπως αναφερόταν τότε «από εγκληματικές δραστηριότητες», σε ευρωπαϊκό επίπεδο πραγματοποιείται στο Στρασβούργο το 1990 από το Συμβούλιο της Ευρώπης, που τότε αριθμούσε 24 κράτη-μέλη. Το αποτέλεσμα της Σύμβασης του Στρασβούργου προήλθε κατόπιν ανάθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα ζητήματα εγκληματικότητας σε ειδική επιτροπή, τον σχηματισμό κανόνων και προτύπων που θα προάγουν τη διεθνή συνεργασία για εντοπισμό, πάγωμα και την κατάσχεση των προϊόντων της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών³⁷. Η Σύμβαση λοιπόν στοχεύει στη διεθνή συνεργασία κατά της νομιμοποίησης, της ανίχνευσης, της κατάσχεσης και της δήμευσης των προϊόντων από εγκληματικές δραστηριότητες και «εξοπλίζει» τα μέλη της με μηχανισμούς συνεργασίας και μεθόδους ανίχνευσης, καθώς και διάφορα δραστικά μέτρα³⁸. Τέθηκε σε ισχύ την 1^η Σεπτεμβρίου 1993, ενώ ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον νόμο 2655/1998.

Οι 40 συστάσεις

Τον Απρίλιο του 1990 η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF) εκδίδει 40 συστάσεις προς τα 36 κράτη-μέλη της, αλλά και τη λοιπή υφήλιο, οι οποίες «*αποτελούν τα διεθνώς αποδεκτά παγκόσμια πρότυπα κατά της ΝΕΠΔ, αυξάνουν τη διαφάνεια και επιτρέπουν σε χώρες να αναλάβουν με επιτυχία δράση κατά της παράνομης χρήσης του χρηματοοικονομικού τους συστήματος*»³⁹. Οι συστάσεις ουσιαστικά αποτελούν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης που εστιάζει στην πρόληψη που οφείλουν να υιοθετούν τα πιστωτικά ιδρύματα και μέσω αυτών εισάγονται έννοιες όπως άρση τραπεζικού απορρήτου, παρακολούθηση και αναφορά συναλλαγών, ενώ ενεργοποιούνται μέθοδοι αντιμετώπισης όπως η πιστή τήρηση εσωτερικών διαδικασιών, ο περιοδικός έλεγχος (εσωτερικός και εξωτερικός) από αρμόδιες αρχές, η επιβολή μέτρων δήμευσης και δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων των παραβατών και η

³⁷ William C. Gilmore, 1999, Βρώμικο Χρήμα, σελ. 153

³⁸ <https://www.hba.gr/FinancialLaw/Details/24>

³⁹ [https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate))

στενότερη συνεργασία σε διεθνές επίπεδο με πρακτικές ανταλλαγής πληροφοριών, κοινών ερευνών, δίωξης και έκδοσης.

Οδηγία 91/308/ΕΟΚ

Τη 10^η Ιουνίου του 1991 το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκδίδει την πρώτη Ευρωπαϊκή Κοινοτική Οδηγία και συγκεκριμενοποιεί το πλαίσιο καταπολέμησης της ΝΕΠΔ. Ουσιαστικά υιοθετεί τις 40 συστάσεις της FATF και ορισμένες διατάξεις της Σύμβασης της Βιέννης του 1988. Η εν λόγω Οδηγία απαιτεί την απαγόρευση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και εισάγει την έννοια του «Γνώρισε τον Πελάτη σου» (Know Your Costumer – KYC), καθώς και τα λοιπά προληπτικά μέτρα που θέσπισε η FATF και εν τέλει όλα τα πιστωτικά ιδρύματα και λοιποί χρηματοοικονομικοί οργανισμοί ακολούθησαν. Ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία με τον νόμο 2145/1993, αλλά εξαιτίας ελλείψεων η επιτυχής ενσωμάτωση πραγματοποιήθηκε με τον νόμο 2331/1995.

Η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας

Το 1999 ο ΟΗΕ πρωτοχρησιμοποιεί επισήμως την έννοια της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και με τη Διεθνή Σύμβαση που υπογράφεται μεταξύ των μελών του αναδεικνύει την σοβαρότητα του ζητήματος της τρομοκρατίας αλλά και ότι μέρος της λύσης είναι η διακοπή των χρηματοδοτικών ροών της. Συγκεκριμένα, μέσω της Σύμβασης επιχειρεί να ενισχύσει τη διεθνή συνεργασία των μελών, να θωρακίσει την πρόληψη της ΧΤ μέσω αποτελεσματικών μέτρων και να την καταστείλει μέσω χαρακτηρισμού συγκεκριμένων πράξεων ως τρομοκρατικές, και τέλος να επιβάλλει κυρώσεις. Η κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης πραγματοποιείται στην χώρα μας με την θέσπιση του νόμου 3034/2002.

Ψήφισμα του Ο.Η.Ε. 1373/2001

Η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στην έδρα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. κινητοποίησε τα αντανakλαστικά του οργάνου και ήταν ο πρώτος οργανισμός με σχετική αρμοδιότητα που εξέδωσε ψήφισμα. Εντός λίγων 24ώρων αποφασίστηκε και στις 28/9/2001 υιοθετήθηκε και συνέδεσε την τρομοκρατία με άλλα αδικήματα και ανέδειξε το ζήτημα της χρηματοδότησης της, ενώ ακόμα διεξάγονταν σχετικές έρευνες. Αναγνώρισε τη Διεθνή Τρομοκρατία και έδωσε το δικαίωμα ατομικής και συλλογικής αυτοάμυνας όποτε

απειλείται η παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια, ενώ αναγνώρισε ως ευρεία απειλή τις τρομοκρατικές ενέργειες της περιόδου και έδωσε το «πράσινο φως» για χρήση κάθε αποτρεπτικού μέσου για την αντιμετώπιση του φαινομένου της Τρομοκρατίας. Παράλληλα προβλέπει την ίδρυση της Επιτροπής Αντιτρομοκρατίας (CTC) και τέλος ανακεφαλαιώνει και επαναφέρει τα κυριότερα και πλέον δραστικά μέτρα των παλαιότερων ψηφισμάτων, ήτοι 1368/2001 και 1189/1998.

Οδηγία 2001/97/EK

Με τη συμπλήρωση δέκα ετών από την πρώτη, στις 4 Δεκέμβρη του 2001, εκδίδεται η δεύτερη Ευρωπαϊκή Κοινοτική Οδηγία που εμπεριέχει τις αναθεωρημένες 40 συστάσεις της FATF. Συγκεκριμένα, δεσμεύει τα κράτη μέλη να καταπολεμήσουν τη νομιμοποίηση των εσόδων που προέρχονται από ένα διευρυμένο πλέον φάσμα εγκληματικών ενεργειών και επεκτείνει τη λίστα των επαγγελματιών (ακόμα και μη χρηματοπιστωτικού αντικειμένου) που ενδέχεται να εμπλακούν σε νομιμοποίηση παράνομου χρήματος. Με τον νόμο 3424/2005 τα ανωτέρω εισάγονται στο ελληνικό νομικό σύστημα.

Οι 8+1 Ειδικές Συστάσεις

Τον Οκτώβριο του 2001, η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF) εκδίδει αρχικά οκτώ Ειδικές Συστάσεις, που στη συνέχεια (2004) έγιναν εννέα, σχετικά με την καταπολέμηση της ΧΤ ως απάντηση στις τρομοκρατικές ενέργειες που συγκλόνισαν τις Η.Π.Α.. Όλες οι συστάσεις αναθεωρήθηκαν πλήρως το 2003 και σε Κοινοτικό επίπεδο μέσω της 3^{ης} Κοινοτικής Οδηγίας θα ενσωματωθούν στα ευρωπαϊκά εθνικά δίκαια.

Ψήφισμα 1535 του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

Το εν λόγω ψήφισμα το οποίο συντάχθηκε το 2004 αποτελεί μετεξέλιξη των ψηφισμάτων 1373 (2001), 1456 (2003) και άλλων κομβικής σημασίας και ενισχύει την εφαρμογή αντιτρομοκρατικών μέτρων με την ταυτόχρονη αναδιάρθρωση της Επιτροπής Αντιτρομοκρατίας. Αρχικά συστήνεται η Εκτελεστική Διεύθυνση της Αντιτρομοκρατικής Επιτροπής (CTED), η οποία έχει ενεργό ρόλο στη λειτουργία της Αντιτρομοκρατικής Επιτροπής του ΟΗΕ και βάσει των σχετικών άρθρων είναι αρμόδια για τη διασφάλιση της παρακολούθησης όλων των αποφάσεων της επιτροπής, τη διευκόλυνση παροχής βοήθειας στα

κράτη προκειμένου να εφαρμόσουν όσα προβλέπει το ψήφισμα 1373, και τέλος ασκεί εποπτικό έλεγχο συλλέγοντας πληροφορίες και στοιχεία για την εφαρμογή και του νέου ψηφίσματος.

Η Σύμβαση της Βαρσοβίας της 16^{ης} Μαΐου 2005

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αποφάσισε να επικαιροποιήσει και να διευρύνει τη Σύμβαση του Στρασβούργου (1990) για να λάβει υπόψη το γεγονός ότι όχι μόνο θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί η τρομοκρατία μέσω νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, αλλά και μέσω νόμιμων δραστηριοτήτων. Αποτελεί την πρώτη διεθνή συνθήκη που καλύπτει τόσο την πρόληψη όσο και τον έλεγχο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η γρήγορη πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές πληροφορίες ή πληροφορίες σχετικά με περιουσιακά στοιχεία που κατέχουν εγκληματικές οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων τρομοκρατικών ομάδων, είναι το κλειδί για επιτυχή προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα. Η Σύμβαση περιλαμβάνει έναν μηχανισμό για την διασφάλιση της ορθής εφαρμογής από τα συμβαλλόμενα μέρη των διατάξεών της.⁴⁰ Η Σύμβαση ενσωματώνεται στο ελληνικό δίκαιο με τον πολύ σημαντικό **νόμο 4478/2017**.

Οδηγία 2005/60/EK

Η 3^η Κοινοτική Οδηγία καταργεί τις προηγούμενες και αποτελεί το πρώτο κοινοτικό νομοθέτημα όπου αναφέρεται ξεκάθαρα ο όρος «Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας». Μάλιστα συγκεκριμενοποιείται το ρυθμιστικό πλαίσιο καταπολέμησης της ΧΤ και αποφυγής εκμετάλλευσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για ΧΤ, αφού υιοθετούνται οι αναθεωρημένες 40 συστάσεις συν τις 9 ειδικές συστάσεις της FATF. Προβλέπεται η συνέχιση του αδικήματος διασυννοριακά, ο εντοπισμός και η εξάρθρωση τρομοκρατικών οργανώσεων και δικτύων, τα μέτρα δέουσας επιμέλειας, η σύσταση Μονάδων Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (ΜΧΠ ή FIU-Financial Intelligence Unit), και λοιπές λεπτομέρειες για τα μέτρα αντιμετώπισης της ΧΤ. Τα περισσότερα από τα παραπάνω καλύφθηκαν από την απόφαση 231/4/13.10.2006 της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, ενώ η πλήρης ενσωμάτωση κατέστη δυνατή με την ψήφιση του νόμου 3691/2008, που αποτέλεσε τη βάση για την σημερινή πολιτική των τραπεζών.

⁴⁰ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198>

Νόμος 3691/2008

Αποτελεί τον θεμέλιο νόμο για την καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας στην χώρα μας, αφού αναφορικά με το ΞΧ αντικαθιστά τον νόμο 2331/1995 και ενσωματώνει την σημαντικότερη 3^η Κοινοτική Οδηγία και τις διατάξεις 2006/70/EK της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο ενισχύεται και εκσυγχρονίζεται και ταυτόχρονα θωρακίζεται το χρηματοπιστωτικό σύστημα από τους κινδύνους που σχετίζονται με ΝΕΠΔ και ΧΤ. Εισάγονται έννοιες και διασαφηνίζονται τρόποι αντιμετώπισης σχετικά με τα πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα (ΠΕΠ), η απλουστευμένη δέουσα επιμέλεια, κ.α. Επίσης ορίζονται τα αδικήματα ή εγκλήματα και οι πράξεις που συνιστούν ΞΧ, ορίζεται η έννοια της ΧΤ, καθορίζονται τα υπόχρεα πρόσωπα καθώς και οι εποπτικές αρχές ως οργανισμοί και τα αντικείμενα-αρμοδιότητες εποπτείας τους. Συστήνει την *Επιτροπή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας* και ορίζει το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών ως *Κεντρική Συντονιστική Αρχή*, καθώς και το ίδιο υπουργείο συστήνει *Επιτροπή Επεξεργασίας Στρατηγικής και Πολιτικών για την αντιμετώπιση του Ξεπλύματος Χρήματος και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας*, και ακόμα *Φορέα Διαβούλευσης και Επιτροπή Δικηγόρων*.

Ψήφισμα 2178 του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

Το πλέον πρόσφατο ψήφισμα (2014) εστιάζει στην ανησυχία που είχε προκληθεί εξαιτίας της μετακίνησης αλλοδαπών μαχητών σε όλο τον κόσμο, αλλά και γενικότερα για τη ριζοσπαστικοποίηση που παρατηρείται στις τάξεις των τρομοκρατικών ομάδων, η οποία αναπόφευκτα οδηγεί σε βίαιο εξτρεμισμό. Οργανώσεις όπως το ISIL, το ANF⁴¹ χρησιμοποιούν την τεχνολογία προς όφελος τους όχι μόνο για την χρηματοδότηση τους αλλά και για την στρατολόγηση εισαγόμενων τρομοκρατών μέσω δημοσιοποίησης οπτικοακουστικού υλικού κ.α. μέσων, τα οποία με συντονισμένη προσπάθεια και τηρώντας τις αποφάσεις του ψηφίσματος, τα κράτη-μέλη καλούνται να περιορίσουν το φαινόμενο.

Οδηγία ΕΕ 2015/849⁴²

⁴¹ Η τρομοκρατική οργάνωση al-Nusrah Front αποτελεί το συριακό παρακλάδι της al-Qaeda.

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/LSU/?uri=CELEX%3A32015L0849>

Είναι η 4^η Κοινοτική Οδηγία, που έρχεται να αντικαταστήσει την 3^η και ουσιαστικά επεκτείνει τη δράση της, εστιάζοντας στην καταπολέμηση των δύο φαινομένων και στην αποτροπή χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος από επιτήδειους δράστες των ανωτέρω φαινομένων. Στοχεύει να εκμηδενίσει αμφισημίες και να εξομοιώσει τους κανόνες και τα μέτρα σε όλη την επικράτεια της ΕΕ. Αναγιγνώσκοντας την αντιλαμβανόμαστε ότι διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της, ενισχύονται έννοιες όπως της δέουσας επιμέλειας και του KYC, θεσπίζεται το κεντρικό μητρώο πραγματικών δικαιούχων, εισάγει κατάλογο με τις «τρίτες χώρες υψηλού κινδύνου», βελτιώνει τη συνεργασία των μονάδων χρηματοοικονομικών πληροφοριών, απαιτεί αυστηρή τήρηση της υποχρέωση αναφοράς ύποπτων συμπεριφορών (ΞΧ ή ΧΤ), κατάλληλη κατάρτιση του προσωπικού, κ.α. Τέλος να αναφέρω ότι η ενσωμάτωση της οδηγίας στο ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο πραγματοποιήθηκε με τον νόμο **4557/2018**.

Οδηγία ΕΕ 2017/541

Η εν λόγω οδηγία αφορά περισσότερο τη μετεξέλιξη της τρομοκρατίας και λιγότερο την ΧΤ, αφού ενστερνίζεται τις ανησυχίες του ψηφίσματος 2178 του Ο.Η.Ε. για τη διεθνοποίηση της τρομοκρατίας και λοιπών εξελίξεων. Αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της απάντησης της ποινικής δικαιοσύνης των χωρών της ΕΕ ενάντια στην τρομοκρατία και τροποποιεί κάποια μέρη της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα⁴³. Ορίζει με σαφήνεια τα τρομοκρατικά αδικήματα και τις ποινές τους, θεσπίζει μέτρα προστασίας και στήριξης-αρωγής των θυμάτων τρομοκρατίας. Στο ελληνικό δίκαιο θα ενσωματωθεί με καθυστέρηση δύο ετών, τον Μάιο του 2020 με τον νόμο **4689/2020**.

3.2.2 Τρέχον κανονιστικό πλαίσιο

Μετά τη δημοσίευση του νόμου 3691/2008, ο σπουδαιότερος νόμος του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου για το θέμα μας είναι ο πολυπροσδοκώμενος νόμος 4557/2018, που όπως αναφέρθηκε ενσωμάτωσε την 4^η Κοινοτική Οδηγία. Ο νόμος αυτός καθυστέρησε χαρακτηριστικά και στην Ελλάδα επιβλήθηκε πρόστιμο λόγω της αδράνειας στη διαβούλευση και νομοθέτηση του. Όσο τα αρμόδια επιτελεία των υπουργείων προετοιμάζαν τον νόμο

⁴³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/LSU/?uri=CELEX%3A32017L0541>

4557/2018, η Ε.Ε. εξέδωσε την 5^η Κοινοτική Οδηγία που είναι η τρέχουσα και η οποία κατέληξε στον νόμο 4734/2020 που θα αναλύσουμε εν συντομία αμέσως.

Οδηγία ΕΕ 2018/843

Η νέα οδηγία (5^η κατά σειρά ΟΚΕΧ⁴⁴) τροποποιεί την προηγούμενη οδηγία και συγκεκριμένα αυστηροποιεί τους σχετικούς κανόνες. Ενδεικτικά ενισχύει περαιτέρω την συνεργασία μεταξύ των ΜΧΠ σχετικά με την εκτεταμένη ανταλλαγή πληροφοριών, επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής σε νέες ειδικότητες (όπως εμπόρους έργων τέχνης, εξωτερικούς λογιστές και φορολογικούς συμβούλους, μεσίτες ακινήτων που διαμεσολαβούν σε εκμισθώσεις άνω των 10.000€), διευρύνει την πρόσβαση σε στοιχεία πραγματικών δικαιούχων σε εταιρείες και trusts, απαγορεύει στα ΧΙ να τηρούν ανώνυμες θυρίδες ασφαλείας. Τελευταία, αλλά ιδιαίτερα εύστοχη πρόβλεψη είναι η αντιμετώπιση των κινδύνων που σχετίζονται με την χρήση προπληρωμένης κάρτας (μείωση ορίου) και με τα εικονικά νομίσματα (εξακρίβωση ταυτότητας ιδιοκτήτη). Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην τρέχουσα κατάσταση της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών απειλών στην επικράτεια της Ε.Ε., καθώς και στην ανάγκη να προστατευτούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα καθορίζοντας τα ελάχιστα δεδομένα που απαιτούνται για τη διενέργεια ερευνών για ΕΧ/ΧΤ στα πλαίσια της δέουσας επιμέλειας. Σε γενικές γραμμές διαπιστώνεται ότι η συγκεκριμένη οδηγία είναι πλήρης οδηγός προς τα κράτη-μέλη για την καταπολέμηση των φαινομένων.

Νόμος 4734/2020

Αποτελεί τον νόμο που εμπεριέχει όσα προβλέπονται στις τελευταίες οδηγίες (4ΟΚΕΧ & 5ΟΚΕΧ), αφού ενσωματώνει στην ελληνική νομοθεσία την 5^η Κοινοτική Οδηγία και τροποποιεί τον νόμο 4557/2018. Όπως αναφέρθηκε και στην περίπτωση της οδηγίας 2018/843, το εν λόγω νομοθέτημα αποτελεί πλήρη οδηγό για την αντιμετώπιση (πρόληψη και καταστολή) της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Προβλέπονται και αναφέρονται όλες οι πρακτικές αντιμετώπισης (οι οποίες αντλούμενες από τον νόμο, θα αναλυθούν σε επόμενη ενότητα), ορίζονται τα βασικά αδικήματα, τα υπόχρεα πρόσωπα και οι αρμόδιες αρχές, μνημονεύονται οι χώρες υψηλού κινδύνου, προβλέπει ρύθμιση για τα κρυπτονομίσματα, αναλύει και

⁴⁴ 5ΟΚΕΧ: 5^η Οδηγία Κατά του Ξεπλύματος Χρήματος, όπως κωδικά την ονομάζει η ΕΕ

τροποποιεί τη λειτουργία της Επιτροπής Στρατηγικής κ.ο.κ. Η ισχύς του νόμου άρχισε από τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, η οποία έγινε την 8^η Οκτωβρίου 2020.

3.3 Οργανισμοί και αρμόδιες αρχές για την καταπολέμηση του φαινομένου

Σε αυτή την ενότητα θα αναφερθούν ορισμένοι από τους σημαντικότερους και πιο επιδραστικούς οργανισμούς που έχουν συσταθεί με αποκλειστικό σκοπό την πρόληψη και καταστολή των φαινομένων ή και διεθνείς οργανισμούς που εστιάζουν σε αυτό, καθώς και αρμόδιες εγχώριες αρχές που ένα από τα αντικείμενα τους ή και το κύριο είναι η καταπολέμηση αυτών των φαινομένων.

3.3.1 Οργανισμοί

Η αναφορά στους οργανισμούς πραγματοποιείται με χρονολογική σειρά ίδρυσης.

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

Το ΔΝΤ είναι ένας οργανισμός 190 κρατών που πασχίζει για την ενίσχυση της παγκόσμιας νομισματικής συνεργασίας, τη διασφάλιση χρηματοοικονομικής σταθερότητας, τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου, την προώθηση της υψηλής απασχόλησης και της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και τη μείωση του επιπέδου φτώχειας ανά τον κόσμο. Ιδρύθηκε το 1944 κατά την Διάσκεψη Bretton Woods, από 44 κράτη-μέλη και το ΔΝΤ διοικείται από, αλλά ταυτόχρονα είναι υπόλογο και στα, 190 κράτη-μέλη που σήμερα αριθμεί. Αρχική του αποστολή ήταν αποκλειστικά χρηματοοικονομική και αφορούσε τη διατήρηση σταθερότητας στο νομισματικό σύστημα και στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Δευτερεύουσα αποστολή του έχει επικρατήσει να είναι η παροχή βοήθειας μέσω χορήγησης δανεισμού σε χώρες με προβληματικό ισοζύγιο πληρωμών. Με συμβουλευτικές παρεμβάσεις αλλά και μέσω των περιοδικών εκδόσεων Anti-Money Laundering/Combating Financing of Terrorism Policy Papers, το ΔΝΤ κατέχει ένα διακεκριμένο ρόλο στην καταπολέμηση της ΧΤ.

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)

Ο Ο.Η.Ε. είναι ένας διεθνής οργανισμός που ιδρύθηκε το 1945, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αριθμεί πλέον 193 κράτη-μέλη (51 ήταν τα αρχικά-ιδρυτικά). Αποτελεί μετεξέλιξη της Κοινωνίας των Εθνών και είναι ένας οργανισμός που διαρκώς αλλάζει για να συμβαδίσει με τον τάχιστα μεταβαλλόμενο κόσμο, αλλά ένα πράγμα παραμένει το ίδιο, ότι είναι το μόνο μέρος στη Γη που τα έθνη του κόσμου μπορούν να συγκεντρωθούν, να συζητήσουν κοινά προβλήματα, και να βρουν κοινές λύσεις προς όφελος της ανθρωπότητας⁴⁵. Οι απεσταλμένοι των κρατών που υπέγραψαν την Χάρτα των Ηνωμένων Εθνών στο Σαν Φρανσίσκο το 1945 σίγουρα θα απόρησαν που ένας οργανισμός που ιδρύθηκε για να «προάγει την διεθνή ειρήνη και την ασφάλεια» και «να αναπτύξει φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών» ασχολείται με τεχνικά ζητήματα όπως το Ξέπλυμα Χρήματος και την Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας. Η αλήθεια είναι όμως ότι τα Ηνωμένα Έθνη έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση των φαινομένων όχι μόνο μέσω των οργάνων του (την Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας) αλλά και μέσω θεσμικών οργάνων και εξειδικευμένων οργανισμών που βρίσκονται διασκορπισμένοι στον κόσμο και εργάζονται για την πρόληψη και καταστολή των φαινομένων παρέχοντας κομβικής σημασίας βοήθεια στα κράτη-μέλη.

Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank)

Η Παγκόσμια Τράπεζα ιδρύθηκε και αυτή το 1945 με στόχο την ανοικοδόμηση του κόσμου μετά από τις κακουχίες και τις κατεστραμμένες εθνικές οικονομίες. Αναλαμβάνει πολλές δράσεις για να καταπολεμήσει πολλά προβλήματα που ταλανίζουν τις κοινωνίες μας στις μέρες μας, όπως η μείωση της φτώχειας, η ανταγωνιστικότητα σε κάποιον τομέα της οικονομίας, η ανάκαμψη από την πανδημία του Covid-19, και φυσικά η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας και το Ξέπλυμα Χρήματος σε συνεργασία με FATF και Ο.Η.Ε.. Σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραματίζει ένας οργανισμός που ανήκει στο δίκτυο της Παγκόσμιας Τράπεζας και ονομάζεται Διεθνής Χρηματοοικονομική Εταιρεία (ΔΧΕ ή International Finance Corporation)⁴⁶ στις εκδόσεις της οποίας συγκαταλέγονται πολλά πονήματα σχετικά με την αντιμετώπιση των φαινομένων.

⁴⁵ <https://www.un.org/en/about-us/>

⁴⁶ Σύμφωνα με τον ιστότοπο της ΔΧΕ «αποτελεί το μεγαλύτερο παγκόσμιο ίδρυμα το οποίο εστιάζει στον ιδιωτικό τομέα για την ανάπτυξη των χωρών» (<https://www.ifc.org/wps/wcm/connect>)

Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (Basel Committee on Banking Supervision - BCBS)

Η ονομασία προέρχεται από την ομώνυμη πόλη της Ελβετίας, όπου έχει την έδρα της η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank for International Settlements). Η Επιτροπή ιδρύθηκε το 1974 από τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των G10 με στόχο τη διαμόρφωση προτύπων εποπτείας και κατευθυντηρίων οδηγιών για τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. Αναφορικά με την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, ιδιαιτέρως γνωστή είναι η έκθεση που εξέδωσε με τίτλο “Consolidate Know your Customer Risk Management” το 2004, καθώς και ο οδηγός που εκδίδει με επικαιροποιήσεις σε ετήσια βάση με τίτλο “Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism” με τον πρώτο να κυκλοφορεί τον Ιούνιο του 2013 και το τελευταίο τον Ιούλιο του 2020⁴⁷.

FATF (Financial Action Task Force)

Για την Χρηματοοικονομική Ομάδα Δράσης (ΧΟΔ), όπως είναι ο τίτλος στα ελληνικά, έχουν γίνει αρκετές αναφορές σε πολλά σημεία των κεφαλαίων που προηγήθηκαν. Η FATF ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1989 στο Παρίσι όπου συνεδρίασαν τα 7 ισχυρότερα κράτη του κόσμου (G-7) και πλέον έχει άνω των 200 μελών (κράτη ή δικαιοδοσίες). Κατόπιν γνωρίζουμε ότι το 1990 εξέδωσε τις περιβόητες 40 Συστάσεις και ακολούθησαν το 2001 οι 8 Συστάσεις για την ΧΤ που έγιναν 9 το 2004. Οι Συστάσεις αποτέλεσαν τη βάση για το σύνολο του παγκόσμιου νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου και σε γενικές γραμμές πρωτοστατούν στην καταπολέμηση των φαινομένων. Καταρτίζει τη Λίστα Μη Συνεργαζόμενων Κρατών, συντάσσει Ετήσιες Εκθέσεις για κάθε κράτος και καθορίζει τη μεθοδολογία αντιμετώπισης των φαινομένων καθοδηγώντας πάντα και εξειδικεύοντας τις δράσεις κατά συνθήκη, π.χ. τρέχουσα περίοδο πανδημίας.

The Egmont Group

Τον Ιούνιο του 1995 αντιπροσωπίες κυβερνήσεων και διεθνείς οργανισμοί συναντήθηκαν στις Βρυξέλλες στο παλάτι Έγκμοντ-Άρενμπεργκ για να συζητήσουν για το παγκόσμιο ζήτημα του ΕΧ⁴⁸. Έτσι ιδρύθηκε ο Όμιλος Έγκμοντ, ο οποίος αποτελεί ένα δίκτυο 166 ΜΧΠ (FIUs), που δύναται να παρέχει ασφαλή και εποικοδομητική πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών για την

⁴⁷ Μαγνήσαλη Γραμματική, διπλωματική εργασία, σελ.12

⁴⁸ Anti-Money Laundering: International Law and Practice, σελ. 86

καταπολέμηση του ΕΧ και της ΧΤ. Αναγνωρίζοντας την ύψιστη σημασία του παραπάνω ως μέσο αντιμετώπισης, το Egmont Group διευκολύνει και παροτρύνει την αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών. Τέλος, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ιστοσελίδα, «ο Όμιλος Egmont είναι ο επιχειρησιακός βραχίονας της συσκευής που λέγεται διεθνής καταπολέμηση ΕΧ/ΧΤ»⁴⁹.

MONEYVAL

Η Επιτροπή Εμπειρογνομόνων για την Αξιολόγηση των μέτρων κατά της ΝΕΠΔ και της ΧΤ -η MONEYVAL, εν συντομία- είναι ένας μόνιμος φορέας παρακολούθησης του Συμβουλίου της Ευρώπης που είναι επιφορτισμένος με την αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τα κύρια διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση των δύο φαινομένων και την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής τους. Στόχος της είναι η βελτίωση των ικανοτήτων των εθνικών αρχών στην καταπολέμηση μέσω διατύπωσης συστάσεων, δυναμικής επεξεργασίας αξιολογήσεων και follow-up των εκθέσεων της. Ιδρύθηκε το 1997 και οι επιτροπές και τα δευτερεύοντα όργανα της λειτούργησαν σύμφωνα με το ψήφισμα Res(2005)47, ενώ από 1/1/2011 ανάγεται σε ανεξάρτητο μηχανισμό παρακολούθησης στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης που είναι υπόλογος απευθείας στην Επιτροπή Υπουργών σύμφωνα με το ψήφισμα CM/Res(2010)12 σχετικά με το καταστατικό της, που η προαναφερθείσα επιτροπή ενέκρινε τον Οκτώβριο του 2010. Ακολούθησαν περαιτέρω τροποποιήσεις του καταστατικού με τα ψηφίσματα CM/Res(2013)13 και CM/Res(2017)19⁵⁰.

The Wolfsberg Group

Ο Όμιλος Wolfsberg είναι μια ένωση δεκατριών παγκόσμιων τραπεζών που στοχεύει στην ανάπτυξη πλαισίων και καθοδήγησης για τη διαχείριση των κινδύνων χρηματοοικονομικού εγκλήματος, ιδίως όσον αφορά το «Γνώριζε τον πελάτη σου», και πολιτικές καταπολέμησης της ΝΕΠΔ και της ΧΤ. Ο Όμιλος συναντήθηκε το 2000, στο Château Wolfsberg στη βορειοανατολική Ελβετία, και μερικούς μήνες αργότερα εξέδωσε τις Αρχές του Wolfsberg για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες για την Ιδιωτική Τραπεζική, οι οποίες δημοσιεύθηκαν τον Οκτώβριο του 2000, αναθεωρήθηκαν τον Μάιο του 2002 και πάλι πιο πρόσφατα τον Ιούνιο του 2012. Ακολούθησε σημαντικός αριθμός εγγράφων, είτε με τη μορφή Αρχών, Οδηγιών, Συχνών Ερωτήσεων ή Δηλώσεων με

⁴⁹ <https://egmontgroup.org/en/content/about>

⁵⁰ <https://www.coe.int/en/web/moneyval>

θεματολογία εξειδικευμένη που περιλαμβάνει, μεταξύ πολλών άλλων, τραπεζική ανταπόκριση, διαχείριση κινδύνων, πολιτικά εκτεθειμένα πρόσωπα, χρηματοδότηση εμπορίου, εξάλειψη της δωροδοκίας και της διαφθοράς, ενίσχυση της διαφάνειας των διεθνών εμβασμάτων⁵¹.

European Counter Terrorism Centre (ECTC)

Τον Ιανουάριο του 2016, η Ευρωπαϊκή Αστυνομία (Europol) για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αναδιαμορφωμένου τοπίου της τρομοκρατίας δημιούργησε το ECTC, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αντιμετώπισης Τρομοκρατίας, ένα κέντρο επιχειρήσεων και ένας άξονας εξειδίκευσης. Αποστολή του είναι να ανταλλάσει πληροφορίες και εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας μέσω του Προγράμματος Εντοπισμού Τρομοκρατικής Χρηματοδότησης (Terrorist Finance Tracking Programme) της Κομισιόν και την εκάστοτε Μονάδα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης. Επίσης παρέχει υπηρεσίες στο τακτικό και επιχειρησιακό κομμάτι σε όποιο μέλος της ΕΕ το αιτηθεί, αντιμετωπίζει τους αλλοδαπούς μαχητές, παρακολουθεί τη διαδικτυακή τρομοκρατική προπαγάνδα και τον εξτρεμισμό, την παράνομη διακίνηση όπλων και συντονίζει τη διεθνή συνεργασία των αντιτρομοκρατικών αρχών⁵².

3.3.2 Αρμόδιες αρχές

Οι αρχές-οργανισμοί που θα εκτεθούν εκτός από τον εποπτικό ρόλο, έχουν ξεχωριστές αρμοδιότητες, αντίστοιχες με τους οργανισμούς που αναφέρθηκαν παραπάνω. Σε περίοπτη θέση η ελληνική ΜΧΠ και η κεντρική τράπεζα, ενώ εν συνεχεία ακολουθούν επιγραμματικά οι αρμόδιες αρχές σύμφωνα με τον νόμο 4734/2020.

Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες⁵³

Πρόκειται για την εθνική Μονάδα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (Hellenic FIU) για την καταπολέμηση ΝΕΠΔ, της ΧΤ, της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής και τον έλεγχο των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, συνεισφέροντας στην ασφάλεια και τη

⁵¹ <https://www.wolfsberg-principles.com/about/mission>

⁵² <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>

⁵³ <http://www.hellenic-fiu.gr/index.php?lang=el>

σταθερότητα της δημοσιονομικής και οικονομικής πολιτικής. Ο τίτλος⁵⁴ της και μία σειρά από λειτουργικά στοιχεία της τροποποιήθηκαν με τον νόμο 4557/2018, ο οποίος κατήργησε τον νόμο 3691/2008. Βέβαια η σύστασή της με τη μορφή που θα περιγράφει παρακάτω οφείλεται στον σχετικό νόμο 3932/2011, οπότε και ονομαζόταν *Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης*. Η Αρχή έχει τρεις επιμέρους Μονάδες, οι οποίες είναι:

1. Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (συγκρότηση: Πρόεδρος και 11 μέλη)
2. Μονάδα Χρηματοοικονομικών Κυρώσεων (συγκρότηση: Πρόεδρος και 2 μέλη)
3. Μονάδα Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης (συγκρότηση: Πρόεδρος και 4 μέλη)

Ο Πρόεδρος είναι ανώτατος Εισαγγελικός Λειτουργός εν ενεργεία (Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου) και η επιλογή αυτού και του αναπληρωτή του λαμβάνεται κατόπιν αποφάσεως του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου του Αρείου Πάγου. Ρυθμιστικές ενέργειες επί της λειτουργίας της Αρχής και των Μονάδων της πραγματοποιούνται ύστερα από εισήγηση των μελών και του Προέδρου και μέσω έκδοσης προεδρικού διατάγματος.

Σκοπός της Αρχής είναι η λήψη και εφαρμογή των αναγκαίων μέτρων για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την καταπολέμηση της ΝΕΠΔ και της ΧΤ. Η Αρχή έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα να διερευνά ενδελεχώς τις ύποπτες συναλλαγές που τις υποβάλλονται με σύγχρονο ηλεκτρονικό τρόπο από τα υπόχρεα πρόσωπα και να προβαίνει σε περαιτέρω ενέργειες. Επίσης είναι υπεύθυνη για τον προσδιορισμό των σχετιζόμενων με την τρομοκρατία προσώπων και την επιβολή χρηματοοικονομικών κυρώσεων-περιοριστικών μέτρων σε βάρος τους και σε βάρος προσώπων που καθορίζονται με Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. και των οργάνων του ή με Αποφάσεις και Κανονισμούς της Ε.Ε.. Τέλος κατέχει την αποκλειστικότητα του ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης των προσώπων.

Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ)

⁵⁴ Η ονομασία της Αρχής σύμφωνα με τον νόμο 3691/2008 ήταν *Επιτροπή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας*.

Ιδρύθηκε το 1927, και αυτομάτως παραλαμβάνει το εκδοτικό προνόμιο από την Εθνική Τράπεζα και διαχειρίζεται το δάνειο των 9 εκ. στερλινών που έλαβε η χώρα μας, συνεπεία του Πρωτοκόλλου της Γενεύης της 15ης Σεπτεμβρίου 1927. Είναι η Κεντρική Τράπεζα της χώρας και συνεπακόλουθα ο ρόλος της είναι εξέχων και οι αρμοδιότητες της ανεξάντλητες. Μία από τις αρμοδιότητες είναι και το γεγονός ότι αποτελεί την αρμόδια εποπτική αρχή ως προς την εφαρμογή του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου πρόληψης και καταστολής ΝΕΠΔ, ΧΤ και διασποράς ΟΜΚ (Όπλων Μαζικής Καταστροφής) από τα Πιστωτικά Ιδρύματα, η εποπτεία των οποίων είναι η κύρια αρμοδιότητά της. Συγκεκριμένα ελέγχει τη συμμόρφωση των ΠΙ με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και αξιολογεί την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών τους. Χαρακτηριστικές αρμοδιότητες ελέγχου της ΤτΕ είναι η τήρηση δέουσας επιμέλειας, η αναφορά και όχι η διερεύνηση ύποπτων συναλλαγών στην Αρχή (βλ. προηγούμενη υποενότητα), η έκδοση εκτενούς τυπολογίας ύποπτων συναλλαγών προσαρμοσμένη στην ελληνική πραγματικότητα⁵⁵.

Λοιπές αρμόδιες αρχές σύμφωνα με τον Ν.4734/2020

Η Τράπεζα της Ελλάδος εκτός από τα πιστωτικά ιδρύματα που προαναφέραμε είναι υπεύθυνη να εποπτεύει και επιχειρήσεις του ασφαλιστικού κλάδου, εταιρείες leasing και factoring, εταιρείες παροχής πιστώσεων και ΕΔΑΔΠ⁵⁶, ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος και πληρωμών συμπεριλαμβανομένων και ταχυδρομικών εταιρειών με τέτοιες υπηρεσίες, ανταλλακτήρια συναλλάγματος.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς εποπτεύει εταιρείες που σχετίζονται με κάθε είδους επενδυτικές υπηρεσίες και διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, θεματοφυλακής ψηφιακών πορτοφολιών και παρόχους υπηρεσιών ανταλλαγής εικονικών νομισμάτων και κρυπτονομισμάτων.

Το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας έχει επωμιστεί την εποπτεία των ενεχυροδανειστών και αργυραμοιβών, ενώ η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές και τις εταιρείες ορκωτών ελεγκτών-λογιστών.

Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) έχει υπ' ευθύνη της τους εξωτερικούς λογιστές-φοροτεχνικούς, τις εταιρείες παροχής λογιστικών-φοροτεχνικών υπηρεσιών, καθώς και κάθε επαγγελματία-επιχειρηματία που παρέχει άμεσα ή μέσω άλλων συνδεδεμένων

⁵⁵ <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/epopteia/prolhpsh-kseplymatos-xrhmatos>

⁵⁶ ΕΔΑΔΠ: Εταιρείες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις

προσώπων υλική συνδρομή ή συμβουλές αναφορικά με φορολογικά θέματα. Ακόμα στην Α.Α.Δ.Ε. υπάγεται και ο έλεγχος των μεσιτών ακινήτων, εμπορών και εκπλειστηριαστών αγαθών μεγάλης αξίας.

Η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων είναι αρμόδια για τις επιχειρήσεις καζίνο, και τα καζίνο εν πλω στην Ελλάδα ή διεθνώς υπό ελληνική σημαία. Επίσης τις επιχειρήσεις, τους οργανισμούς και τα πρακτορεία που παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων.

Τέλος, το Υπουργείο Δικαιοσύνης είναι η αρμόδια αρχή εποπτείας για τους δικηγόρους και τους συμβολαιογράφους.

4. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Η αντιμετώπιση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι φοβερά περίπλοκη. Εκτός από διεθνή συνεργασία απαιτεί και αгаστή συνεργασία μεταξύ ενδοκυβερνητικών υπηρεσιών και ιδιωτικού τομέα. Το ιδεώδες είναι να εφαρμόζονται νόμοι και να συλλέγονται πληροφορίες με σχετικές αποδείξεις την στιγμή διενέργειας των συναλλαγών. Απαραίτητη θεωρείται επίσης η ύπαρξη εξειδικευμένων και κατάλληλα εκπαιδευμένων λειτουργών που διαχειρίζονται την χρηματοοικονομική πληροφόρηση και τη διερεύνηση των οικονομικών εγκλημάτων. Οφείλουν οι αρμόδιοι επίσης να επανεκτιμήσουν τα τρωτά σημεία των νέων παγκοσμιοποιημένων οικονομικών συστημάτων, καθώς η θετική πλευρά της νέας τεχνολογίας με την ταχύτητα, την αμεσότητα, το μειωμένο κόστος κ.α. έχει πολλές «σκοτεινές» πλευρές που ενισχύουν την εγκληματικότητα, όπως την ανωνυμία, τη δυσκολία εντοπισμού κ.α.. Γίνεται σαφές λοιπόν ότι η ορθή πάλη κατά της ΧΤ μέσω της διεθνούς συνεργασίας απαιτεί καλά λειτουργούσες, διαφανείς και μη διεφθαρμένες οικονομίες. Και το παραπάνω αποτελεί μονόδρομο για διαρκή πολιτική βούληση, σθεναρή αποφασιστικότητα για εφαρμογή μέτρων κατά της ΧΤ και οι κυβερνήσεις να έχουν την ικανότητα να ενεργούν γρήγορα για να διαταράζουν και να εμποδίσουν τα κεφάλαια και να παρακολουθούν τη διαδρομή των χρημάτων προς τους τρομοκράτες. Στις περισσότερες περιπτώσεις αυτή η συνεργασία πρέπει να είναι διεθνική. Όλα αυτά απαιτούν μία μακροπρόθεσμη και υψηλού επιπέδου δέσμευση για την καταπολέμηση της ΧΤ. (Clunan, 2006)

Μερικές φορές όμως απαιτείται και ένα έναυσμα για να αλλάξει ο τρόπος που ένα κράτος διαβλέπει ένα πρόβλημα. Το σοκ που προκλήθηκε από τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 προκάλεσαν δραστικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο η ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ διαχειρίζεται το ζήτημα της ΧΤ. Μέσα σε λίγες ημέρες, ομοσπονδιακές γραφειοκρατίες συνενώθηκαν για να διερευνήσουν την οικονομική πτυχή των επιθέσεων. Επίσης γραφειοκρατικές αγκυλώσεις ξεπεράστηκαν εν μια νυκτί και υπηρεσίες ίδρυσαν νέες μονάδες που ήταν στα «σκαριά» για πολλά χρόνια. Και γενικά, πολλές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν σε διεθνές και κοινοτικό επίπεδο, με το ερώτημα να πλανάται σχετικά με το αν θα μπορούσαν τα

μέτρα αντιμετώπισης που εφαρμόστηκαν έκτοτε να αποτρέψουν αυτές τις επιθέσεις; Η' τουλάχιστον να μετρίαζαν τις απώλειες.

Οι πρακτικές αντιμετώπισης που θα αναλυθούν εισήχθησαν με την 3^η Κοινοτική Οδηγία και βελτιώθηκαν ή τροποποιήθηκαν με τις επόμενες, με την ενσωμάτωση κάθε φορά να άπτεται στο εκάστοτε νομοθετικό όργανο. Νωρίτερα είχε προηγηθεί η δημιουργία Μονάδων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης κατά τη δεκαετία του 1990 με την καθιέρωση του όρου Χρηματοοικονομική Πληροφόρηση (Financial Intelligence) να πραγματοποιείται από την FATF. Το 1995 άρχισαν να συνεννοούνται σε διεθνές επίπεδο μέσω του Egmont Group και άμεσα τους αποδόθηκε η αρμοδιότητα της λήψης και ανάλυσης των ύποπτων και ασυνήθων συναλλαγών από τα ΠΙ και άλλα ιδρύματα συναφούς αντικειμένου. Όμως υπήρξαν ανορθογραφίες στη λειτουργία τους, καθώς οι εθνικές ΜΧΠ δεν αντάλλασσαν τις πληροφορίες που συνέλεγαν στο βαθμό που όφειλαν και το σπουδαιότερο, δεν δόθηκαν αρμοδιότητες διερευνητικής φύσεως. Ακόμα μία αρνητική εξέλιξη είναι η γνωστοποίηση των επιτευγμάτων εκ μέρους των ΜΧΠ που ουσιαστικά οδηγεί στο ακούσιο αποτέλεσμα να προσαρμοστεί το *modus operandi* των επίδοξων εγκληματιών και τρομοκρατών.

4.2 Μέτρα Δέουσας Επιμέλειας

Οι απαιτήσεις της καταπολέμησης ΞΧ και ΧΤ και κατ' επέκταση ο νόμος (σ.σ. 4734/2020) καθορίζουν τις συνθήκες υπό τις οποίες οι πελάτες και τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να ταυτοποιηθούν και το βαθμό στον οποίο πρέπει η ταυτοποίηση να ακολουθείται και από σχετική τεκμηρίωση. Και ανάλογα με την ιδιότητα του πελάτη θα διαφοροποιείται και ο βαθμός δέουσας επιμέλειας και η αυστηρότητα των αποδεικτικών που τεκμηριώνουν την ταυτοποίησή του και την συναλλακτική του συμπεριφορά.

Τα τμήματα Κανονιστικής Συμμόρφωσης και οι αρμόδιες αρχές με την εμπειρία ετών πλέον που τους χαρακτηρίζει, επιβεβαιώνουν ότι ο καλύτερος τρόπος πρόληψης και αποφυγής έκθεσης στον κίνδυνο εμπλοκής των ΠΙ στην ακούσια συμμετοχή τους σε ΞΧ και ΧΤ είναι η συνειδητή και συνεπής εφαρμογή της αρχής «Γνώριζε τον πελάτη σου». Αποτελεί μια ιδιαίτερα διαδεδομένη καμπάνια πέραν της δεκαετίας από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών που υιοθετήθηκε από όλες τις τότε εμπορικές τράπεζες. Σκοπός της είναι να πληροφορήσει τους λειτουργούς της Τράπεζας μέσω χρηστικού ερωτηματολογίου για χρήσιμα στοιχεία

αναφορικά με έναν νέο πελάτη, όπως τυχόν ιστορικό συνεργασίας, το συναλλακτικό προφίλ του, η επιχειρηματική δραστηριότητα (κύρια και τυχούσα δευτερεύουσα), η περιουσιακή και οικογενειακή κατάσταση, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά πελατών-προμηθευτών-συνεργατών κ.α. Κατ' ουσία ήταν ένας προσιτός τρόπος για να εισάγουν τα πιστωτικά ιδρύματα στην καθημερινότητα των πελατών και των υπαλλήλων τη δέουσα επιμέλεια, η οποία δεν είναι τίποτε άλλο παρά το σύνολο των διαδικαστικών μέτρων και υποχρεώσεων που πηγάζουν από το σχετικό σύνολο νομοθετημάτων αναφορικά με την πιστοποίηση της ταυτότητας των πελατών των υπόχρεων προσώπων, συμπεριλαμβάνοντας την κατάρτιση του συναλλακτικού προφίλ και την αξιολόγηση της συναλλακτικής συμπεριφοράς (πρότερη, παροντική και μέλλουσα). Η δέουσα επιμέλεια διαβαθμίζεται ανάλογα με τον κίνδυνο που εμφανίζουν τα υπόχρεα πρόσωπα σε απλουστευμένη, συνήθη και αυξημένη. Εύκολα μπορούμε να υποθέσουμε τι συνεπάγεται σε κάθε περίπτωση.

Η συνήθης δέουσα επιμέλεια λοιπόν επιτάσσει τη δημιουργία οικονομικού (ή συναλλακτικού) προφίλ όπου περιλαμβάνονται τα εξής:

- ο σκοπός για τον οποίο ανοίγεται ο λογαριασμός ή συνάπτεται η επιχειρηματική σχέση,
- η πηγή προέλευσης των υπό κατάθεση κεφαλαίων (π.χ. αποταμιεύσεις σε άλλη Τράπεζα),
- η πηγή του πλούτου του (π.χ. δωρεά/κληρονομιά, πώληση ακίνητης περιουσίας κ.λπ.),
- η προβλεπόμενη κίνηση του λογαριασμού, σε ότι αφορά τις αναμενόμενες συναλλαγές, δηλαδή το πλήθος και το είδος των προϊόντων και υπηρεσιών (π.χ. καταθέσεις, αναλήψεις, εμβάσματα, επιταγές). Σε περίπτωση που ο πελάτης προτίθεται να πραγματοποιεί εμβάσματα, θα πρέπει να αναφέρει τη χώρα προέλευσης και αντίστοιχα προορισμού των κεφαλαίων,
- το αναμενόμενο ύψος των συναλλαγών και το χρονικό διάστημα (π.χ. € 10.000 ανά μήνα),
- η επαγγελματική ή επιχειρηματική του δραστηριότητα

Τα μέτρα δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη/συναλλασσόμενο εφαρμόζονται στις εξής περιπτώσεις:

- Όταν συνάπτει επιχειρηματικές σχέσεις.
- Όταν συναλλάσσεται με ποσό ισότιμο των 15.000€ τουλάχιστον, είτε με μία πράξη, είτε με περισσότερες μεταξύ των οποίων φαίνεται να υπάρχει κάποια συσχέτιση. Εναλλακτικά όταν η συναλλαγή είναι μεταφορά χρηματικών ποσών άνω των 1.000€.

- Όταν πρόκειται για εμπόρους και συναλλάσσονται περιστασιακά με ποσό ισότιμο των 10.000€ και άνω με μία πράξη ή με περισσότερες που συνδέονται.
- Όταν προσφέρει υπηρεσίες τυχερών παιγνίων και συναλλάσσεται με ποσό άνω των 2.000€ (με μία ή περισσότερες σχετιζόμενες συναλλαγές) κατά την κατάθεση στοιχήματος, την είσπραξη κερδών ή και στις δύο περιπτώσεις.
- Όταν υπάρχει υπόνοια νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε κατώτατο όριο, παρέκκλιση ή εξαίρεση.
- Όταν υπάρχουν αμφιβολίες για την ακρίβεια, την πληρότητα ή την καταλληλότητα των στοιχείων που προσκομίστηκαν για την πιστοποίηση και επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη/συναλλασσόμενου, τρίτου προσώπου για λογαριασμό του οποίου ενεργεί ο πελάτης/συναλλασσόμενος και του πραγματικού δικαιούχου.
- Σε κοινούς λογαριασμούς καταθέσεων και λοιπών χρηματοοικονομικών προϊόντων, για όλους τους δικαιούχους των λογαριασμών αυτών, οι οποίοι θεωρούνται ως πελάτες.
- Σε περιπτώσεις συναλλαγών όπου συμμετέχουν με οποιονδήποτε τρόπο δύο ή περισσότερα υπόχρεα πρόσωπα, του άρθρου 5 του Νόμου 4734/2020, καθένα από τα οποία οφείλει να εφαρμόσει τα μέτρα δέουσας επιμέλειας. Τα ανωτέρω ισχύουν ιδίως για ασφαλιστικά συμβόλαια, αγοραπωλησίες μετοχών, συμβολαίων παραγώγων, ομολόγων ή άλλων χρηματοπιστωτικών προϊόντων και για συναλλαγές με κάρτες οποιασδήποτε φύσεως.

Τα μέτρα δέουσας επιμέλειας είθισται να εφαρμόζονται πριν από την σύναψη της επιχειρηματικής σχέσης ή τη διενέργεια της συναλλαγής και περιλαμβάνουν :

- Την εξακρίβωση και την επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη βάσει εγγράφων, δεδομένων ή πληροφοριών από αξιόπιστες και ανεξάρτητες πηγές. Όταν ο πελάτης ενεργεί μέσω εξουσιοδοτημένου προσώπου, το υπόχρεο πρόσωπο εξακριβώνει και επαληθεύει και την ταυτότητα του προσώπου αυτού και τα στοιχεία νομιμοποίησης.
- Την εξακρίβωση της ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου ή των πραγματικών δικαιούχων νομικών προσώπων και οντοτήτων, τη συνεχή επικαιροποίηση των στοιχείων και τη λήψη εύλογων μέτρων (όπως ορίζονται από ΤτΕ και λοιπές εποπτικές αρχές), αναλόγως του βαθμού κινδύνου, για επαλήθευση των στοιχείων πιστοποίησης της ταυτότητάς τους ώστε να διασφαλίζεται ότι το υπόχρεο πρόσωπο γνωρίζει τον πραγματικό δικαιούχο ή τους πραγματικούς δικαιούχους. Όσον αφορά νομικά πρόσωπα, εμπιστεύματα (trusts) και ανάλογα νομικά σχήματα, το υπόχρεο πρόσωπο λαμβάνει εύλογα μέτρα,

αναλόγως του βαθμού κινδύνου, για να κατανοήσει τη διάρθρωση της κυριότητας και του ελέγχου του πελάτη.

- Τη συλλογή πληροφοριών για τον σκοπό και τη σκοπούμενη φύση της επιχειρηματικής σχέσης ή σημαντικών συναλλαγών ή δραστηριοτήτων του πελάτη ή του πραγματικού δικαιούχου.
- Την άσκηση συνεχούς εποπτείας όσον αφορά την επιχειρηματική σχέση, με ενδελεχή εξέταση των συναλλαγών που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια αυτής, για να εξασφαλίζεται ότι οι συναλλαγές ή δραστηριότητες συνάδουν με τις πληροφορίες που έχουν τα υπόχρεα πρόσωπα για τον πελάτη, τις επαγγελματικές δραστηριότητές τους και το προφίλ κινδύνου του, καθώς και εφόσον απαιτείται, την πηγή προέλευσης των κεφαλαίων. Επιπλέον, τα υπόχρεα πρόσωπα διασφαλίζουν την τήρηση ενημερωμένων εγγράφων, δεδομένων ή πληροφοριών και την επικαιροποίηση αυτών.

Η αυξημένη δέουσα επιμέλεια απαιτεί πρόσθετα μέτρα, καθώς αφορούν διενέργεια συναλλαγών υψηλού κινδύνου. Ο σχετιζόμενος κίνδυνος έγκειται είτε στην ιδιότητα των δικαιούχων των λογαριασμών (μη κάτοικοι Ελλάδος, πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα, εταιρείες ανώνυμων μετόχων, εταιρείες ειδικού σκοπού και υπεράκτιες, ενώσεις προσώπου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα), είτε στην φύση των συναλλαγών (χωρίς φυσική παρουσία πελάτη, τραπεζική ανταπόκριση με τρίτες χώρες, συναλλαγές με χώρες που ανήκουν στη λίστα μη συνεργαζόμενων κρατών της FATF), είτε στο αντικείμενο της επιχείρησης (πρακτορείο ταξιδιών, ανταλλακτήριο συναλλάγματος, καζίνο, εμπόριο οχημάτων και ανταλλακτικών, εμπόριο έργων τέχνης-χρυσού-πολύτιμων λίθων). Ουσιαστικά όλα τα προαναφερθέντα αποτελούν οικονομικούς κλάδους, κατηγορία οικονομούντων όντων, τρίτες χώρες κ.ο.κ. που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο έχουν εμπλακεί σε υποθέσεις ΧΤ ή ΞΧ.

4.3 Πληροφοριακό σύστημα για την παρακολούθηση συναλλαγών

Στα πλαίσια διαχείρισης κινδύνου των ΠΙ αναφορικά με την καταπολέμηση της ΧΤ, θεωρείται επιτακτική η ύπαρξη πληροφοριακών συστημάτων που θα εφαρμόζουν τις διαδικασίες του εκάστοτε ΠΙ, θα παρακολουθούν τις συναλλαγές πελατών ειδικά εκείνων που έχουν διαβαθμιστεί σε πελάτες υψηλού κινδύνου και γενικότερα θα φιλτράρουν τις συναλλαγές που εκτελούνται στα ποικίλα πλέον κανάλια εξυπηρέτησης των ΠΙ. Ουσιαστικά το πληροφοριακό

σύστημα αυτό, αποτελεί μια αναγκαιότητα λόγω της μορφής που έχει λάβει η οικονομική ζωή του πλανήτη, αλλά και μία υποχρέωση για κάθε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα της χώρας μετά την ΠΔΤΕ 2577/2006 όπου ρητά δηλώνεται ότι ένα μηχανογραφικό σύστημα AML «θα πρέπει να καλύπτει πλήρως τις λειτουργικές και επιχειρησιακές απαιτήσεις της τράπεζας καθώς και όλες τις νομικές και κανονιστικές υποχρεώσεις της». (Δημοπούλου, 2012)

Οι τράπεζες λοιπόν είτε στηριζόμενες στα δικά τους αρμόδια τμήματα μηχανογράφησης και οργάνωσης είτε αναθέτοντας το έργο σε καταξιωμένη εταιρεία πληροφορικής ανέπτυξαν συστήματα που αποτελούν το καθημερινό «εργαλείο» για τους τραπεζικούς υπαλλήλους. Οι παράμετροι και η πληροφόρηση (χρηματοοικονομική, νομική, αντιτρομοκρατική κ.α.) που έπρεπε να εμπεριέχονται στα προγράμματα/εφαρμογές ήταν τεράστιου όγκου και η παραμετροποίηση ή αναβάθμιση καθημερινή, κάτι που καθιστά το εγχείρημα ακόμα πιο δύσκολο. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι μια AML τραπεζική εφαρμογή πρέπει να χαρακτηρίζεται από τα κάτωθι:

- να παρέχει δυνατότητα υπολογισμού του βαθμού κινδύνου που συνεπάγεται η έναρξη σχέσης με τον πελάτη σύμφωνα με τα υπάρχοντα πληροφοριακά στοιχεία και δυνατότητα κατηγοριοποίησης του
- για κάθε κωδικό πελάτη να ελέγχει τις συναλλαγές που διαπράττει σε όλα τα κανάλια εξυπηρέτησης της τράπεζας και σε όλες τις μορφές (καταθέσεις μετρητών, επιταγές, εμβάσματα, μεταφορές, συναλλαγές με κάρτες κλπ.)
- σε συνεργασία με το πελατοκεντρικό σύστημα να ελέγχει τα στοιχεία ταυτοπροσωπίας και λοιπά στοιχεία στα πλαίσια της αρχής «Γνώρισε τον πελάτη σου» και να καταρτίζει το συναλλακτικό-οικονομικό προφίλ του πελάτη
- να ενημερώνεται ακατάπαυστα με τα νέα στοιχεία και να ελέγχει το υπάρχον πελατολόγιο, καθώς και τους διερχόμενους πελάτες για ταυτίσεις με τις διεθνείς λίστες υπόπτων για τρομοκρατία και χρηματοδότηση της σε συναλλαγές λιανικής τραπεζικής και γενικότερη σχέση με το XI
- να είναι εφικτή η σε πραγματικό χρόνο διασταύρωση των στοιχείων με τις σχετικές λίστες υπόπτων και να διακόπτεται προσωρινά η συναλλαγή μέχρι να δοθεί έγκριση από αρμόδιο υπάλληλο σε συνεννόηση με τη Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης
- να δημιουργεί η κάθε ασυνήθης/ύποπτη συναλλαγή μια ειδοποίηση (alert), την οποία θα διαχειρίζεται αρμόδιο στέλεχος της μονάδας/υποκαταστήματος και μετά από έλεγχο

των συνοδευτικών αποδεικτικών εγγράφων να τερματίζει («κλείνει») την υπόθεση (case) ή να την αναβαθμίζει σε αναφορά ύποπτης συναλλαγής και να κινεί τις διαδικασίες ως προβλέπεται

- ο να παράγονται αυτόματες ημερήσιες αναφορές (reports) που βοηθούν στην οπτικοποίηση των δεδομένων και στην αρχική επεξεργασία, καθώς και ποικίλες λίστες που θα μπορεί να αντλήσει ο χειριστής με κατά το δοκούν παραμετροποίηση
- ο να διαμορφώνει και να καταρτίζει ένα πλήρες ιστορικό με όλες τις ενέργειες που έχουν γίνει από πλευράς της τράπεζας και όλες τις κινήσεις από τον πελάτη, σε χρονολογική σειρά για να στοιχειοθετηθεί ένα audit trail.

Τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί άλματα αναφορικά με την υψηλή ποιότητα των AML συστημάτων που έχουν πλέον στη διάθεσή τους τα ΠΙ της χώρας μας, αλλά κατά την προσωπική μου άποψη υπολείπονται των ανθρώπων στο εξής ανυπέρβλητο προσόν των τελευταίων, τη διαίσθηση. Μπορούν εύκολα οι χρηματοδότες της τρομοκρατίας να ξεγελάσουν τους αλγόριθμους των εφαρμογών με διάφορα τεχνάσματα, όμως ο τρόπος συμπεριφοράς του υπόπτου κατά το άνοιγμα του λογαριασμού και γενικά κατά τη σύναψη της επαγγελματικής σχέσης, η συμπεριφορά στην επίσκεψη στο κατάστημα, ο τρόπος ομιλίας και απόκρισης στο τηλέφωνο κατά την επικοινωνία για προσκόμιση ενός εγγράφου σε εκκρεμότητα και πολλά άλλα, που δεν αποτυπώνονται και καταγράφονται από τις εφαρμογές, συνιστούν και τον ανθρώπινο παράγοντα κομβικό για την καταπολέμηση και τον περιορισμό των φαινομένων.

4.4 Αναφορά ύποπτης συναλλαγής

Έχοντας αναφερθεί σε συναλλαγές που παραπέμπουν σε ΧΤ (βλ. ενότητα 2.5) και έχοντας αναλύσει παραπάνω τη λογική λειτουργίας ενός συστήματος AML, εφόσον εντοπιστεί συναλλαγή που δημιουργεί υπόνοια χρηματοδότησης τρομοκρατίας, αποτελεί υποχρέωση να ακολουθηθεί διαδικασία αναφοράς ύποπτης συναλλαγής στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες. Αρχικά να τονιστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 19 του Ν.4734/2020, τα υπόχρεα πρόσωπα και οι υπάλληλοί τους: α) ενημερώνουν αμελλητί, με δική τους πρωτοβουλία, την Αρχή, όταν γνωρίζουν ή έχουν σοβαρές ενδείξεις ή υποψίες ότι χρηματικά ποσά, ανεξαρτήτως του ύψους τους, συνιστούν έσοδα από

εγκληματικές δραστηριότητες ή σχετίζονται με χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (ακόμα και σε περίπτωση απόπειρας ύποπτης συναλλαγής), β) παρέχουν αμελλητί στην Αρχή, την αρμόδια αρχή και σε άλλες δημόσιες αρχές που είναι επιφορτισμένες με καθήκοντα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ύστερα από αίτημά τους, όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες και στοιχεία.

Ο νόμος 4457/2018 μας ενημερώνει για την σπουδαιότητα του Υπεύθυνου Αναφοράς Ξεπλύματος Χρήματος (MLRO – Money Laundering Reporting Officer). Καταρχάς όλα τα ΠΙ οφείλει να ορίσει ένα διευθυντικό στέλεχος όπου θα αναφέρονται όλα τα ασυνήθη και ύποπτα ευρήματα υπαλλήλων ή διευθυντών. Στα υποκαταστήματα υπεύθυνος χρίζεται ο επικεφαλής του καταστήματος, που αναφέρει οτιδήποτε θεωρεί άξιο αναφοράς στον MLRO και αν δεν ευδοκιμήσει η αναφορά, τότε μπορεί να παρακαμφθεί από τον υπάλληλο, ο οποίος τότε αναφέρεται απευθείας στον MLRO. Ο τελευταίος τότε διερευνά την αναφορά και την αναγγέλλει στην Αρχή για να προχωρήσει στη διαδικασία από πλευράς της.

Ο ρόλος του MLRO είναι σημαντικός, καθώς αποτελεί το πρώτο σημείο επαφής για θέματα που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με ΕΧ ή ΧΤ (Cox, 2011). Οφείλουν να είναι υπεύθυνοι για κάθε στρατηγική απόφαση και έχουν την τελική διαχειριστική ευθύνη για τον περιορισμό των φαινομένων, ενώ τυχούσα ανεπάρκεια συνεπάγεται πρόστιμα από την αρμόδια αρχή (ΤτΕ).

4.5 Τήρηση αρχείου

Σύμφωνα με τον νόμο 4734/2020, τα υπόχρεα πρόσωπα οφείλουν να τηρούν τα εξής έγγραφα και πληροφορίες για σκοπούς πρόληψης, εντοπισμού και διερεύνησης ενδεχόμενης χρηματοδότησης της τρομοκρατίας:

- ✓ τα στοιχεία πιστοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητας του πελάτη κατά τη σύναψη κάθε είδους σύμβασης ή κατά την μεταγενέστερη επικαιροποίηση των στοιχείων
- ✓ αντίγραφο εκκαθαριστικού σημειώματος φορολογίας εισοδήματος φυσικού προσώπου ή υποβληθείσας δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικού προσώπου

(συμπεριλαμβανομένης της επιβεβαίωσης υποβολής της και του σημειώματος πληρωμής φόρου)

- ✓ τα νομιμοποιητικά έγγραφα, τα αντίγραφα εγγράφων με βάση τα οποία έγινε η πιστοποίηση και επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη, καθώς και πρωτότυπα ή αντίγραφα παραστατικά κάθε είδους συναλλαγών
- ✓ τα εσωτερικά έγγραφα που αφορούν εγκρίσεις ή διαπιστώσεις ή εισηγήσεις για υποθέσεις που σχετίζονται με τη διερεύνηση αδικημάτων, είτε έχουν αναφερθεί στην Αρχή Καταπολέμησης είτε όχι,
- ✓ τη σχετική αλληλογραφία με τους πελάτες.

Τα ανωτέρω φυλάσσονται σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή για χρονικό διάστημα πέντε (5) ετών μετά από το τέλος της επιχειρηματικής σχέσης με τον πελάτη ή την ημερομηνία της περιστασιακής συναλλαγής. Αν επιτρέπεται ή επιβάλλεται από άλλη διάταξη, το χρονικό διάστημα μπορεί να επιμηκυνθεί για όχι μεγαλύτερο των δέκα (10) ετών.

Η τήρηση αρχείου αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της νομοθεσίας για το ΕΧ και την ΧΤ στις περισσότερες χώρες. Μέσω νομοθετημάτων η τήρηση αρχείου αποτελεί υποχρέωση και μονόδρομο για την υπόχρεη επιχείρηση στη λογική της αποτροπής νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Εξάλλου απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή έρευνας είναι η ύπαρξη αποδεικτικών εγγράφων, όπως και για την στοιχειοθέτηση κατηγορίας εναντίον φυσικού ή νομικού προσώπου το οποίο εμπλέκεται σε ΧΤ. Για να αποφύγουν την ενοχοποίηση οι τρομοκράτες ή οι χρηματοδότες αυτών, αποφεύγουν την προσκόμιση εγγράφων.

Ολοκληρώνοντας το ζήτημα της τήρησης αρχείου, αξίζει να αναφερθεί ότι οι συστημικές τράπεζες έχουν αναπτύξει τεχνογνωσία και διαθέτουν συστήματα ψηφιοποίησης και αρχειοθέτησης, όπου για μεγαλύτερο από τον προβλεπόμενο χρόνο δύνανται να αποθηκεύουν έγγραφα, όπως συμβάσεις δανείων κ.α. -με διαγεγραμμένα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα- και να ανατρέχουν σε αυτά αν προκύψει θέμα διωκτικών αρχών ή αμφισβήτησης εκ μέρους συμβαλλόμενων μερών.

4.6 Εκπαίδευση προσωπικού

Όλοι οι προαναφερθέντες τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου της ΧΤ, δεν θα είχαν κανένα νόημα ύπαρξης και καμία αποτελεσματικότητα αν δεν συνδυάζονταν με την εξειδικευμένη εκπαίδευση και κατάλληλη επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Η εκπαίδευση οφείλει να είναι εμπεριστατωμένη και πλήρης, καθώς οι υπάλληλοι και τα στελέχη πρέπει να αποκτήσουν κουλτούρα απέναντι στο φαινόμενο και τις πολλαπλές εκφάνσεις του, ενώ δεν απαιτείται μόνο η κατανόηση του φαινομένου αλλά και η κατανόηση των επιπτώσεων και των κινδύνων που απορρέουν από αυτό και καθιστούν ύψιστη αναγκαιότητα την πρόληψη και καταστολή του.

Συγκεκριμένα τα εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχονται από τις τράπεζες και τα λοιπά υπόχρεα ιδρύματα πρέπει έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Ενημέρωση του προσωπικού αναφορικά με τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις εσωτερικές διαδικασίες του ιδρύματος, όπως αυτές ορίζονται λόγω του υπάρχοντος θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου, καθώς και για την νομοθεσία και τις συχνές αλλαγές που παρατηρούνται
- Προσαρμογή του χρόνου διενέργειας της εκπαιδευτικής διαδικασίας και εξειδίκευση του περιεχομένου στον ρόλο του κάθε υπαλλήλου και συγκεκριμενοποίηση του τομέα ευθύνης του
- Επανάληψη ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ώστε να διασφαλίζεται η επικαιροποιημένη κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού αναφορικά με τις αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο ή στις εφαρμογές ή ακόμα και σε περίπτωση αλλαγής θέσης και υπηρεσίας
- Διαμόρφωση όσο το δυνατόν ενιαίας αντιμετώπισης του φαινομένου, ώστε να υφίσταται αντικειμενικότητα στον χαρακτηρισμό μιας συναλλαγής ή γενικά συναλλακτικής συμπεριφοράς ως ύποπτης/ασυνήθους και να εκλείψει η υποκειμενικότητα και η διαφορετικότητα στη δράση, που διαπιστώνεται από υπηρεσία σε υπηρεσία, ακόμα και από υπάλληλο σε υπάλληλο.

Στα πλαίσια γενικότερου εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος, τα ΠΙ έχουν εισαγάγει ποικίλα εκπαιδευτικά μέσα όπως η “εξ αποστάσεως εκπαίδευση” (e-learning), διαδραστικές ημερίδες, και σεμινάρια με παιχνίδι ρόλων, εκτός από την καθημερινή ενημέρωση μέσω του εταιρικού intranet και της βάσης δεδομένων που εμπεριέχει όλες τις διαδικασίες και τους κανονισμούς.

5. ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ - ΚΥΡΩΣΕΙΣ

5.1 Ορισμός και έννοια

Οι κυρώσεις είναι ποινές ή περιορισμοί που επιβάλλονται από διεθνείς, περιφερειακές ή εσωτερικές (εθνικές) αρχές για να σταματήσουν ή να αποδιοργανώσουν την τρομοκρατία και την χρηματοδότηση της. Σύμφωνα με τον Παπαστάμκο (1990), *κυρώσεις χαρακτηρίζονται τα μέτρα που εφαρμόζονται από ένα ή περισσότερα κράτη κατ' εντολήν ή εξουσιοδότηση ενός αρμοδίου διεθνούς οργάνου (θεσμοθετημένες κυρώσεις) ή αυτοβούλως, χωρίς εγκριτική απόφασή του (αυτόνομες κυρώσεις) εναντίον άλλου κράτους, στο οποίο καταλογίζεται μια ενέργεια αντίθετη στο διεθνές δίκαιο*. Σκοπός τους είναι να αλλάξουν την συμπεριφορά του κράτους-στόχου και να την επαναφέρουν σε συμπεριφορά σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο ή με τις αρχές και τους κανόνες μιας διεθνούς οργάνωσης, όταν οι διπλωματικές απόπειρες έχουν αποτύχει. Στην περίπτωση της αποτροπής της ΧΤ, στοχεύουν στον περιορισμό της χρηματοδότησης μονάδων, οντοτήτων ή ομάδων που σχετίζονται με παράνομη ή τρομοκρατική δραστηριότητα. Οι Daoudi & Dajani (1983) σχετικά με τον ορισμό για τις κυρώσεις σημειώνουν: *ποινή που συνδέεται με παράβαση και παραβίαση του διεθνούς δικαίου*. Οι κυρώσεις είναι ποινικές ενέργειες που ξεκινούν από έναν αριθμό διεθνών παραγόντων, ιδίως έναν παγκόσμιο οργανισμό όπως η Κοινωνία των Εθνών ή ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, εναντίον ενός ή περισσότερων κρατών για παραβίαση μιας γενικώς εγκεκριμένης χάρτας, ως προτροπές που πρέπει να ακολουθήσουν, ή να μην ακολουθήσουν τη συγκεκριμένη πορεία συμπεριφοράς και συμμόρφωσης με το διεθνές δίκαιο.

Οι κυρώσεις και οι απαγορεύσεις μπορεί να πάρουν τη μορφή οικονομικών, εμπορικών, ταξιδιωτικών ή χρηματοπιστωτικών περιορισμών. Είθισται να επιβάλλονται σε:

- Κυβερνήσεις τρίτων χωρών λόγω των πολιτικών που ασκούν
- Άτομα, δηλ. καθορισμένα πρόσωπα (σχετικές λίστες ατόμων δημοσιοποιούνται τακτικά από ΟΗΕ κ.α.) που στηρίζουν τέτοιες πολιτικές
- Οντότητες (όπως τράπεζες και οργανισμούς) που παρέχουν τα μέσα για την άσκηση των καταδικαστέων πολιτικών
- Εμπορικές δραστηριότητες (π.χ. φορτία από και προς χώρες στις οποίες υπάρχουν ενεργές κυρώσεις) που σχετίζονται με τις πολιτικές

- Απαγορεύσεις σε προϊόντα και αγαθά (όπως όπλα μαζικής καταστροφής, νάρκες, όπλα λείζερ, αντικείμενα που χρησιμοποιούνται για βασανισμό κ.α.)

Ως **οικονομικές κυρώσεις**, που θα μας απασχολήσουν στο παρόν κεφάλαιο, νοούνται όσα οικονομικά μέτρα πίεσης ή εξαναγκασμού λαμβάνονται κάτω από τη γραμμή της ένοπλης σύγκρουσης. Κοινή συνισταμένη των οικονομικών περιοριστικών μέτρων είτε σε περίοδο ειρήνης, είτε σε εμπόλεμη περίοδο, είναι η οικονομική βλάβη του αντιπάλου με μέσα επίτευξης τη διακοπή εμπορικών σχέσεων, συγκοινωνιών και επικοινωνιών με το κράτος-στόχο. Ως εκ τούτου, πρόκειται για περιορισμούς σχετικά με συγκεκριμένους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, όπως η απαγόρευση εισαγωγής ή εξαγωγής ορισμένων αγαθών, η απαγόρευση επενδύσεων, η απαγόρευση παροχής ορισμένων υπηρεσιών κτλ. Οι οικονομικές κυρώσεις έχουν αναδειχθεί σε ένα ιδιαίτερα διαδεδομένο και υποχρεωτικού τύπου εργαλείο στις διεθνείς σχέσεις, παρά τα πενιχρά ποσοστά αποτελεσματικότητας που τους αποδίδονται, καθώς και τον χαρακτηρισμό τους ως αθέμιτα μέσα άσκησης πίεσης. Να σημειωθεί ότι πλέον η οικονομική πίεση δεν εξυπηρετεί μόνο οικονομικούς στόχους, αλλά μέσω των οικονομικών κυρώσεων υποκαθίσταται λειτουργικά η χρήση ένοπλης βίας.

Οι Daoudi & Dajani (1983) καταλήγουν σε έναν ορισμό του Richard Olson, ο οποίος αναφέρει: *οι οικονομικές κυρώσεις (εξαναγκασμός) είναι ενέργειες που ξεκινούν από έναν ή περισσότερους διεθνείς παράγοντες (οι «αποστολείς») εναντίον ενός ή περισσότερων άλλων (οι «στόχοι») με έναν ή και τους δύο σκοπούς: να τιμωρήσει τους στόχους στερώντας τους κάποια αξία ή/και να κάνει τους στόχους να συμμορφωθούν με συγκεκριμένους κανόνες που οι αποστολείς θεωρούν σημαντικούς. Σε άλλον ορισμό, κατά τον Cox (2011), οι οικονομικές κυρώσεις είναι εντολές που εμποδίζουν τις συναλλαγές των εταιρειών με άτομα ή οργανισμούς (επίσης γνωστοί ως «στόχοι») που μπορούν να συνδεθούν με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Πρόκειται για μια προσέγγιση που λειτουργεί εντός της διεθνούς κοινότητας μέσω της παροχής λιστών, καθώς και μέσω κυβερνήσεων που ενεργούν μονομερώς.*

Ο Ο.Η.Ε. εκδίδει λίστες αποτελούμενες από γνωστές τρομοκρατικές οργανώσεις και άτομα που σχετίζονται με την τρομοκρατία. Αυτές κοινοποιούνται σε κυβερνήσεις σε όλον τον κόσμο και με την σειρά τους σε αρμόδιες αρχές και πιστωτικά ιδρύματα. Τα τελευταία εισάγουν τα στοιχεία και τις μεταβλητές των λιστών στο AML/CFT σύστημα τους και έτσι διαμορφώνουν μια επικαιροποιημένη βάση δεδομένων με άτομα και επιχειρήσεις που υπόκεινται σε κυρώσεις. Φυσικά οι λίστες έχουν τις αδυναμίες τους, καθώς οι τρομοκράτες και οι χρηματοδότες τους φαλκιδεύουν την ταυτότητα τους όταν διενεργούν συναλλαγές. Επίσης η

χρήση αχυράνθρωπων ή υπεράνω πάσης υποψίας ατόμων ή ακόμα και μελών πολιτικών μορφωμάτων που συνδέονται με τρομοκρατικές οργανώσεις αποτελούν συνήθη τρόπο αποφυγής του συστήματος εντοπισμού των ΠΙ.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα δρουν ως πρώτη γραμμή άμυνας κατά της νομιμοποίησης εσόδων από οικονομικά εγκλήματα και αποτελεί κανονιστική απαίτηση να καταπολεμούν το ξέπλυμα χρήματος, την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και να συμμορφώνονται με το σχετικό καθεστώς κυρώσεων στις χώρες δραστηριότητάς τους. Εκτός από τους ελέγχους AML και CFT, οι εταιρείες πρέπει να είναι σε θέση να διασφαλίσουν ότι δεν σχετίζονται επιχειρηματικά με άτομα, οντότητες ή χώρες υποκείμενες σε κυρώσεις, μέσω ενός προγράμματος ανίχνευσης και αποφυγής. Επομένως οι παραπάνω έλεγχοι πρέπει να συνυπάρχουν με ελέγχους για ενεργές κυρώσεις σε ένα ιδεατό ολοκληρωμένο AML/CFT πρόγραμμα.

Όταν μία επιχείρηση δεν συμμορφώνεται με τις εντολές και παραβλέπει την σύνδεση ενός ατόμου ή ενός οργανισμού, τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος ποινικών και νομικών συνεπειών. Σε αυτήν την περίπτωση, οι ποινές θα επιβληθούν από την κυβέρνηση κατά της εκάστοτε επιχείρησης, και σε ορισμένες περιπτώσεις άμεσα κατά της διοίκησης. Η διαβάθμιση της βαρύτητας των ποινών θα εξαρτηθεί από το αν εντοπίζεται απλή τήρηση ή άνοιγμα λογαριασμού μέχρι διενέργεια συναλλαγών (και ύψους αυτών) και ως επί το πλείστο αφορά οικονομικό πρόστιμο. Εκτός από το οικονομικό ζήτημα, υφίσταται κι ο κίνδυνος φήμης που ενδέχεται να είναι τεράστιος. Συμπερασματικά η θωράκιση της εταιρείας (ΠΙ ή άλλη εταιρεία χρηματοοικονομικού κλάδου) ενάντια στο φαινόμενο της ΧΤ και η πιστή τήρηση των δεσμών μέτρων και ισχύοντος νομικού πλαισίου αποτελούν μονόδρομο για ένα υγιές χρηματοοικονομικό περιβάλλον.

Οι Daoudi & Dajani (1983) αναφέρουν ότι *οι περισσότερες μελέτες έχουν υποθέσει ότι οι στόχοι των οικονομικών κυρώσεων ήταν η επιστροφή στο status quo που επικρατούσε πριν από την αντιληπτή πράξη επιθετικότητας που επέφερε τις κυρώσεις. Στην πραγματικότητα, οι στόχοι των οικονομικών κυρώσεων σταθερά ήταν λιγότερο φιλόδοξοι: στόχευαν να επηρεάσουν την προοπτική των ελίτ στόχων, έτσι ώστε να τους αναγκάσουν να συμμορφωθούν με ένα επιθυμητό πρότυπο συμπεριφοράς, μία αλλαγή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί άμεσα, κατά τη διάρκεια, ή αμέσως μετά την εφαρμογή ή την άρση των κυρώσεων.*

5.2 Είδη κυρώσεων

Η κύρια διάκριση των κυρώσεων, όπως απορρέει και από τα προαναφερθέντα, είναι σε αυτόνομες και θεσμοθετημένες. Οι θεσμοθετημένες χαρακτηρίζονται ως ενισχυμένες έναντι των μονομερών, προκύπτουν κατόπιν εγκριτικής απόφασης αρμοδίου οργάνου, όπως ο Ο.Η.Ε., η Ε.Ε., ο ΟFAC των Η.Π.Α. κ.α. Η εν λόγω απόφαση έπεται μετά από συνεδρίαση του οργάνου και συζήτηση σε ημερήσια διάταξη ή με τη μορφή κατεπείγοντος και η εφαρμογή της είναι - εκτός σπανίων εξαιρέσεων- υποχρεωτική και δεσμευτική για το κράτος-μέλος του αρμοδίου οργάνου που εκδίδει την κυρωτική απόφαση. Οι θεσμοθετημένες κυρώσεις επειδή αποτελούν προϊόν πολυμέρειας, έχουν το συγκριτικό πλεονέκτημα ότι ελαχιστοποιούν τις αρνητικές συνέπειες έναντι εκείνων που δεν φέρουν ευθύνη για τους λόγους που οδήγησαν στα περιοριστικά μέτρα (π.χ. άμαχος πληθυσμός και οι νόμιμες δραστηριότητες στην χώρα-στόχο ή οι μη σχετιζόμενες με ΧΤ) και είναι πάντα συμμορφωμένες με το διεθνές δίκαιο, συνυπολογίζοντας τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Στον αντίποδα, οι αυτόνομες που ονομάζονται και μονομερείς, εφαρμόζονται από ένα κράτος ή ομάδα κρατών, χωρίς την έγκριση αρμόδιου διεθνούς οργάνου. Οι αποστολές των αυτόνομων κυρώσεων ισχυρίζονται ότι είναι «ο μόνος τρόπος προστασίας των δικαιωμάτων ενός κράτους» (Παπαστάμκος, 1990). Φυσικά τα μέσα τους και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα πρέπει να μην αντιβαίνουν το αναγνωρισμένο διεθνές νομικό πλαίσιο, έχουν συνήθως οικονομικό περιεχόμενο και εκδηλώνονται ως μέσο πίεσης στην εξωτερική πολιτική, ενώ έχουν διττή λειτουργία: α) επανορθωτική, σε σχέση με την πολιτική που άσκησε η αντίπαλη πλευρά και β) αποτρεπτική για κάθε ανάλογη μελλοντική συμπεριφορά (Παπαστάμκος, 1990). Συνήθως απαντώνται σε περιπτώσεις κρατών, τα οποία τυγχάνουν διπλωματικά αποκλεισμένα ή σε περιπτώσεις αιώνια διαταραγμένων σχέσεων ή όταν το κράτος που τις εκδίδει έχει προηγουμένως αποτύχει σε απόπειρα επιβολής πολυμερών κυρώσεων μέσω π.χ. του ΟΗΕ.

Η επόμενη σημαντική διάκριση που παρατηρείται είναι οι κυρώσεις με ευρύτερη έννοια και εκείνες με στενότερη έννοια. Οι πρώτες είναι οι διπλωματικές κυρώσεις, όπου συνεπάγονται διακοπή διπλωματικών σχέσεων, ανάκληση διπλωματικού σώματος κλπ. Επίσης θεωρούνται και ηθικές κυρώσεις ή τυπικές⁵⁷. Ενώ οι κυρώσεις με την στενή έννοια είναι αυτές που

⁵⁷ Παπαστάμκος (1990), σελ. 38

απαιτούν νομική βάση σε διεθνές δίκαιο, ονομάζονται και έμπρακτες ή ουσιαστικές⁵⁸ και περιλαμβάνουν δράσεις όπως το εμπάργκο όπλων, περιορισμοί στη μετακίνηση ατόμων που υπάρχουν σε λίστες απαγόρευσης ταξιδιών, δέσμευση περιουσιακών στοιχείων σε επισημανθέντα άτομα με ταυτόχρονη αδυναμία χρηματοδότησης τους και φυσικά οι οικονομικές κυρώσεις. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τον Παπαστάμκο (1990), υφίσταται και «η ταξινόμηση που επιχειρείται από τον D. Carreau, σε ατομικές και συλλογικές κυρώσεις⁵⁹, με υποδιαίρεση των τελευταίων σε ηθικές, οικονομικές και πειθαρχικές» και από τον Γ. Τενεκίδη σε κυρώσεις που εμπεριέχουν ή δεν περιέχουν άσκηση βίας και σε ποινικές κυρώσεις με τη στενή έννοια⁶⁰.

Τέλος, στις οικονομικές κυρώσεις οι Daoudi & Dajani (1983) διακρίνουν τουλάχιστον 5 είδη εμπάργκο⁶¹: (1) εμπάργκο στις εξαγωγές όπλων, πυρομαχικών και εφαρμογών πολέμου, (2) εμπάργκο στις εισαγωγές, (3) εμπάργκο στις πρώτες ύλες, (4) εμπάργκο στην τεχνολογία, και (5) ένα διεθνές μποϊκοτάζ⁶². Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι το εμπάργκο αποτελεί τον πιο διαδεδομένο τύπο οικονομικών κυρώσεων με υψηλή αποτελεσματικότητα και έλεγχο από κρατικής πλευράς.

5.3 Επιχειρηματολογία υπέρ και κατά των κυρώσεων

Η διευρυμένη χρήση των κυρώσεων βασίστηκε σε επιχειρήματα όπως:

1. Επιβάλλονται άμεσα και αποφασιστικά δημιουργούν μια αποτρεπτική τάση για βλέψεις οιοδήποτε θα επιχειρήσει να διαταράξει την παγκόσμια ειρήνη.
2. Μπορούν να δράσουν μειωτικά για την επιθετικότητα του στόχου, καθώς μπορούν να τους ωθήσουν σε πολύ υψηλότερο κόστος διεξαγωγής πολέμου, να δυσχεράνουν την εισαγωγή σχετικών με τον πόλεμο προϊόντων και να τους απομονώσουν αγοραστικά και διπλωματικά.
3. Έχουν τιμωρητικό χαρακτήρα και μία αίσθηση δικαίου, πλήττοντας με βαριά οικονομικά αντίποινα το επιτιθέμενο κράτος ενός παράνομου πολέμου.

⁵⁸ Όπως παραπάνω, Παπαστάμκος (1990), σελ. 38

⁵⁹ Στη λογική των μονομερών/αυτόνομων και πολυμερών/θεσμοθετημένων αντίστοιχα.

⁶⁰ Παπαστάμκος (1990), σελ. 39

⁶¹ Εμπάργκο: οποιαδήποτε απαγόρευση επιβάλλεται από τον νόμο στο εμπόριο είτε γενικά είτε σε έναν ή περισσότερους από τους κλάδους του / διακοπή ή εμπόδιο, μια απαγόρευση (Daoudi & Dajani, 1983, σ.3)

⁶² Μποϊκοτάζ: να απέχουν με συντονισμένη δράση από την χρήση ή την αγορά συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών (Daoudi & Dajani, 1983, σ.3)

4. Είναι ειρηνικό μέσο επίλυσης των διαφορών και εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής και της διπλωματίας για αποφυγή της βίας μετουσιώνοντας το διεθνές δίκαιο και αξιοποιώντας το αξιοκρατικό του χαρακτήρα.
5. Επιτυγχάνεται αφύπνιση ενός μέρους ή του συνόλου του πληθυσμού του κράτους-στόχου, καθώς και επηρεάζεται τάχιστα η διεθνής κοινή γνώμη κατά του στόχου.

Από την άλλη πλευρά όμως υπάρχουν και τα αντεπιχειρήματα τα οποία είναι τα ακόλουθα σύμφωνα με του Daoudi & Dajani (1983):

1. Τείνουν να γίνονται αιτία πολέμου ή να γενικεύουν έναν πόλεμο, αντί να τον περιορίζουν γεωγραφικά και να τον απομονώνουν
2. Δε μπορεί να οριστεί η επιθετικότητα, γιατί είναι ακόμα δυσκολότερο να εκτιμηθούν οι αιτίες του πολέμου και ποιος φέρει την ευθύνη
3. Κανένα έθνος δε μπορεί να απομονώνεται και να καταδικάζεται ως εγκληματίας όπως ακριβώς άτομα συλλαμβάνονται και τιμωρούνται ως παραβάτες σε μια χώρα
4. Διαιωνίζουν το διεθνές status quo, συμπεριλαμβάνοντας τις πολλές αδικίες του
5. Επιδεινώνουν τις διεθνείς σχέσεις αντί να τις βελτιώνουν
6. Αποσπούν την προσοχή από μέτρα που ενδεχόμενα θα ήταν αποτελεσματικά σε μια σύγκρουση
7. Η πολιτική των κυρώσεων ενίοτε επιβάλλεται επιλεκτικά, καθώς μπορεί να αποδειχθεί ευκολότερο και πιο αποτελεσματικό να κατευθυνθούν σε μικρά, αδύναμα κράτη, παρά σε μεγάλα, ισχυρά
8. Η λύση των προβλημάτων μεταξύ των εθνών μπορεί να μη βρίσκεται στην εφαρμογή κυρώσεων αλλά στην αφαίρεση των υποκείμενων αιτιών διαφωνίας
9. Είναι μη εφαρμόσιμες
10. Διογκώνουν τη δυσαρέσκεια και την πικρία κατά των κυρωτών στα κράτη-στόχους, καθιστώντας έτσι μια τελική διευθέτηση δυσκολότερη
11. Θέτουν σε αμφισβήτηση την εμπορική θέση του κυρωτή απέναντι σε άλλους, καθώς θα μπορούσε να τον χαρακτηρίσουν αναξιόπιστο.

5.4 Εφαρμογή των κυρώσεων και σχετικές παρατηρήσεις

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι επιχειρήσεις που υποχρεώνονται να συμμορφώνονται με όσα επιτάσσει η εκάστοτε απόφαση περιοριστικών μέτρων και κυρώσεων, οφείλουν να προβούν σε δράσεις ώστε να ευθυγραμμίσουν τη λειτουργία τους με την εθνική πολιτική οικονομικών κυρώσεων. Κύριο μέλημα πρέπει να είναι η καθιέρωση και διαρκής βελτίωση προσαρμοσμένης στο επιχειρηματικό προφίλ (ανά περίπτωση) της πολιτικής καταπολέμησης της τρομοκρατίας και της χρηματοδότησης της. Θα πρέπει λοιπόν οι εκτιμήσεις κινδύνου να επαναξιολογούνται τακτικά και να εξετάζεται σχολαστικά η σχέση με πελάτες υψηλού κινδύνου (π.χ. βιομήχανους όπλων, εξαρτημάτων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή όπλων κ.ο.κ.). Επίσης να αναπτύξουν ορθές λειτουργικές διαδικασίες, οι οποίες θα επισκοπούνται τακτικά και θα τροποποιούνται καταλλήλως ώστε να επιτυγχάνεται η ορθή τήρηση των επιταγών των οικονομικών κυρώσεων, ενώ η ίδια ζέση πρέπει να υφίσταται και όσον αφορά την εκπαίδευση του προσωπικού σχετικά με τις προσωπικές και επιχειρηματικές υποχρεώσεις επί του θέματος. Γενικά, οι επικεφαλής και αρμόδιοι υπάλληλοι θα πρέπει να σκέφτονται εκτός πλαισίου και με σύνθετη σκέψη και εμπειριστατωμένη ανάλυση να ακολουθούν τη διαδρομή του χρήματος και ενδεχόμενες έμμεσες συσχετίσεις που μπορεί να υπάρχουν με χώρες/οντότητες/πρόσωπα/προϊόντα με ενεργές κυρώσεις.

Οι κανόνες που διέπουν τις οικονομικές κυρώσεις, καθώς και η φύση τους απαιτούν διαφορετική αντιμετώπιση από αυτή που έχει αναλυθεί στην περίπτωση του ΞΧ και της ΧΤ. Κατά τη διενέργεια συναλλαγής με απαγορευμένο εμπλεκόμενο λόγω οικονομικών κυρώσεων, ο έλεγχος και η απαγόρευση της εκτέλεσης της συναλλαγής πρέπει να γίνουν ταυτόχρονα. Χαρακτηριστικά ο Cox (2011) αναφέρει *σε αυτή την περίπτωση οι οικονομικές κυρώσεις πρέπει να ελέγχονται όταν διενεργείται η συναλλαγή και αυτό δεν είναι εξαρτώμενο από το κατώτατο ύψος του ποσού της σχετικής συναλλαγής. Είναι η φύση της συναλλαγής που παραβιάζει τους κανόνες, όχι το μέγεθος της*. Επιπλέον, οι οικονομικές κυρώσεις στοχεύουν συνήθως σε άτομα ή οντότητες γνωστές για την εγκληματική τους δραστηριότητα και την εμπλοκή τους με ΧΤ και με δεδομένη τη δημοσιοποίηση των λιστών κυρώσεων (sanctions lists) είναι κομβικής σημασίας να μην υπάρχει εξωθεσμική πληροφόρηση (tipping off) και παραβατική εκτέλεση καθήκοντος από τους αρμόδιους υπαλλήλους.

Είναι θεσμική υποχρέωση μιας επιχείρησης να κατανοήσει και να τηρήσει τις εγχώριες αποφάσεις κυρώσεων εντός και εκτός συνόρων (σε περίπτωση ύπαρξης υποκαταστημάτων ή θυγατρικών), καθώς η άγνοια π.χ. του γεγονότος ότι ένα άτομο περιλαμβάνεται σε σχετική λίστα κυρώσεων δεν επαρκεί για να αποφευχθεί η δίωξη για συμμετοχή σε ΧΤ.

Τοιουτοτρόπως, η μη συμμόρφωση ή η αποτυχία συμμόρφωσης με τους κανόνες των οικονομικών κυρώσεων επισύρουν διόλου ευκαταφρόνητες ποινές για τις εταιρείες. Οι λόγοι που οδηγούν στο ανεπιθύμητο αποτέλεσμα είναι είτε κάποια παρανόηση είτε γενική έλλειψη κατανόησης εκ μέρους του προσωπικού. Για παράδειγμα,

- οι οικονομικές κυρώσεις ισχύουν για όλες τις εταιρείες και όχι μόνο για χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις ασφαλιστικές (τραπεζικός και ασφαλιστικό κλάδος θεωρούνται υψηλού κινδύνου)
- δεν εξαρτάται από το ποσό των συναλλαγών, όπως έχει προαναφερθεί, καθώς η λίστα κυρώσεων (sanctions list) δεν αναφέρει τυχόντα οικονομικά όρια
- η αρμόδια αρχή κοινοποιεί τη λίστα κυρώσεων η οποία εμπεριέχει στόχους από όλο τον κόσμο και όχι μόνο εγχώριους
- κάποιος ενοχοποιείται για αθέτηση κυρώσεων ακόμα και αν δεν έχει στην κατοχή του χρήματα του πελάτη-στόχου
- τα Πολιτικώς Εκτεθειμένα Πρόσωπα (ΠΕΠ) δεν ταυτίζονται με τα πρόσωπα-στόχους που υπάρχουν στις λίστες κυρώσεων, αλλά ενδέχεται να εμπεριέχονται
- η δέουσα επιμέλεια που εφαρμόζεται για την αποτροπή ΝΕΠΔ και ΧΤ δεν ομοιάζει με την παρακολούθηση της λίστας κυρώσεων αλλά συνδέονται στενά
- η συμμόρφωση με τις κυρώσεις έχει εντελώς διακριτή νομική λογική και η προσέγγιση δε βασίζεται σε κίνδυνο αλλά σε αυστηρή απαγόρευση συναλλαγών ή μη

Οι θιασώτες και υποστηρικτές των οικονομικών κυρώσεων είναι πολλοί και ολοένα και πληθαίνουν με κυριότερο «σύνθημα» τους ότι οι κυρώσεις αποτελούν αναίμακτο, αντιπολεμικό και συνάμα αποτελεσματικό τρόπο διευθέτησης διακρατικών διαφορών. Επίσης ισχυρίζονται ότι οι θεσμοθετημένες οικονομικές κυρώσεις είναι το είδος που αποδίδει και δικαιολογεί την πεποίθησή τους. Για να αποδώσουν όμως τα βέλτιστα οι οικονομικές κυρώσεις πρέπει να αντιμετωπιστούν μερικές μεταβλητές της δύσκολης εξίσωσης, η επίλυση της οποίας οδηγεί στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Αρχικά, υποστηρίζουν, οι μονομερείς κυρώσεις δεν ενέχουν την ηθική δύναμη των πολυμερών κυρώσεων και έτσι πολλά έθνη δυσκολεύονται να απεμπολήσουν τις εθνικές τους διεκδικήσεις και να τις αποθέσουν σε μια υπερεθνική αρχή. Σε γενικές γραμμές, τα κράτη-μέλη συμπεριλαμβανομένων και όσων ήδη τελούν υπό καθεστώς κυρώσεων ή είναι υποψήφια για επιβολή κυρώσεων, δεν ενδιαφέρονται να τις παρατηρήσουν να μετατρέπονται σε αποτελεσματικό «όπλο» της διεθνούς διπλωματίας και επενδύουν στην αποτυχία τους. Επίσης δεν είναι πρόθυμα να στραφούν -μέσω κυρώσεων- κατά ενός κράτους

με το οποίο δεν υπάρχει εχθρικό παρελθόν. Επιπροσθέτως να τονιστεί ότι η αργή επιβολή κυρώσεων με σταδιακή κλιμάκωση, οδηγεί στην αναποτελεσματικότητα του φαινομένου των κυρώσεων. Σημαντικό ρόλο παίζει και η προσκόλληση στην εφαρμογή των κυρώσεων, καθώς τα κράτη-μέλη είναι απρόθυμα να ακολουθήσουν πολιτική κυρώσεων που δεν συνοδεύεται από ισχυρή βούληση και συλλογικότητα, αφού εκτός από την εφαρμογή εκ μέρους των μελών, ελέγχεται και η αντίστοιχη των μη μελών. Αν ξεπεραστούν τα παραπάνω, τότε η έγκριση του αρμοδίου οργάνου συντελείται ευκολότερα και το ευκαίριο -κατά τους υπέρμαχους- πραγματοποιείται.

5.5 Επιπτώσεις και προβλήματα των κυρώσεων

Είναι αρκετά έντονα τα προβλήματα που επισύρουν οι οικονομικές κυρώσεις με τη «μερίδα του λέοντος» να ανήκει σε οικονομία, αλλά όπως θα δούμε επιρροή υπάρχει και σε κοινωνικό επίπεδο.

Το διεθνές εμπόριο πλήττεται άμεσα και κυρίως από τα εμπάργκο, καθώς η χώρα-στόχος και όσοι έχουν εμπορικές σχέσεις μαζί της απαγορεύεται να συνεχίσουν να τις έχουν. Συνήθως αφορά όπλα, στρατιωτικό υλικό (οχήματα, ανταλλακτικά, πυρομαχικά κ.α.) αλλά και είδη ενέργειας (πετρέλαιο, αέριο κ.λπ.). Διαταραχές προκαλούνται λοιπόν στις αγοραίες τιμές των εν λόγω προϊόντων ενέργειας, όπως επίσης και πολυτίμων αγαθών (χρυσός, πολύτιμα μέταλλα και πολύτιμους λίθους, διαμάντια) που κι αυτά περιορίζονται ως προς την εισαγωγή ή εξαγωγή στην χώρα-στόχο. Ιδιαίτερα δαπανηρό και χρονοβόρο αποδεικνύεται για τις μεταφορικές εταιρείες (ναυτιλιακές και αεροπορικές-cargo) η απαγόρευση προσέγγισης σε λιμάνια και αεροδρόμια ή ο έλεγχος φορτίου στον οποίο υπόκεινται. Σχετικά με το τελευταίο, αρκετές είναι οι φορές που ηθελημένα ή μη, με δόλο ή χωρίς, παρακάμφθηκε το εμπάργκο ή άλλα περιοριστικά μέτρα, με παράδειγμα των ναυτιλιακών πρακτόρων να συνεργάζονται με πλοία κρατικών εταιρειών χωρών που υπόκεινται σε κυρώσεις ναυλώνοντας τα με πολύ χαμηλές τιμές και κατά την εξόφληση των οφειλών τους κατηγορούνταν για έμμεση χρηματοδότηση χώρας-στόχου. Επίσης σε επίπεδο φημολογίας, ενίοτε και αποδεδειγμένο, παρουσιάζονται ναυτιλιακές εταιρείες να «σπάνε» αυστηρό εμπάργκο όπλων με αντάλλαγμα εγχρήματο ή σε είδος (πετρέλαιο, διαμάντια κ.α.).

Αξιοσημείωτη εμπορική επίπτωση είναι και η περίπτωση των προϊόντων διπλής χρήσης. Πρόκειται για αγαθά που εκτός από την χρήση τους στην βιομηχανία, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και με κακόβουλο σκοπό σε βόμβες ή όπλα μαζικής καταστροφής. Παράδειγμα, ο γραφίτης που έχει πολλές χρήσεις στη βαριά βιομηχανία και το αυτοκίνητο, αλλά μπορεί όμως να είναι καταλύτης σε μικρής κλίμακας πυρηνικές αντιδράσεις. Ή το φθοριούχο κάλιο, μία πολύ κοινή ουσία με πάμπολλες χρήσεις, κάποιες από τις οποίες είναι η παρασκευή παρασιτοκτόνου και η ταύτιση του με το θανατηφόρο αέριο Sarin. Όσοι λοιπόν εμπορεύονται τέτοια αγαθά, θα δυσκολευτούν να τα διακινήσουν όταν λόγω των υπονοιών τρομοκρατίας, οι έλεγχοι για τέτοια προϊόντα εντατικοποιούνται.

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας πλήττεται σημαντικά από την απαγόρευση της πρόσβασης του στις διεθνείς αγορές και τα διεθνή χρηματιστήρια. Λόγω της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, οι οικονομικές κυρώσεις με τις απαγορεύσεις στην χορήγηση κεφαλαίων προς πρόσωπο ή οντότητα εντός της λίστας κυρώσεων, στην ασφάλιση και αντασφάλιση προϊόντων, τη διαμεσολάβηση κ.α. μειώνουν το μερίδιο αγοράς μιας τράπεζας με διεθνή εμπορική δραστηριότητα. Τέλος τα περιοριστικά μέτρα προς ένα κράτος π.χ. όμορο με ύπαρξη θυγατρικής και υποκαταστημάτων, με το συνεπακόλουθο πάγωμα περιουσιακών στοιχείων, ταλανίζουν έντονα τα ΠΠ.

Οι ταξιδιωτικές απαγορεύσεις καθορίζονται πλήρως από τις λίστες κυρώσεων, όπου εμπεριέχονται συγκεκριμένα πρόσωπα προερχόμενα από δικαιοδοσίες που έχουν επιβληθεί κυρώσεις, όπως αξιωματούχοι χωρών, μέλη κυβερνήσεων και οι οικογένειες τους και όσους αποδεδειγμένα συνεργάζονται μαζί τους. Τα κράτη-μέλη οφείλουν να είναι ιδιαίτερα προσεκτικά με την απαγόρευση διέλευσης ή εγκατάστασης των αναφερόμενων στη λίστα. Σε σπάνιες περιπτώσεις μπορεί να επιβληθεί απαγόρευση εισόδου σε υπηκόους τρίτων χωρών.

Η μεγαλύτερη επίπτωση σε επίπεδο διπλωματίας είναι το «ναυάγιο» που μπορεί να ακολουθήσει μετά από την διακοπή ή την μακροπρόθεσμη αναβολή διακρατικών συνομιλιών. Κατά τα άλλα, η συνήθης μορφή των διπλωματικών κυρώσεων είναι η ανάκληση των πρέσβων και των διπλωματικών ακολούθων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να πάρουν τη μορφή μποϊκοτάζ αθλητικών διοργανώσεων ή διεθνών εκδηλώσεων.

Η οικονομικοεμπορική απομόνωση ενός κράτους λόγω των οικονομικών κυρώσεων είναι δεδομένη, με την παγκοσμιοποίηση και την παγκόσμια οικονομική αλληλεξάρτηση να επιτείνουν το ζήτημα. Οι εξαγωγές μειώνονται έως και μηδενίζονται επιβαρύνοντας το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και αυτομάτως και την οικονομία σε γενική θεώρηση.

Κοινωνικοοικονομικά οι κάτοικοι μίας χώρας με ενεργές κυρώσεις δυσκολεύονται να προμηθευτούν σε χαμηλές τιμές ή ακόμα και να έχουν πρόσβαση σε αγαθά που μέχρι πρότινος θεωρούσαν δεδομένα, και ευνοείται η ανάπτυξη της μαύρης αγοράς. Δυστυχώς πολλές φορές οι κυρώσεις οδηγούν σε στέρηση βασικών υγειονομικών αγαθών, φαρμάκων, παραφαρμακευτικών προϊόντων και σπανιότερα σε εκτεταμένους λιμούς, πείνα, ακόμα και ανθρώπινες απώλειες. Τα τελευταία θλιβερά επακόλουθα δεν απαντώνται σε θεσμοθετημένες κυρώσεις, καθώς υφίσταται η πρόβλεψη για ανθρωπιστική βοήθεια και αποφυγή στερήσεων και ανέχειας των πληθυσμών, σύμφωνα με όσα προβλέπουν οι διατάξεις του Ο.Η.Ε. και της Ε.Ε.. Οι κυρίαρχες συνθήκες που διασφαλίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα ανήκουν στον Ο.Η.Ε., έχουν υιοθετηθεί από την συντριπτική πλειοψηφία κρατών και καθεστώτων και είναι η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁶³ και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα⁶⁴. Σύμφωνα με τον Γκιόκα (2019), *διάταξη πολύ χαρακτηριστική, η οποία έχει εφαρμογή σε όλες τις περιπτώσεις επιβολής οικονομικών κυρώσεων, και πρέπει να αποτελεί πάντοτε και το μέτρο τους, είναι αυτή του άρθρου 1, παρ. 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, που αναφέρει: «Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να στερηθεί ένας λαός τα μέσα για την επιβίωσή του».*

Αξιοσημείωτο είναι το πρόβλημα που αφορά την νομιμότητα των οικονομικών κυρώσεων, καθώς το εν λόγω ζήτημα μεταπολεμικά διαμόρφωσε δυο διαφορετικές σχολές σκέψης, οι οποίες όμως αναγνώριζαν την «αυθεντία» του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. και περιορίστηκαν σε καταγγελτικό ή επικυρωτικό ρόλο. Το πρόβλημα της νομιμότητας λοιπόν προκύπτει όταν η χώρα-στόχος θίγεται από τα περιοριστικά μέτρα και τα χαρακτηρίζει ως παράνομα και ότι αντίκεινται στις αρχές της ειρηνικής συμβίωσης και ισότητας των λαών. Το διεθνές δίκαιο δικαιολογεί την χρήση των οικονομικών κυρώσεων ως θεμιτό μέσο διαμόρφωσης των οικονομικών διακρατικών σχέσεων με την προϋπόθεση συμμόρφωσης σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες έννομης τάξης. Θα πρέπει επομένως να αξιολογούνται ως προς τον λόγο επιβολής τους (ισχυρός λόγος ύπαρξης απειλής ή παραβίασης παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας), τη μη αποκόμιση ευκαιριακού οφέλους (για ένα κράτος ή ομάδα κρατών) και τη μη ηχηρή παρέμβαση στα κυριαρχικά δικαιώματα και την αυτοδιάθεση του λαού του κράτους-στόχου.

⁶³ <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

⁶⁴ <https://www.coe.int/en/web/compass/international-covenant-on-economic-social-and-cultural-rights>

5.6 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κυρώσεων

Όσα έχουν προηγηθεί, εννοώντας τα επιχειρήματα υπέρ και κατά, μπορούν να οδηγήσουν στη διατύπωση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων που υφίστανται στις οικονομικές κυρώσεις. Επιγραμματικά:

- Μπορούν να είναι ιδιαιτέρως αποτελεσματικές, είτε ως αντίμετρα ή εκδικητικές δασμολογικές κυρώσεις που προσπαθούν να αποκαταστήσουν μια μονομερώς άδικη απόφαση κυρώσεων, είτε ως επιβολή κυρώσεων λόγω ΧΤ
- Δεν συνεπάγονται ιδιαίτερο κόστος για τα κράτη που τις επιβάλλουν, ειδικά όταν προέρχονται από αρμόδιο όργανο και δεν είναι μονομερείς
- Στρέφονται κυρίως κατά συγκεκριμένων πληθυσμιακών στόχων με αυξημένο εισόδημα, ισχυροποιημένη πολιτική ισχύ και θέση εξουσίας (πρόκειται για τις εμπονομαζόμενες και «έξυπνες» οικονομικές κυρώσεις⁶⁵, που στοχεύουν περισσότερο τα καθεστώτα, παρά τους λαούς), ενώ σε κυρώσεις σχετικές με ΧΤ στοχεύουν αποκλειστικά σε υπόλογες χώρες / οντότητες / μονάδες
- Ελαχιστοποιούνται οι ανθρώπινες απώλειες (μηδενικές άμεσες, ελάχιστες έμμεσες) συγκριτικά με τις βίαιες παρεμβάσεις
- Γίνονται αποδεκτές λόγω της ηπιότητας και της αποτελεσματικότητας από μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού στο κράτος ή στην ομάδα κρατών που τις επιβάλλει, αλλά και σε τάξεις αντιφρονούντων όταν στοχεύουν σε ολοκληρωτικά καθεστώτα

Τα μειονεκτήματα είναι αρκετά αλλά οι επιπτώσεις τους μπορούν να θεωρηθούν λιγότερο επώδυνες. Οπότε:

- Λόγω της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, μέσω των περιοριστικών μέτρων, πλήττονται εκτός από τους στόχους και όσοι τηρούν εμπορικές σχέσεις με αυτούς, εσχάτως και οι δρώντες
- Επισύρουν φαινόμενα «μαύρης αγοράς», καθώς λόγω της έλλειψης προσφοράς, αυξάνονται οι τιμές ακόμα και για αγαθά πρώτης ανάγκης, δημιουργώντας συνθήκες ανέχειας σε ευάλωτα μέρη του πληθυσμού

⁶⁵ <https://www.mfa.gr/missionsabroad/un/greece-in-organization/peace-and-security.html?page=5>

- Δεν έχουν την άμεση αποτελεσματικότητα των πολεμικών επιχειρήσεων, διαρκούν περισσότερο για να επιτύχουν τον σκοπό τους και παρατείνουν τις δυσμένειες για τον απλό λαό
- Είναι αδύνατο να ελεγχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η τήρηση των κανόνων που ορίζουν οι κυρώσεις με αποτέλεσμα να παραβιάζονται από ιδιώτες, ακόμα και κράτη, οι οποίοι αποκομίζουν οικονομικό όφελος από την κατάσταση
- Αυταρχικά καθεστώτα και δικτατορικές κυβερνήσεις με όπλο την κρατική προπαγάνδα ωραιοποιούν τα πεπραγμένα των διοικήσεων τους και επιρρίπτουν το «ανάθεμα» για τη δεινή κοινωνικοοικονομική κατάσταση των πολιτών τους, στους κυρωτές και τη διεθνή κοινότητα
- Η παρατεταμένη εφαρμογή των οικονομικών κυρώσεων μπορεί να οδηγήσει σε κορεσμό του στοχευόμενου πληθυσμού και να οδηγήσει σε κοινωνική έκρηξη με αύξηση εθνικιστικού φρονήματος, απόρριψη της διεθνιστικής κατεύθυνσης της χώρας

5.7 Αρμόδια όργανα για την εφαρμογή των κυρώσεων

Στην χώρα μας, τον συντονιστικό ρόλο για την εποπτεία και την εφαρμογή των κυρώσεων κατέχει η ελληνική ΜΧΠ (**Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες**) και συγκεκριμένα η Β' Μονάδα Χρηματοοικονομικών Κυρώσεων της εν λόγω Αρχής. Ο νόμος 4557/2018 κατήργησε τον 3691/2008 που όριζε τα θέματα σχετικά με την Αρχή, αλλά απέδιδε και ορισμένες αρμοδιότητες και στην ΤτΕ. Η Μονάδα της Αρχής λοιπόν αρχικά συγκεντρώνει και αξιολογεί τις πληροφορίες (εγχώριας και αλλοδαπής προέλευσης), συνεργάζεται με ομότιμους της στο εξωτερικό, δεσμεύει τα περιουσιακά στοιχεία βάσει πολυμερών αποφάσεων και προσδιορίζει τα πρόσωπα που σχετίζονται με την τρομοκρατία.

Στις υπηρεσίες της Μονάδας δίνονται αρκετές εξουσίες που διευκολύνουν το έργο της, όπως πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχείο δημόσιας αρχής ή οργανισμού που επεξεργάζεται δεδομένα, καθώς και στατιστικά στοιχεία. Επίσης έχει το δικαίωμα να ζητήσει την συνεργασία φυσικών προσώπων, δικαστικών, προανακριτικών-ανακριτικών αρχών, δημόσιων υπηρεσιών, νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου και οργανισμών οποιασδήποτε μορφής. Ακόμα και το απόρρητο (τραπεζικό, επαγγελματικό κλπ.) αίρεται κατά τη διάρκεια ελέγχων και ερευνών.

Αναλυτικά λοιπόν έχουμε αποδεικτικά στοιχεία ή πληροφορίες προϊόντων ελέγχου για νομικά πρόσωπα ή οντότητες που σχετίζονται με τρομοκρατία ή ΧΤ, ασκηθείσες ποινικές διώξεις ή καταδικαστικές αποφάσεις για τρομοκρατικές πράξεις ή ΧΤ, τα οποία η Αρχή χρησιμοποιεί για τον προσδιορισμό προσώπων που σχετίζονται με την τρομοκρατία συντάσσοντας και τηρώντας εμπλουτισμένο κατάλογο που βοηθά στη ταυτοποίηση τους. Υποχρεούται χωρίς καθυστέρηση να ενημερώσει τα υπόχρεα πρόσωπα για εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων. Άπαξ και εντοπιστεί περιουσία, ξεκινά διαδικασία δέσμευσης της (είτε κατέχεται κατά αποκλειστικότητα, είτε μαζί με άλλους, είτε μέσω παρένθετων ατόμων), απαγόρευσης κίνησης λογαριασμών και παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών κ.ο.κ.. Ακολούθως τα στοιχεία και η σύνδεση μεταξύ ατόμων που βρίσκει η Αρχή διαβιβάζονται και στις αρμόδιες αλλοδαπές αρχές ώστε να ακολουθηθεί η αντίστοιχη διαδικασία και να συμπεριληφθούν τα ονόματα στις λίστες προσώπων των αλλοδαπών αρχών. Η επίδοση της απόφασης στα θιγόμενα πρόσωπα γίνεται αμέσως μετά την ένταξη σε λίστα ή μετά τη δέσμευση περιουσίας και η ανάκληση της απόφασης, αυτεπάγγελα ή κατόπιν αιτήσεως, εντός δέκα ημερών, ενώ αν απορριφθεί η αίτηση, δύναται εντός τριάντα ημερών να προσφύγει σε ποινικό τμήμα του Άρειου Πάγου. Επιπροσθέτως, προβλέπεται η δυνατότητα εξέτασης αιτήματος προσώπου που έχει δεσμευμένη περιουσία σχετικά με αποδέσμευση ποσών αναγκαίων για τη διαβίωση του και την νομική του κάλυψη. Είναι απαραίτητη η ενημέρωση των αρμόδιων επιτροπών των Ηνωμένων Εθνών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για όλα τα παραπάνω. Κλείνοντας, να αναφερθεί ότι οι συνεδριάσεις της Αρχής είναι μυστικές και πραγματοποιούνται σε ειδικό χώρο ασφαλείας.

Σχετικά με τα παραπάνω, θα αποσαφηνιστεί η έννοια της δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων. Αφορά λοιπόν την αποτροπή οποιασδήποτε κίνησης, μεταβίβασης, μεταβολής, χρήσης, πρόσβασης ή διαπραγμάτευσης κεφαλαίων κατά οιονδήποτε τρόπο που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μεταβολή ως προς τον όγκο, το ύψος τους, την κυριότητα, την κατοχή, τον χαρακτήρα, τον προορισμό ή άλλη μεταβολή η οποία θα καθιστούσε δυνατή τη χρησιμοποίηση των δεσμευμένων κεφαλαίων, περιλαμβανομένης και της διαχείρισης χαρτοφυλακίων. Περιουσιακά στοιχεία που μπορούν να δεσμευτούν είναι:

- οι καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ή σε άλλες επιχειρήσεις
- τα υπόλοιπα λογαριασμών
- τα μετρητά
- οι επιταγές ιδιωτών

- οι χρηματικές απαιτήσεις
- οι τραπεζικές επιταγές
- οι εντολές πληρωμών και άλλα μέσα πληρωμών
- οι απαιτήσεις από δάνεια και δανειακές συμβάσεις
- οι μη εισηγμένοι σε αγορά καθώς και οι υποκείμενοι σε διαπραγμάτευση τίτλοι και ομολογίες
- τα δικαιώματα συμψηφισμού απαιτήσεων
- οι εγγυήσεις, οι εγγυητικές επιστολές ή άλλες χρηματοοικονομικές δεσμεύσεις, οι ενέγγυες πιστώσεις, οι φορτωτικές
- τα τιμολόγια πώλησης, πιστοποιητικά που αποδεικνύουν δικαιώματα σε κεφάλαια ή οικονομικούς πόρους και κάθε άλλο μέσο χρηματοδότησης εξαγωγών

Εκτός από την Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, επικουρικό ρόλο στην εφαρμογή και την εποπτεία των κυρώσεων έχει και η **Τράπεζα της Ελλάδος**. Εξαιτίας του ρόλου της εποπτείας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων στην καταπολέμηση της ΧΤ που ενέχει, ασκεί έλεγχο για την ορθή λειτουργία των πληροφοριακών συστημάτων, μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η σε πραγματικό χρόνο προσπέλαση των λιστών κυρώσεων και περιοριστικών μέτρων. Τυχόντα πρόσωπα ή οντότητες που εντοπίζονται, αφού αναφερθούν από υπόχρεα πρόσωπα, ενημερώνεται η Αρχή για να διερευνήσει περαιτέρω την υπόθεση.

6. ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ

6.1 Σκοπός και μεθοδολογία

Η αντιμετώπιση του φαινομένου της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας αποτελεί στοίχημα για κάθε κράτος και για κάθε οικονομία, καθώς ο αντίκτυπος είναι ιδιαίτερος έντονος και επιδραστικός στον κοινωνικοοικονομικό ιστό. Η Αμοιβαία Αξιολόγηση της FATF με ημερομηνία έκδοσης την 3^η Σεπτεμβρίου του 2019 αναδεικνύει τα βήματα προόδου που έχει πραγματοποιήσει η χώρα μας, ιδιαίτερα μετά το 2011 και αφού απεμπόλησε το «κακό» παρελθόν λόγω μη εφαρμογής των συστάσεων της FATF και καθυστερήσεων στην ενσωμάτωση των Κοινοτικών Οδηγιών στο εθνικό νομικό πλαίσιο. Τα τελευταία χρόνια αρκετός λόγος γίνεται σχετικά με το κατά πόσο αποτελεσματικά καταπολεμάται το φαινόμενο της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, το οποίο διακρίνεται για τις συναλλαγές μικροποσών και τις πολλές νέες τεχνικές και μεθόδους. Όντας μέλος του τραπεζικού κλάδου από το 2008 και ως συντάκτης του συγκεκριμένου θέλησα να καταγράψω τη συσχέτιση του εν λόγω κλάδου και του διαδεδομένου φαινομένου της ΧΤ.

Σκοπός της εν λόγω έρευνας, λοιπόν, είναι να διαγνώσει και να αποτυπώσει σε ποιο βαθμό οι τραπεζικοί υπάλληλοι είναι γνώστες του φαινομένου -αυτού καθαυτού-της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, ή και σε συνδυασμό με το Ξέπλυμα Χρήματος, καθώς και το σχετικό επίπεδο της επιμόρφωσης/εκπαίδευσης των τραπεζοϋπαλλήλων. Επίσης στοχεύει να αναδείξει την εμπέδωση και κατανόηση των διαδικασιών που απορρέουν από το κανονιστικό πλαίσιο και την ενδεχόμενη διαφοροποίηση που μπορεί να υφίσταται σε δίκτυο καταστημάτων και κεντρικές υπηρεσίες.

Η **μέθοδος** που προκρίθηκε είναι η ποσοτική μέθοδος, η οποία ανακαλύπτει σχέσεις μεταξύ διαφόρων παραγόντων. Αναφέρεται δε στη συστηματική διερεύνηση φαινομένων με στατιστικές μεθόδους, μαθηματικά μοντέλα και αριθμητικά δεδομένα. Εργαλείο της αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα παρατηρήσεων, που κατόπιν αναλύσεως γενικεύεται σε έναν ευρύτερο πληθυσμό. Συνηθέστερος τρόπος συλλογής των απαραίτητων δεδομένων για την ποσοτική έρευνα είναι το ερωτηματολόγιο. Στην περίπτωση μας προτιμήθηκε το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, το οποίο δημιουργήθηκε στην εφαρμογή Google Forms και διακινήθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου με την χρήση

διαδικτύου συγκεντρώνει πολλά πλεονεκτήματα, όπως η εξοικονόμηση πόρων και η παντελής αποφυγή χρήσης χαρτιού, η μείωση σφαλμάτων κατά την καταχώρηση των απαντήσεων, η τάχιστα συλλογή ανεξαρτήτως χιλιομετρικής αποστάσεως, η χρονική ευελιξία ως προς την συμπλήρωση και τέλος, η τήρηση των υγειονομικών πρωτοκόλλων λόγω της πανδημίας που ταλανίζει την υφήλιο από τις αρχές του περασμένου έτους.

6.2 Η δομή του ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο, το οποίο υπάρχει σε μορφή εγγράφου στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας, συντάχθηκε με γνώμονα την πληρότητα ως προς το φάσμα των γνώσεων που καταπιάνεται. Η εργασιακή εμπειρία του συντάκτη του παρόντος και η ενασχόληση με το θέμα της εν λόγω διπλωματικής βοήθησαν στη δόμηση ενός ερωτηματολογίου που εμπεριέχει όλα τα γνωστικά αντικείμενα των προηγούμενων κεφαλαίων. Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται νοητά σε τέσσερις (4) ενότητες, με την πρώτη να αποτελεί τα δημογραφικά στοιχεία (φύλο, ηλικία, σπουδές, προϋπηρεσία, θέση εργασίας). Η δεύτερη ενότητα (ερωτ. 6-11) αποτελείται από 6 ερωτήσεις, οι οποίες απαιτούν την κρίση και κατάθεση προσωπικής γνώμης σχετικά με το φαινόμενο και την τριβή με αυτό. Ακολουθώντας έχουμε δεκατρείς (13) ερωτήσεις που προέκυψαν από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και απορρέουν από το κανονιστικό πλαίσιο και τους τρόπους αντιμετώπισης – πρόληψης – καταπολέμησης του φαινομένου, καθώς και αναφορές σε πτυχές της τραπεζικής καθημερινότητας. Η τελευταία ερώτηση, που ισούται και με την τελευταία ενότητα, αφορά τα περιοριστικά μέτρα – κυρώσεις, αποτελείται από πέντε προτάσεις που πρέπει να χαρακτηριστούν ως σωστές ή λανθασμένες.

Οι αποδέκτες και ταυτόχρονα ερωτώμενοι ήταν συνάδελφοι εργαζόμενοι στον τραπεζικό κλάδο και σε όλους κατέστη σαφές ότι η συμμετοχή ήταν εθελοντική και ανώνυμη. Το δείγμα προήλθε από μεγάλες πόλεις όλης της Ελλάδας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Ιωάννινα, Ηράκλειο, Χανιά), κυρίως όμως από την περιοχή της πρωτεύουσας και σε ποσοστό 75% περίπου από την Τράπεζα Πειραιώς και το υπόλοιπο από ΕΤΕ και Alpha Bank⁶⁶. Ο σύνδεσμος

⁶⁶ Ο υπολογισμός των ποσοστών έγινε προσεγγιστικά σύμφωνα με τις αποκρίσεις στα σχετικά emails που εστάλησαν, καθώς δεν υπήρχε σχετική ερώτηση για το τραπεζικό ίδρυμα που εργάζεται ο κάθε ερωτώμενος.

με το ερωτηματολόγιο εστάλη σε 128 άτομα και οι απαντήσεις ανήλθαν σε 96, αριθμός που κρίνεται ικανοποιητικός αν συνυπολογίσουμε και την ανατροφόδοτηση που έλαβα από ορισμένους συναδέλφους σχετικά με μη συμπλήρωση λόγω δυσκολίας απάντησης σε πολλές ερωτήσεις. Το δείγμα μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό.

Η δομή του ερωτηματολογίου εκτός από τις θεματικές ενότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω παρουσιάζει ποικιλία αναφορικά με τον τύπο των ερωτήσεων, οι οποίες είναι όλες κλειστού τύπου για ευκολία επεξεργασίας και συντομία απαντήσεως. Σημαντικό ρόλο ενέχουν οι ερωτήσεις που χρησιμοποιούν την πενταβάθμια κλίμακα Likert, που καθορίζουν την τάση ενός φαινομένου και της εξεταζόμενης πτυχής αυτού. Υπάρχουν επίσης ερωτήσεις με απλή επιλογή «Ναι» ή «Όχι», διανθισμένες με την επιλογή «Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ». Στις περισσότερες πολλαπλής επιλογής περιπτώσεις ερωτήσεων γνώσης με μία ορθή απάντηση, οι δυνατές απαντήσεις ήταν τέσσερις (4), ενώ υπήρχαν άλλες πολλαπλής επιλογής με δυνατότητα επιλογής περισσότερων της μίας απαντήσεων και σε άλλες η αποπροσανατολιστική επιλογή «Όλα τα παραπάνω». Τέλος, δύο ερωτήσεις είναι του τύπου «Σωστό»-«Λάθος».

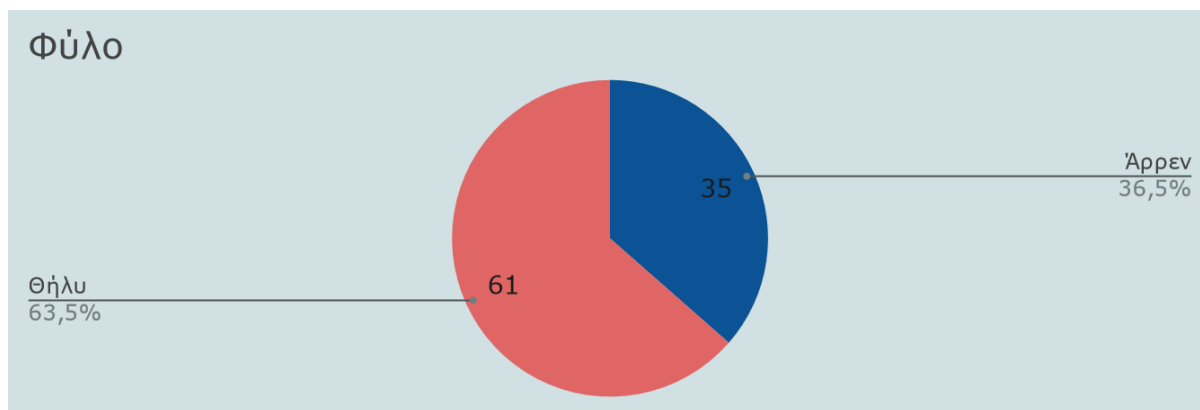
Το ερωτηματολόγιο στην εφαρμογή της Google ήταν ενεργό για 14 ημέρες και η επεξεργασία των συλλεχθέντων δεδομένων πραγματοποιήθηκε από τα Υπολογιστικά Φύλλα της Google και το Microsoft Excel, εννοώντας τα διαγράμματα/γραφήματα και τις συσχετίσεις μέσω συγκεντρωτικών πινάκων (pivot tables) κ.λπ.

6.3 Παρουσίαση αποτελεσμάτων

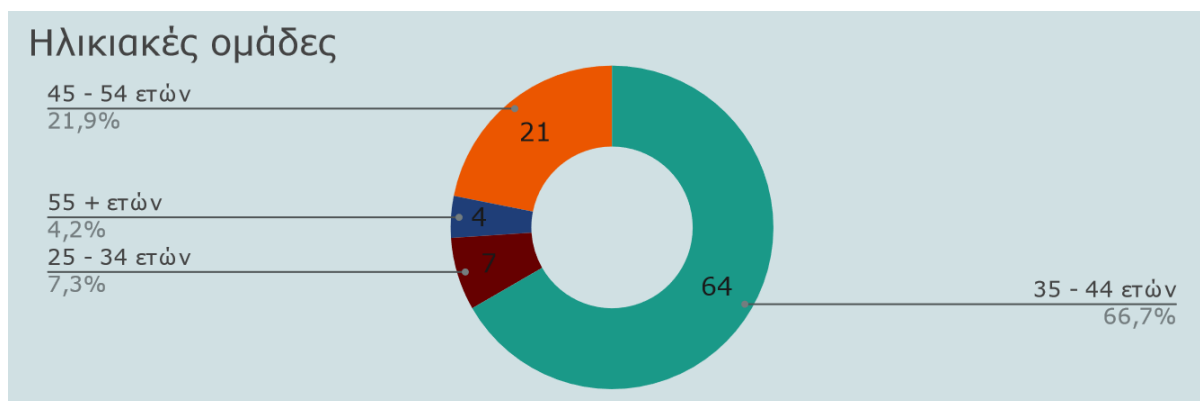
Όπως προαναφέρθηκε, οι πρώτες πέντε (5) ερωτήσεις αποτελούν βασικά στοιχεία (μέρος των περισσότερων, αν όχι όλων) των αντίστοιχων ερωτηματολογίων που εκτός από τα δημογραφικά δεδομένα που μας προσφέρουν, αποτελούν το ένα συστατικό των συσχετίσεων με άλλες ερωτήσεις που θα εξετάσουμε παρακάτω.

Αρχικά καμία έκπληξη δεν προξενεί το γεγονός ότι το δείγμα αποτελείται από περισσότερες γυναίκες (βλ. Εικόνα 2), αφού είναι γνωστό ότι ο τραπεζικός κλάδος γυναικοκρατείται σταδιακά τα τελευταία χρόνια, ενώ το δίκτυο καταστημάτων καταγράφει ήδη μεγαλύτερη ποσόστωση γυναικών έναντι ανδρών. Αναφορικά με την ηλικία αντιλαμβανόμαστε, από τα ποσοστά της Εικόνας 3, ότι το επικρατέστερο και συνάμα πιο παραγωγικό κομμάτι των τραπεζών είναι η ηλικιακή ομάδα των 35-44 ετών με 63/94 ερωτηθέντες να δηλώνουν εκεί,

ενώ τη μικρότερη εμφάνιση (4) παρατηρούμε στους 55+ ετών.

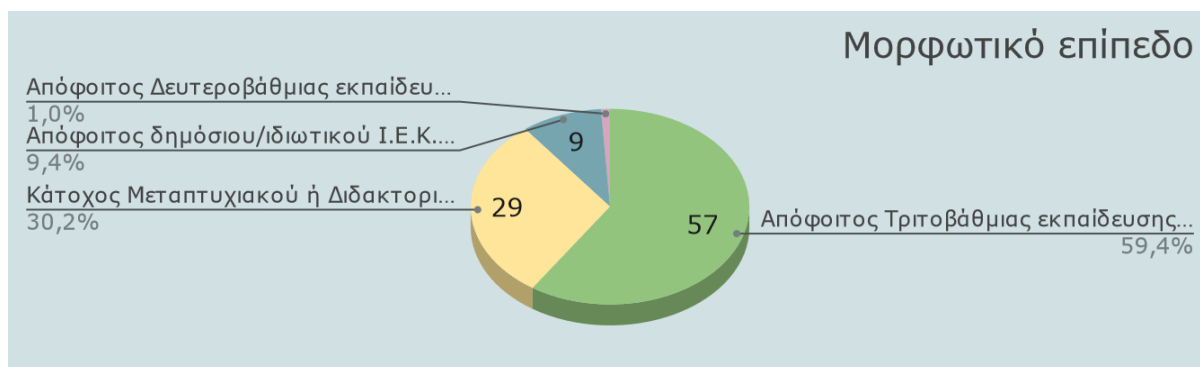

Εικόνα 2: Το φύλο των ερωτηθέντων

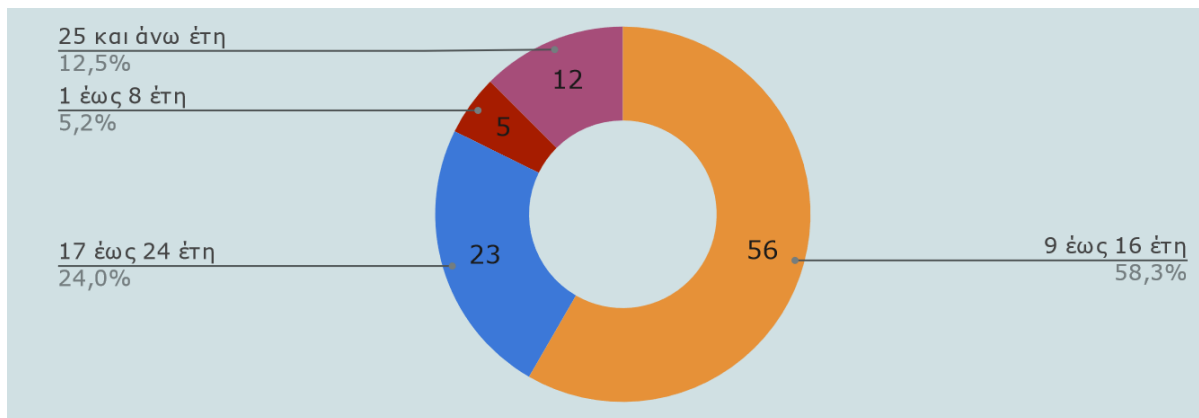
Εικόνα 3: Η ηλικία

Το επίπεδο εκπαίδευσης και μόρφωσης των υπαλλήλων είναι μεταλλαγμένο προς το καλύτερο αν το συγκρίνουμε με περασμένων ετών (βλ. Εικόνα 4), καθώς το 89,6% είναι κάτοχοι τίτλου σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης (προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό/διδασκτορικό), ενώ 9 άτομα έχουν φοιτήσει σε ΙΕΚ ή Κολέγιο.

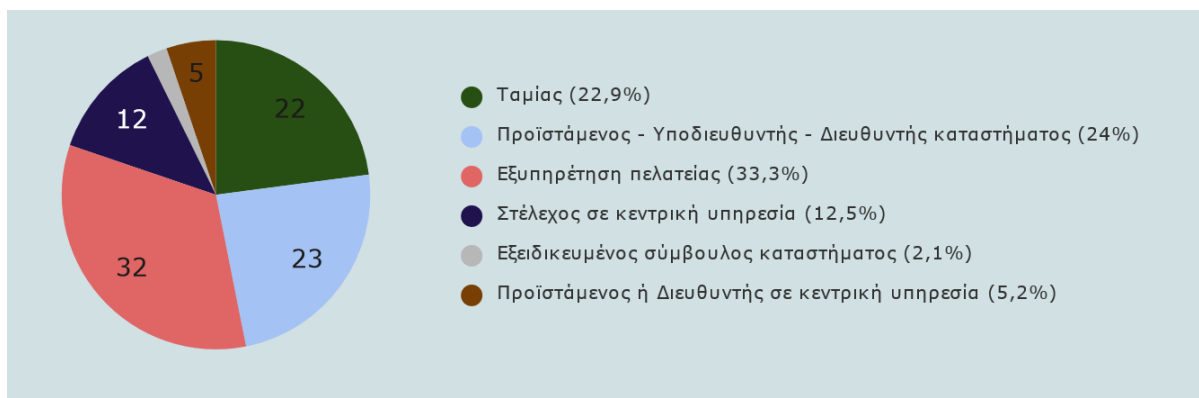
Εικόνα 4: Το επίπεδο εκπαίδευσης που έχουν λάβει οι ερωτηθέντες

Η προϋπηρεσία είναι ανάλογη της ηλικίας με μικρές παρεκκλίσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα, δηλαδή με μέσο όρο ηλικιακής εισαγωγής στην τράπεζα περίπου στα 23 έτη, έχουν έτη θητείας από 9 έως 24 έτη (82,3%). Το σημαντικότερο εύρημα της Εικόνας 5, είναι κατά την γνώμη μου το γεγονός ότι μόνο 5 άτομα από τα 96 έχουν προσληφθεί μετά το 2013 και στοιχηματίζω ότι αυτά τα άτομα ανήκουν στο ανώτερο άκρο του διαστήματος 1-8 έτη.

Εικόνα 5: Έτη προϋπηρεσίας στον τραπεζικό κλάδο

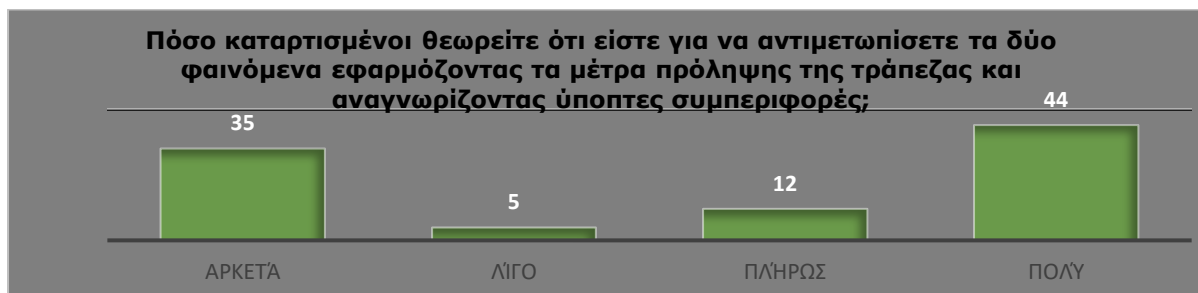
Στο επόμενο γράφημα (Εικόνα 6) αποτυπώνεται η οργανική θέση των ερωτηθέντων με την πλειοψηφία να προέρχεται από το Δίκτυο Καταστημάτων και 17 μόνο να θητεύουν σε Κεντρικές Υπηρεσίες των ιδρυμάτων τους, συμπεριλαμβανομένης και της καθ' ύλην αρμόδιας ΜΚΣ.

Εικόνα 6: Θέση απασχόλησης στην τράπεζα

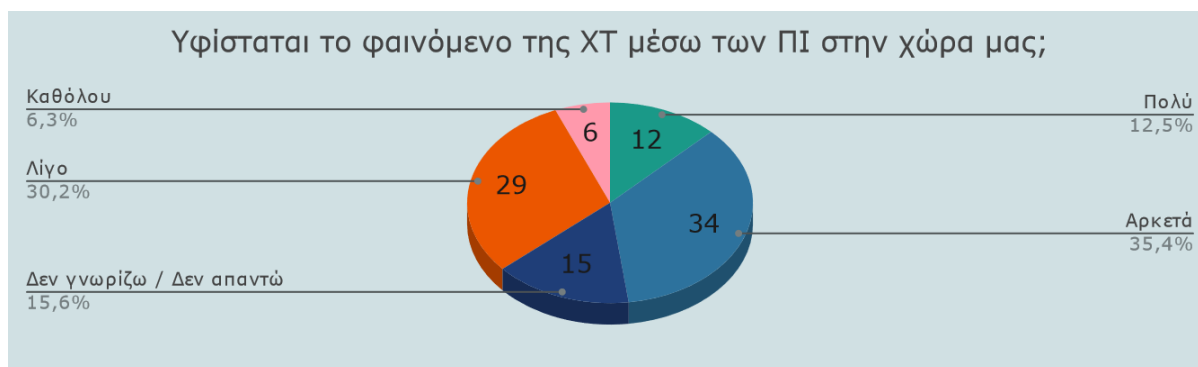
Η επόμενη ομάδα ερωτήσεων επιχειρεί να αποτυπώσει το βαθμό γνώσης του φαινομένου και να αναδείξει ζητήματα κατάρτισης των ερωτηθέντων τραπεζοϋπαλλήλων. Η ερώτηση, οι απαντήσεις της οποίας φαίνονται στην Εικόνα 7, εισάγει τον ερωτηθέντα στο θέμα της έρευνας και του ζητά να ορίσει τον βαθμό ετοιμότητας και αναγνώρισης υπόπτων συμπεριφορών. Οι περισσότεροι (79/96) απαντούν «Αρκετά» και «Πολύ», ενώ εξίσου θετική εντύπωση

δημιουργεί το γεγονός ότι κανένας δεν απάντησε «Καθόλου», που θα υποδήλωνε άγνοια του φαινομένου της ΧΤ.

Εικόνα 7: Βαθμός κατάρτισης για αντιμετώπιση των φαινομένων ΞΧ και ΧΤ, καθώς και εντοπισμός ύποπτων συμπεριφορών.

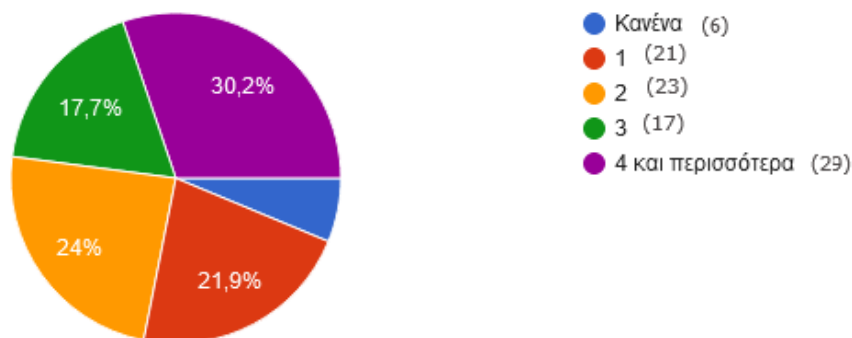
Η έβδομη κατά σειράν ερώτηση δοκιμάζει την κρίση των ερωτηθέντων σχετικά με το βαθμό ύπαρξης του φαινομένου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας μας και τα αποτελέσματα (βλ. Εικόνα 8) συνηγορούν στην επιβεβαίωση ύπαρξης του φαινομένου, αφού το 78,8% απαντά θετικά με διαβάθμιση, ενώ οι υπόλοιποι αρνητικά (6,3%) ή μη γνωρίζοντας (14,9%).

Εικόνα 8: Διαβάθμιση ύπαρξης φαινομένου ΧΤ στην χώρα μας.

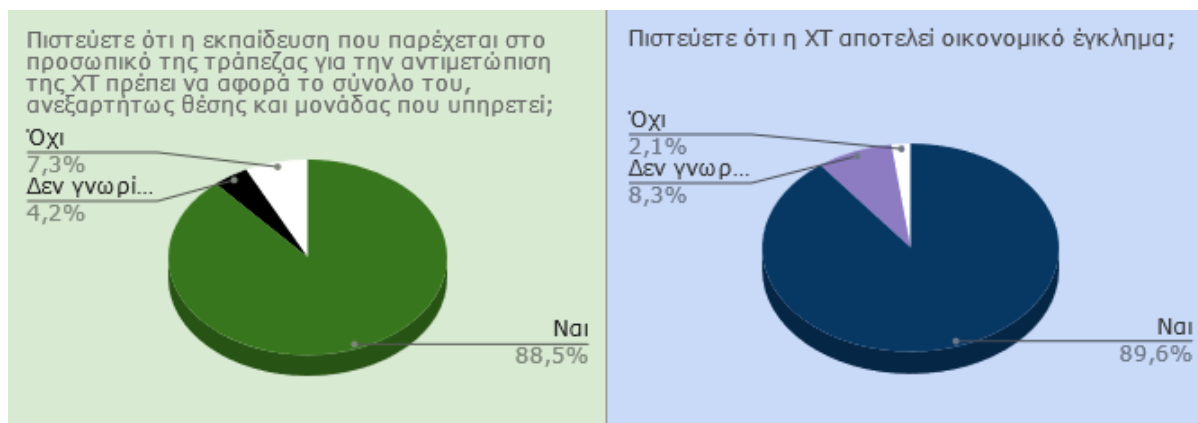
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απάντηση στο ερώτημα σχετικά με τον αριθμό των σεμιναρίων για πρόληψη ΞΧ και ΧΤ (βλ. Εικόνα 9), όπου υπάρχει ισορροπία στις απαντήσεις. Εξαιρετικά ελπιδοφόρο το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (30,2%) επιτυγχάνει η απάντηση των «4 και περισσότερα», ενώ υπάρχει και ένα μικρό -άλλα όχι αμελητέο- ποσοστό της τάξης του 6,3% το οποίο δήλωσε ότι δεν έχει παρακολουθήσει κανένα σεμινάριο ή εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Στην ανάλυση συσχετίσεων παρακάτω, θα μπορέσουμε να αναλύσουμε περισσότερα σχετικά με την συγκεκριμένη ερώτηση, κυρίως βλέποντας τις απαντήσεις ανάλογα με την θέση, τα χρόνια προϋπηρεσίας κ.α..

Αριθμός σεμιναρίων που έχει παρακολουθήσει ο κάθε ερωτώμενος.

Εικόνα 9: Σεμινάρια ανά άτομο σχετικά με πρόληψη ΞΧ και ΧΤ.

Η προσωπική άποψη των ερωτηθέντων ζητείται και στις δύο ακόλουθες ερωτήσεις με τα αποτελέσματα να ομοιάζουν όπως παρατηρούμε στα γραφήματα της Εικόνας 10. Είναι προφανές ότι η ορθή επιλογή και στις δύο περιπτώσεις είναι το «Ναι», όπως προκύπτει από πλείστες βιβλιογραφικές αναφορές. Το μόνο αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι υπάρχει συνειδητή αρνητική απάντηση ποσοστού 7,3% αναφορικά με τη μη καθολική εκπαίδευση του προσωπικού στην πρόληψη της ΧΤ.

Εικόνα 10: Γραφήματα ερωτήσεων 9 (αριστερά) και 10 (δεξιά).

Η ενδέκατη ερώτηση περιέχει αρκετά δεδομένα, οπότε εκτός από το γράφημα (Βλ. Εικόνα 11) που δεν είναι και πολύ ευδιάκριτα τα μεγέθη, παραθέτω και τον πίνακα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες, για καλύτερη ανάγνωση τους. Το προαναφερθέν διευκολύνει και ο χρωματισμός των κελιών με την κόκκινη απόχρωση την επικρατούσα τιμή, με πορτοκαλί την αμέσως επόμενη, ενώ με κίτρινη είναι η 3^η κατά σειρά, όπου αυτή είναι άξια λόγου (άνω των 15 απαντήσεων). Παρατηρώντας λοιπόν τα αποτελέσματα, εύκολα εντοπίζουμε ότι **πολλή απειλή** εντοπίζουν οι ερωτώμενοι στις κατηγορίες *υπεράκτιες εταιρείες, μη κάτοικοι, Π.Ε.Π.* και *Μ.Κ.Ο.* και μέτρια απειλή προερχόμενη από *αλλοδαπούς μόνιμους κάτοικους Ελλάδος, εταιρείες με ανώνυμες μετοχές και -περιέργως- ατομικές επιχειρήσεις*.

	ΕΛΑΧΙΣΤΗ	ΛΙΓΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΛΗ	ΜΕΓΙΣΤΗ
Υπεράκτιες εταιρείες	2	4	8	42	40
Μη κάτοικοι	1	8	25	45	17
Αλλοδαποί μόνιμοι κάτοικοι Ελλάδος	5	12	41	26	12
Δημόσιοι & ιδιωτικοί υπάλληλοι	29	39	25	2	1
Πολιτικώς Εκτεθειμένα Πρόσωπα	4	13	26	42	11
Συνταξιούχοι	60	31	5	-	-
Εταιρείες με ανώνυμες μετοχές	7	14	36	31	8
Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί	2	7	23	34	30
Ατομικές επιχειρήσεις	16	36	39	5	-

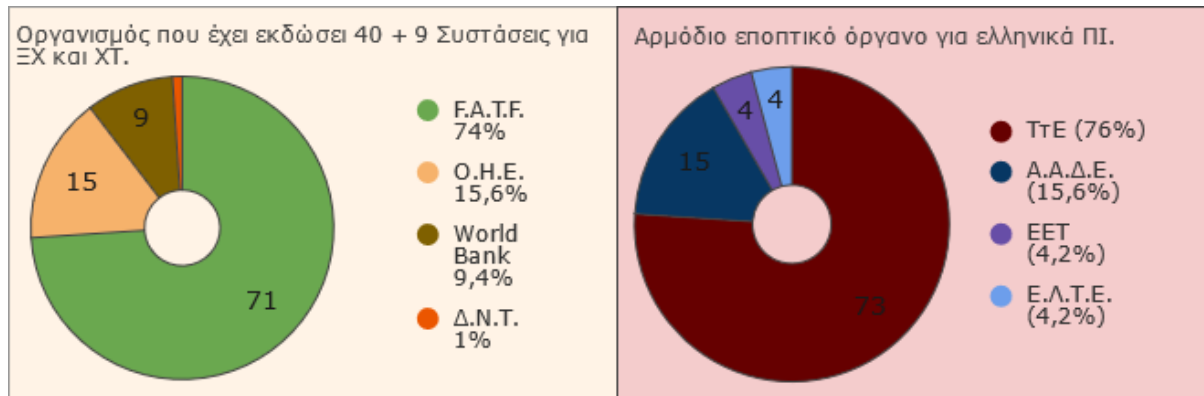
Πίνακας 1: Απαντήσεις ερωτήματος 11.

Εικόνα 11: Γράφημα ερωτήματος 11 σύμφωνα με τον ανωτέρω πίνακα.

Ακολουθούν ερωτήσεις γνώσης σχετικά με τα αρμόδια όργανα σε διεθνές (ερώτηση 12) και εθνικό (ερώτηση 13) επίπεδο. Οι απαντήσεις (βλ. Εικόνα 12) κυμάνθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό επιτυχίας, καθώς σχεδόν 3 στους 4 επέλεξαν σωστά, και αυτό είναι πολύ σημαντικό, καθώς οι κανονισμοί που απορρέουν από αυτά τα δύο όργανα, καθορίζουν την καθημερινότητα των τραπεζικών υπαλλήλων. Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει επικρατούσα δεύτερη άποψη με 15 επιλογές, ενώ Παγκόσμια Τράπεζα στην πρώτη και Ελληνική Ένωση Τραπεζών και Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων στη δεύτερη έλαβαν προτιμήσεις, φυσικά λανθασμένες.

Με μοναδικό στόχο τη διάγνωση διάδοσης των μεθόδων και τρόπων που χρησιμοποιούν οι χρηματοδότες της τρομοκρατίας, επέλεξα στην ερώτηση 14 να παραθέσω όλα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στην ενότητα 2.3 και ζήτησα από το δείγμα μας να απαντήσει σχετικά με το πόσο συχνά ή όχι έχουν διαβάσει/συναντήσει την κάθε έννοια.

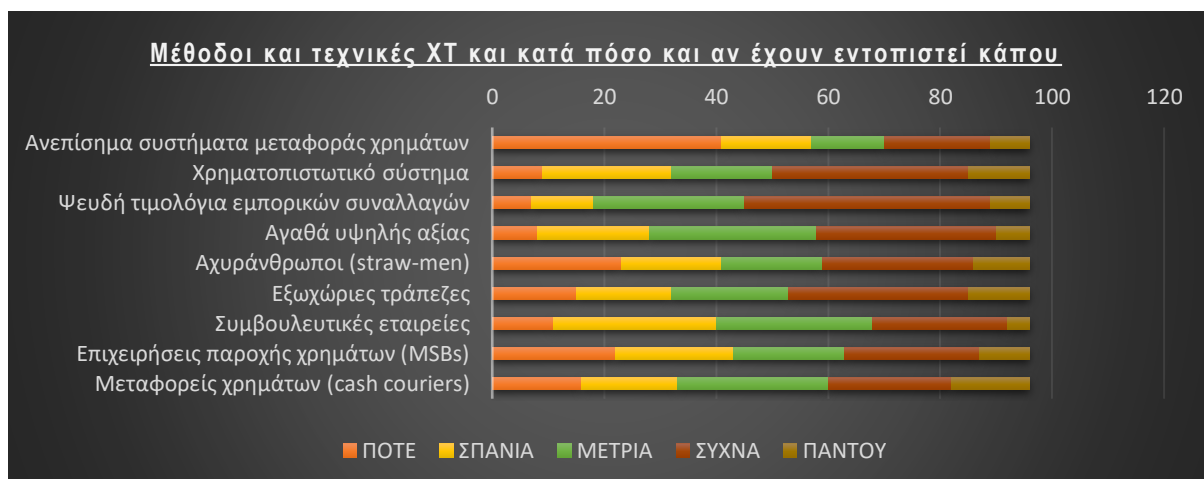

Εικόνα 12: Απαντήσεις στα ερωτήματα 12 & 13 από αριστερά προς δεξιά.

Με τη λογική της ερώτησης 11, δηλαδή με παρουσίαση πίνακα και γραφήματος, παρατηρούμε στον Πίνακα 2 ότι η επιλογή που αναδείχθηκε τις περισσότερες φορές ανά μέθοδο είναι το «**Συχνά**». Τεράστια εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι τα *ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων*, που στην ερώτηση εντός παρενθέσεως τίθεται και η ονομασία Hawala, λαμβάνουν 41 κλικ στο «**Ποτέ**» και 16 στο «**Σπάνια**» (βλ. Εικόνα 13).

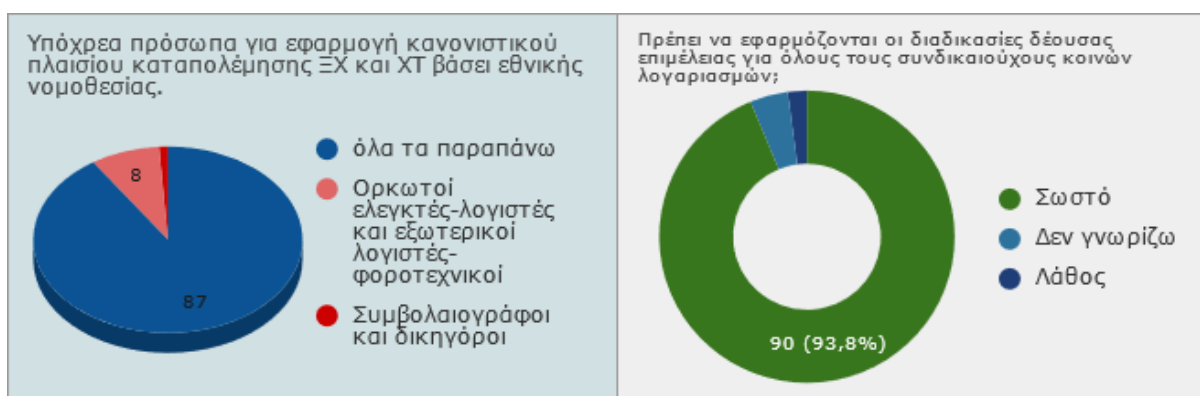
	ΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΜΕΤΡΙΑ	ΣΥΧΝΑ	ΠΑΝΤΟΥ
Ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων	41	16	13	19	7
Χρηματοπιστωτικό σύστημα	9	23	18	35	11
Ψευδή τιμολόγια εμπορικών συναλλαγών	7	11	27	44	7
Αγαθά υψηλής αξίας	8	20	30	32	6
Αχυράνθρωποι (straw-men)	23	18	18	27	10
Εξωχώριες τράπεζες	15	17	21	32	11
Συμβουλευτικές εταιρείες	11	29	28	24	4
Επιχειρήσεις παροχής χρημάτων (MSBs)	22	21	20	24	9
Μεταφορείς χρημάτων (cash couriers)	16	17	27	22	14

Πίνακας 2: Απαντήσεις στο ερώτημα 14.

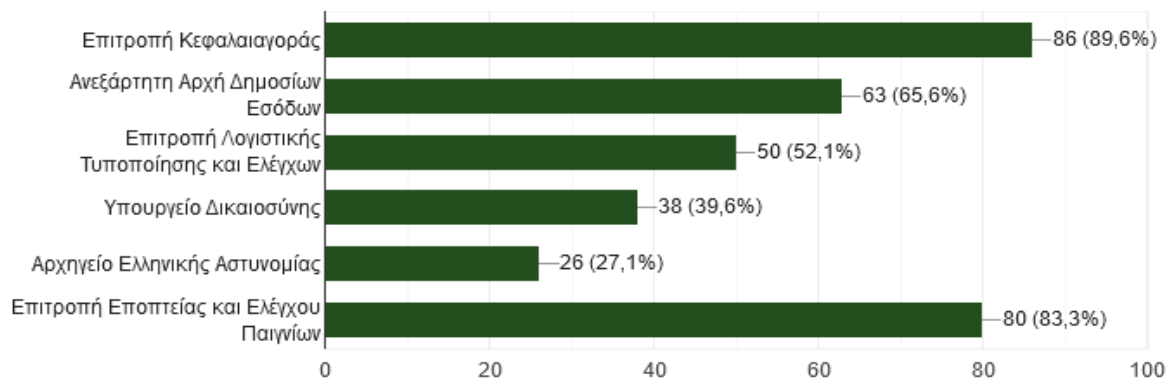
Εικόνα 13: Γράφημα προερχόμενο από τα δεδομένα του Πίνακα 2.

Ο νόμος 4734/2020 ορίζει τα Υπόχρεα Πρόσωπα που οφείλουν να τηρούν τα μέτρα πρόληψης για την αντιμετώπιση των φαινομένων της ΧΤ και της ΝΕΠΔ. Σε μία ερώτηση, που ενείχε και ένα είδος «παγίδας», οι απαντήσεις ήταν πολύ ενθαρρυντικές καθώς το 90,6%, ήτοι 87 άτομα απάντησαν «**Όλα τα παραπάνω**» που είναι το ορθό, ενώ 8 άτομα επέλεξαν τη δεύτερη επιλογή του αριστερού γραφήματος της Εικόνας 14 και ένα άτομο τη δεύτερη επιλογή. Να σημειωθεί ότι στο «**Όλα τα παραπάνω**» συμπεριλαμβάνονται και άλλες 3 επιλογές που δεν ενεργοποιήθηκαν από τους ερωτηθέντες και είναι οι εξής: γ) μεσίτες ακινήτων, δ) καζίνο και πρακτορεία ΟΠΑΠ, ε) ενεχυροδανειστές, αργυραμοιβοί, εκπλειστηριαστές και έμποροι αγαθών μεγάλης αξίας. Εξίσου σαφέστατη και αδιαμφισβήτητη είναι η απάντηση με ποσοστό 93,8% στην ερώτηση 18 για την υποχρέωση των ΠΙ να εφαρμόζουν τις διαδικασίες δέουσας επιμέλειας σε όλους τους συνδικαιούχους των κοινών λογαριασμών. Οι δύο «**Λάθος**» απαντήσεις και οι τέσσερις «**Δεν γνωρίζω**» είναι εντός θεμιτού λάθους.

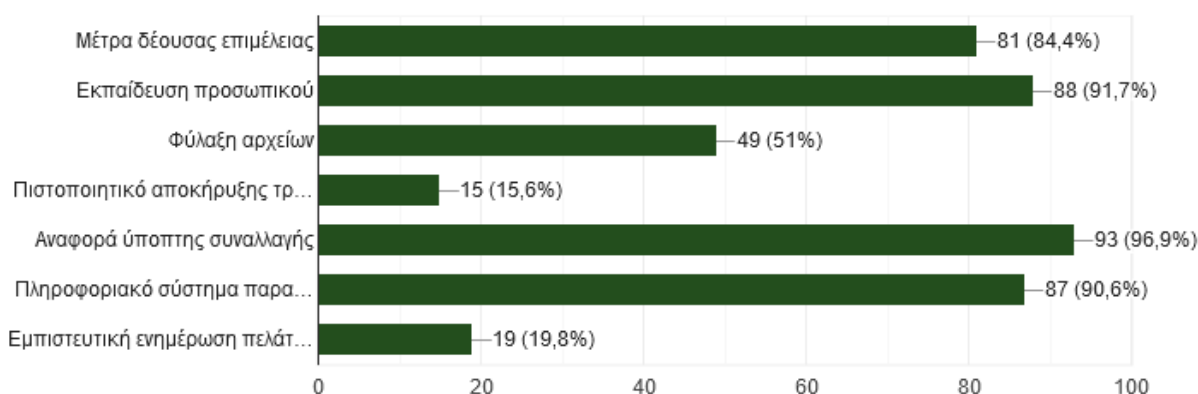
Εικόνα 14: Απαντήσεις στις ερωτήσεις 15 & 18.

Η επόμενη ερώτηση εγκαινιάζει ένα νέο είδος, που επιτρέπει την πολλαπλή καταχώρηση απαντήσεων, με τους ερωτηθέντες να δύνανται να επιλέξουν ακόμα και τις 6 περιπτώσεις, το οποίο είναι και το ορθό στην ερώτηση 16 σχετικά με τις αρμόδιες αρχές εκτός της ΤτΕ που εποπτεύουν τα υπόχρεα -βάσει Ν.4734/2020- πρόσωπα (βλ. Εικόνα 15). Στην υποενότητα 3.3.2 του παρόντος έχει αναλυθεί ποιος κλάδος οικονομικής δραστηριότητας άπτεται σε κάθε ένα από τα παραπάνω όργανα και παρατηρούμε ότι ούτε καν το μισό δείγμα δεν επέλεξε το Υπουργείο Δικαιοσύνης και το αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ..

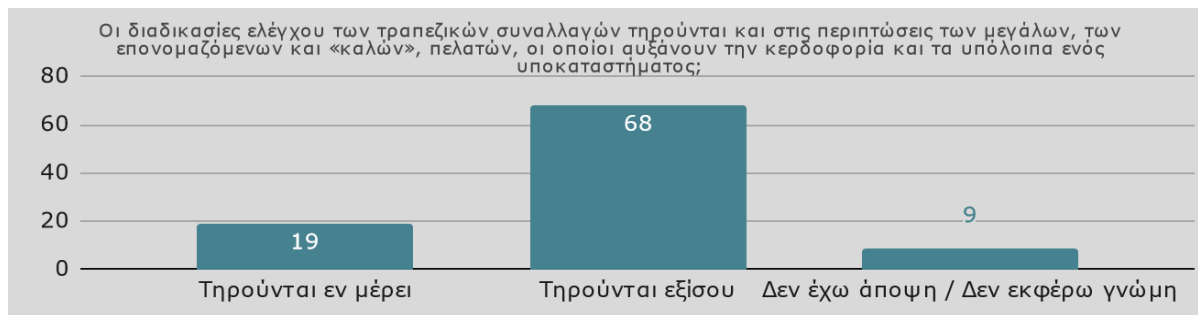
Εικόνα 15: Αρμόδιες εποπτικές αρχές πλην ΤτΕ.

Εν συνεχεία, στην Εικόνα 16 βλέπουμε τις αποκρίσεις των ερωτηθέντων σχετικά με τις μεθόδους αντιμετώπισης της ΧΤ που εφαρμόζουν τα ΠΙ. Να σημειωθεί ότι όπως και στην προηγούμενη ακριβώς περίπτωση, υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών επιλογών, ακόμα και όλων και οι πέντε από τις ορθές, εξαιρουμένης της «Φύλαξης Αρχείων» είχαν υψηλή συχνότητα εμφάνισης, ενώ ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι δύο επιλογές που καταχωρήθηκαν στο ερώτημα με σκοπό τον αποπροσανατολισμό, δηλ. το «Πιστοποιητικό αποκήρυξης τρομοκρατίας» και «Εμπιστευτική ενημέρωση πελάτη», το λεγόμενο tipping-off, έλαβαν 15 και 19 απαντήσεις αντιστοίχως.

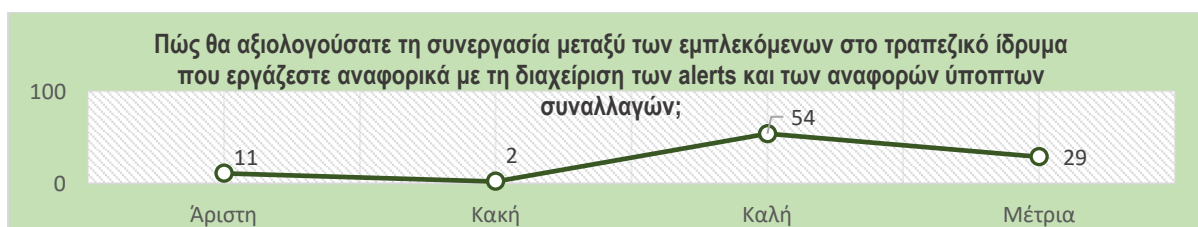
Εικόνα 16: Τρόποι αντιμετώπισης της ΧΤ εκ μέρους των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Το επόμενο (19^ο) ερώτημα αποτελεί ένα από τα μείζονα ζητήματα της νέας τραπεζικής εποχής και ένα θέμα διερεύνησης που αρκετά συχνά καλείται να διαλευκάνει ο Εσωτερικός Έλεγχος και η ΜΚΣ των τραπεζών.

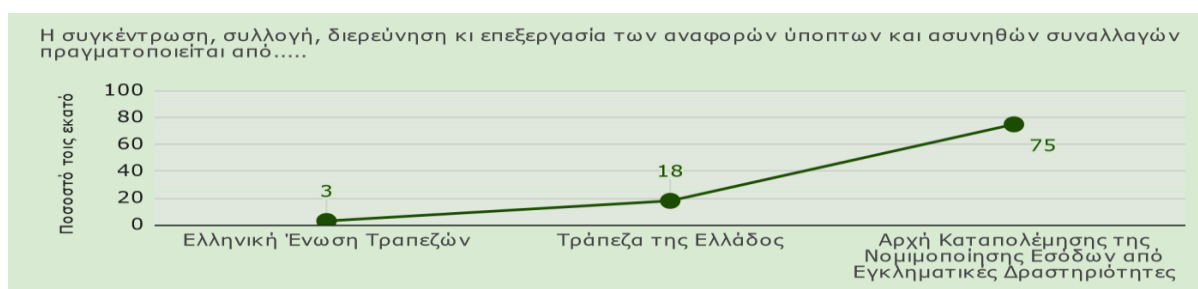
Εικόνα 17: Απαντήσεις ερωτήματος 19.

Στην Εικόνα 17, παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι (70,8%) έχουν απαντήσει ότι οι διαδικασίες τηρούνται εξίσου, δηλαδή στο έπακρο, ενώ περίπου ένας στους πέντε (19,8%) ότι τηρούνται εν μέρει, ενώ μόνο θετικά μπορεί να σχολιαστεί το γεγονός ότι δεν υπάρχει ούτε μία απάντηση «Δεν τηρούνται». Σημαντικά συμπεράσματα εξάγονται και από τις απαντήσεις του 20^{ου} ερωτήματος, όπου περισσότεροι από 2 στους 3 (67,8%) δηλώνουν ως *Καλή* ή *Άριστη* την συνεργασία των εμπλεκόμενων μονάδων, οι λοιποί *Μέτρια*, ενώ μόνο 2,11% *Κακή* και 0% *Χείριστη* (βλ. Εικόνα 18).

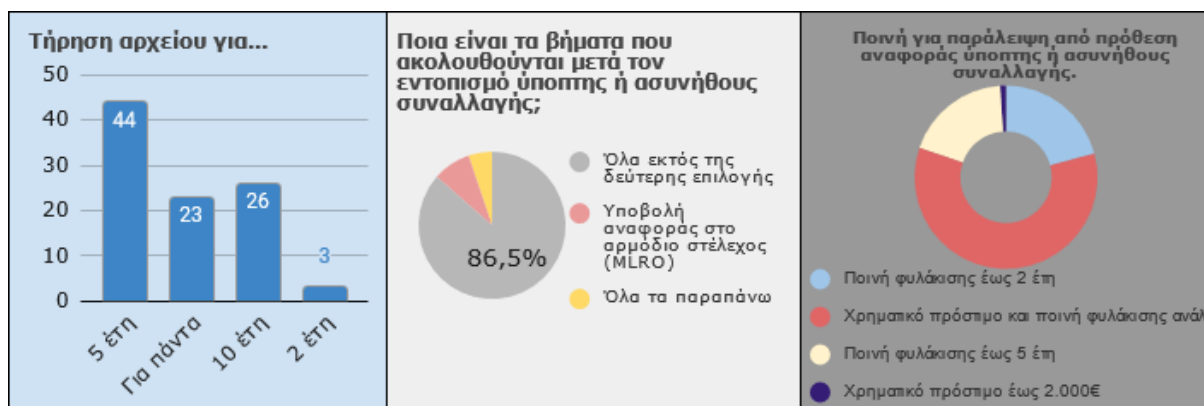
Εικόνα 18: Οι επιλογές των ερωτηθέντων αναφορικά με το 20^ο ερώτημα.

Στην 21^η θέση των ερωτήσεων βρίσκουμε ερώτημα γνώσης αναφορικά με τον οργανισμό που είναι υπεύθυνος για την διερεύνηση και την επεξεργασία των αναφορών ύποπτων και ασυνήθων συναλλαγών, εκτός από την συγκέντρωση και κοινοποίηση τους (για το οποίο είναι υπεύθυνη η ΤτΕ, που μπέρδεψε και συγκέντρωσε το 18,8% των απαντήσεων). Οι 75 από τους 96 απάντησαν ορθά, την Αρχή, ενώ ουδείς επέλεξε την παντελώς άστοχη Γενική Αρχή Δημοσιονομικών Ελέγχων (βλ. Εικόνα 19).

Εικόνα 19: Απαντήσεις για το ερώτημα 21.

Σε συνέχεια ερωτημάτων σχετικών με το κανονιστικό πλαίσιο και την εφαρμογή του στα ΠΙ, παρατηρούμε στην Εικόνα 20 ότι υπάρχουν οι απαντήσεις από τα ερωτήματα 22, 23 και 24. Με εξαίρεση την απάντηση στην ερώτηση για τα βήματα των ΠΙ που ακολουθούν μετά τον εντοπισμό ύποπτης συναλλαγής που επιτεύχθηκε ποσοστό 86,5% (83 σωστές απαντήσεις), στις άλλες δύο δεν είχαμε θετικά αποτελέσματα. Να σημειωθεί ότι η δημοφιλής και ορθή απάντηση «Όλα εκτός της δεύτερης επιλογής» εμπεριέχει την συγκέντρωση πληροφοριών από αξιόπιστες πηγές και υποβολή αναφοράς στο αρμόδιο στέλεχος και αποκλείει την «άμεση ενημέρωση του πελάτη». Χάριν του τελευταίου, είναι εσφαλμένη η επιλογή «Όλα τα παραπάνω». Συνεχίζουμε με την ερώτηση για την τήρηση του αρχείου, όπου μόνο 45,8% είναι το ποσοστό των σωστών αποκρίσεων, με τις λανθασμένες «10 έτη» και «Για πάντα» να συγκεντρώνουν 27,1% και 24% αντιστοίχως. Στην τελευταία ερώτηση της Εικόνας 18, σχετικά με τις ποινικές κυρώσεις που ενεργοποιούνται κατά υπαλλήλου που ηθελημένα δεν αναφέρει ύποπτη συναλλαγή, το ορθό «Ποινή φυλάκισης έως 2 έτη» λαμβάνει 20,8% (20 απαντήσεις) μόλις, με δημοφιλέστερη επιλογή την «Χρηματικό πρόστιμο και ποινή φυλάκισης ανάλογα με το ποσό της υπόθεσης» των 57 (59,4%). Η «Ποινή φυλάκισης έως 5 έτη» απαντήθηκε 18 φορές με ποσοστό 18,8%. Το διαμορφωμένο μοτίβο απαντήσεων καταδεικνύει μη γνώση του άρθρου των ποινικών κυρώσεων στους νόμους που καθορίζουν την καταπολέμηση ΝΕΠΔ και ΧΤ.

Εικόνα 20: Οι απαντήσεις των κατά σειρά ερωτημάτων 22, 23 & 24.

Κλείνοντας την παρουσίαση των αποτελεσμάτων, στην τελευταία ερώτηση (25^η) που έχει ως θέμα τις κυρώσεις (sanctions), δηλ. τα περιοριστικά μέτρα και αποτελείται από προτάσεις, τις οποίες έκρινε το δείγμα περί ορθότητας ή μη. Σε όλες τις περιπτώσεις, έχουν εντοπιστεί σωστά οι λανθασμένες και ορθές προτάσεις, σε μερικές περιπτώσεις, όπως για τα Π.Ε.Π. και για την συναλλαγή των 500€, με συντριπτική πλειοψηφία. Απεναντίας, η πρόταση για την αποτελεσματικότητα κατέστη αρκετά διφορούμενη, με 59 υπέρ και 37 κατά. Η εικόνα 21 περιέχει τις απαντήσεις με τις αντίστοιχες τιμές ανά 96 παρατηρήσεις.

Εικόνα 21: Απαντήσεις ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ στην 25η ερώτηση.

6.4 Στατιστική ανάλυση των δεδομένων

Με τη βοήθεια του Microsoft Excel θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε περαιτέρω τα δεδομένα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Αρχικά στον Πίνακα 3, έχουμε μία ανάλυση με συγκεντρωτικό πίνακα (pivot table), το λεγόμενο crosstabulation, σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία που έχουμε λάβει από τις πρώτες ερωτήσεις. Το συγκριτικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου παρουσίασης είναι ότι μπορούμε να παρατηρήσουμε ταυτόχρονα και συνδυαστικά τις 4 από τις 5 πρώτες ερωτήσεις. Εύκολα διαπιστώνουμε ότι η ηλικιακή ομάδα των 35-44 ετών είναι η επικρατέστερη και αυτή που στελεχώνει όλες τις θέσεις εκτός από τους υψηλά ιστάμενους σε δίκτυο καταστημάτων και κεντρικές υπηρεσίες που επικρατεί η επόμενη ομάδα (45-54 ετών). Επίσης προφανές είναι και το γεγονός ότι η επικράτηση των γυναικών στον τραπεζικό πληθυσμό εντοπίζεται και με ποιοτικά κριτήρια, αφού στελεχώνουν θέσεις ευθύνης και με υψηλό μάλιστα μορφωτικό επίπεδο. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι από τα 29 άτομα που απάντησαν ότι κατέχουν δίπλωμα μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου, οι 23/61 είναι γυναίκες (37,7%) και μόλις 6/35 άντρες (19,4%). Επίσης συνειδητοποιούμε ότι τα 7 νεότερα άτομα του δείγματος (25-34 ετών)

ανήκουν αποκλειστικά στο δυναμικό του δικτύου καταστημάτων, ενώ στις κεντρικές υπηρεσίες οι γυναίκες αν και οριακά λιγότερες (8 έναντι 9), κατέχουν υψηλότερα αξιώματα.

	Άρρεν				Άθροισμα	Θήλυ			Άθροισμα	Γενικό Άθροισμα
Θέση στην τράπεζα	25- 34	35- 44	45- 54	55 + ετών		25- 34	35- 44	45- 54		
Ταμίας	1	10			11	2	8	1	11	22
Απόφοιτος ΔΕ							1		1	1
Απόφοιτος Ι.Ε.Κ. ή Κολεγίου		1			1		1		1	2
Απόφοιτος ΤΕ	1	8			9	1	4	1	6	15
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού		1			1	1	2		3	4
Εξυπηρέτηση πελατείας	1	8			9	2	17	4	23	32
Απόφοιτος Ι.Ε.Κ. ή Κολεγίου		1			1		2	2	4	5
Απόφοιτος ΤΕ		6			6	1	8	2	11	17
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού	1	1			2	1	7		8	10
Εξειδικευμένος σύμβουλος καταστήματος						1	1		2	2
Απόφοιτος ΤΕ							1		1	1
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού						1			1	1
Προϊστάμενος - Υποδιευθυντής - Διευθυντής καταστήματος		3	1	2	6		8	9	17	23
Απόφοιτος ΤΕ		1	1	2	4		2	7	9	13
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού		2			2		6	2	8	10
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία		4	1	2	7		3	2	5	12
Απόφοιτος ΤΕ		3	1	2	6		2	1	3	9
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού		1			1		1	1	2	3
Προϊστάμενος ή Διευθυντής σε κεντρική υπηρεσία			2		2		2	1	3	5
Απόφοιτος Ι.Ε.Κ. ή Κολεγίου			2		2					2
Απόφοιτος ΤΕ							1	1	2	2
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού							1		1	1
Γενικό Άθροισμα	2	25	4	4	35	5	39	17	61	96

Πίνακας 3: Δημογραφικά στοιχεία του δείγματος με "Θέση στην Τράπεζα" και "Μορφωτικό Επίπεδο" στις σειρές και "Ηλικία" και "Φύλο" στις στήλες

6.4.1 Βαθμός κατάρτισης για αντιμετώπιση των φαινομένων του Ξεπλύματος Χρήματος και της Χρηματοδότησης Τρομοκρατίας

Ο μέσος όρος των απαντήσεων στην 6^η ερώτηση είναι 3.65, κάτι που επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό της ενότητας 5.3, όπου παρατηρήσαμε ότι οι περισσότερες απαντήσεις ήταν μεταξύ «Αρκετά» και «Πολύ». Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί βλέπουμε τις απαντήσεις της ερώτησης αναλυμένες ως προς τα έτη προϋπηρεσίας και την θέση του ερωτώμενου στο τραπεζικό ίδρυμα που εργάζεται. Πριν αποτυπώσουμε τα συμπεράσματα του πίνακα, αξίζει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με την ανάλυση παλινδρόμησης που διεξήγαγα, ο **βαθμός σημαντικότητας F** είναι κοντά στο μηδέν, ενώ το **p-value** για τα έτη προϋπηρεσίας και για την θέση εργασίας είναι αντιστοίχως 0,001 και 0,165 που σημαίνει ότι μόνο η ανεξάρτητη μεταβλητή των ετών προϋπηρεσίας είναι στατιστικά σημαντική.

Παρόμοιο αποτέλεσμα λαμβάνουμε και από την **συσχέτιση** των μεταβλητών. Εφαρμόζοντας την στατιστική συνάρτηση CORREL στο Excel, μία φορά για τα έτη προϋπηρεσίας και μία για την θέση εργασίας, είχαμε τις τιμές 0,41 και 0,2995 που σημαίνουν ότι στην πρώτη περίπτωση έχουμε μέτριας έντασης θετική συσχέτιση, ενώ στη δεύτερη περίπτωση δεν εντοπίζεται ουδεμία συσχέτιση.

Σχετικά με τις παρατηρήσεις επί του πινακίου, βλέπουμε ξεκάθαρα ότι όσο μεγαλώνει η εργασία εμπειρία, εκλείπει η επιλογή «Λίγο». Οι 5 ερωτηθέντες που απάντησαν το παραπάνω είχαν 1 έως 16 έτη προϋπηρεσίας. Εκ των 12 ατόμων που επέλεξαν το «Πλήρως» ως απάντηση τους, παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία είναι είτε υψηλόβαθμα στελέχη είτε στελέχη σε κεντρική υπηρεσία (υποθετικά στη ΜΚΣ).

Θέση στην τράπεζα / έτη προϋπηρεσίας	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ	ΠΛΗΡΩΣ	Άθροισμα
1 έως 8 έτη	2	1	2		5
Ταμίας	1	1	1		3
Εξυπηρέτηση πελατείας	1		1		2
9 έως 16 έτη	3	26	24	3	56
Ταμίας		8	7		15
Εξειδικευμένος σύμβουλος καταστήματος	1		1		2
Εξυπηρέτηση πελατείας	1	13	8		22
Προϊστάμενος - Υποδιευθυντής - Διευθυντής καταστήματος		2	4	2	8
Προϊστάμενος ή Διευθυντής σε κεντρική υπηρεσία	1		1		2
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία		3	3	1	7
17 έως 24 έτη		5	15	3	23
Ταμίας			3	1	4
Εξυπηρέτηση πελατείας		3	5		8
Προϊστάμενος - Υποδιευθυντής - Διευθυντής καταστήματος		2	5	1	8
Προϊστάμενος ή Διευθυντής σε κεντρική υπηρεσία			1		1
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία			1	1	2
25 και άνω έτη		3	3	6	12

Προϊστάμενος - Υποδιευθυντής - Διευθυντής καταστήματος		2	3	2	7
Προϊστάμενος ή Διευθυντής σε κεντρική υπηρεσία				2	2
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία		1		2	3
Άθροισμα	5	35	44	12	96

Πίνακας 4: Βαθμός κατάρτισης προσωπικού για αντιμετώπιση ΞΧ και ΧΤ συγκριτικά με "Έτη προϋπηρεσίας" και "Θέση εργασίας".

6.4.2 Αριθμός σεμιναρίων ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σχετικών με την πρόληψη των φαινομένων του Ξεπλύματος Χρήματος και της Χρηματοδότησης Τρομοκρατίας

Η στατιστική ανάλυση της εν λόγω ερώτησης είχε προαναγγελθεί από την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της περασμένης ενότητας και η επιλογή της να συγκριθεί με τα αντίστοιχα δεδομένα της Θέσης και των ετών εργασίας αποδεικνύεται επιτυχής αφού σύμφωνα με την ανάλυση παλινδρόμησης που διεξήγαγα, ο **βαθμός σημαντικότητας F** είναι κοντά στο μηδέν, ενώ το **p-value** για τα έτη προϋπηρεσίας και για την θέση εργασίας είναι αντιστοίχως 0,002 και 0,012 που σημαίνει ότι και οι δύο ανεξάρτητες μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντικές, αφού οι τιμές τους είναι μικρότερες του 0,05. Ο υπολογισμός των τιμών της συσχέτισης των μεταβλητών αναδεικνύει μέτριας έντασης θετική συσχέτιση και για τις δύο περιπτώσεις, αφού κατά την χρήση της στατιστικής συνάρτησης CORREL στο Excel, μία φορά για τα έτη προϋπηρεσίας και μία για την θέση εργασίας, είχαμε τις τιμές 0,434 και 0,399 αντίστοιχα.

Θέση εργασίας / Έτη προϋπηρεσίας	Κανένα	1	2	3	4+	Άθροισμα
Ταμίας	1	10	7	1	3	22
1 έως 8 έτη	1	1	1			3
9 έως 16 έτη		8	6		1	15
17 έως 24 έτη		1		1	2	4
Εξειδικευμένος σύμβουλος καταστήματος		1			1	2
9 έως 16 έτη		1			1	2
Εξυπηρέτηση πελατείας	3	8	9	8	4	32
1 έως 8 έτη	1		1			2
9 έως 16 έτη	2	6	6	4	4	22
17 έως 24 έτη		2	2	4		8
Προϊστάμενος-Υποδιευθυντής-Διευθυντής καταστήματος		1	4	6	12	23
9 έως 16 έτη		1	1	3	3	8
17 έως 24 έτη			1	2	5	8
25 και άνω έτη			2	1	4	7
Προϊστάμενος ή Διευθυντής σε κεντρική υπηρεσία	1		1		3	5
9 έως 16 έτη	1				1	2
17 έως 24 έτη					1	1
25 και άνω έτη			1		1	2
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία	1	1	2	2	6	12
9 έως 16 έτη	1	1	2		3	7
17 έως 24 έτη				1	1	2
25 και άνω έτη				1	2	3
Άθροισμα	6	21	23	17	29	96

Πίνακας 5: Αριθμός σεμιναρίων που έχει παρακολουθήσει το προσωπικό για πρόληψη ΞΧ και ΧΤ συγκριτικά με "Θέση εργασίας" και "Έτη προϋπηρεσίας".

Αναλύοντας τον Πίνακα 5, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια κανονικότητα στα στοιχεία που λαμβάνουμε. Φαίνεται λοιπόν ότι οι τράπεζες λειτουργούν ορθά αναφορικά με την επιμόρφωση του προσωπικού σχετικά με την πρόληψη των φαινομένων. Μόνη παραφωνία το γεγονός ότι οι ταμίες που αποτελούν την «πρώτη γραμμή» αναχαίτισης των φαινομένων θα έπρεπε να είχαν περισσότερα σεμινάρια με στόχο την επανάληψη και επικαιροποίηση των γνώσεων, καθώς όπως έχει αναλυθεί, οι δράστες είναι πολυμήχανοι και εφευρετικοί. Κατά τα άλλα, ο γενικός κανόνας δείχνει αναλογική αύξηση του αριθμού με τα έτη αλλά και την θέση ευθύνης.

Απόλυτα λογικά τα ευρήματα και του Πίνακα 6, καθώς διακρίνεται μια θετική σχέση μεταξύ των παραπάνω αναλυμένων ερωτήσεων. Μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι ακραίες περιπτώσεις των ατόμων με κανένα σεμινάριο στο ενεργητικό τους που δήλωσαν ότι κατέχουν τα ζητήματα ΕΧ και ΧΤ με βαθμολογία 2/5 και 3/5, ενώ πλήρως καταρτισμένα (5/5) δηλώνουν 3 άτομα με παρακολούθηση 2 ή 3 σεμιναρίων. Αυτοπεποίθηση που μπορεί να εκπορεύεται από την θέση εργασίας ή ίδια γνώση.

Αριθμός Σεμιναρίων/Εκπαιδευτικών προγραμμάτων	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ	ΠΛΗΡΩΣ	Άθροισμα
Κανένα	4	2			6
1	1	14	6		21
2		10	11	2	23
3		4	12	1	17
4 και περισσότερα		5	15	9	29
Άθροισμα	5	35	44	12	96

Πίνακας 6: Συσχέτιση αριθμού σεμιναρίων και βαθμού κατάρτισης.

6.4.3 Η αρνητική απάντηση σχετικά με τη συνολική εκπαίδευση του προσωπικού

Κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της 9^{ης} ερώτησης, δόθηκε βαρύτητα στα 7 άτομα που συνειδητά επέλεξαν την απάντηση «Όχι». Την εν λόγω στάση θα επιχειρήσω να αναλύσω στην παρούσα υποενότητα, παρά το γεγονός ότι η συσχέτιση των απαντήσεων με το φύλο, την ηλικία, την θέση στην τράπεζα και τις σπουδές των ερωτηθέντων δεν εντοπίζεται με στατιστικό τρόπο (καμία συσχέτιση και αποδοχή της μηδενικής υπόθεσης για στατιστική σημαντικότητα, αφού όλα τα p-value των ανεξάρτητων μεταβλητών είναι μεγαλύτερα του 0,05). Στον συγκεντρωτικό Πίνακα 7 λοιπόν παρατηρούμε ότι όσοι αποκρίθηκαν αρνητικά προέρχονται από την επικρατούσα ηλικιακή ομάδα πλην μίας συναδέλφου που είναι στην προηγούμενη,

είναι 4 άνδρες και 3 γυναίκες, και οι περισσότεροι προέρχονται από το δίκτυο καταστημάτων και συγκεκριμένα είναι υπάλληλοι εξυπηρέτησης πελατείας.

Ερωτηθέντες που απάντησαν ΌΧΙ	Εξυπηρ. Πελατείας	Προϊστ.-Υποδ.-Δ/ντής καταστήματος	Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία	Ταμίας	Άθροισμα
Άρρεν	2	1		1	4
Απόφοιτος Ι.Ε.Κ./Κολεγίου					
35 - 44 ετών	1			1	2
Απόφοιτος ΤΕ					
35 - 44 ετών	1	1			2
Θήλυ	2		1		3
Απόφοιτος ΤΕ					
35 - 44 ετών			1		1
Κάτοχος Master/PhD					
25 - 34 ετών	1				1
35 - 44 ετών	1				1
Άθροισμα	4	1	1	1	7

Πίνακας 7: Οι αρνητικές απαντήσεις στο ερώτημα 9 κατά θέση στη τράπεζα και σε σχέση με φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο.

Ουσιαστικά εκθέτω τα συγκεκριμένα στοιχεία, καθώς ήταν από τα λίγα θέματα που θίχτηκαν σε έτερο χρόνο συζητώντας δια ζώσης ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με τους ερωτηθέντες. Όλοι εξέθεσαν την επιχειρηματολογία τους και τους λόγους που πιστεύουν ότι δεν απαιτείται η εκπαίδευση του συνόλου του προσωπικού αλλά μόνο των εμπλεκόμενων σε συναλλαγές πελατών. Υπάρχει μια λογική σε αυτό, αλλά είναι τόσο περίπλοκος ο τρόπος δράσης των εμπλεκόμενων στο φαινόμενο της ΧΤ που πραγματικά είμαι υπέρ της καθολικής εκπαίδευσης.

6.4.4 Βαθμός ύπαρξης φαινομένου της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας στην χώρα μας μέσω των πιστωτικών ιδρυμάτων

Στον Πίνακα 8 διατυπώνονται οι προτιμήσεις των ερωτηθέντων στην ερώτηση του θέματος της υποενότητας συναρτήσεως του επιπέδου μόρφωσης τους. Τον συγκεκριμένο πίνακα με τις παρατηρούμενες τιμές και τις αναμενόμενες που υπολόγισα, χρησιμοποίησα για να υπολογίσω το χ^2 μέσω της συνάρτησης CHISQ.TEST του Excel με το αποτέλεσμα όμως να είναι 0,398 δηλαδή πολύ μεγαλύτερο του 0,05. Επίσης ο δείκτης συσχέτισης μεταξύ των στοιχείων των σειρών και στηλών του πίνακα είναι -0,028 επιβεβαιώνοντας το παραπάνω, ότι δηλαδή δεν υπάρχει καμία συσχέτιση μεταξύ τους. Μόνο λοιπόν παρατηρώντας το pivot table μπορούμε να σταθούμε στο ποσοστό 15,6% (15/96) που δεν απάντησαν είτε επειδή δεν γνώριζαν είτε

επειδή δεν επιθυμούσαν να εκφραστούν και οι οποίοι είναι σε μεγάλη ποσότητα απόφοιτοι Κολεγίου ή ΙΕΚ και κάτοχοι ανώτατου πτυχίου.

Επίπεδο σπουδών	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	ΔΓ/ΔΑ	Άθροισμα
Απόφοιτος ΔΕ				1		1
Απόφοιτος Ι.Ε.Κ./Κολεγίου	1	2	2	1	3	9
Απόφοιτος ΤΕ	4	15	24	7	7	57
Κάτοχος Master/PhD	1	12	8	3	5	29
Άθροισμα	6	29	34	12	15	96

Πίνακας 8: Βαθμός ύπαρξης φαινομένου ΧΤ και μορφωτικό επίπεδο.

6.4.5 Η απάντηση στο ερώτημα σχετικά με την Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (F.A.T.F.)

Ο συγκεκριμένος οργανισμός έχει καθορίσει το 40% τουλάχιστον του Κανονισμού Κανονιστικής Συμμόρφωσης των ΠΠ. Αναφορικά με την ομάδα ερωτήσεων γνώσεων, λοιπόν, θεώρησα ότι θα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχών απαντήσεων, καθώς εμπεριείχε και την πληροφόρηση περί 40+9 Συστάσεων. Το αποτέλεσμα δεν ήταν απογοητευτικό βέβαια, αλλά 26% απάντησαν λανθασμένα και αυτό θα επιχειρήσω να αναλύσω μέσω του Πίνακα 9.

ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ	Δ.Ν.Τ.	Ο.Η.Ε.	F.A.T.F.	World Bank	Άθροισμα
Ταμίας	1	6	11	4	22
Εξυπηρέτηση πελατείας		6	22	4	32
Εξειδικευμένος σύμβουλος καταστήματος		1	1		2
Προϊστάμενος-Υποδιευθυντής-Διευθυντής καταστήματος		1	21	1	23
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία		1	11		12
Προϊστάμενος ή Διευθυντής σε κεντρική υπηρεσία			5		5
Άθροισμα	1	15	71	9	96

Πίνακας 9: Απαντήσεις για τον οργανισμό που εξέδωσε 40+9 Συστάσεις σε σχέση με την θέση που κατέχει στην τράπεζα.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι περισσότερες λανθασμένες επιλογές, ποσοστιαία (50%) αλλά και σε καθαρό αριθμό (11), προέρχονται από τους Ταμίες, ενώ αρκετά λάθη εντοπίζονται και από τους υπαλλήλους εξυπηρέτησης πελατείας. Στις υπόλοιπες βαθμίδες βελτιώνονται οι απαντήσεις, με εξαίρεση τους εξειδικευμένους συμβούλους (1/2 απαντά σωστά), ενώ θεαματικό είναι το ότι στις απαντήσεις που προέρχονται από κεντρικές υπηρεσίες, παρατηρούμε μόνο μία λανθασμένη απάντηση στις 17 συνολικά. Στατιστικά δεν προκύπτει

κάποια συσχέτιση μεταξύ των στοιχείων του πίνακα, ούτε κάποια στατιστική σημαντικότητα (δείκτης Σημαντικότητας- $F=p\text{-value}(x)=0,16$ και δείκτης συσχέτισης= $-0,144$), αλλά τα ανωτέρω εξαγόμενα συμπεράσματα από την ανάλυση μας βοηθούν στην αποκρυπτογράφηση των απαντήσεων και στα 'κενά' γνώσεων του προσωπικού.

6.4.6 Ανάλυση της συχνότητας εμφάνισης της μεθόδου των ανεπίσημων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων (π.χ. Hawala)

Από την πρώτη στιγμή της μελέτης των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου, μου έκανε σθεναρή εντύπωση το υψηλό ποσοστό που δήλωσε ότι δεν έχει συναντήσει *Ποτέ* τον όρο Hawala που ηθελήμένα και προς ενεργοποίηση της μνήμης είχα προσθέσει στο 14^ο ερώτημα. Σκοπός λοιπόν του παρόντος είναι να εξετάσει ποιοι ήταν οι 41 του δείγματος (ήτοι 42,7%) που δεν έχουν ακούσει ή διαβάσει για το σύστημα Hawala, που χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον σε επιθέσεις στις Η.Π.Α. και αλλού. Η ηλικία του δείγματος είναι τέτοια ώστε αποκλείω το ενδεχόμενο να μην διάβασε ένα από τα δημοσιεύματα του τύπου περί των ετών 2004-2005 αναφορικά με την χρήση της εν λόγω μεθόδου από την Al-Qaeda για χρηματοδότηση των επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Και αν αυτό δεν συνέβη, θεωρώ παράδοξο τα 12 από τα 41 άτομα να έχουν παρακολουθήσει 4 ή και περισσότερα σεμινάρια / εκπαιδευτικά προγράμματα (βλ. Πίνακα 10), και να μην έγινε αναφορά στον εξεταζόμενο όρο.

Φύλο / Θέση απασχόλησης	Κανένα	1	2	3	4+	Άθροισμα
Άρρεν	1	1	9	2	2	15
Ταμίας		1	4		1	6
Εξυπηρέτηση πελατείας	1		3			4
Προϊστ.-Υ/δντης- Δ/ντής καταστήματος			2	2		4
Προϊστ. ή Δ/ντής σε κεντρική υπηρεσία					1	1
Θήλυ	3	5	3	5	10	26
Ταμίας		2		1	1	4
Εξυπηρέτηση πελατείας	1	3	3	3	1	11
Εξειδικευμένος σύμβουλος καταστήματος					1	1
Προϊστ.-Υ/δντης- Δ/ντής καταστήματος				1	5	6
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία	1				2	3
Προϊστ. ή Δ/ντής σε κεντρική υπηρεσία	1					1
Άθροισμα	4	6	12	7	12	41

Πίνακας 10: Οι 41 απαντήσεις "Ποτέ" συγκριτικά με αριθμό σεμιναρίων, φύλο και θέση.

Επίσης παρατηρούμε ότι από τα 41 άτομα, τα 25 αποτελούν χαμηλόβαθμα στελέχη του δικτύου καταστημάτων, ενώ και τα 10 υψηλόβαθμα στελέχη του δικτύου είναι εξίσου αξιοσημείωτο. Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η εν λόγω μέθοδος δεν άπτεται άμεσα στην

αρμοδιότητα του τραπεζοϋπαλλήλου, αλλά έμμεσα, καθώς οι λειτουργοί των ανταποκριτικών γραφείων τέτοιων συστημάτων αναπόφευκτα κάποια στιγμή χρησιμοποιούν και το χρηματοπιστωτικό σύστημα για να μεταφέρουν χρήματα που προέρχονται από το ύποπτο αντικείμενο εργασιών των επιχειρήσεων τους.

6.4.7 Επεξήγηση απαντήσεων ερωτήματος 16 σχετικά με τις αρμόδιες αρχές

Σε όλες τις περιπτώσεις επεξεργασίας απαντήσεων που προέρχονται από ερωτήσεις που επιτρέπουν την επιλογή περισσότερων της μίας απάντησης και εν προκειμένω και των έξη (6), δηλαδή του συνόλου των επιλογών, αντιμετωπίζονται προβλήματα αποτύπωσης και δυσχεραίνει η ορθή ανάλυση. Στην ενότητα 5.3 παρέθεσα το γράφημα αποτελεσμάτων που προκύπτει από την εφαρμογή Google Forms με ουσιαστική πληροφόρηση μόνο το ποσοστό που επέλεξε την εκάστοτε επιλογή. Με τη βοήθεια συγκεντρωτικού πίνακα και περαιτέρω ανάλυσης του συγγραφέα του παρόντος, δημιούργησα τον Πίνακα 11, όπου μπορούμε να παρατηρήσουμε πόσοι ερωτηθέντες επέλεξαν τον εκάστοτε συνδυασμό επιλογών.

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΕΠΙΛΟΓΩΝ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Όλες οι αρμόδιες αρχές	3	7	10
Όλες εκτός από (1): Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς		1	1
Όλες εκτός από (1): Ε.Ε.Ε.Π.		1	1
Όλες εκτός από (1): Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ.	1	3	4
Όλες εκτός από (1): Ε.Λ.Τ.Ε.	1	3	4
Όλες εκτός από (1): Υπουργείο Δικαιοσύνης		1	1
Όλες εκτός από (2): Ε.Λ.Τ.Ε. και Υπουργείο Δικαιοσύνης		1	1
Όλες εκτός από (2): Υπουργείο Δικαιοσύνης και Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ.	3	10	13
Όλες εκτός από (2): Ε.Λ.Τ.Ε. και Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ.	3	1	4
Όλες εκτός από (2): Α.Α.Δ.Ε. και Υπουργείο Δικαιοσύνης	1		1
Όλες εκτός από (2): Α.Α.Δ.Ε. και Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ.		2	2
Όλες εκτός από (2): Α.Α.Δ.Ε. και Ε.Λ.Τ.Ε.	1	2	3

Πίνακας 11: Κάθε δυνατός συνδυασμός επιλογών 6/6 έως 4/6 στο ερώτημα 16.

Στην πρώτη σειρά υπάρχει η ορθή επιλογή και των έξη αρμοδίων αρχών εκτός της ΤτΕ που προβλέπονται από τον Ν.4734/2020 και παρατηρούμε ότι είναι 10 άτομα, δηλαδή ποσοστό 10,4% επί του δείγματος. Ακολούθως έχουμε τις περιπτώσεις που επιλέχθηκαν 5 από τις 6 αρμόδιες αρχές, οι οποίες είναι έντεκα (11), που ισούται με ποσοστό 11,5%. Τέλος, όπως θα ανέμενε κανείς, το ποσοστό βελτιώνεται για τις περιπτώσεις που επελέγησαν τέσσερις από τις έξη αρμόδιες αρχές, με το 25% του δείγματος να δρα κατά αυτόν τον τρόπο (24/96).

Σημειωτέον ότι στον πίνακα εμφανίζονται αναλυτικά και ποια/ποιες αρμόδιες αρχές έχει αφαιρεθεί εκτός επιλογής σε κάθε δυνατό συνδυασμό. Αξιοσημείωτη η δημοφιλής επιλογή όλων εκτός από Υπ. Δικαιοσύνης και Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ. που κέρδισε τις προτιμήσεις 13 ατόμων.

5.4.8 Επεξήγηση απαντήσεων ερωτήματος 17 σχετικά με τα μέτρα αντιμετώπισης

Στην ίδια λογική με την προηγούμενη υποενότητα και με αυξημένη αναγκαιότητα ανάλυσης καθώς στις επτά επιλογές εμπεριέχονται και δύο λανθασμένες [το Πιστοποιητικό αποκήρυξης τρομοκρατίας και η Εμπιστευτική ενημέρωση πελάτη περί υποψιών εναντίον του (*tipping-off*)]. Οι ορθές πέντε είναι οι εξής: 1) Μέτρα δέουσας επιμέλειας, 2) Εκπαίδευση προσωπικού, 3) Φύλαξη αρχείων, 4) Αναφορά ύποπτης συναλλαγής, 5) Πληροφοριακό σύστημα παρακολούθησης συναλλαγών.

Στον Πίνακα 12 εμφανίζονται στην πρώτη σειρά οι άνδρες και οι γυναίκες που απαρτίζουν τα 32 άτομα που ορθά επέλεξαν τις 5 παραπάνω σωστές μεθόδους. Το ποσοστό των 33,33%, δηλαδή ένας στους τρεις, είναι διόλου ευκαταφρόνητο. Βέβαια η ερώτηση δεν ήταν μεγάλης δυσκολίας, και αυτό επιβεβαιώνεται από τις δύο επόμενες σειρές, όπου υπάρχουν όσοι απάντησαν τις ορθές 5 εκτός της Φύλαξης αρχείων ή του Πληροφοριακού συστήματος παρακολούθησης συναλλαγών, με 19 και 3 συναδέλφους αντιστοίχως, με το συνολικό ποσοστό των 22 να αγγίζει το 23%. Τέλος, να μνημονεύσουμε και τους 13 συναδέλφους (ποσοστό 13,5%) που εκτός από τις 5 ορθές απαντήσεις, επέλεξαν και μια εκ των λανθασμένων ή δύο (βλ. τελευταία σειρά του Πίνακα 12) που σημαίνει ότι δύο (2) άντρες και τέσσερις (4) γυναίκες επέλεξαν όλες τις μεθόδους. Τέλος, για την ιστορία, 27 συνάδελφοι εκ των 96, δηλαδή ποσοστό 28,1% επέλεξαν ένα ή και τα δύο λανθασμένα πεδία.

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΕΠΙΛΟΓΩΝ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Όλες οι ορθές (5) απαντήσεις.	9	23	32
Οι ορθές (4) απαντήσεις εκτός της Φύλαξης αρχείων.	9	10	19
Οι ορθές (4) απαντήσεις εκτός του Πληροφοριακού συστήματος παρακολούθησης συναλλαγών.	1	2	3
Οι ορθές (5) απαντήσεις συν μία (1) λανθασμένη περί tipping-off.	1	1	2
Οι ορθές (5) απαντήσεις συν μία (1) λανθασμένη περί πιστοποιητικού.		5	5
Οι ορθές (5) απαντήσεις συν τις δύο (2) λανθασμένες.	2	4	6

Πίνακας 12: Συνδυασμοί που περιέχουν 4-5 ορθές επιλογές και επιπρόσθετα 1-2 λανθασμένες.

6.4.9 Τήρηση διαδικασιών ελέγχου σε «καλούς» πελάτες συγκριτικά με την θέση απασχόλησης στο τραπεζικό ίδρυμα

Οι απαντήσεις σχετικά με το ερώτημα 19 είναι κατηγορηματικά εναντίον της οποιαδήποτε υποψίας για ευνοϊκή μεταχείριση κερδοφόρων πελατών. Στην εν λόγω υποερώτηση πειραματίστηκα αρκετά αναφορικά με ποια δεδομένα να συσχετίσω τις απαντήσεις του ερωτήματος και η πρώτη απόπειρα που απέδωσε τουλάχιστον στατιστική σημαντικότητα ήταν τα έτη προϋπηρεσίας ($p\text{-value}_x = 0,007$). Ο συντελεστής συσχέτισης όμως είναι στο **0,27** οπότε δεν υπάρχει **καμία συσχέτιση** μεταξύ των δύο, κάτι που επιβεβαίωσα και στην απεικόνιση του συγκεντρωτικού πίνακα. Ο Πίνακας 13 όμως που αντιπαραβάλλει τα δεδομένα με την θέση απασχόλησης των ερωτηθέντων είναι αποκαλυπτικός, παρόλο που η σχέση των δύο μεταβλητών είναι **στατιστικά ασήμαντη** (Σημαντικότητα $F=0,393 > 0,05$) και **ανύπαρκτη η συσχέτιση** τους ($CORREL=0,082$).

Εκ πρώτης όψεως αυτό που εντυπωσιάζει είναι η παντελής απουσία της 4^{ης} επιλογής «Δεν τηρούνται» και σε δεύτερη ανάγνωση η επικράτηση της επιλογής «Τηρούνται εξίσου» με εκκωφαντική συμμετοχή σε αυτό από όλες τις θέσεις απασχόλησης πλην των *ταμιών*. Μόνο στους *ταμίες* παρατηρούμε ότι σε ποσοστό 50% (11/22) δηλώνουν ότι οι διαδικασίες τηρούνται εν μέρει. Το επόμενο ποσοστό που πλησιάζει είναι εκείνο των *στελεχών σε κεντρική υπηρεσία* με το 25% (2/8). Αναφορικά με την επιλογή «Δεν έχω άποψη/Δεν εκφέρω γνώμη» βλέπουμε ότι υπάρχει ένα μικρό ποσοστό εντός φυσιολογικών ορίων που εκμεταλλεύεται τη συγκεκριμένη εναλλακτική, ενώ την επιλέγουν και 4 από τα 17 μέλη κεντρικών υπηρεσιών με πιθανή την περίπτωση άγνοιας της εξυπηρέτησης πελατείας.

Θέση απασχόλησης στο ΠΙ	Δεν έχω άποψη / Δεν εκφέρω γνώμη	Τηρούνται εν μέρει	Τηρούνται εξίσου	Άθροισμα
Ταμίας	2	11	9	22
Εξυπηρέτηση πελατείας	3	4	25	32
Εξειδικευμένος σύμβουλος καταστήματος			2	2
Προϊστ.-Υποδ.-Δ/ντής καταστήματος		2	21	23
Προϊστ. ή Δ/ντής σε κεντρική υπηρεσία	2		3	5
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία	2	2	8	12
Άθροισμα	9	19	68	96

Πίνακας 13: Απαντήσεις για τήρηση διαδικασιών ανά θέση εργασίας στην τράπεζα.

6.4.10 Ανάλυση απαντήσεων ανάλογα με την θέση απασχόλησης στην τράπεζα σχετικά με τον χρόνο τήρησης αρχείου

Ιδιαίτερη αίσθηση προκάλεσε η αποτύπωση των απαντήσεων σχετικά με το ερώτημα 22 του ερωτηματολογίου. Η ορθή απάντηση είναι τα 5 έτη που είναι μεν η δημοφιλέστερη, αλλά με ισχύο ποσοστό της τάξης του 45,8%, δηλαδή οι λανθασμένες επιλογές υπερτερούν. Να σημειωθεί ότι εντοπίζεται μέτριας έντασης αρνητική συσχέτιση, αφού ο συντελεστής συσχέτισης ισούται με -0,324 μεταξύ θέσης απασχόλησης και χρόνου τήρησης αρχείου. Επιπροσθέτως η στατιστική σχέση των δυο είναι σημαντική αφού το p-value που ισοδυναμεί με τον δείκτη σημαντικότητας F προσεγγίζουν το **μηδέν (0,0012)**.

Θέση απασχόλησης στο ΠΙ	2 έτη	5 έτη	10 έτη	Για πάντα	Σύνολο
Ταμίας		8	5	9	22
Εξυπηρέτηση πελατείας	2	10	10	10	32
Εξειδικευμένος σύμβουλος καταστήματος		1		1	2
Προϊστ.-Υποδ/ντής-Δ/ντής καταστήματος	1	12	7	3	23
Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία		10	2		12
Προϊστ. ή Δ/ντής σε κεντρική υπηρεσία		3	2		5
Σύνολο	3	44	26	23	96

Πίνακας 14: Απαντήσεις για τήρηση αρχείου ανά θέση απασχόλησης.

Την καλύτερη επίδοση (βλ. Πίνακα 14) καταγράφουν τα στελέχη σε κεντρική υπηρεσία, αφού 10/12 (ποσοστό 83,33%) απαντούν σωστά και οι 2 εσφαλμένες είναι 10 έτη, που πλησιάζει το ορθό αν συνυπολογίσουμε τις πιθανές παρατάσεις στην τήρηση αρχείου που προβλέπει ο σχετικός νόμος. Στον αντίποδα, την χειρότερη επίδοση έχουν οι υπάλληλοι εξυπηρέτησης πελατείας που έχουν καλύψει όλες τις πιθανές επιλογές και έχουν λάβει ποσοστό επιτυχίας ίσο με 31,25%. Λίγο καλύτεροι οι ταμίες με 36,36% αλλά προς υπεράσπιση τους δεν είναι αρμοδιότητα τους η τήρηση αρχείου, ενώ όλοι οι υπόλοιποι έχουν επιδόσεις άνω του 50%.

6.4.11 Ανάλυση απαντήσεων ερωτήματος 24 συγκριτικά με τον αριθμό σεμιναρίων

Η ερώτηση που αποκάλυψε πλήρη άγνοια για τα επακόλουθα της μη συμμόρφωσης με τον νόμο 4734/2020 και γενικά με τους κανόνες που απορρέουν από τις Συστάσεις της FATF είναι η 24^η και ο Πίνακας 15 θα μας δια φωτίσει σχετικά με τις ελλείψεις στο εν λόγω ζήτημα. Καταρχάς να επισημάνω ότι οποιαδήποτε συσχέτιση προσπάθησα να φτιάξω (έτη προϋπηρεσίας, θέση απασχόλησης, αριθμός σεμιναρίων/εκπαιδευτικών προγραμμάτων) απέβη άκαρπη, αφού ο συντελεστής συσχέτισης ήταν **κοντά στο μηδέν** και ο δείκτης σημαντικότητας F, που εξαγόταν από την απλή παλινδρόμηση, πάντα **μεγαλύτερος του ποθιτού 0,05**.

Ενδεχόμενη ποινή	Κανένα	1	2	3	4 +	Άθροισμα
Χρηματικό πρόστιμο έως 2.000€	1					1
Ποινή φυλάκισης έως 2 έτη		4	5	3	8	20
Χρηματικό πρόστιμο και ποινή φυλάκισης ανάλογα με το πόσο της υπόθεσης	4	15	14	10	14	57
Ποινή φυλάκισης έως 5 έτη	1	2	4	4	7	18
Άθροισμα	6	21	23	17	29	96

Πίνακας 15: Απαντήσεις στο ερώτημα 24 ανάλογα τον αριθμό σεμιναρίων.

Κατά δεύτερον, από τις προαναφερθείσες συσχετίσεις, αυτή που παρουσιάζεται στον συγκεντρωτικό πίνακα είναι η πιο ενδιαφέρουσα. Με δεδομένο ότι η ορθή απάντηση είναι η «Ποινή φυλάκισης έως 2 έτη», αμέσως διαπιστώνουμε ότι όσοι έχουν δηλώσει ότι παρακολούθησαν κανένα σεμινάριο, ούτε ένας (1) από τους έξι (6) δεν έχει δώσει ορθή απάντηση. Ακολούθως συνειδητοποιεί κανείς ότι το ποσοστό επιτυχίας στην ερώτηση είναι πολύ μικρό, μόλις 20,8%. Περαιτέρω, τα ποσοστά επιτυχίας των σχηματιζόμενων ομάδων με 1 έως 4+ σεμινάρια είναι κατά σειράν 19%, 21,7%, 17,6% και 27,5%.

7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

7.1 Συμπεράσματα

Η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας αποτελεί ένα φαινόμενο με παγκόσμιες διαστάσεις και έμμεσες ή άμεσες επιπτώσεις σε όλες τις κοινωνικοοικονομικές πτυχές της ανθρωπότητας. Οι μέθοδοι και οι πρακτικές των χρηματοδοτών της τρομοκρατίας και των νομιμοποιητών εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ομοιάζουν, στη δε περίπτωση που η τέλεση των φαινομένων γίνεται μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι σχεδόν ταυτόσημες, γεγονός το οποίο δρα καταλυτικά στην επιτυχή πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της Χρηματοδότησης Τρομοκρατίας από τους τραπεζικούς υπάλληλους που επί της ουσίας έχουν εκπαιδευτεί κατά του Ξεπλύματος Χρήματος και όχι κατά της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση συμπεριέλαβε πολλές βασικές έννοιες που εισήγαγαν τον αναγνώστη – μελετητή στο θέμα της εργασίας. Κατόπιν αναλύθηκε το ίδιο το φαινόμενο της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι κίνδυνοι με τις επιπτώσεις στην κοινωνία διαθέτουν τεράστια βιβλιογραφία, η οποία εμπλουτίζεται διαρκώς. Επίσης αρκετές είναι οι απόπειρες ψυχογράφησης των τρομοκρατών και των υποστηρικτών σε όλες τις μορφές υποστήριξης (χρηματικά, ηθικά, με δημόσιο λόγο κ.ο.κ.). Αναφορικά με το κανονιστικό πλαίσιο, σημειώνεται ότι έγινε καταγραφή των ιστορικότερων και σημαντικότερων νομοθετημάτων και συμφωνιών. Τέλος, σχετικά με τις κυρώσεις, οφείλουμε να προσθέσουμε ότι υφίστανται πολλές μελέτες περιπτώσεων (case studies) που έχουν αναλυθεί και θα μπορούσαν να παρουσιαστούν. Και καταλήγουμε στην έρευνα – μελέτη.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν να μην υφίσταται ζήτημα με την ποσοτική διάσταση της εκπαίδευσης, αφού οι περισσότεροι έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια ή εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με τα φαινόμενα. Ανέδειξαν όμως την ανάγκη ποιοτικότερης προσέγγισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Πιστεύω ότι απαιτείται αλλαγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα τραπεζικά ιδρύματα, καθώς έχουν επικρατήσει τα εκπαιδευτικά προγράμματα e-learning, τα οποία όσο καλοφτιαγμένα και θελκτικά να είναι, δεν προσφέρουν όσα θα καρπωνόταν ο συμμετέχων σε μια βιωματική ημερίδα με φυσική παρουσία, συμμετοχή & αλληλεπίδραση και φυσικά, εισηγητή. Τα e-learning θα μπορούσαν να έχουν υποστηρικτική και επαναληπτική χρήση, π.χ. κατά την δημοσίευση νέου νόμου που αντικαθιστά τον

προηγούμενο και άπτεται του κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων. Επιπροσθέτως, κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη ομοιομορφίας ως προς τον αριθμό των σεμιναρίων, καθώς είναι παράλογο άλλοι εργαζόμενοι με προϋπηρεσία 9-16 ετών να έχουν παρακολουθήσει μόλις ένα (1) σεμινάριο και έτεροι, τέσσερα ή περισσότερα (4+) σεμινάρια.

Οι γνώσεις που διαπιστώνονται μέσω των απαντήσεων, και σε γενικές γραμμές οφείλω να παραδεχθώ ότι είναι σε ανεκτά επίπεδα, δεν κατόρθωσα να επιβεβαιώσω μέσω του ερωτηματολογίου αν προέκυψαν μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας του τραπεζικού ιδρύματος ή από ίδιες γνώσεις και πληροφόρηση μέσω Intranet, Portal κλπ. Ακόμα, αξίζει να τονιστεί και το συμπέρασμα που προέκυψε από την περαιτέρω στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων μέσω των συγκεντρωτικών πινάκων και δεν είναι άλλο από την θετική επιρροή της εργασιακής εμπειρίας και της θέσης εργασίας στις ορθές απαντήσεις. Σχετικά με το τελευταίο, εξήχθη και το συμπέρασμα της καλύτερης επίδοσης των 17 ατόμων που προέρχονταν από τις κεντρικές υπηρεσίες συγκριτικά με τους 79 του δικτύου καταστημάτων.

Υπήρξαν και μελανά σημεία με αποκορύφωμα το φαινόμενο του tipping-off, της εμπιστευτικής ενημέρωσης του πελάτη για οτιδήποτε αφορά εσωτερικές διαδικασίες της τράπεζας, π.χ. μη εκτέλεση ύποπτης συναλλαγής, ενημέρωση για αναφορά συναλλαγής κ.α., που επιλέχθηκε κατά κόρον σε δύο ερωτήσεις, ως τρόπο αντιμετώπισης της ΧΤ και ως βήμα διαδικασίας μετά από εντοπισμό ύποπτης ή ασυνήθους συμπεριφοράς. Στα προαναφερθέντα, σημειώνω ότι όλοι οι τραπεζικοί υπάλληλοι έχουμε εκπαιδευτεί ότι πρέπει να αποφεύγονται και επ' ουδενί να ενθαρρύνονται. Κάποιος λοιπόν που έχει ολοκληρώσει 3 ή και περισσότερα σεμινάρια, δε μπορεί να επιλέγει αυτή την συμπεριφορά. Μοναδικό ελαφρυντικό αποτελεί η ενδεχόμενη επιπόλαιη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Αίσθηση προκάλεσε και το γεγονός ότι 57 άτομα γνωρίζουν καθόλου ή ελάχιστα την ύπαρξη και εργαλειοποίηση του Hawala στην Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, ενώ περισσότεροι (43) είναι αυτοί στους οποίους ακούγεται λιγότερο «ξένη» η έννοια των MSBs. Περίεργες και οι απαντήσεις σχετικά με την εξοικείωση στην έννοια των αχυρανθρώπων (straw-men), μια από τις παλαιότερες μεθόδους των εγκληματιών γενικότερα και ειδικότερα στα οικονομικά εγκλήματα και απάτες.

Άλλο ζήτημα που θέλω να σταθώ είναι η άγνοια περί της 5ετούς υποχρεωτικής τήρησης αρχείου μετά το τέλος της συναλλακτικής σχέσης ή της περιστασιακής συναλλαγής. Ίσως οι τελευταίες δέκα λέξεις της προηγούμενης πρότασης να δημιουργούν την ειδοποιό διαφορά. Είναι ένα θέμα που αναφέρεται στον Κανονισμό Κανονιστικής Συμμόρφωσης όλων των

τραπεζών αλλά ποτέ δεν έχει αναλυθεί και συγκεκριμενοποιηθεί, για αυτό και υπήρξαν απαντήσεις τύπου «Για πάντα». Από τις συζητήσεις που ακολούθησαν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου στον χώρο εργασίας δια ζώσης ή και με άλλον τρόπο (π.χ. emails), συμπεράνα ότι υπάρχει αμφισημία στο θέμα γενικότερα και ειδικότερα σχετικά με το αν η ορθή άποψη μερικών προήλθε από εκπαιδευτική διαδικασία ή από προσωπική κατάκτηση.

Αρκετά θετικά είναι τα συμπεράσματα σχετικά με την συνεργασία που υφίσταται μεταξύ των εμπλεκόμενων για τη διαχείριση των ειδοποιήσεων και των αναφορών ύποπτων συναλλαγών, αφού στη πενταβάθμια κλίμακα όλοι πλην δύο, επέλεξαν από το 3 έως το 5, με 65 ερωτηθέντες να απαντούν **πολύ καλή** και **άριστη**. Κλείνοντας, αναφορικά με την έρευνα, θα αναφερθώ στην τελευταία ερώτηση που αφορά τις Κυρώσεις, μία θεματική ενότητα χωρίς πρότερη εξειδικευμένη εκπαίδευση, αν εξαιρέσουμε ενδεχομένως τη ΜΚΣ λόγω τριβής με το αντικείμενο. Η ανταπόκριση των συναδέλφων ήταν αρκετά καλή, ιδίως στις υποερωτήσεις που αφορούσαν διαδικασίες των τραπεζών, με μόνη χαμηλή επίδοση αυτή της πρώτης υποερώτησης που ίσως αποπροσανατόλισε καθώς η πρόταση που έπρεπε να χαρακτηριστεί ως σωστή ή λάθος, ενέχει διφορούμενη σημασία, ανάλογα με το αν κάποιος υποστηρίζει ή εναντιώνεται των κυρώσεων.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι η γενική αίσθηση που μένει από την ενασχόληση με το θέμα είναι ότι το ζήτημα είναι πολυεπίπεδο και δύσκολο να περιοριστεί στις σελίδες μιας διπλωματικής εργασίας. Ακόμα και ο τίτλος της εν λόγω εργασίας είναι περιοριστικός, καθώς το δεύτερο μέρος του, δηλαδή «μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος» αφορά σχεδόν αποκλειστικά την έρευνα μέσω του ερωτηματολογίου και όχι το σύνολο των θεμάτων που έχει αναλυθεί. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι το αξιοπρεπές επίπεδο των Ελλήνων τραπεζοϋπαλλήλων, αναφορικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου, ακολουθεί την γενικά βελτιωμένη εικόνα της χώρα μας, όπως αποδεικνύει και η έκθεση-μελέτη της Αμοιβαίας Αξιολόγησης⁶⁷ της FATF του 2019. Τέλος, οι κυρώσεις είναι ένα μέσο που μπορεί να προστατεύσει την χώρα και να βοηθήσει στην πάταξη της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και οφείλει η χώρα μας να το διαχειριστεί καλύτερα.

⁶⁷ <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-Greece-2019-Executive-Summary.pdf>

7.2 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Οι πρωτόγνωρες συνθήκες της πανδημίας και συνεπακόλουθα οι κλειστές βιβλιοθήκες, δημιούργησαν μεγάλες δυσκολίες αναφορικά με τον δανεισμό ή διαδανεισμό συγγραμμάτων, ή ακόμα και ερευνών (διπλωματικών – πτυχιακών εργασιών) που δεν ήταν ψηφιοποιημένες για να έχω πρόσβαση. Οπότε μια πρόταση για μελλοντική διερεύνηση του ζητήματος θα μπορούσε να είναι η επανασυγγραφή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης με πιο πλούσιες βιβλιογραφικές πηγές, ιδιαίτερα στο 4^ο κεφάλαιο.

Όπως έχει ξαναειπωθεί με αλλότροπη έκφραση, οι εγκληματίες πάντα προπορεύονται των διωκτικών αρχών, οπότε μια επικαιροποίηση των μεθόδων και των τεχνικών θα ήταν ιδεώδης σε βάθος δεκαετίας ή και νωρίτερα. Επιπροσθέτως, οι επιπτώσεις που αναδεικνύονται μέσω νέων μελετών και ψυχολογικών ερευνών σε δράστες και θύματα της τρομοκρατίας προσδίδουν ενδιαφέρον στο ζήτημα και *ρίχνουν φως* στην νεοτρομοκρατική εποχή. Εξίσου μεγάλη αναγκαιότητα υφίσταται και στην καταγραφή των αλλαγών στο κανονιστικό πλαίσιο (διεθνές και εθνικό), καθώς τελευταία πληθαίνουν, ενώ, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω στα συμπεράσματα, πρόταση για μελλοντική έρευνα αποτελεί η καταγραφή ιστορικά, αλλά και σύγχρονα, των κυρώσεων και περιοριστικών μέτρων που έχουν εφαρμοστεί, καταδεικνύοντας την αποτελεσματικότητα, αντικειμενικότητα, διαφορετικότητα σε χρόνο και τρόπο εφαρμογής κ.λπ.

Προσδοκία του συγγραφέως και πρόταση για **μελλοντική έρευνα**, είναι η κατάρτιση ενός στοχευμένου ερωτηματολογίου που ο διαχειριστής του θα κατορθώσει να συμπεράνει την πηγή των γνώσεων των ερωτηθέντων σχετικά με τα εξεταζόμενα ζητήματα. Επίσης θα μπορούσε να ζητηθεί η άποψη του δείγματος σχετικά με τον προτιμότερο τρόπο εκπαίδευσης αναφορικά με την αποτελεσματικότητα και διατήρηση του ενδιαφέροντος.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Γεωργούλας, Σ., Κασιμάτη, Ρ., Παπαϊωάννου, Μ. & Πράνταλος, Ι. (2013). *Κοινωνιολογία (Βιβλίο Μαθητή, Γ' Λυκείου)*. Ρίο: ΙΤΥΕ «Διόφαντος»

Γιαννακίδου, Σ. (2013). *Ξέπλυμα Χρήματος: Νομοθετικό πλαίσιο και Τραπεζική Πρακτική για την Αποτροπή της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Γκιόκας, Δ. (2019). *Οι Οικονομικές Κυρώσεις στο Πλαίσιο του Ο.Η.Ε. & της Ε.Ε.: Η Περίπτωση του Ιράκ μετά το 1990* (Μεταπτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Δημόπουλος, Χ. (2006). *Παγκοσμιοποίηση & Τρομοκρατία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Δημοπούλου, Ν. (2012). *Ξέπλυμα Χρήματος: Νομοθετικό - Ρυθμιστικό Πλαίσιο, Τραπεζική Πρακτική και οι Κίνδυνοι που Απορρέουν από την Αποτυχία Συμμόρφωσης με τους Θεσμοθετημένους Κανόνες* (Διπλωματική εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Κοκορίγκου, Α. (2017). *Η Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας ως Έκφραση των Διεθνών Σχέσεων – Το Παράδειγμα της Μέσης Ανατολής και του Ισλαμικού Κράτους* (Διπλωματική εργασία). Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Κούβαρης, Δ. (2015). *Διεθνής Τρομοκρατία και Οργανωμένο Οικονομικό Έγκλημα σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές Επίπεδο* (Διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς.

Κουρνή, Ζ. (2018). *Πρόληψη Ξεπλύματος Χρήματος, ο Ρόλος των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και η Ανταπόκριση των Ελληνικών Τραπεζών* (Διπλωματική εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Κρομμύδα, Β. (2012). *Πρόληψη και Καταστολή της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες. Απειλές, Κίνδυνοι και Ελληνική Πραγματικότητα* (Διπλωματική εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Μαγνήσαλη, Γρ. (2016). *Ξέπλυμα Χρήματος και Φοροδιαφυγή*. (Διπλωματική εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Μπαζίνης, Θ. (2017). Ορίζοντας την Τρομοκρατία. *Power Politics*. Ανακτήθηκε 04 Φεβρουαρίου, 2021, από <https://powerpolitics.eu/ορίζοντας-την-τρομοκρατία/>

Παπαθωμά, Κ. (2019). *Ξέπλυμα Χρήματος: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και ο Ρόλος των Τραπεζικών Ιδρυμάτων* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Παπαπαύλου, Α. (2019). *Οι Στρατηγικές Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας στην ΕΕ και στις ΗΠΑ* (Πτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος.

Παπαστάμκος, Γ. (1990). *Διεθνείς Οικονομικές Κυρώσεις: Θεωρία και Πρακτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα

Πουλιούδης, Αθ. (2015). *Πρόληψη του Ξεπλύματος Χρήματος και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας* (Διπλωματική εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Τιβέριος, Μ. Α. (2008). Τρομοκρατία στην Αρχαιότητα. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε 24 Ιανουαρίου, 2021, από <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/tromokratia-stin-arxaiotita/>

Τραγάκης, Γ. (1996). *Οργανωμένο Έγκλημα και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος : Money Laundering*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Τσελεχίδου, Κ. (2018). *Ξέπλυμα Χρήματος – Διαφθορά: ο Ρόλος των Υπεράκτιων Εταιρειών και Φορολογικών Παραδείσων* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Χατζηανγουστίδης, Π. (2011). *Τρομοκρατία, Πολιτική Επικοινωνία & Κυβερνήσεις* (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Χριστοφορίδου, Π. (2018). *Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες («Ξέπλυμα Μαύρου Χρήματος»)*, ένα Έγκλημα Διαρκές (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.

Ferguson, N. (2011). *Η Εξέλιξη του Χρήματος: Μια Οικονομική Ιστορία του Κόσμου*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Gilmore, W.C. (1999). *ΒΡΟΜΙΚΟ ΧΡΗΜΑ: Η ανάπτυξη μέτρων για ν' αντιμετωπιστεί το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Διεθνές - Ευρωπαϊκό επίπεδο / Δίκαιο καταπολέμησης οικονομικού εγκλήματος. (4 Απριλίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.hba.gr/FinancialLaw/Details/24>

Ειρήνη και Ασφάλεια: Κυρώσεις (2 Μαΐου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.mfa.gr/missionsabroad/un/greece-in-organization/peace-and-security.html?page=5>

Τι είναι το χρήμα;. (5 Ιανουαρίου 2021). Ανακτήθηκε από https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.el.html

Καταπολέμηση οικονομικού εγκλήματος / Καταπολέμηση ξεπλύματος βρώμικου χρήματος (13 Ιανουαρίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.hba.gr/ActivityAreas/List?type=MoneyLaundering>

Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τις κοινές διαδικασίες και μεθόδους για τη διαδικασία εποπτικού ελέγχου και αξιολόγησης (ΔΕΕΑ). (28 Μαρτίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1051392/f0a6997c-b102-4a71-bf0d-0504cf9fc00a/EBA-GL-2014-13%20GL%20on%20Pillar%20%20%28SREP%29%20-%20EL.pdf?retry=1>

Πρόληψη Ξεπλύματος Χρήματος. (21 Νοεμβρίου 2020). Ανακτήθηκε από <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/epopteia/prolhpsh-kseplymatos-xrhmatos>

Φοροαποφυγή (χ.χ.). Ανακτήθηκε 11 Ιανουαρίου, 2021, από το el.wiki: <https://el.wikipedia.org/wiki/Φοροαποφυγή>

Χαρακτηριστικά του Ηλεκτρονικού Εγκλήματος (9 Ιανουαρίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://sites.google.com/site/elektronikoenklema2012/charakteristika-tou-elektronikou>

Ξενόγλωσση

Clunan, A. (2006). The Fight Against Terrorist Financing. *Political Science Quarterly*, Vol. 121, No. 4, pp 569-596.

Compin, F. (2018). Terrorism financing and money laundering: two sides of the same coin?, *Journal of Financial Crime*, Vol. 25 No. 4, pp. 962-968. <https://doi.org/10.1108/JFC-03-2017-0021>

Cox, D. (2011). *Introduction to Money Laundering Deterrence*. West Sussex, UK: John Wiley & Sons, Ltd.

Daoudi M.S. & Dajani M.S. (1983). *Economic Sanctions; Ideals and Experience*. London: Routledge & Kegan Paul

Freeman, M. & Ruehsen, M. (2013). Terrorism Financing Methods: An Overview. *Perspectives on Terrorism*, 7(4), 5-26. Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2020, από <http://www.jstor.org/stable/26296981>

Looney, R. (2003). Hawala: The Terrorist's Informal Financial Mechanism, *Middle East Policy*, vol. X, No. 1, pp 164-167.

McGee, J. & Mufson, S. (1991). BCCI Scandal: Behind the 'Bank of Crooks and Criminals'. *The Washington Post*. Ανακτήθηκε 13 Φεβρουαρίου, 2021, από <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1991/07/28/bcci-scandal-behind-the-bank-of-crooks-and-criminals/563f2216-1180-4094-a13d-fd4955d59435/>

Miller, J. (1988). *Terrorism Around the Mediterranean*. In: O'Neill R. (eds) Prospects for Security in the Mediterranean. International Institute for Strategic Studies conference papers. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-10513-7_9

Napoleoni, L. (2004). The New Economy of Terror: How Terrorism is Financed, *Forum on Crime and Society*, vol. 4, Nos. 1 and 2, 31-48.

Rudner, M. (2006). Using Financial Intelligence Against the Funding of Terrorism, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 19:1, 32-58, DOI: 10.1080/08850600500332359

Teichmann, F.M. (2019). "Recent trends in money laundering and terrorism financing", *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. 27 No. 1, pp. 2-12. <https://doi.org/10.1108/JFRC-03-2018-0042>

Teichmann, F.M. (2020), "Money-laundering and terrorism-financing compliance – unsolved issues", *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 23 No. 1, pp. 90-95. <https://doi.org/10.1108/JMLC-02-2018-0014>

Turner, J. E. (2011). *Money Laundering Prevention: Deterring, Detecting, and Resolving Financial Fraud*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

About. (17 Απριλίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://egmontgroup.org/en/content/about>

About Us. (15 Απριλίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.un.org/en/about-us/>

At a Glance. (14 Απριλίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.coe.int/en/web/moneyval>

European Counter Terrorism Centre – ECTC. (10 Απριλίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>

Global Money Laundering & Terrorist Financing Threat Assessment. (18 Δεκεμβρίου 2020). Ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Global%20Threat%20assessment.pdf>

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. (10 Μαΐου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.coe.int/en/web/compass/international-covenant-on-economic-social-and-cultural-rights>

Mission / Global Banks: Global Standards. (14 Απριλίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.wolfsberg-principles.com/about/mission>

Money Laundering and Terrorist Financing Risks. (13 Ιανουαρίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/ml-tf-risks.html>

Typologies work. (13 Ιανουαρίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.coe.int/en/web/moneyval/activities/typologies>

Universal Declaration of Human Rights. (10 Μαΐου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

What is Corruption? (10 Ιανουαρίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>

White-Collar Crime (6 Ιανουαρίου 2021). Ανακτήθηκε από <https://www.fbi.gov/investigate/white-collar-crime>

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο Έρευνας

Έρευνα για το φαινόμενο της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Ονομάζομαι Κωνσταντίνος Βαζούρας και το ερωτηματολόγιο, το οποίο ακολουθεί και καλείστε να συμπληρώσετε, καταρτίστηκε στο πλαίσιο της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας με θέμα «Η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας μέσω του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος και τα Περιοριστικά Μέτρα – Κυρώσεις».

Απευθύνεται αποκλειστικά σε άτομα που εργάζονται στον τραπεζικό τομέα.

Οι απαντήσεις είναι απολύτως ανώνυμες και θα χρησιμοποιηθούν για στατιστική ανάλυση και εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την επίγνωση του φαινομένου από το στελεχιακό δυναμικό των πιστωτικών ιδρυμάτων και την σχετική εκπαίδευση-επιμόρφωση τους.

Η συμβολή σας κρίνεται ιδιαιτέρως σημαντική και σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συμμετοχή σας και τη διάθεση των πολύτιμων λεπτών από τον χρόνο σας.

1. Το φύλο σας

- α) Άρρεν
- β) Θήλυ

2. Η ηλικία σας

- α) 25 – 34 ετών
- β) 35 – 44 ετών
- γ) 45 – 54 ετών
- δ) 55 + ετών

3. Το μορφωτικό σας επίπεδο

- α) Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
- β) Απόφοιτος Δημοσίου ή Ιδιωτικού ΙΕΚ ή Κολεγίου
- γ) Απόφοιτος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΑΕΙ / ΤΕΙ εσωτερικού ή εξωτερικού)
- δ) Κάτοχος Μεταπτυχιακού ή Διδακτορικού τίτλου

4. Έτη προϋπηρεσίας στον τραπεζικό κλάδο

- α) 1 έως 8 έτη
- β) 9 έως 16 έτη
- γ) 17 έως 24 έτη
- δ) 25 και άνω έτη

5. Θέση που κατέχετε στην τράπεζα

- α) Ταμίας
- β) Εξυπηρέτηση πελατείας
- γ) Εξειδικευμένος Σύμβουλος (π.χ. personal banking, ΣΜΕ)
- δ) Προϊστάμενος – Υποδιευθυντής – Διευθυντής καταστήματος
- ε) Στέλεχος σε κεντρική υπηρεσία
- στ) Προϊστάμενος ή Διευθυντής σε κεντρική υπηρεσία

6. Η έννοια της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας εισήχθη στο κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο μέσω της 3^{ης} Οδηγίας. Έκτοτε, μαζί με το φαινόμενο του Ξεπλύματος Χρήματος λόγω των κοινών σημείων σε τεχνικές και μεθόδους αντιμετωπίζονται και αναφέρονται μαζί. Πόσο καταρτισμένοι θεωρείτε ότι είστε για να αντιμετωπίσετε τα δύο φαινόμενα εφαρμόζοντας τα μέτρα πρόληψης της τράπεζας και αναγνωρίζοντας ύποπτες συμπεριφορές;

- α) Καθόλου
- β) Ελάχιστα
- γ) Αρκετά
- δ) Πολύ
- ε) Πλήρως

7. Σε πόσα σεμινάρια ή εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με την πρόληψη ξεπλύματος χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας έχετε συμμετάσχει;

- α) Κανένα
- β) 1
- γ) 2
- δ) 3
- ε) 4 και περισσότερα

8. Πιστεύετε ότι υφίσταται το φαινόμενο της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας μέσω των πιστωτικών ιδρυμάτων στην χώρα μας;

- α) Καθόλου
- β) Λίγο
- γ) Αρκετά
- δ) Πολύ

ε) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

9. Πιστεύετε ότι η εκπαίδευση που παρέχεται στο προσωπικό της τράπεζας για την αντιμετώπιση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας πρέπει να αφορά το σύνολο του, ανεξαρτήτως θέσης και μονάδας που υπηρετεί;

α) Ναι

β) Όχι

γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

10. Πιστεύετε ότι η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας αποτελεί οικονομικό έγκλημα;

α) Ναι

β) Όχι

γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

11. Σημειώστε το βαθμό απειλής σχετικά με την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας που θεωρείτε ότι πηγάζει από την κατηγορία των κατωτέρω πελατών;

	Ελάχιστη	Λίγη	Μέτρια	Πολλή	Μέγιστη
Υπεράκτιες εταιρείες					
Μη κάτοικοι					
Αλλοδαποί μόνιμοι κάτοικοι Ελλάδος					
Δημόσιοι & ιδιωτικοί υπάλληλοι					
Πολιτικά Εκτεθειμένα Πρόσωπα					
Συνταξιούχοι					
Εταιρείες με ανώνυμες μετοχές					
M.K.O.					
Ατομικές επιχειρήσεις					

12. Ποιος διεθνής οργανισμός έχει εκδώσει 40 συστάσεις για την πρόληψη και καταπολέμηση του Ξεπλύματος Χρήματος και 9 συστάσεις επιπλέον σχετικά με την Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας;

α) Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank)

β) Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης - F.A.T.F. (Financial Action Task Force)

γ) ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο)

δ) Ο.Η.Ε. (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών)

13. Ποιο από τα κάτωθι αποτελεί το αρμόδιο εποπτικό όργανο για τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα αναφορικά με την καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και της Νομιμοποίησης Εσόδων από παράνομες δραστηριότητες;

- α) Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων
- β) Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
- γ) Ελληνική Ένωση Τραπεζών
- δ) Τράπεζα της Ελλάδος

14. Για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας χρησιμοποιούνται πολλές μέθοδοι και αρκετές τεχνικές. Στον πίνακα που ακολουθεί θα αναφερθούν επιγραμματικά και καλείστε να επιλέξετε ανάλογα με το πόσο και αν το έχετε συναντήσει;

	Ποτέ	Σπάνια	Μέτρια	Συχνά	Παντού
Ανεπίσημα συστήματα μεταφορά χρημάτων (π.χ. Hawala)					
Μέσω χρηματοπιστωτικού συστήματος					
Ψευδή τιμολόγια εμπορικών συν/γων					
Αγαθά υψηλής αξίας					
Αχυράνθρωποι (straw-men)					
Εξωχώριες τράπεζες					
Συμβουλευτικές εταιρείες					
Επιχειρήσεις παροχής χρημάτων (MSBs)					
Μεταφορείς χρημάτων (cash couriers)					

15. Σύμφωνα με το εθνικό νομικό πλαίσιο καταπολέμησης ΞΧ και ΧΤ, ποια από τα κάτωθι πρόσωπα -εκτός των τραπεζών- υποχρεώνονται να τηρούν τα μέτρα πρόληψης και καταστολής των φαινομένων (δηλ. είναι υπόχρεα πρόσωπα);

- α) Ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές και εξωτερικοί λογιστές-φοροτεχνικοί
- β) Συμβολαιογράφοι και δικηγόροι
- γ) Μεσίτες ακινήτων
- δ) Καζίνο και πρακτορεία ΟΠΑΠ
- ε) Ενεχυροδανειστές, αργυραμοιβοί, εκπλειστηριαστές και έμποροι αγαθών μεγάλης αξίας
- στ) Όλα τα παραπάνω

16. Αντίστοιχο ρόλο με αυτόν της ΤτΕ που εποπτεύει τράπεζες, ασφαλιστικές, εταιρείες leasing & factoring, έχουν σύμφωνα με τον νόμο 4734/2020, κι άλλοι οργανισμοί-φορείς που αποτελούν αρμόδιες εποπτικές αρχές σε άλλους κλάδους δραστηριοτήτων που λογίζονται ως υπόχρεα πρόσωπα. Ποιες πιστεύετε ότι έχουν εποπτικό ρόλο; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία επιλογές ή κι όλες)

- α) Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

- β) Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
- γ) Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων
- δ) Υπουργείο Δικαιοσύνης
- ε) Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας
- στ) Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων

17. Ποια είναι τα μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία επιλογές ή κι όλες)

- α) Μέτρα δέουσας επιμέλειας
- β) Εκπαίδευση προσωπικού
- γ) Φύλαξη αρχείων
- δ) Πιστοποιητικό αποκήρυξης τρομοκρατίας
- ε) Αναφορά ύποπτης συναλλαγής
- στ) Πληροφοριακό σύστημα παρακολούθησης συναλλαγών
- ζ) Εμπιστευτική ενημέρωση πελάτη περί υποψιών εναντίον του (tipping-off)

18. Σε περιπτώσεις κοινών λογαριασμών είναι υποχρεωτικό να εφαρμόζονται οι διαδικασίες δέουσας επιμέλειας για όλους τους συνδικαιούχους;

- α) Σωστό
- β) Λάθος
- γ) Δεν γνωρίζω

19. Οι διαδικασίες ελέγχου των τραπεζικών συναλλαγών τηρούνται και στις περιπτώσεις των μεγάλων, των επονομαζόμενων και «καλών», πελατών, οι οποίοι αυξάνουν την κερδοφορία και τα υπόλοιπα ενός υποκαταστήματος;

- α) Τηρούνται εξίσου
- β) Τηρούνται εν μέρει
- γ) Δεν τηρούνται
- δ) Δεν έχω άποψη / Δεν εκφέρω γνώμη

20. Πώς θα αξιολογούσατε τη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων (ενδοκαταστηματικά, μεταξύ καταστημάτων, ανάμεσα σε κατάστημα και Κανονιστική Συμμόρφωση ή Εσωτερικό Έλεγχο) στο τραπεζικό ίδρυμα που εργάζεστε αναφορικά με τη διαχείριση των alerts και των αναφορών ύποπτων συναλλαγών;

- α) Χείριστη

- β) Κακή
- γ) Μέτρια
- δ) Καλή
- ε) Άριστη

21. Ποιο από τα κάτωθι έχει την αρμοδιότητα στην χώρα μας για την συγκέντρωση, συλλογή, διερεύνηση κι επεξεργασία των αναφορών ύποπτων και ασυνήθων συναλλαγών;

- α) Γενική Διεύθυνση Δημοσιονομικών Ελέγχων
- β) Ελληνική Ένωση Τραπεζών
- γ) Τράπεζα της Ελλάδος
- δ) Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες

22. Για πόσο χρονικό διάστημα μετά το τέλος της επιχειρηματικής σχέσης ή της περιστασιακής συναλλαγής οφείλουν τα πιστωτικά ιδρύματα να διατηρούν σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή το αρχείο με τα απαραίτητα έγγραφα (συμβάσεις, ταυτοποίηση, παραστατικά κλπ.);

- α) 2 έτη
- β) 5 έτη
- γ) 10 έτη
- δ) Για πάντα

23. Ποια είναι τα βήματα που ακολουθούν μετά τον εντοπισμό ύποπτου ή ασυνήθους συναλλαγής;

- α) Συγκέντρωση πληροφοριών από αξιόπιστες πηγές
- β) Άμεση ενημέρωση του πελάτη
- γ) Υποβολή αναφοράς στο αρμόδιο στέλεχος (MLRO)
- δ) Όλα τα παραπάνω
- ε) Όλα εκτός του (β)

24. Σύμφωνα με όσα ορίζει ο Ν.4734/2020, τι ποινή επισύρει η παράλειψη από πρόθεση αναφοράς ύποπτου ή ασυνήθους συναλλαγής για έναν τραπεζικό υπάλληλο;

- α) Χρηματικό πρόστιμο έως 2.000 €
- β) Ποινή φυλάκισης έως 2 έτη
- γ) Χρηματικό πρόστιμο και ποινή φυλάκισης ανάλογα με το ποσό της υπόθεσης

δ) Ποινή φυλάκισης έως 5 έτη

25. Οι κυρώσεις είναι περιοριστικά μέτρα που επιβάλλονται από έναν αρμόδιο φορέα, όπως ο ΟΗΕ, κατά χωρών, εταιρειών, οργανισμών ή και ατόμων που σχετίζονται με την Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας. Σημειώστε αν κατά την γνώμη ή γνώση σας οι επόμενες προτάσεις είναι σωστές ή λανθασμένες;

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Οι κυρώσεις είναι ιδιαιτέρως αποτελεσματικές, προάγουν την ειρηνική λύση και διευθέτηση των διαφορών.		
Το κόστος για το κράτος ή την ομάδα κρατών που τα επιβάλλει είναι τεράστιο, ενώ έχει αρνητικές επιπτώσεις μόνο στο εμπόριο του στόχου.		
Οι κυρώσεις μπορούν είτε να επιβληθούν από ένα αντιπροσωπευτικό όργανο (ΟΗΕ, ΕΕ), είτε μονομερώς από ένα κράτος.		
Πιστωτικό ίδρυμα διενεργεί συναλλαγή με άτομο που εντοπίστηκε σε λίστα κυρώσεων (sanctions list), επειδή το ποσό συναλλαγής ήταν 500€.		
Τα Πολιτικώς Εκτεθειμένα Πρόσωπα κατηγοριοποιούνται ως υψηλού κινδύνου, αλλά δε σημαίνει απαραίτητα ότι έχουν δεχθεί κυρώσεις.		

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.